

**R. P. Thomæ Comptoni Carleton, Cantabrigiensis,
Societatis Jesu, In Collegio Anglicano Leodiensi Sacræ
Theologiæ Professoris, Cvrsus Philosophicvs Vniversvs**

Carleton, Thomas Compton

Antverpiæ, M.DC.XCVII.

Ex libris de Ortu, & interitu.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95656](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-95656)

DISPUTATIONES IN LIBROS ARIST.

DE

ORTU ET INTERITU.

Liberis de Cælo egit Aristoteles de corporibus incorruptibilibus, quæ passim æterna vocat, utpote quæ nullæ vi agentium naturalium destrui possunt, ut ibidem vidimus d. 1. lect. 21. Nunc de rebus quæ corruptioni subjacent, aliquid speciatim addendum: in Physicis enim generalia tantum quedam tradita sunt principia, eaque ut plurimum rebus corruptibilibus & incorruptibilibus communia. Hic ergo sigillatim de corruptibilibus disputandum,

DISPUTATIO PRIMA.

De Generatione Substantiali.

SECTIO PRIMA.

Quid sit Generatio Substantialis.

I. Triplex Generationis acceptio.
II. Statuta Definitio Generationis.
III. Quomodo Generationes differantur ab Alteratione, mutari per aliud, & mutari in aliud.
IV. Mutationes.

Tripliciter sumi solet Generatio: primum latissimè pro quacunque productione aliquis ex subiecto, prout opponitur creationi: & hoc sensu dicitur accidentis generari, dum educitur ex subiecto. Secundum strictissimè, prout importat productionem viventis à vivente in similitudinem natura: de qua postea. Tertiù demum medio quodam modo, prout significat productionem substantialis in rebus mutabilibus: & hæc vocatur generatio simpliciter, sicut substantialia ejus terminus dicitur ens simpliciter. Hæc vero etiam generatio duplex est juxta suum terminum, seu formam quam producit, quæ, si solum sit partialis (ut cum nova tantum pars producitur, & adjungitur precedentibus) dicitur aggeneratio, seu nutritio: si vero sit totalis, dicitur simpliciter generatio. Et de hac agimus in præsenti.

Generationem ergo hoc modo acceptam sic definit cum Aristotele hic ca. 4. communis Peripateticorum schola, Generatio est mutatio totius in totum, nullo sensibili manente, ut subiecto eodem. Mutatio ponitur loco generis, non quod revera sit genus omni generationi substantiali, cum prima generatio rerum non fuerit mutatio, ubi scilicet forma producta est eodem primo instanti cum materiâ: sed in opinione Aristotelis, materia erat ab æterno, sique conformiter loquitur ad suam sententiam? Per particulas totius in totum differt Generatio ab alteratione, seu productione accidentalis, ubi totum, seu compositum substantialis, quod simpliciter vocatur totum, adhuc manet, nec enim corruptitur compositum substantialis, lignum v.g. vel lapis, ex eo quod de frigidis reduntur calida.

Nec urget quod obijcunt aliqui, id quod mutatur, debere manere: hoc enim solum verum est de eo quod mutatur per aliud, non in aliud: ipsa enim vox mutationis in aliud denotat debere perire id quod mutatur. Hic autem notandum, quod in Physicis disp. 1. cum de principiis corporis naturalis latè ostendi duplē scilicet esse mutationem, causalem & formalem, & hic sermonem præcipue esse de cau-

sali, seu de actione ipsâ, per quam producitur mutationis formalis, seu terminus, per quem subiectum mutatur. Nec, cum dicitur totum mutari, intelligi necessariò debet totum adæquatè, manet enim adhuc materia in omni Generatione naturali, sed solum intelligitur totum inadæquatè, quod sufficit, ut dicatur tum destrui, & mutari; destructâ enim, vel unione, vel alterâ parte, non amplius manet totum.

Notandum tamen, hanc definitionem non esse essentialiem, ut vult Ruvius hic c. 4. tr. 1. q. 3. & Coniunct. q. 9. ar. 1. tum quia non omnis generatio substantialis est essentialiter mutatio, ut diximus, tum quia non necessariò debet perire forma quæ præcessit, cum per divinam potentiam possit induci forma ignis in materiam ligni, & tamen forma ligni non expelli, quo casu non esset mutationis formaliter, sed mutationis radicaliter, loquendo de mutatione completâ. Imò videtur hæc definitio, sumpta ut jaceret, convenire alii creationi: si enim crearetur unio inter materiam & formam, esset ibi mutationis totius in totum, & tamen esset creatio. Propriè tamen & rigorè loquendo non esset mutationis, hæc enim strictè sumpta requirere videtur subiectum sustentationis.

Essentialis ergo definitio generationis substantialis tradi hoc modo posset: Est eductio forma, vel unionis substantialis ex potentia materia: unde licet formæ cœli (posito quod in ipso sint) dicantur concreta, sicut & formæ rerum omnium substantialium in primâ rerum productione, quia formæ simul productæ fuerunt cum materiâ, ipsarum tamen productio verè fuit generatio, cum eductæ fuerint ex potentia materia, ut ostendi in Physicis d. 5. Sicut etiam si Deus simul cum formâ in compagno aliquo substantiali destrueret materiam, licet destructione illa seu suspensio concursus dici aliquo modo possit annihilatio, cum hoc sensu definit in nihilum, id est, nihil maneat illius, è cuius potentia educebatur, magis tamen propriè diceretur corruptione, ut in Phys. etiam notavi, cum corruptione dicatur suspensio omni actionis quæ pendebat materialiter a subiecto: & hoc sensu non definit in nihilum, hoc est, non est suspensio productionis rei ex nihilo, quod tamen requiritur ad veram rationem annihilationis: quod enim existat subiectum post de-

IV.
Hæc Generatio definitionis definitio est
essentialis.

V.
Essentialis definitionis Generationis substantialis.

Quid re-
quatur ad
conceptum
creationis
& annihila-
tionis.

structionem formæ, non magis facit ad conceptum annihilationis, quād quid extiterit ante productio-
nem formæ facit ad conceptum creationis. Sed de
hoc postea redibit sermo.

VI.
Generatio
substantialis
consistit in
productione
unionis non
formæ.

Generatio substantialis consistit propriè & for-
maliter in actione productivâ unionis, non formæ
substantialis. Ratio est primò, quia illa sola actio est
propriè generatio compositi, qua essentialē habet
connexionem cum composito, hujusmodi autem est
sola productio unionis, ut est manifestum. Secundò,
quia ad corruptionem solius unionis dicitur compo-
situm corrumpi, ut constat in homine, ergo ad genera-
tionem, seu productionem solius unionis dicitur
eodem modo compositum produci. Tertiò, si forma
est à se, seu improducta, & sola unio producetur,
compositum diceretur verè produci, & non esse à se:
ergo productio compositi sequitur productionem
unionis, non formæ. Quartò, homo dicitur genera-
tuslicet forma creetur. Quintò, jam non est com-
positum S. Petri, licet existat ejus anima & materia,
ergo ratio productionis compositi tribuenda est
unioni. Ratio demum à priori horum omnium est,
cum sit ipsa compositio, ac proinde ad ipsius produc-
tionem, vel corruptionem dicitur produci, vel cor-
rumpi compositum.

VII.
Per sensibile
intelligit
Aristoteles
compositum
substantialis.

Subiectum
sensibile
sumitur hic
specificat-
ve, non re-
duplicativè.

Per particulas illas nullo sensibili manente, ut subiecto
codem, intelligit Aristoteles ipsum totum substantiale
sensibile, seu subiectum denominationis; variis enim
locis accipit Aristoteles sensibile pro ipso composito
substantiali, sicut cùm h̄c c. 4. ait: Alteratio est, cùm
subiectum sensibile remaneat, & infra subdit, cùm verò totum
mutatur, & nihil sensibile, ut ejusdem subiectum rema-
net, generatio est: ubi per subiectum sensibile, manife-
stum est intelligere Aristotelem ipsum compositum
substantial, non quidem sumendo sensibile reduplicati-
vè, sic enim involvit accidentia, quæ solū percipiuntur
sensibus, & tamen certum est, illa non esse
subiectum, nec pariale, formæ substantialis: sumi
proinde solū debet specificatè. Nec referit quid
totum non sit subiectum receptionis accidentium, ut
pote quæ subiectantur in solā materiâ, non in formâ,
juxta dicta in Phy. loquitur enim Aristoteles de sub-
iecto denominationis: totum autem est subiectum
denominationis; nam lapis dicitur frigidus, homo al-
bus, aër lucidus &c. esto albedo, frigus, & lux reci-
piantur in solâ materiâ & nec partialiter in formâ.

SECTIO I.

Num in Generatione substantiali detur resolutionis
usque ad materiam primam.

I.
Statim que-
stionis aperi-
tura.

Et ergo Generatio substantialis juxta Aristote-
lem, ut vidimus, mutatio totius in totum nullo sensi-
bili manente, ut subiecto eodem. Ex occasione postremæ
definitionis hujus partis, nullo sensibili manente, ut sub-
iecto eodem, oritur difficultas, utrum destruktâ aliquâ
substantiâ, aquâ v.g. vel igne, unâ cum ipsâ pereant
omnia illius accidentia, ita ut nulla accidentia sub-
stantiæ corruptæ maneant in eâ, quæ ipsi succedit,
seu in quam convertitur.

II.
Sent. affe-
ri dari res-
olutionis sa-
que ad ma-
teriam pri-
mam.

Prima sententia est affirmativa, nempe quoties
substantia aliqua perit, & in aliam convertitur, li-
giunt v.g. in ignem, nihil vel substantialie, vel acci-
dentalie prioris compositi manere, præter materiam:
quod est fieri resolutionis usque ad materiam pri-
mam: ita Alesis. 4.p. q. 57. memb. 4. Cajet. de ente
& essentia c. 7.q. 17. Javell. 8. Met. q. 7. Ferr. l. 4. cont.
Gen. c. 8. 1. Soncin. 8. Met. q. 9. Capro. in 2. d. 3. q.
un. a. 3. Ban. l. 1. de Gen. c. 4. q. 10. Conimb. l. 1. de
Gener. c. 4. q. 18. a. 2. Fonse. 5. Met. c. 28. q. 20. f. 2.

Complut. l. 1. de Gen. d. 3. q. 6. Joan. à S. Thoma. q.
1. de Gen. a. 6. Rubius de Gen. c. 4. trac. 2. q. 4. Citari
etiam solet S. Thomas, de cuius tamen mente hac in
re non satis constat.

Secunda sententia negat in generationibus, & con-
versionibus substantialibus fieri resolutionem usque
ad materiam primam, sed ait accidentia aliqua cor-
rupti manere in genito, seu in eo quod de novo pro-
ducitur, ita Ockam quodl. 2. q. 11. Greg. in 1. d. 12.
q. 2. a. 1. Gabr. in 1. d. 16. q. un. Henric. quodl. 15. q.
7. Suar. d. 14. Met. f. 3. n. 20. & seqq. Perer. l. 5. Phys.
c. 18. Murcia l. 1. de Gen. d. 1. q. 5. Hurt. d. 1. de Gen.
f. 5. Arriag. d. 5. Phys. f. 2. n. 11. Oviedo Contr. de
Gen. p. 3. & alij. Pro hac etiam sententiâ citatur
S. Thomas variis locis, ut 3. p. q. 9. a. 3 ad 2. Ubi ex-
p̄fet h̄c sententiâ
pref̄e docet calorem qui erat dispositio ad formam
ignis, adveniente formâ non destrui, sed simul
eius illâ persistere. Idem alibi s̄p̄e asserit S. Do-
ctor, ut meritò censeri possit huic sententiâ non le-
viter favere.

Notandum, accidentia quæ in compositis sub-
stantialibus reperiuntur, esse in duplii differentiâ: ^{Duo genera}
quædam enim sunt communia, quales sunt prime
qualitates, in gradibus saltem remissis, hæ enim in
omnibus compositis reperiuntur, sicut & aliquæ se-
muniæ sunt, cuadæ, ut albedo, nigredo, odor, sapor &c. & quan-
quædam omnibus compositis est communis. Alia acci-
dentiæ sunt particularia, quæ nimurum à propriis
formis diminant, ut sunt passiones, ac proprietates. <sup>Acciden-
tia sunt de
particula-
ria.</sup>
Questio ergo procedit de accidentibus tantum com-
muniis, particularia enim una cum formis, quarum
sunt passiones, intercidunt.

Conclusio: in generatione substantiali non fit
resolutionis usque ad materiam primam, sed accidentia
sempre aliqua corrupti manent in novo genito: ita
auctores secundæ sententiæ. Probatur primo ex Ari-
stotele l. 1. de Gen. c. 4. t. 24. Ubi asserit substantialiam
genitam aliquas affectiones habere substantialiæ cor-
ruptæ. Et l. 2. t. 27. ait elementa symbola inter se
facilius transmutari, quia altera semper qualitas ele-
menti corrupti remanet in elemento de novo pro-
ducto.

SECTIO III.

Ratione ostenditur in generatione substantiali
non dari resolutionem usque ad
materiam primam.

I.
Ecundò probatur conclusio ratione: experientiâ
enim ipsa constat, accidentia aliqua remanere in
genito, quæ erant in corrupto, in homine mortuo ex-
g. præsertim subitè, manet eadem figura, color, ca-
lor, gravitas, & hujusmodi alia, ergo &c. dicere enim,
quod affirmant aliqui, perire priora accidentia, &
alia omnino similia eorum loco emergere, nullum
habere videtur fundamentum. Deinde, à quo pro-
ducentur illa nova accidentia: non à formâ priori,
cùm illa, in instante quo producuntur hæc acciden-
tia, non existat: nec à formâ jam recente producta,
quia hæc accidentia sunt dispositiones ad illam for-
mam, & consequenter naturâ priora illâ, ergo non
possunt ab eâ efficienter produci, sic enim daretur
mutua prioritas iu Physicis impugnata, d. 21. Dices;
produci à solo Deo. Contrâ, non est dubium quin
Deus, si velit, possit producere alia prioribus omni-
nō similia, non tamen appetit cur id præstet, nec cur
priora corruptantur.

Dices; rationem cur priora corruptantur esse,
quia cùm subiectantur in toto composito, seu in ma-
teriâ simul & formâ, destruktâ formâ, seu alterâ
subiecti,

*Mutentia
in subje-
ctu in
mto, si que-
ne tuto de-
finetur per-
tent.*

subiecti parte, non possunt manere accidentia eadem, si enim mutatur subiectum. Sed contra primò, in Phys. d. 5. ostensum est accidentia non subiectari in formâ: tum quia in homine non subiectantur in formâ animâ scilicet rationali, sed in solâ materiâ, tum etiam quia sunt dispositiones ad formam, & consequenter priores naturâ illâ, ergo non possunt subiectari, seu causari materialiter ab eâdem, sic enim datur mutua prioritas.

*III.
Si priora
accidentia
pertinet, non
est cur alia
ijs similia
producantur.*

Contra secundò, si enim per eant accidentia priora, nulla est ratio cur prioribus omnino similia producantur: ut si canis aliquis, vel equus diversorum colorum maculas habens, moriatur, cur alia omnino similes maculæ redeant? certè forma cadaveris, quæ succedit formæ præcedenti, illas non petat, ut est manifestum, cùm postea maneat sine illis, imò primò sine eis, aut etiam similibus connaturaliter potuisse produci: & in homine albo qui moritur, non magis requirit formâ cadaveris succedens albedinem, quâm alium colorem, cùm paulatim albedo illa amittatur, & pereat: si ergo amittitur tota albedo eodem instanti, quo homo moritur, cur alia priori omnino similis, & non potius subniger, aut quasi fuscus color illius loco oriatur? cùm majorē proportionem habeant hi colores cum formâ cadaveris. Idem est de calore, odore, & alijs accidentibus in homine subito moriente.

*IV.
Accidentia
producenda
sunt
formæ tunc
producentæ,
contraria.*

Contra tertio, quando forma ignis primò introducitur in materiam ligni, vel aëris, aliquid frigoris & humiditatis in materiâ illâ remanet, ergo si omnia priora accidentia in illo instanti destruantur, non est cur alia ijs similia denuò producantur, cùm forma ignis potius sint opposita, quâm ad eam disponentia, sed produci deberet calor ut oœlo, & siccitas in gradu valde intenso, non gradus aliquis humiditatis, aut frigoris.

*V.
Transitus
ab extremo
ad extremum
sine medio.*

Dices; ideo accidentia prioribus similia denuò produci, ne detur transitus ab extremo ad extremum sine medio, quod tamen continget si summus gradus repente producatur loco accidentium quæ corruptuntur, ac proinde alia, similia destructis, produci eorum loco debent, quæ paulatim destruantur. Contra primò, si priora accidentia manerent, possent paulatim destrui, si que non daretur transitus ab extremo ad extremum sine medio.

*VI.
Quonodo
meditatur
hoc dictum:
Non potest
dari transi-
tus ab ex-

tum illud, non posse dari transi-
tum ab extremo ad extremum sine medio, tunc solum in-
telligitur non posse contingere, quando est medium
impediens, seu contrarium resistens; si autem, ex sup-
positione adversariorum, tollatur contrarium resi-
stens, tunc in instanti poterit produci intensus cal-
or, aut frigus, non minus quâm lux intensa, aut alia*

qualitas non habens contrarium: ergo in instanti A, tremo ad quando corrumperit omne frigus in materiâ ligni extremum secundum adversarios, quidni ignis producet calorem sine medio. ut oœlo? cùm nihil sit quod impedit, ergo non debent naturaliter produci tot partes frigoris omnino similis ijs, quæ erant antea in illâ materiâ, cùm agentia particularia aliud requirant. Deinde, in aliquibus, aliquando nempe in qualitatibus non activis datur immédia ab extremitate transitus ab extremo ad extremum, ut ab albo ad nigrum, non transfeundo per colores intermedios: in his ergo non est necessarium ut producantur colores omnino similes destructis, quod tamen fateri debent adversarij, cùm in homine subito moriente ijsdem colores sint per aliquod tempus post, qui erant ante mortem.

Nec video, præter jam dicta, quid magni momenti obiecti possit pro hac sententiâ: quod enim opponunt *Archorem* Conimbricensis hic c. 4.q. 18. ar. 2. sequi arctiorem habet materia connexionem materiam cum accidente, quam quantitate scilicet, quâm cum forma substantiali, cùm tamen quantitate uniatur solum per accidens, hoc, inquam, leve est: quid enim mirum materiam tam arctam habere connexionem cum quantitate? cum hæc sit illius proprietas, seu passio, quam determinatè petit, sicut res aliae petunt suas passiones, ut Angelus, & anima intellectum, & voluntatem. Formam autem substantialiem, esto aliquam petat, non tamen hanc determinatè, sed sufficit si habeat ullam. Deinde, quantitas non habet quidquam sibi oppositum, per quod expellatur, sicut habent formæ substantialies, quæ ab eodem subiecto mutuò se expellunt, non minus quâm frigus calorem.

Quod ergo additur de unione per accidens quantitatis cum materiâ, est æquivocum: si enim intelligat uniri per accidens esse uniri unione accidentalis, seu quæ sit accidentis, est verum, sed eodem modo hoc sensu anima unitur per accidens suis proprietatibus, & passionibus, intellectui scilicet & voluntati, à quibus tamen difficulter separatur, quâm à materiâ seu corpore, cui unitur unione substantiali, cùm etiam separata illas retineat, nec ullâ naturali vi orbari ijs possit. Si vero per uniri per accidens, intelligat uniri contingenter, ita ut mere per accidens sit materiæ, quod habeat quantitatem; sicut paries per accidens unitur albedini, & è contraria, & una pars mensæ, vel navis alteri: hoc sensu materia non unitur quantitati per accidens, sed maximè per se requiritur quantitas à materiâ, non minus quâm intellectus, & voluntas ab animâ per se, hoc sensu, requiruntur, ita scilicet ut ab intrinseco, & ex ipsâ exigentia naturæ potentias illas petat, & sine ijs esse naturaliter non possit.

DISPUTATIO II.

De Generatione Viventium.

SECTIO PRIMA.

Generationis Viventium natura, ac definitio.

*I.
Theologis,
et Philoso-
phis commu-
nis est hæc
quaestio.*

Traictari fuisse solet hæc quæstio a Theologis i. p. in materiâ de Trinitate, cùm de generatione Verbi æterni. Videri poterunt S. Thomas i. p. q. 27. ar. 2. Alens. i. p. q. 42. memb. 2. & 3. & q. 42. memb. 1. S. Bonav. in i. d. 13. q. 2. Richar. in

1. d. 13. art. 1. q. 3. Major in 1. d. 13. q. 1. Suarez l. 9. de Trinit. c. 1. n. 4. Molina 1. p. q. 27. ar. 2. Vasq. To. 2. in 1. p. q. 123. c. 1. Conimb. l. 1. de Generat. c. 4. q. 10. Hurt. l. 1. de Gen. sect. 2. Tann. 1. p. d. 4. q. 2. d. 8. Mærat. 1. p. d. 4. 4. Arriaga disp. 1. de Gen. sect. 4. Oviedo Cont. 2. de Gen. p. 6.

Notandum, generationem viventis dupliciter sumitur: primò latè, sicut cùm animalia & plantæ producuntur à Deo, vel cùm mures, & ranæ producuntur ex putri: quo modo non est opus alia definitione quâm ut dicatur Generatio viventis est productio viventis ab aliquo. Secundò sumitur propriè, cùm scili-

Dupliciter
sumitur
Generatio
viventis.

cet vivens producitur ab alio vivente servatis quibusdam conditionibus, de quibus mox agemus; & de hac secundâ generatione procedit quæstio.

III.
Definatio
generationis
viventis.

Generationis ergo viventis hoc modo sumptæ definitionem tradit S. Thomas 1. p. q. 12. art. 2. corp. & Damascenus 1. 1. fidei Orthod. c. 8. ex Aristotele 1. 7.

Met. c. 8. tex. 28. & alibi: *Generatio est origo viventis à vivente, à principio conjuncto, in similitudinem naturæ.* Per ly origo convenit hæc definitio cum definitione non viventium, per particulas viventis à vivente differit; per à principio conjuncto denotat non approximationem localem, sed ut aliquid patris insit, & conjugatur filio, quod fit in omni generatione naturali, ubi parentes communicant aliquid sui, nempe semen filio, ex quo illius corpus compingitur, ut scilicet parens vivat quasi adhuc in filio, cui nimis aliquid sui physice tribuit, & in hoc filius naturalis distinguitur ab adoptivo. Et propter hoc ait S. Augustinus patrem gignere alium se, & superstitem esse in filio. Unde, quando concipitur proles ex dæmone incubo, fætus non est filius dæmonis, sed illius viri cuius erat illud semen.

IV.
Particula
Principiū
denotat
concursum
actiū.

Adamus
non fuit
pater Eva.

Vermiculi
in animali-
bus non
propræ ge-
nerantur.

Plante
generant
alios sibi
similes.

V.
Quæ simi-
litudo in
naturâ
requiratur
ad genera-
tionem.

VI.
Difficultas
circum pro-
cessionem
Spiritus
Sancti.

VII.
Spiritus
Sanctus
ex vi sue
processionis
non accipit
formaliter
naturam
Divinam.

Restat solum explicanda ultima particula *in similitudinem naturæ*: in quâ sita est præcipua difficultas hujus definitionis: circa quam certum videretur, non requiri similitudinem specificam, nam generatio mulieris est generatio viventis à vivente, & tamen non procedit similis parentibus similitudine specificâ. Major tamen requiritur similitudo quam generalissima ratio entis, ut videretur manifestum.

Quæres, cur processio Spiritus Sancti non sit generatio æquæ ac processio Filij? cùm non minus accipiat naturam Divinam quam Filius, sicque non minus procedat similis in naturâ, ergo convenit ipsi definitio generationis viventis, cùm tamen secundum fidem tenendum sit ipsius Processionem non esse generationem, sed solam Processionem Filij. Nullibi magis discrepant Theologi, quam in commodam hujus rei rationem assignando.

Omissis varijs quæ à diversis suprà n. 1. citatis afferuntur, hæc inter reliquas mihi aprior ad hanc rem declarandam viderit via, quam insinuat P. Suarez citatus, nempe, quia essentia Divina consistit formaliter in intellectione: cùm ergo Verbum Divinum, seu Filius procedat formaliter per intellectuionem, accipit ex vi formalis suæ processionis intellectuionem & naturam Divinam quæ est formalissima ejus intellectio. *Spiritus Sanctus verò*, cùm procedat per

volitionem, seu amorem, accipit solum ex vi formalis processionis voluntatem & amorem Divinum, non verò essentiam, sicque ex vi formalis suæ processionis non procedit similis in naturâ, sed solum in voluntate, & amore, naturam verò tantum accipit consequenter.

Alij tamen cum P. Zuniga, materiâ de Trinitate, *Alij ratione*, aiunt, id est Filium procedere in similitudinem naturæ, non Spiritum Sanctum, & consequenter processionem Filij esse generationem, non præcessionem *Spiritus Sancti*, quia Filius accipit naturam *ut naturam*, id est, fœcundam, seu productivam alterius Personæ, non accipit naturam *ut naturam*, & consequenter non est Filius, nec illius processio generatio.

Dicent proinde auctores hujus sententia, si animal aliquod non habeat potentiam, sâtem radicalem *Albertinum*, generandi, non posse dici filium, nec illius productionem esse generationem: sicque ut possit mulus *ponit cur* vocari filius equi, dicunt habere eum potentiam radicalem generandi: idque exinde probant, quod in quibusdam historiis de mulo referatur de facto eum aliquando generasse. Sed de hoc satis. Videantur auctores, 1. citati, qui rem hanc suffissimè discutunt, & Albertinus Coroll. 14. in Prædic. *Ad aliquid unde* decim ex diversis Theologis rationes colligit, cur Spiritus Sanctus non sit *Filius*, nec ejus processio generatio.

SECTIO II.

Quæ sit causa principalis in productione
Viventium.

A Liqui unionem animæ rationalis cum corpore fieri dicunt ab ipsâ animâ rationali, quæ inquit, Prima *in* unum, producit unionem sui. Sed contrâ primò, nam tentia est tunc anima esset actus assistens quod illam saltem animam operationem. Secundò, posset res aliqua, Petrus v. g. rationabili dici producere se: probatur, nam quod fit ab una parte compositi, tribuitur toti composito, sic quia anima Petri intelligit, dicitur Petrus intelligere, ergo si anima Petri producat unionem sui ad materiam Petri, dicitur compositum illud producere unionem, & consequenter producere se: sicut si anima alterius compositi, matris v. g. produceret illam unionem, diceretur producere Petrum, sed anima Petri hic præstat quod anima matris tunc præstaret, ergo Petrus hic dicitur producere seipsum. Contrâ tertio, sic enim neuter parentis, nec per se, nec per aliquid sui concurreter physicè, & efficienter ad entitatem proli in generatione hominis, cùm tamen per principium *conjunctionis* omnes intelligent concursum effectivum.

Alij ergo, & proprius vero, ascribunt generationem seu productionem unionis in homine, & formæ simul & unionis in alijs animalibus, animæ matris tamquam cause principali: ita Okam in 3. q. 3. Gab. in 3. d. 4. q. un. P. Hurt. d. 2. de Gen. f. 3. n. 4. & seq. 5. num. 72. P. Arr. d. 1. de Gen. f. 6. n. 5. 8. & alij. Quod probant tum ex proportione in perfectione animæ matris, cum formâ & unione animalis producti, tum ex præsentiâ & sufficiâ applicatione animæ matris, cùm semper sit præsens effectui productio in primâ illius productione, non sic anima matris.

Dices; ergo plus est virtus infirmâ quam in mare

Quae sit causa principia productionis viventium. Sect. H. & III. 45

Dicunt tamen animam maris habere virtutem eandem cum anima feminae.

mate ad generationem proli. Negant consequentiam, nam etiam forma maris, inquit, habet eandem virtutem, licet concurrere non possit, co quod absit. Urgebis, ergo est otiosa illa virtus in mare, cum semper naturaliter petat absit. Negant consequentiam, est enim, inquit, per accidentem tantum impedita ex eo quod sit forma maris, seu sub his dispositionibus. Unde, ut ait P. Hurt. anima maris non magis petit corpus masculinum, quam feminum, nec esse sub his dispositionibus potius quam sub illis.

IV. Obij: anima maris non est per unicum tantum sicut pars esse proxima proli.

Dicunt alii, qui caput matris producere eam per se, & sic de reliquis partibus.

Instabis: anima maris in productione equi v.g. tantum est immediata proli per unam sui partem, ergo si ut in nutritione pars proxima tantum producit partem sibi similem, ut os partem ossis, caro carnis, cor cordis &c. ita & hinc a quo ergo producetur tanta varietas membrorum in foetu? Dicunt aliqui, licet una tantum pars matris conjungatur, omnes tamen agere, sed sigillatim, ita scilicet, ut unaquaque in foetu producat partem sibi similem, ut caput, inquit, matris producit caput fœtus, oculus oculum, pes pedem &c. Sed contra, ergo mater carens oculo vel pede produce fœtum monocularum, mancum, vel multilobatum, cum tamen contrarium constet experientia.

Respondetur ergo, in homine hanc objectionem non habere difficultatem: cum enim anima rationalis sit ubique eisdem rationis, ut pote indivisibilis, tota producet totum fœtum, seu totam unionem inter materiam & formam. In alijs anima ihu si partes formæ sint homogeneæ, nulla etiam est difficultas, si vero sint heterogeneæ, seu diversæ rationis, difficultior est responsio: dici tamen posset, singularis partibus formæ simili cunctis alijs, & accidentibus in esse vim producendi totum fœtum, seu singularis illius partes, cum maximè differentia inter partes non sit proprie specifica, sed solum materialis. Quæ tamen solutio non caret difficultate.

SECTIO III.

Assignatur vera causa principalis in productione viventium.

I. Causa principia in productione viventium sunt semen.

Ratio est, quia semen est perfectius unione, quae sola est terminus generationis.

II. Quod seminatio intrinsecè constituta hominem, non potest esse perfectio seminis.

M. Ibi hac in parte probabilius videtur, caputam principalem in generatione tum hominis, tum aliorum omnium viventium, quæ ex semine producuntur (non ex putri, ut vermes &c.), esse ipsum semen, saltem secundum illam partem, quam dicunt in semine esse magis subtilem & acti vam, ac manere in generatione fœtus: alia enim partes quæ sunt crassiores, simili cum sanguine intermixti pro materia, ex quâ animalis corpus compingitur. Probatur, generatione in conceptu suo essentia non dicit aliud quam unionem animæ cum corpore, seu productionem unionis inter illa, nam nihil aliud intervenit in conceptione hominis, quæ tamen est vera generatio, sed semen simul cum accidentibus potest ut causa principalis producere illam unionem, ergo Proba: ut minor, non est cur semen non sit perfectius hac unione, cum semen sit substantia completa, unio tantum modus, & quid incompletum, & non tam substantia, quam quid substantiale, ut loquuntur Philosophi.

Dices primò: unio est quid consti: uens intrinsecè hominem, & alia composita substantia, ergo est perfectior semine. Nego consequentiam, sic enim materia prima est quid magis perfectè constitutiva hominis, nempe ut pars, & tamen nullus dicit materiam primam esse semine perfectiorem. Urgebis, unio est quid vitale, non sic semen. Contraria, unionem

esse vitalem, vel significat habere ita se vitam; & hoc est falsum, nam inquiror quâ vitâ vivat unio: non vito sit viâ rationali, ut constat, nec etiam sensitivâ aut vegetativa, ergo nullâ: vel unionem esse vitalem signi- le.

ficat spectre ipsam intrinsecè ad constitutionem viventis, & hoc est verum, prout etiam unio constitutur vivens, ad hanc tamen non est necessarium ut unio vivat, sicut nec vivit materia, quæ tamen non minus intrinsecè pertinet ad constitutionem viventis, quam unio. Sufficit ergo ad constitutionem viventis, alteram partem, nempe formam, esse vitalem: debet tamen forma vitalis, ut constitut vivens, uniri, nam constitut compotum vitale.

Diccs secundò: actio generativa est vitalis, ergo III.

debet procedere à principio vitali, quale non est item. Distinguo antecedens, si per vitale intelligatur procedens immanenter, & modo vitali, nego antecedens; hoc enim modo non est actio vitalis, cum sit actio transiens: sicut & cum Deus solus producit hominem vel Angelum, producit quidem aliquid vitale, sed non modo vitali, eum immanenter. Si autem per vitale velit quis, actionem tendere ad terminum vitalem, sic adhuc est distinguendum, tendit ad terminum vitalem immediace, & formaliter, nego antecedens; nam formaliter tendit ad solam unionem, quæ non est vitalis, nec vivit, ut diximus: tendit ad terminum vitalem mediæ, concedo antecedens; terminus enim constitutus, & mediatus, est vitalis, nempe homo: actio tamen productiva ut rationis non attingit hominem ad aquatè & immedio: dæ. Sicut si duæ medietates ulnae ante se separent, vel circuli conjungentur per lineam, vel superficiem inter medianille qui produceret lineam illam, vel superficiem, habent pro termino immediato formam lineam, aut superficiem, denominative tamen diceretur produce ulnam, vel circulum.

Actio ergo productiva hominis, si sumatur adæquate, poterit dici actio conflata ex alijs tribus actionibus, nempe ex productione materia, productione formæ, & productione unionis. Dicitur autem generatio ratione unionis, quæ generatur, si cur homo mortalis ratione eisdem, & corporeus ratione materia: sicut & syllogismus est probabilis ratione unius præmissæ probabilis.

do Secundò probat: hac ratione assignamus uniuersitatem causam in generatione omnium viventium, quæ naturali modo producuntur, nempe semen, cum tamen alia unam assignent causam pro animalibus, ut animam matris, aliam pro vegetatis, nempe vel cœlum, vel causam primam.

Tandem secundum hunc philosophandi modum, æqualis in animalibus tribus potest concursus virilis parentis in actione generativa fœtus, quod tamen alijs non præstant, qui totum concussum efficiuntur tribuunt soli matris, ac proinde illa sensim non tam vere producere pater filium, ac mater, cum ille non omnino concurrit effectivè ad prolem. In nostrâ autem sententiâ uterque parentis est causa principalis proli, concurrendo scilicet ad cum effectivè per aliquid sui, quod requiritur in definitione generationis supra positâ.

Dices: tertia etiam est perfectior unione inter materiali & formam plantarum, ergo illa poterit dici

causa principalis generationis plantarum. Rup. primo, nos non probare semen esse causam principalem generationis viventis præcisè quia est perfectio us unionis inter materiam & formam: sic enim lux est perfectior albedine, & tamen eam non producit. Ideo ergo dicimus semen esse causam principalis generationis viventis, quia cum sit quid perfectius unione illâ, ordinatur à naturâ ad productionem viventis. Secundò dico, terram, cito produceret unionem

Actio productiva hominis conflata ex tribus actionibus.

V. Assignatur causa generationis viventium.

VI. Hoc modo in generatione animalium est causæ generationis viventium.

VII. Ex maiore

præcisè non agatur unum aliud producere.

Terra respicit. **Eta plantarum est ad summum causam universalis.** **unionem in plantis inter illarum materiam & formam, esse ad summum causam quandam universalem, cum æqualiter concurrat ad omnes plantas, si- cùs & cœlum: singulis autem singulæ, & particulares assignari debent causæ, quando possunt, sicut nos de facto hæc assignamus.**

VIII.

Virtus universalis. **addo, in plantis probabiliter dici posse, semen tanquam causam principalem producere non solùm unionem, sed etiam ipsas formas substantiales plantarum. præsertim si verum sit quod subinde infinitarum Aristoteles, & S. Thomas, neque, semen plantarum habere in se vitam vegetativam. Nec oblat paritas feminis in plantâ, nam *vivit, unita fortior*. Nec arguit, semen non vivere quod non crescat, viventis enim non semper crescent, ut quo: idianâ constat experientia.**

SECTIO IV.**Alia quædam circa generationem & corruptionem viventium.**

Quis sit ordo inter introductionem, & expulsionem dispositionum, & formarum.

Quid determinat ad productionem formarum cadaveris.

Secundum est, quæ dispositiones determinant materiam, & agens ad formam cadaveris. Difficultas præcipue est cum homo, aut aliud animal moritur subito, ut cum: ipsi vel præscinditur caput, vel cor transfigitur, aut aliquid hujusmodi, vel cum in momento perit ex casâ ignorâ: cum enim ex invalete udine paulatim ex: inquiritur, non videtur tanta difficultas, tunc enim dispositiones illæ corruptivæ ex morbis progenitæ possunt tam materiam, quam agens determinare ad formam illam in subiecto animali producendam. Hac de re quædam etiam dicta sunt in Physicis, sed quia non levem contingenre videtur diff. ultatem, non erit abs re nonnulla hic de cædum adjungere.

III. Forma cadaverica est quasi causa formalis universalis.

Vivens secundum omnes suas partes non semper transire in cadaver.

IV. Quod præstat causa universalis efficiens, licet communiter determinetur ad operandum, seu ad præbendum concursum, sive effectivum dependenter à causa aliqua efficiente particulari, ubi tamen hæc deest, tunc causa universalis per se illius defectum, & concurreat sine ullo determinante particulari effectivo: ita & forma cadaveris, quæ, ut dixi, est quasi causa formalis universalis, & ordinata ad supplementos defectus formarum viventium, seu animalium, poterit subinde produci in subiecto sine alio determinativo formali, quam quod percat vel deueniatur

forma viventis, seu animalis, & ex exigentia naturæ requiratur ut alia forma ipsi succedat.

Quod vero forma cadaveris possit aliquo modo dici forma universalis, inde videtur suaderi, quod semper, & æqualiter sequatur ad formas omnium animalium, & illarum materiarum informet, quocunq; cadaveris que fere modo pertinet: & propterea solum induci posse vocavitur forma cadaveris, quia destruta est & deest in forma, ma viventis. Dicere vero instant, quo forma universalis separatur, ac destruitur, produci ubi: d. le. dispositiones ad formam cadaveris, candem habet difficultatem: tunc enim enim eodem modo quæstio procedet de illis dispositionibus, quid scilicet ad illarum productionem determinetur.

Secundò responderi posset in casibus suprà positis, & quandocumque animal subito moritur, dari semper aliquod determinativum ad productionem formæ cadaveris. Cùm enim caput præscinditur, rur deinde pars requisita ad formam perfecti viventis, ac proinde dispositiones in materia ad formam viventis fine partē illa requisita, cum negatione talis partis sunt sufficiens determinativum ad formam cadaveris. Sim: liter cùm cor transfigitur, est cùm iijdem dispositionibus divisio continui, tñ negatio continuationis debita ad formam perfecti viventis. Infecta autem, ut vermes & alia hujusmodi ideo non statim moriuntur præciso capite, quia: ut partes ad eorum vitam conservandam non requiruntur, quorū in alijs animalibus, sed sedes vitæ in his est media spina dorsi, qua cùm ducatur per omnes partes corporis, in minutissimas etiam partes divisa hæc animalcula, ad diu numerum etiam tempus vivent. Cùm vero homo quispiam moritur subito, & nulla appetet mortis illius causa, si ut dicunt medici, vel per disruptionem alicuius membranæ in capite, vel fibra in corde: ac proinde semper datur sicutem aliquid negativum determinans ad productionem formæ tis in hæc cadaveris: quod sufficere videtur ad formam tam imperfectam.

SECTIO V.**De Generationibus quibusdam anomaliis, & ordine formationis partium animalis.**

Quæres, utrum generationes viventium anomala, eu quæ præter naturæ leges & communem rerum cursum sunt, sint univoca cum generationibus, quæ naturali via & modo continguntur? Quæstio procedit de Generatione propriæ sumptu p: out scilicet est *Origo viventis à vivente ex principio coniuncto, in similitudinem naturæ, nam prout generatio la est sumitur pro educatione unionis ex parentiæ materia, seu subiecti, omnes generationes, in quibus sit hujusmodi educatio, sunt inter se univoca.*

Generations anomala in primis sunt productio Adami ex limo terra, & Eva ex cœstâ Adami: ha autem non sunt univoca cum propriâ generatione, nec ex vi illarum fuit vel Adamus filius Dei, vel Eva filia Adami. Secundo, humana Christi generatione ex virginie, univoca fuit generatione ex parte matris, quæ in hac generatione ea omnia quod Christi substantiam præstavit, quæ alia matres in præolis generatione præstare solent. Quartus tamen Spiritus Sanctus concursum alterius principij supplevit, fuit generatione illa anomala. Tertio, res rectio mortuorum non est generatio hoc modo stricte sumpta. Quartus, generatione ope Demonis facta semen virile in uterum transmittentis, est quod substantiam Resurrectionis univoca cum generatione naturali, quod modum tamen est anomala.

Quæstio

III. Quarit se secundò, quæ partes in generatione animalis prius formantur? Hippocrates, quem sequitur Galenus, hepatis prius formari afferit, deinde cor, postea cærebrum, mox reliqua. Aristoteles cor primo formari vult. Alij capiti primas in fœtus efformatione tribunt. Quisque suis nittit experientia, quibus hi illam, alij aliena ex partibus jam dictis primo formatam se comperisse afferunt.

IV. Aristoteles præter jam dicta, id est cordis efformationem primam ponit, quia, inquit, est caloris naturalis origo, & sedes vita, quod proinde primò vivit, & ultimò moritur, ideoque in medio situm illud esse ait, tanquam partem partium humani corporis præcipuam, ut hoc modo facilius suum iis influxum præster.

V. Alij verò caput, ut loco, ita dignitate ceteris hominis partibus superiorem esse contendunt, utsi in quo sensus omnes vigeant, quodque membra alia

gubernet, ac moderetur. Hanc proinde partem primò formari afferunt, veluti radicem, à quæ iofluxus variis partibus quibus in membra reliqua dirivetur. Quorum opiniacioni suffragari passim videntur Philosophi, à quibus dicuntur. homo Arbor appellatur *inversa*, quippe qui, non sicut Homo arbor alij arbores terræ infixam, sed celum versus radicem (hoc est caput) erectam habeat.

VI. Res est parvi momenti. Mihi probabilius videtur cor, & caput, seu cerebrum simul efformari debere, cùm suā invicem ope indigent, nec unum sine altero consistere ullo modo possit. Indò probabile est quod affirmat Vallesius l.2. Controv. cap. 5. P. Hurt. h. d. 2. f. 7. n. 97. & alij, omnes partes, saltem principales, quæ virtute feminis efficiuntur, simul efformari, cùm non sit cur semen omnes illas elaborare simul non possit, ac proinde simul eas elaborabit, cùm sit agens necessarium, & materiam habeat applicatam.

DISPUTATIO III.

De conversione.

SECTIO PRIMA.

Quenam ad veram conversionem requirantur.

I. **U**nus in hac quæstione, quæ tum à Philosophis, tum Theologis accurate discutis solet, procedamus, definitionem conversionis toti disputationi præfigemus, ut, jacto quasi fundamento, certius reliqua, & expeditius percurramus. Definitur ergo conversionis, quod sit transitus unius rei in aliam. Quod quomodo intelligendum sit, disputationis decursu constabit.

II. Ad Conversionem itaque duæ requiruntur mutationes; positiva altera, seu productio, vel unio novi termini positivi; altera negativa, seu formalis destruicio formæ præexistentis. Sic cùm in aquam, vel manum inducitur calor, una mutatio fit per inductionem caloris in materiam aquæ, aut manus, altera verò per destruictionem frigoris: unde, si frigus non destrueretur, non esset conversionis, ut in luce contingit, ad cuius productionem in aëre nulla res positiva destruitur: Actio tamen quæ produceret, vel unio quæ uniret calorem, esset conversiva licet frigus actus non destrueretur, quia ratione sui, vel termini producti peteret destruictionem frigoris, licet in hoc casu non esset actualis conversionis. Sicque definitur conversionis, ut diximus n. præcedente, quod sit transitus unius rei in aliam: ac proinde in omni conversione reperiuntur duo termini positivi, unus à quo, alius ad quem, vel in quem.

III. Secundò ad veram rationem conversionis requiritur aliquid tertium, utrius termino positivo commune, circa quod aliquo modo pugnant, sitque id cui uterque uniatur. Sic in conversione ligni in ignem, terminus communis est materia, quæ est utriusque formæ subjectum: in conversione panis in corpus Christi, terminus communis sunt accidentia panis, quæ pane destruuntur. Unde non est necessarium ut terminus communis semper sit subjectum, cùm accidentia nec sint subjectum corporis Christi, nec substantia panis. Hic autem terminus esse debet quid positivum: unde licet quando una res corpora pellit aliam loco, possit aliquo modo dei ubicatio, quæ perit ad productionem alterius

converti in illam, cùm pugnant de eodem termino, seu spatio imaginario, non tamen propriè dicitur conversionis, cùm spatiū imaginariū, ut in Physicis diximus d. 33. f. 2. non sit quid positivum, sed negationes non tollibiles ubicationem realium.

IV. Ut autem dicatur una res propriè converti in aliam, debet res illa quæ producitur, vel unitur in his circumstantiis, habere aliquam repugnantiam ex natura rei seu physicam, cùm eā quæ definit, & non sufficit illam aliam quocunque modo definire, seu intercomitantur, sed debet destrui ex vi termini producti, & ad ducit. Si ergo Deus decretisset ad productionem Angelorum in hoc loco, ubi in instanti præcedente erat homo, destruere hominem, seu quando producit unum Angelum, destruere alium, ibi non esset conversionis physica inter duos illos Angelos, vel Angelum & hominem, cùm ex natura rei nulla esset repugnatio inter terminum productum & destruatum, ita ut simul existere non possent. Totum ergo in hoc casu refunditur in voluntatem Divinam volentem unum definire ad productionem alterius.

V. Hæc ergo dici posset *conversionis moralis*, cùm causa desitionis hominis illius, vel Angelis sit merè moralis, non physica, sed sine illâ repugnantia ex parte rerum quæ producuntur, & desinunt. Productio ergo, vel unio termini ad quem, & destruicio termini à quo debent esse pertinentes sequelâ, id est, mutuò se se connaturaliter inferentes: termini verò ipsi debent esse repugnantes sequelâ, seu naturaliter incompensibiles, & se se peculiari quodam modo excludentes.

VI. Notandum tertio, conversionem secundum diversitatem terminorum sortit diversas denominations, quando substantia convertitur in substantiam, secundum diversos terminos, quando accidentis minos dicitur *substantialis*, *accidentalis* quando accidens definit in accidentis, *mixta* quando vel accidentis in substantiam, vel hæc in accidentis transit. *Formalis* dicitur nomina hoc sensu solet, quando forma transit in formam, *totalis* quando totum in totum: ad quā tamen denominationem sufficit si sola unio destruatur. Transubstantiatio verò propriè tunc dicitur quando aliqua substantia ita transit in aliam, ut tota secundum propriæ causæ, omnes sui partem, si composita sit, ad illius exigentiam destruatur.

VII. Notandum quartò, conversionem, sicut & mutationem duplē esse, *causalē*, & *formalē*: *causalis*

N n

seu

*Conversio
duplicata
sunt. & for-
malis.*

seu remota est actio productiva termini, qui forma liter, & immediata petit destructionem alterius, & facit ut unum definat seu translat. in aliud: formalis verò conversione est ipsa destritio, seu translatio unius in aliud. Unde si actio aliqua non solum mediata, sed etiam immediata habeat oppositionem cum re alia quā in eodem subiecto, sicut in sententiā ponente actionem productivam formam materialis esse: ejusdem unionera informationis, tunc actio illa ingreditur conceptum formalem hujus conversionis, non quā actio praeclara, sed quā unio: sicut si actio produc. & via aliecius rei sit illius ubicatio, non id habet ut actio, sed ut ubicatio.

VIII.
An dari
possit con-
versio for-
malis sine
totali.

*Conversio
totalis sepe
est sine for-
malis.*

Quæres utrum divinitus dari possit conversione formalis sine totali: seu utrum converti possit una forma in aliam, quin unum totum convertatur in aliud. Ad hujus intelligentiam advertendum, quando unum compositum convertitur in aliud, duplēcēm intervenient conversionem; formalem, quā scilicet una forma convertitur in aliam, & totalem, quā unum compositum similiter definit in aliud; communiter enim simul cum unione destruitur forma. Reperitur tamen sœpe conversio totalis sine formalis, ut cum ex homine sit cadaver. Sermo autem est de conversione physica, & rigorosa, non de morali, & impropriā, nam certum est posse Deum, si velit, destruere unam formam ad præsentiam alterius.

IX.
Quid in
hoc dico-
dum, si a-
ctio & uni-
onē iden-
tificen-
tur.

In sententiā ergo afferente actionem eductivam esse ipsam unionem informationis, non potest formam converti in formam, quin totum convertatur in totum. Ratio est clara, nam pereunte formā materiali, perit necessaria actio ipsius conservativa, sed illa actio est etiam unio informationis, ergo perit unio, ergo totum, cum unio, ut dictum est, sit forma constitutiva totius.

X.
Quid si ut-
mo distin-
guatur ab
actione edu-
ctiva.

In nostrā autem sententiā, qui d. 14. Ph. l. 8. unionem informationis distinximus ab actione eductivā formæ, putant aliqui posse divinitus fieri conversionem formalis sine totali: nam potest, inquit, divinitus formam educi è potentia materiali, absque eo quod materiam informet; tunc ergo si corruptatur forma ligni ad productionem formæ ignis in materiali, sit conversione formalis, & tamen non sit totalis, ut est manifestum, nec enim potest totum converti, ubi non erat totum, h. scilicet totum, ut constat, cum decesset unio informationis, quæ essentia liter ad constitutionem totius requiritur.

XI.
Dari negat
conversione
formalis si
non conver-
sione totali.

Mihi tamen probabilius viderit, in casu illo miraculoso non futuram conversionem formalis, si sermo sit de verā & rigorosa conversione physica. Ratio est, quia duæ formæ non repugnant ubi invicem, nisi in ordine ad informandum idem subiectum. Unde si ponatur, ut ponitur in casu argumenti, formam ligni non informare materiam, formam ignis, quantumcunque producatur, & etiam uniaur illi materiali, non expellet formam ligni, cum expelli non possit è subiecto nisi quod subiecto inest, aliam enim repugnantiam non habet formam ignis cum formā ligni, aut illa forma cum aliā, nisi in ordine ad informandum idem subiectum.

XII.
Dua formæ
oppositæ, se-
parata a
subiecto, non
se destrue-
rentur.

*Effet con-
versio tan-
tum mor-
alis.*

Quare, si essent duæ formæ separatae ab omni subiecto, possent esse intime secum penetratae, & cum subiecto: sicut non repugnat ut inter se sint intime penetrata peccatum & gratia, ut cum dæmon sit intime præsens homini in gratia existenti: ac proinde propria, & rigorosa conversione non effet in hoc casu, cum non sit peculiaris illa connexionis inter productionem seu unionem formæ ignis, & destructionem formæ ligni, quæ requiritur ad conversionem propriæ dictam. Si ergo Deus h. scilicet formam ligni destrueret, effet solum conversione moralis, non physica, cum forma ignis illius destructionem non exigeret.

Id verò h. scilicet advertendum, non ita propriè dici XIII. de compositis substancialibus unum fieri alterum, Notandum, ac de accidentalibus: nec enim tam propriè dicitur, loquendis aqua sit vinum, ac calidum sit frigidum: hujus ratio est, quia in compositis accidentalibus manet idem totum, non sic in substancialibus. Priorē ergo propositiones ita intelligi debent, ut cū dicitur aqua sit vēnum, lignum sit ignis, sensus sit, aqua transit in vēnum, lignum Particula transit in ignem &c. Et idem est de his propositionibus, ex ligno sit ignis, de aere sit aqua, & aliis hujusmodi. Particula cūm ex &c. de non denotant principium, vel causam intrinsecam, sed solum terminum a quo: quo, siue cū dicitur, mundus factus est ex nihilo: ubi ex nihilo non denotat principium vel causam intrinsecam, sed merum terminum a quo.

S E C T I O II.

An ad Conversionem requiratur desitio
termini a quo.

I. N Egant aliqui, sed ajunt sufficere si loco amoveatur, tunc enim, inquit, propositiones, quæ Prima. fieri solent de unā in aliam conversā, sufficienter termini negantur: vera enim, inquit, effet hæc propositionem re. sitio, Hoc est corpus Christi, licet substantia panis non quā termini destrueretur, sed solum amoveretur, & Christi corpus sub accidentibus illius loco statueretur.

Dicendum nihilominus ad veram conversionem Ad conver- unius rei in aliam requiri, ut terminus a quo, seu qui sionem re. in alium convertitur, re ipsa definat ac destruatur: ita quā in communis Philosophorum sententia.

Probatur primò ex S. Augustino l. 1. de Trinitat. ca. 7. fine, ubi idem in Verbi Incarnatione ait Divinitatem. Probatur non fuisse conversum in creaturam, quia non de- primox fuisse esse Divinitas: & l. 18. de Civit. Dei c. 18. conver- siones à magis & falsis olim Diis factas, ut Arcadum in lupos, Ifigeniam in cervam &c. negat fuisse veras conversiones quia personæ illæ non destrueban- S. August. tur, sed ope dæmonum amovebantur, & lupi ac cerva in eorum locum subito substituebantur. Idem docet S. Cyril Epist. ad Successum, ubi Verbum ideo ait Ius, non fuisse conversum, quia mansit id quod prius erat. Idem variis locis tenet S. Thomas, præcipue 3. p. qu. S. Tho- 75. at. 2. corp. his verbis: Quod convertitur, inquit, in mas. aliquid, facta conversione non manet.

Probatur secundò ex ipsa definitione conversionis, nempe quod si transitus unius rei ad aliud, quod Probatur perinde est ac definire in aliud, quod enim transit in secundò ex definitione aliud, non manet in se, seu in sua entitate, ut proxime vidimus ex S. Thoma, manere enim se, & transire in aliud, videntur vel ex terminis involvere repugnantiam, nam transire in aliud est quasi exire ex se, & entitatē tendere in aliud. Con. primò, ideo Anima rationis non convertitur secundum omnes rationis non in formam cadavericam, quia non destruitur hominem moriente. Con. secundò, alioqui quoties quis pelit loco ab alio, ut aet ab homine, vel Petrus à Paulo, diceretur in eum converti, quod tamen nul- lus concedet.

Probatur tertio, sicut enim transire ab aliquo loco, ut ab una parte scholæ ad aliam, vel à cœlo ad Ophidias terram, aut ab uno munere vel officio ad aliud, eff. transire priorem locum, vel officium relinquere, ita transire simpliciter, est relinquere esse: ac proinde, quod simili- pliciter transire in aliud, debet definire in esse, sicut alijs definunt in loco & officio: in conversione autem dicitur res quæ convertitur in aliam, transire in illam simpliciter, & sine addito, ergo &c.

Dices; si idem lignum effet in duobus locis, & in altero iniecetur in ignem, ignis tunc in illo loco in- duce-

Quid si
formam in
duobus lo-
cū locis e-
xistens, ex-
pelleretur
canum in
uno.

Negant a-
liqui eam
tunc conver-
ti in aliam.

VII. Res in uno
tantum loco
definens, ve-
re in aliam
convertetur.

Qui tamen dicunt, posse hominem in duobus lo-
cis possum mori in uno, & non in alio, & conse-
quenter rem in duplice loco posse verē perire, & de-
strui in uno, & non in alio (quā sententiam ut pro-
babiliorē securus sum d. 35. Phyl. f. 6. nu. 8.) dicent
hīc fore conversionem, cū verē hīc pereat forma
ligni ad inductionem formæ ignis. Licet enim non
possit forma illa dici hoc sensu perire simpliciter, id
est, quād nullibi sit, ob malignantem naturam nega-
tionum, ut in Physicis etiam dixi, verē tamen dic-
retur hīc perire, & cessare non solūm ubicatio illius,
sed entitas.

VIII. Contrarium
cūm ignis
probabiliter
defendit.

Siquis tamen dicere vellet, ad conversionem non
sufficere rem utcunq; perire, sed ita perire, ut om-
nīdū in rerū naturā non maneat, facile posset de-
fendere in hīc casu formam ligni non converten-
dam in formam ignis, nec co modo in eam definere
quād defītio requiri ad conversionem.

IX. Quid si
Deus for-
man ignis
& ligni in
eādem ma-
teriā simul
conser-
vare.

Quæres, utrū si Deus miraculose formam ligni
in materiā simul ad tempus aliquod conservaret cum
formā ignis, & postea formas illas permittendo suis
naturis, forma ignis destrueret formam ligni: quæ-
res, inquam, an in hīc casu dicerebatur forma ligni con-
verri in formam ignis, & lignum in ignem? Negant
aliqui, & ad conversionem requiri aiunt ut forma,
vel totum destruantur, cū forma contraria primō
subiecto illi unitur.

X. In eo casu
effici conver-
sio.

Mihi tamen probabilius videtur in eo casu & for-
mam convertendam in formam, & totum in totum,
lignum scilicet in ignem. Ratio est, quia verē in illo
casu forma ligni transiret in formam ignis, & lignum
consequenter in ignem, ergo converruntur; patet
consequens, hīc est enim definitio conversionis:
antecedens itaque probatur, & primō quād forma
ligni tunc transiret, est clarum, nam definit, hoc autem
est transire in esse, ut jam ostensum est n. 5. Quād et-
iam transire in formam ignis, probatur, non enim
definit in nihilum, nec concomitantur tantū, sed
ad exigentiam formæ ignis, ergo in illam transit nec
quidquam aliud ad essentiale conceptum Con-
versionis requiritur, ut aperte ex ejus definitione
constat.

SECTIO III.

Utrūm productio termini formalis, seu ad
quem, ingrediatur conceptum
conversionis.

I. Latus patet
terminus
formalis,
quām for-
ma.

Terminus formalis Conversionis illi est, in quem
aliud convertitur, sive sit forma, sive non; sic in
Eucharistiā substantia panis convertitur in corpus
Christi, licet hoc non sit forma. Sic si ex unione cor-
poris alicuius simplicis, aut Angelus ad aliquod ter-
rium, aliud corpus complex, aut Angelus destruere-
tur, efficit vera conversione, & tamen nec corpus sim-
plex, nec Angelus sunt forma.

R.P. Th. Comptoni Philosophia.

Prima itaque sententia affīmat Conversionem II.
formaliter in productione termini alicuius formalis Prima sen-
tentia con-
siderat esse: ita Duran. in 4. d. 11. qu. 3. Capreol. in 4. d. versionem
11. Sotus in 4. d. 9. q. 2. art. 4. Alan. 1. 1. ca. 34. 35. 36. in actione
37. Suarez 3. p. To. 3. d. 50. sect. 5. Coninck 3. p. q. confitit.
75. ar. 4. dub. 3. Valen. 3. p. d. 6. q. 3. p. 3. Henr. 1. 8.
Euchar. c. 22. & 25. Moncœus d. 11. c. 9. & 14.
Mærat. 3. p. d. 12. 1. 1. n. 2. & d. 16. f. 2. Præpolitus 3. p.
q. 75. ar. 8. d. 2. Tanner. 3. p. d. 5. q. 4. d. 4. n. 53. Hurt.
hīc d. 1. f. 4. Arriaga hīc d. 1. f. 3. & alij.

Licet verē in eo convenienti hi omnes, quād con- III.
versionem in productione sitam esse afferant, in ter- Autores ci-
mino tamen formalis, ad quem actio illa productiva
terminatur, inter se dissident: Suarez enim, Coninck, actionem il-
Hurt, Tanner & alij in transubstantiatione panis in lom produc-
corpus Christi ajunt actionem conversivam termino per
nari ad ipsum corpus Christi. Alanus & Valentia ter- inter se dis-
minum hujus actionis ajunt esse modum quendam
substantiale per eam productum. Mæratius, Hen-
riq. & alij terminum hujus actionis productivæ sta-
tuunt modum accidentalem. Qui omnes rem hanc
explicandi modi, verā stabilitā tentiā, facilē re-
felliuntur.

Secunda ergo sententia afferit, actionem produ- IV.
ctivam termini formalis, in quem aliud convertitur, Secunda
non esse de conceptu formalis Conversionis, sed ad sententia ait
hanc sufficeret, quād res una definit ad exigentiam actionem nō
alterius, sive res ista denuō producatur, sive non. Ita ceptu con-
Scotus in 4. d. 11. q. 1. Vasquez 3. p. d. 18. t. ubi hoc su-
pō se probat, licet per relationem rationis rem totam
obscuram reddat. Pro eādem sententiā citat Vasquez
S. Thomā 3. p. q. 75. ar. 4. ad 1. & in 4. d. 11. q. 1. ar.
3. 8. Bonaventuram in 4. d. 11. p. 1. ar. t. q. 2. Alençem
4. p. q. 10. m. 5. a. 3. & 4. Richard. in 4. d. 11. a. 1. q. 5.
Terra. 4. Cont. Gen. c. 63. tenet Card. Bellarm. 1. 3.
de Euchar. c. 18. Card. de Lugo d. 7. de Euchar. sect.
6. Turrian. Opul. 14. d. 1. d. 5. Ovied. Cont. 2. de
Gen. p. 5. n. 22. & alij.

Hæc secunda sententia mihi semper visa est longe probabilior, quam proinde in sequentibus decla- Action. n
rabo, & in quibus cum sententiæ hujus auctoribus iste de con-
veniam, in quibus etiam ab iisdem discrepem, personis.

SECTIO IV.

Statnuntur quedam circa productionem termini ad quem in Conversione.

D Ico primō: in omni Conversione, qua res una
in aliam creatam transit, requiritur actio pro- I.
ductiva, vel conservativa termini ad quem. Ratio Ad conver-
sionem requiriur
quia omnes res creatae, ubique est; debet per
actionem aliquam conservari. Dices; si res eadem sit
in diversis locis, sufficit quād habeat actionem produc-
tivam, vel conservativam in uno. Contrā, res ubi
cunque est, conservari debet à Deo, sed non potest
in utroque loco denominari conservata per actionem
quaē tantum est in uno: sicut si lac, ubique est, ne-
cessario deberet esse alium, deberet eādem necessi-
tate, ubique est, habere aliquam albedinem, nec
ab albedine hīc in eo existente posset denominari al-
bum Romæ.

Confir. actus intellectus existens in solo capite, II.
non denominat animam intelligentem in pede, id-
que ob eam causam, quād actus ille non sit in pede:
& Christus, dum movetur in cœlo, vel in unā ho-
stia, non movetur in aliā, quia motus ille qui est in
Christo in uno loco, non est in eodem in alio: ergo
simpliter nec actio conservans rem in uno loco, po-
terit eam conservare in alio, nisi actio etiam in illo
loco.

N n 2 loco

loco rei uniat. Ratio demum à priori est, quia licet causa efficiens agere possit in diff. ans. supernaturaliter, ut ostendit d. 36. Phy. s. 4. non tamen causa formalis, utpote quæ effectum suum tribuit per int. manam præsentiam, & unionem Physicam. Hanc conclusionem latius contra quoddam probavi d. 35. Phy. s. 8.

III.
Ad conversionem non requiriuntur nova productio termini formalis.

Forma in hoc casu non desinit in nihilum.

IV.
Dices; sal. sem requiri novam productionem unionis.

V.
Ostenditur nec novam productionem unionis ad conversionem requiri.

VI.
Esto conversione in a. tione conf. sive, ad conversionem tamen substan- talem non re- quireretur produc- tio termini sub- stancialis.

VII.
Eadem a. tio diver- fuit fortuita denomi- nationes.

Dico secundò: ad conversionem non requiriuntur nova productio termini ad quem, seu in quem fit conversio, qui dicitur terminus formalis, sed sufficit illius unio. Probatur, si forma ignis existens Romæ, adhuc manens Romæ, unitetur materia ligni Leodij, verè convertetur & transiret in illam formam illa ligni, omnesque conditiones veræ conversionis hinc reperientur: primò enim non desinet merè concomitante (sicut si eodem instante quo ignis aliquis hinc producitur lignum, vel stupra periret in Indiis) sed desinet forma illa ligni ad exigentias formæ ignis. Deinde, esset hinc unus terminus utriusque formæ communis, nempe materia illa quæ prius informabatur formâ ligni: est etiam duplex mutatio, positiva una, alia negativa. Tandem, forma illa ligni non desinet in nihilum, ergo omnia ad veram conversionem requiuntur hinc reperientur.

Dices; hinc tamen producitur nova unio, unde ad minimum nova productio unionis requiritur ad omnem conversionem. Contrà primò, ergo saltem habemus contra autores contraria sententia, non requiri ad conversionem unius rei in aliam, ut sit nova productio omnis termini formalis, quod tam plerique ex ipsis affirmant: ex eo enim quod passim dicatur, in conversionibus lignum fit ignis, aer fit aqua, panis fit corpus Christi &c. inferunt ipsis necessariam esse ut ignis, aqua, & corpus Christi tunc per veram aliquam actionem sicut seu producantur, id tamen hinc clare ostenditur non requiri.

Contrà secundò, & ostendo ad conversionem non esse necessariam novam productionem unionis: si enim ex inductione formæ ignis in materiam ligni Romæ, formâ ligni ibidem destrueretur, & poteret Deus hanc eandem materiam, dum Romæ manet sub hac formâ ignis, statuat Leodij sub alia formâ ligni, & deinde formam illam ignis quæ eam informat Romæ, ponat cum eadem unione, ut potest in illâ materiâ Leodij, expellet hanc formam ligni, & in hanc formam convertetur, & tamen nec forma nec unio de novo producitur, ut constat, ergo. Quod in omni alia conversione contingere divinitus potest.

Dico Tertiò: ad Conversionem substancialem & transubstantiationem, esto admittatur in actione consistere, non requiritur ut ullus terminus substancialis de novo producatur. Est peculiariter contra Valentiam 3.p.d.6.q.3. & alios quosdam, qui licet dicant ad conversionem substancialem, & transubstantiationem non requiri novam productionem corporis Christi, aiunt tamen necessariam esse productionem aliquius rei, vel modi substancialis, unde conversione illa substancialis dicatur, & transubstantiatione: alioqui, inquit, potius erit transaccidentatio, quod multi acriter urgent contra nostram sententiam.

Ad conclusionis probationem, notandum, eandem numero actionem respectu diversorum sortiri denominations diversas: sic actio, quæ forma aliqua, anima rationalis ex. gr. introducitur in materiam, est productio, & introductio; respectu unionis est productio, respectu animæ, introductio. Idem est de actione producente indivisibile continuativum partium quantitatis, quæ actio dicitur augmentatio ratione termini adjuncti, licet terminus productus non sit augmentum, sed tantum indivisibile augmentum, & sic de aliis. Hoc posito,

Probatur conclusio: ac conversionem substancialem, seu transubstantiationem non requiritur, ut terminus productus sit substancialis, sed solum ut termini conversionis sint substanciales: sicut enim actio productiva unionis, ut diximus, denominatur introductio à termino introducto, & actio productiva conversionis, inquantitate dicitur augmentatio à termino quem adjungit, qui est argumentum, ita quidni actio producens unionem accidentalem inter corpus Christi & species, licet sit actio accidentalis, poterit esse conversio substancialis ratione terminorum conversionis à quo & ad quem, qui sunt substanciales: nam ut conversio causalis respicit illos terminos, non terminum productum. Unde ulterius, sicut actio quævis productiva substancialis, licet entitative Declaratur accidentis, denominatur tamen actio substancialis à termino formalis, quem producit, quia ille est substantia, ut bene advertit Card. Lugo citatus n. 129. ita hæc actio, licet denominetur accidentalis à termino accidentalis quem producit, seu à termino formalis productionis, denominari tamen poterit conversio substancialis à termino formalis conversionis, qui est substantia, est enim conversio substantia in substantiam.

Dices; hæc actio producens unionem inter corpus Christi & species, ut actio est conversio, sed ut actio est accidentalis, ergo ut conversio est accidentalis, ergo non transubstantiatione. Primò, omissis reliquis distinguo consequens, est accidentalis respectu termini quem producit, concedo consequentiam; respectu termini quem convertit, nego: sicut de actione introductiva formæ, & augmentativa dicere ut productio omnes debent, simili enim formâ confitio argumentum; introductio ut introductio est actio productiva, sed ut introductio respicit animam, ergo ut actio productiva respicit animam: quod si hic respondatur, ut responderi debet, distinguendo majorum, ut introductio est actio productiva unionis, concedo majorem, actio productiva animæ, nego: idem dici potest in praesenti, unde est actio accidentalis, conversio substancialis.

SECTIO V.

Præcipua conclusio circa naturam
Conversionis.

Dico quard: licet ad omnem conversionem in- I. ter res creatas requiratur actio, (ut sect. pre- Nulla om-
cedente dictum est, n. 1. cum nihil in aliud converti- nino actio possit quod non est, nihil autem creatum esse potest est de con-
sideratione productivæ, vel conservativæ) productio malo con- tamere vel conservatio termini formalis non est de de- versions.
conceptu formalis conversionis, sed sola unio illius cum accidentibus prioris compositi, si sit conversio totalis, ut contingit in Eucharistia, aut cum subiecto, si sit conversio partialis, ut cum forma ligni convertitur in formam ignis, calor in frigus &c. ubi licet aliquo modo totum dicatur converti in totum, ratione scilicet formæ, simpliciter tamen & adæquatè non convertitur unum totum in aliud, cum adhuc maneat subiectum.

Probatur conclusio Primò: conversio est transi- II. tio seu desitus unius rei in aliam, ut formæ ligni in non actio- formam ignis, sed ad unionem formaliter, non ad productionem unius formæ expellitur, & destruitur nomen termini, ergo actio non est de formalis conceptu nisi ad conversionis, sed tantum unio. Minor probatur in quem est anima rationali, quantumcunque enim anima ratio- de conceptu nalis producere, etiam intime praesens materia, non illi embryonis, vel alimenti in nutritione, & non illi uniretur, non expelleret nec destrueret formas illas, ergo

ergo licet necessariò presupponatur actio productiva formæ ad conversionem, non tamen in ea formulariter consistit conversio. Conf. forma expulsa ob id definit, cum quo habet repugnantiam, sed non habet repugnantiam cum actione productivæ formæ, ut ostensum jam est in anima rationali, sed cum unione ergo.

III. Probatur Secundò: seclusa mente omni actione, habemus rem unam definire, seu transire in alia, ergo seclusa mente omni actione, habemus conversionem, ergo actio non est de conceptu formalis conversionis. Antecedens probatur, ponamus ex. g. animam rationalem per unionem creatam uniri alicui materiae: in hoc casu, seclusa mente omni actione habemus unionem prioris formæ, & formam ipsam definire, cum simul duæ formæ esse naturaliter non possint in eadem materiâ, sed non definit forma illa merè concomitante, quod enim hoc modo definit, non definit ad exigentiam alterius, sed dispareat, uno verò illa, & forma definit ad exigentiam hujus unionis animæ ad illam materiam, hoc autem secundum Philosophos est definire & transire in aliud, ergo seclusa mente omni actione habemus verum conceptum conversionis. Aliud autem ad conceptum conversionis requiri quād quod in illius definitione continetur, esset omnino gratis philosophari, sicut si quis plus ad conceptum essentiali hominis requireret, quād quod sit animal rationale.

IV. Conf. quia præcisâ mente omni actione habemus conceptum albi vel lucidi, actio productiva lucis vel albedinis secundum omnes non est de illorum conceptu, licet sine actione esse nequeant, ergo nec actio erit de conceptu formalis conversionis, esto nulla conversione sine actione haberi possit. Dices, nec destrucción termini à quo habetur in definitione conversionis, ergo præcisâ etiam mente illius destructione habebimus conceptum essentiali conversionis. Resp. negando antecedens, transitus enim & desitio important destructionem, ut ostendi supra fecit. 2. & iterum declarabitur sect. sequente.

V. Tertiò probatur in mutatione, quia enim in definitione illius non involvitur actio sed solum, ut res aliter se habeat, quād antea, Philosophi cum Aristotele dicunt tantum esse tria illius principia, subiectum, formam, & privationem, licet hæc haberi sine actione non possint, ergo esto in conversione semper intercedat aliqua actio, adhuc tamen ob hanc rationem actio non erit de illius conceptu formalis.

VI. Conf. si quidquid necessariò conversionem & mutationem comittatur, sit de illius intrinsecò conceptu, etiam ubicatio & duratio ad illarum rationem formalis constitutivam spectabunt, cum non minus illas necessariò comittentur quād actio. Sicut ergo si per impossibile albedo, aut unio inter animam & corpus existaret sine omni actione, non minus constitueret hominem, & album, quam modo; ita si per impossibile corpus Christi, vel forma ignis, & unio quā copulantur speciebus aut materiae, existenter similiere sine actione, si tamen forma ligni & substantia panis in illa transirent, seu ad eorum exigentiam desinarent, esset vera conversione.

VII. Ut ergo rem hanc verbo concludam, conversionis formalis nec est actio, nec eam magis in suo conceptu formalis includit, quād includit homo, equus, ignis, album &c. Quare sicut tota essentia horum videri intuitivè potest nullâ visâ actione, ita & essentia conversionis, si nimur Angelus intuitivè videret formam ligni desinere ad unionem formæ ignis in eadem materia. Conversione itaque in recto est negatio, desitio scilicet rei alicujus, in obliquo negatio.

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

verò connotat terminum aliquem positivum, terminum communem, & unionem.

SECTIO VI.

Argumenta contendentia conversionem in conceptu suo formalis includere actionem.

O Bjicit primò P. Arriaga n. 16. S. Thomam 3 p. I. q. 2. a. 1. corp. ^{1.} Alio modo: ubi, inquit, docet idem ^{auctoritas} in Deum nullam rem posse converti, quia Deus est in generalis. S. Thomæ & improducibilis. Ex quo, inquit P. Arriaga, constat S. Thomam ad conversionem require ut terminus ad quem formalis producatur, alioqui ratio ipsius plane fuisse abs re ad probandum id quod illuc intendebat.

Sed contra: non enim satis fideliter refert P. Arriaga verba S. Thomæ, particula enim illa improducibilis ab ipso additur textui S. Thomæ, ut faciat cum rurunt verloqui de omni genere conversionis, cum evidens ba. S. Docto-^{II.} sit ex contextu cum loqui tantum de uno.

S. Thomas itaque loquens de Naturâ Divinâ, sic De quâ habet: nec ipsa potest converti in aliud, cum sit incorruptibilis, nec aliud in ipsam, cum ipsa sit ingenerabilis; ubi claram loquuntur est S. Thomam solum negare, posse aliquid tur S. Thomæ converti in Deum imperfecto illo modo conversionis, quo ex diversis rebus inter se permixtis, elementis ex. g. ita sit unum tertium, ut nullum ex elementis maneat ejusdem speciei in mixto, cuius erat ante mixtum, ut patet ex contextu.

Quod autem S. Thomas de imperfectâ illâ conversione, seu mixtione illic loquatur, est manifestum; Loquitur S. alioqui, inquit, Christus non est ejusdem naturæ cum Pa. Doctor de solâ mixtione, nec cum Matre. At in conversione de qua loquitur, ne. Christus manet ejusdem naturæ, licet panis in ejus corpus convertatur.

Nec ratio Sancti Thomæ, quod nimur Deus V. sit ingenerabilis, plus probat: nam etiam Angelus, Ratio S. & materia prima sunt ingenerabiles, & tamen posse sunt alia in Angelum, & materia primam converti, non imperfectâ illâ conversione, quæ mixtio-^{Thomæ o-} logus do-^{scendit eum} caratur, de qua, ut dixi, ibi loquitur S. Thomas, ita scilicet ut sit confusio & mutatio naturarum seu miscibilium, sed perfecta ore, de qua hic est sermo: ad il-^{lum enim imperfectam conversionem seu permixtione} lam enim imperfectam conversionem seu permixtione requiritur ut forma, vel aliquid aliud unius extremi inducatur in materiam alterius; quod Deo, & omni quod in ipso est, repugnat. Unde si verba B. Thomæ fideliter fuissent relata, objectio hæc nullam habuisset difficultatem. Sed dolus an virtus, quis in hæste requirat?

Objicit P. Arriaga secundò: in quæstione de nomine, qualis est hæc, etiandum, inquit, est communiori vocis acceptio, sed communior est opinio statuens conversionem in actione, quād contraria, non est communior. Resp. negando minorem, non enim est communior illa, ut optimè ostendit Card. de Lugo d. 7. de Euch. f. 9. n. 148. citatque Vaientiam 3. p. d. 6. q. 3. p. 3. S. Quarto sequitur, dicentem sententiam afferentem corpus Christi per consecrationem Eucharistie & produc in eam videri posse quorundam recentiorum opinionem: & P. Henr. l. 8. de Euch. c. 23. n. 9. & P. Torrian. opulc. 14. de Transubstantiatione d. 1. d. 5. affitantes sententiam illam nullum habere antiquum assertorem.

Objicit idem tertio: de conceptu essentiali conversionis est desitio termini a quo, ergo & productio obij. requiri termini ad quem, quia contrariorum eadem est ratio. rur de his Relp. negando consequentiam, latissima enim est termini à disparitas in conversione inter desitioem unius termini, & productionem alterius: in ipsa enim desitio productione inveniatur illius destrucción, cum dicatur quem.

Res ipsa convertit esse transitus unius rei in aliam; sicut autem definitione conversionis conclaudi debet, ab esse, seu desinere, ut latè ostendit supra scilicet secundum à quo dā. Utrum autem si res in duobus locis existens, in altero tantum desineret ex vi alterius, diceretur in eam converti, dixi s. 2. n. 6. 7. & 8.

VIII.

Axiomati autem illi Contrariorum eadem est ratio, axioma aliud opponit, & clavum clavo pellam: Quam si in aemba- beant axio- mata Philo- sophica, Nulla regula tam generalis, quā particularem non patiatur exceptionem. Canonis enim Philosophici non eam habent firmitatem, ut aliquid extra controversiam constituant, reddantque omnino infallibile. Faciunt quidem rem de fide Philosophicā, quibus proinde tanquam sanctionibus Majorum, respectus aliquis debetur, nee nisi ubi urgens aliqua est ratio (qualem hic esse ostendimus) fas est iis refragari.

IX.

Quis sit alterius, ergo alterum debet tunc produci. Resp. nemum transire in esse alterius. Dices; id quod convertitur, debet transire in esse alterius, ergo alterum debet tunc produci. Resp. negotio consequentiam, transire enim in esse alterius nihil aliud est, quām quod entitas unius petat destructionem entitatis alterius, ob pugnam aliquam seu naturalem incompossibilitatem circa aliquid tertium utriusque communem: nec enim alia intelligi potest transire. Transire ergo ita esse alterius non potest ita intelligi, ut id quod transit in aliud, identificetur veluti cum illo, aut si quasi aliquid illius, ut apprehendere videntur aliqui, hoc enim est impossibile, cum id quod transit in aliud, definit esse, ut jam ostensum est, ergo non potest identificari cum eo in quod convertitur, ut est manifestum.

X.

Objicitur quartū: si actio productiva corporis Christi non ingrediatur formaliter conceptum transubstantiationis, non erit conversio substantialis nec transubstantiatio, sed transaccidentia contra concilium Tridentinum fess. 13. can. 2. Quod argumentum urget P. Hurtado de Gen. d. 1. f. 4. n. 34. & P. Aria- ga d. 1. f. 3. n. 26. & alij: Hæc objec̄tio soluta est super 1. 4. n. Octavo.

XI.

Objicitur quintū: in omnibus conversionibus naturalibus videmus dari actionem productivam termini formalis, ergo illa est de essentia conversionis. Contrā primū, etiam videmus dari ubicationem & durationem ejusdem termini, & tamen nullus dicit has esse de conceptu formalis conversionis. Contrā secundū, etiam in omni mutatione videmus dari actionem productivam unius & formæ mutantium subjectum, & tamen negant Philosophi cum Aristotele actionem esse de formalis conceptu mutationis, utpote cuius, ut diximus, tria tantum assignantur principia, subiectum, forma, & privatio, non agens. Contrā tertium, nam juxta communem sententiam, forma alimenti convertitur in formam alitit, & tamen quando nutritur homo, non producitur de novo anima.

XII.

Quare in conversionibus naturalibus plerumque terminus formalis producatur, hoc tamen ideo est, quia antè non existebat: unde cùm sine actione non nisi possit, dari debet actio illius productiva: quo etiam modo ad omnem mutationem requiritur actio.

XIII.

Dices; agens convertit unam rem in aliam, sed non convertit nisi per actionem, ergo conversio est actio. Contrā, etiam agens dicitur rem locare, seu figere tali loco, & tamen ubicatio, seu id quo res figuratur in loco, non est actio, sed aliquid ab actione distinetum, & per eam productum. Aliquæ ergo denominationes sunt proximæ, aliae remotæ: agens itaque non alio modo dicitur convertere, vel figere tali loco, nisi in quantum producit id, ratione coiis immediate res aliqua definit, vel est in loco, si autem res illa, vel ubicatio existaret sine actione, non

minus tribuerent res illæ hunc effectum formaletti, quam modò tribuunt.

Objicitur sextū: nihil frequentius apud Patres quam per consecrationem fieri corpus Christi: dicunt Satis finit. emit panem, & ex pane fieri corpus Christi: & Ecclesia Horatii Pa. canit. Verbum caro panem verum verbum carnem efficit, conver- trum circa sitq. sanguis Christi merum &c. & in canone missæ ha- nem. beetur, hæc omnia Domine semper bona creās: ergo per conversionem fit corpus Christi. Contrā: etiam dicatur Deus factus homo, & Verbum factum caro; ergo similiter Deus & Verbum per Incarnationem sunt, si hic modus arguendi tenet. Deinde, etiam in naturalibus dicimus, Petrus ex Senatore fit consul, ex Canonico Episcopus &c. & tamen tunc Petrus non fit.

Res ipsa sensu in his Panis fit corpus Christi, lignum ex frigido fit calidum, Petrus ex Senatore consul Quomodo &c. non esse, corpus Christi, aut lignum tunc fieri, intelligenda sed solum lignum reddi calidum quod ante erat frigidum: similes lo- scit aer dicitur fieri lucidus, licet tunc non sit, item quoniam Petrum ex Senatoria dignitate evehit ad consulatum: illud Panis fit quod jam continetur sub speciebus esse corpus Christi, cum corpus Christi, ante sub iisdem continetur panis, &c. Quæ explicatio &c. consonat doctrinæ Sancti Thomæ 3. p. q. 78. a. 5. corp. in fine: nec enim, inquit, verba faciunt ut corpus Christi fit corpus Christi, sed ut contentum sub speciebus fit corpus Christi. Sensus itaque hæc propositionum solum est, panem transire, seu mutari in corpus Christi, ac proinde Ecclesia, & Patres non loquuntur de esse Christi secundum se, sed de ejus esse sacramentum: unde Ecclesia loco in Canone Missæ citato dicit Deum creare hæc bona, seu hoc sacramentum.

Objicitur septimū: ergo quoties unum corpus a- liud propellit loco, dicitur corpus expulsum conver- tū in expellens. Quare unū corpus loco rit, quod tamen requiritur ad conversionem propriè alio, in illud dictam, ut ex definitione conversionis ostendimus non concurrit. Posset tamen tunc aliquo modo dici, unum to- tum, seu compositum accidentale converti in aliud, nempe, compositum ex aere & loco in compositum ex lapide & loco, ratione ubicationis seu ne- xus inter locum & locatum, qui perit, ut diximus secundū, primā.

S E C T I O VII.

Impugnatur alius modus defendendi ad Con- versionem requiri productionem termini in quem.

X dictis infero contra P. Coninck 3. p. q. 75. art. 4. d. 3. & recentiores aliquos, ut res ponatur in duobus locis discontinuis, non requiri novam pro- ductionem illius, sed sufficere productionem novæ ubicationis, ita Scotus in 4. d. 10. q. 1. Suar. 3. p. t. 3. d. 49. f. 1. Card. Lugo d. 7. de Euchar. f. 3. Monc. d. 10. q. 1. c. 14. & alij communiter.

Recentiores quidam in eo cum P. Coninck con- veniunt, quod productione termini formalis, seu in Aliqui con- quænam aliud convertitur, essentialiter requiratur ad dem actionis duobus locis discontinuis, simul cum rei illius possumus dicere, ut res illa & actio effe repre- conversionem: dicunt tamen eandem numero actio- duobus locis discontinuis, simul cum rei illius cum in- entitate positam, esse illius rei reproductionem illo cundo loco, ubi posteriori ponitur, modò res illa & actio effe repre- in priori adhuc loco permaneant: nam, inquit, no- vo loco producitur, ergo reproducitur. Sed contrā: nullus enim negare potest quin ad rem ubique est, requiratur actio aliqua illius conservativa: sed quod querimus est, an ad conversionem, & ut res in duobus locis statuarit, necessaria sit nova actio ad rei illius entitatem terminata?

Deinde

III.
Ad conversionem non requiritur replicatio rei in duobus locis, nisi in uno loco extendere se successivè, ut potest, cum eadem actione conservativa ad aliam hostiam in spatio proximo, & unire se illius accidentibus, ex vi cuius unionis desinat substantia panis, ut modò sit in Eucharistiâ: item Angelus existens in puncto, aut parvâ aliquâ parte spatij extendat se successivè ad totam suam sphæram, & in ultimâ illius parte uniatur miraculose accidentibus aliquis substantiae, ignis v.g. aëris, vel aquæ, sicut unitur corpus Christi speciebus panis: tunc non erit reproductionem juxta hos autores, quia ad reproductionem, inquit, requiritur interruptio, vel loci, vel temporis, quod hic non continget: sed in hoc casu convertere panis in corpus Christi, & ignis in Angelum, natu râ desinerent esse, & transirent, ille in corpus Christi, hic in Angelum, nec enim desinerent in puerâ nihil, ut constat, ergo tunc daretur conversione sine reproductione, etiam eo modo acceptâ, quo illam accipiunt hi autores.

IV.
Ex hoc modo phisiologi sequuntur Deum sapientiam esse incarnationem, casu quo ponatur corpus Christi in duobus locis, & utrobius ponatur hæc eadem eius actio, bis producitur, semel in uno loco, & semel in alio. Sed contrâ natu râ hoc modo bis, & sèpius posset Deus dici incarnatus, & factus homo, quod in scholis est inauditum: sequela probatur, actio enim incarnationis, seu productio Unionis Hypostaticæ multiplicatur loco, quotiescumque Christus per consecrationem ponitur de novo in diversis hostiis; quod etiam contingit si Christus in terris existens voluisset simul esse in duobus aut pluribus locis circumscriptivè, ergo sicut dicunt Corpus Christi bis aut sèpius produci, si in variis locis ponatur eadem actio ipsius conservativa, ita bis aut sèpius dicetur Deus incarnari, cum actio productiva Unionis Hypostaticæ inter naturam humanam, & personalitatem Divinam eodem modo bis, aut sèpius multiplicetur loco: imò roties incarnabitur denuò, & fiet homo secunda Persona, quoties sacerdos consecrat, quod tamen, opinor, nemo dicet.

V.
Quid secundum Philosophas sit aliquid reproductum.
Dices quod non dicatur res aliqua reproduci ex eodem quod ponatur alio loco, videtur clarum ex communi modo loquendi, & sentiendi omnium, qui magni faciendum est in hac materia, cum enim quærant Doctores, utrum res aliqua possit reproduci, sensus juxta omnes est, utrum quod desinat esse, possit iterum produci.

VI.
Car. produc. tio rei in alio tempore sit reproduc. etio, non ta. men produc. in alio loco.
Dices interruptio temporis facit productionem, quidni ergo & interruptio loci? Resp. quia quando est interruptio temporis, res in instanti immediate ante positionem secundam à parte rei, omnino non fuit, siveque de ea simpliciter in eo instanti affirmari poterat jam non est, quod tamen non contingit respectu solius loci, valeat enim hæc consequentia, res non est in hoc instanti, ergo non est simpliciter seu omnino non est: non tamen hæc, res non est in hoc loco, ergo simpliciter, seu omnino non est: licet enim non sit in hoc loco, potest esse in alio: si autem si vel in uno, est simpliciter, ergo non potest de ea affirmari non esse simpliciter.

VII.
Res in duobus locis non ponitur propter propriètatem adiunctionem. Urgebis, in hoc casu non potest dici res illa ponit in altero loco per meram adductionem, cum hæc sonet transitionem per medium, ergo per productionem. Resp. propriè non posse vacari adductionem, ob rationem in argumento allatam, non tamen propterea est ibi per productionem rei, seu termini formalis, nihil enim tunc producitur præter ubicacionem. Vocari ergo potest collocatio, seu positio in alio loco.

VIII.
Instabis, fiat res aliqua primò simul in duobus locis eadem actione: tunc substantialiter producitur

in utroque, ergo bis producitur, ergo est in utroque Res per eandem actionem. Resp. concessio antecedente negando primam consequentiam, bis enim produci secundum communem omnium acceptionem non producta, idem sonat, ac vel produci duobus temporibus dicitur non dicimus (tunc enim simpliciter accepit esse bis) vel falsum propriè bis productum diversâ actione, tunc enim habet duplum productionem, & consequenter dici potest res illa duplicitate producita. Si autem habeat eandem actionem seu productionem in duobus locis, non dicetur bis produci simpliciter, sed solum secundum quid, seu in duobus locis, quod non est simpliciter bis produci, ut supra dictum est de Incarnatione Verbi Divini. Cum ergo dicitur, semel producitur in uno loco, & semel in alio, ergo bis; distinguo consequens, bis secundum quid, & impropiè, concedo simpliciter & propriè, nego, sed semel producitur in utroque loco.

Ad secundam verò consequentiam, quâ inferebatur esse rem illam in loco per productionem, negatur: hoc enim sonat, productionem esse rationem formalem, quâ res est in loco, quod est falsum: sic enim actio productiva rei efficitus ejus ubicatio, quod tamen negant hi autores, & sententiam illam impugnati d. 34. Phy. sc. 1. n. 6. Tribuendo ergo singula singulis, res quævis est per actionem, in loco per ubicationem. Cum ergo esse sit prius aliquo modo, quâ in loco esse, in illo priori ante ubicationem est, ergo non est bis, cum pro illo priori quo est non habeat multiplicationem localem, quippe quæ provenit ab ubicatione.

SECTO VIII.

Inferuntur quedam circa Transubstantiationem: ubi, an quidlibet posset converti in quidlibet.

I.
Infero primò, licet terminus formalis productionis sit unio corporis Christi cum speciebus, terminum tamen formalem conversionis esse corpus Christi, illud enim unitum speciebus, exigit destruptionem substantiae panis.

II.
Dices; converti videtur panis in solum unionem, cum hæc sola habeat oppositionem cum substantiâ panis. Contrâ primò, ergo quando forma ligni convertitur in formam ignis, tantum deberet similiter converti in unionem, non in ipsam formam, cum una forma secundum se nullam habeat oppositionem cum aliâ sed solum ut unita. Contra secundò, ergo & in praesenti in contraria sententia sequeretur, substantiam panis converti in actionem hæc & nunc producentem corpus Christi, non in ipsius corpus Christi, cum non corpus Christi, sed hæc actio habeat repugniam cum substantiâ panis. Quod si dicant, corpus Christi ut productum per hanc actionem, illud converti in his circumstantiis oppositionem cum substantiâ panis, siveque in illud converti panem, idem dicimus nos de corpore Christi unito.

III.
Infero secundò, corpus Christi, licet producatur per novam actionem, non tamen creari creatione adæquatè sumptâ: licet enim hoc sensu crearetur, dicitur corpus Christi quod non educeretur ex potentia alicujus subjecti, seu per concussum materiale (in carentia cuius principiis situs est conceptus creationis) non tamen producetur prout ex nihilo, sed ex termino præposito, qui in illud desinit, ut notavit S. Thomas 3. p. q. 75. ar. 8. corpore.

IV.
Infero tertius, similiter substantiam panis non solum quoad formam, sed etiam quoad materiam non annihilari, annihilatione adæquatè sumptâ: licet e-

Nec definitivum sicut conservabatur materia panis per concursum creativum, hoc est, independentem à subiecto sustentationis, plus tamen ad annihilationem completam requiritur, nempe ut non desinat in aliud terminum positivum. Unde in Conversionibus naturalibus, vel hoc titulo forma aëris aut ligni non annihilatur, dum destruitur ad introductionem formæ ignis, quia non desinat in nihilum, sed in aliud terminum positivum.

V. *Dices; ergo si forma ligni ita desineret, ut non succederet ei alia forma, annihilaretur. Aliqui concedere videntur consequentiam. Sed omnino est neganda; cederet alia forma, non iam annihilaretur, cùm nulla forma positiva in aërem indicatur, in quam desinat; intellectus etiam & voluntas haberent vim annihilandi suos actus, cùm sèpè illos intermitteant, & destruant sine productione actus ullius oppositionem habentis cùm præcedentibus. Resp. itaque, licet ex hoc capite nihil esset contrarium annihilationi, cùm non desineret in aliud terminum positivum, ex alio tamen capite non foret annihilationis, quia desinaret in subiectum, cùm non esset suspensio concursus creativi, sed dependentis materialiter à subiecto.*

VI. *Quo sensu producitur corporis Christi creatio, & destructionis panis annihilationis, per creationem & annihilationem intelligendo positionem & suspensionem concursus independentis à subiecto sustentationis, non video magnum inveniens, si concedatur. Quod etiam docet P. Hurt de Gen. d. 1. sect. 8. n. 84. & non improbabiliter defendi posse censet Suarez 3. p. d. 50. l. 7. tenentque multi ex recentioribus, & ex antiquis Gabriel, Major, Ockam, & alij. Quare non recte Soto ait hanc sententiam citra errorem sustineri non posse. Distinguere itaque posset quis, & dicere, actionem illam productivam corporis Christi esse creationem, & destructionem panis annihilationem quoad intrinseca, quæ dicitur creatio, & annihilationis, non tamen quoad omnia quæ connonant extrinsecè.*

Infero quartò, ad questionem illam, utrum possit quilibet converti in quodlibet, hoc universum dici possit: quando ex unione rei cuiuspiam cùm aliquo tertio, aliud quod connexionem anteà cùm illo ter quodlibet habuit, perit, tunc possit hoc dici in illud converti. Unde si Angelus ita unitetur accidentibus lapidis, ut lapis inde destrueretur, diceretur converti, & transubstantiari in Angelum, nam verè desinet esse obrepugnantiam cùm illa circa aliquod tertium, nempe accidentia lapidis. Si tamen accidens aliquod, ut albedo, vel calor uniretur hoc modo speciebus, seu accidentibus panis, & ad illius unionem desinere substantia panis, esset quidem in hoc casu conversio panis in albedinem, non tamen transubstantiatio, nec conversio substancialis, cùm hæc esset debeat inter duos terminos substanciales; sed esset conversio quædam mixta, partim substancialis, partim accidentalis, ut supra dixi sect. prima, numero sex.

Infero quintò, Deum non posse in rem ullam transire. Ratio est clara, non enim potest desinere esse, sicutque nec transire in aliud.

Difficultas est, utrum Deus possit esse terminus formalis conversionis. Qui ad terminum formalium conversionis requirunt productionem, consequentes conversionem ad sua principia negant: licet nec ipsi plenè efficiantur in Deum, giant difficultatem cui converti aliquid nequeat in Filium, aut Spiritum Sanctum, cùm ipsi producantur. In nostrâ autem sententia videtur concedendum. Dico itaque, si natura humana prius unita substantiæ Petri assumeretur à Verbo, non solum convertendum unum totum in aliud totum, sed substantiam etiam Petri in personalitatem Divinam: ad hoc enim non requiritur, ut diximus, ut terminus formalis producatur, sed solum ut uniat alicui tertio: ex qua unione terminus à quo desinat: hujusmodi autem unionis, sine imperfectione capax est Deus, ut constat in mysterio Incarnationis.

DISPUTATIO IV.

De Corruptione.

SECTIO PRIMA.

In quo situs sit conceptus Corruptionis.

I. *Corruptionem duplē esse, causalem, & formalem: formalis est ipsa suspensio concursus conservativi quo res aliqua conservatur: causalis verò est actio positiva, quæ aliquid fit, aut inducit in subiectum, exigens destructionem formalis alterius, quæ proinde destructione etiam remota vocari solet. Suspensio itaque actionis, quæ frigus conservabatur, est formalis destructionis frigoris, actio verò positiva, quæ calor inducitur, est causalis & remota ejusdem frigoris destructionis.*

II. *Destructione ergo formalis non est actio positiva, ut volunt aliqui, sed mera negatio actionis productivæ, vel conservativæ alicuius rei, connotando tamen rem prius exitit: nam negatio actionis productivæ vel conservativæ Anti-Christi fuit ab æterno, & tamen corruptione seu destructione Anti-Christi non fuit ab æterno, quicquid enim corruptitur vel destruitur, præsupponitur aliquando fuisse. Addidi semper, actionis productivæ vel conservativæ, nec enim ad corruptionem seu destructionem formalis re-*

quiritur, ut præcesserit actio conservativa, res siquidem quæ per unum tantum instans duraret, verè destrueretur, & tamen non præcesserat actio conservativa, ut pote quæ connotet perseverantiam in esse, & consequenter ad minimum duo instancias.

Suspensio autem illa dicitur corruptio pro eo solum instante quo res prius definit, nec enim jam dicitur corrupti ignis heri extinctus, sicut nec modum produci lux, quæ heri producebatur, licet etiamnum duret. Quamvis enim conservatio dicatur, iterata productio, hæc tamem vox productio, per se sumpta, significat primam rei positionem.

Notandum secundò, generationem & corruptionem variè sumi à Philosophis: nonnumquam enim res primæ iterata productio, sumitur corruptibile strigissime pro eo solum quod ab agente naturali corrupti potest, & generabile, strigissime quod ab agente similiter naturali potest vel per inductionem primarum qualitatum, ut formæ omnes materiales sublunares, vel alio modo produci, ut lux, species intelligibiles, actus, habitus &c. & hoc sensu formæ coeli dicuntur ingenerabiles & incorruptibles, quia scilicet vi nullius agentis naturalis produci, vel corrupti possunt. Secundò sumitur corruptibile latissime, pro opini scilicet eo, quod quo latissime modo destrui, vel corrupti potest, sive producatur.

tur per generationem, ut aqua, ignis, terra; sive per creationem, ut Angeli, materia prima &c. Et uno verbo omnia praeter Deum. Tertiò sumitur propriè corruptio, pro desitione scilicet illarum solum rerum, quæ producuntur per generationem, seu quæ educuntur ex potentia alicuius subjecti: & hæc est philosophica hujus vocis acceptio.

V. Quæres, utrum in Eucharistia panis annihiletur? Huic difficultati satisfactum est d. præcedente, s. 8. n. 4. & sexto.

SECTIO II.

Quomodo generatio unius sit corruptio alterius.

I. Generatio non est corruptio, sed illud Aristotelis hæc. 1. c. 3. Generatio unius est corruptio alterius, non ita esse intelligendum, ut generatio sit realiter loquendo, seu entitativè corruptio, cum hæc sit negatio, illa actio positiva: inquit potest, saltem divinitus, generatio quæ non sit corruptio, & è contraria: sicut in primâ productione rerum erat generatio sine corruptione. Intelligendum ergo est hoc dictum, vel concomitant, quod nimirum jam de facto semper una comittetur alteram in generationibus substantialibus, vel ad summum causat, ita ut corruptio sit effectus secundarius generationis, cum ad inductionem unius expellatur aliud. Licet verò generatio sit causa corruptionis, corruptio tamen non est medium ad generationem: sicut nec passiones sunt media respectu essentia, licet hæc sit illarum finis: nec enim est de conceptu omnium finis, ut per media acquiratur, ut ostendi d. 22. Phy. 5. 2. n. 7.

II. Forma autem producta quæ aliam expellere dicunt, non id facit effectivè, sed solum in genere causa formalis, informando scilicet subjectum, & hoc modo postulans destructionem formæ alterius: effectivè enim forma illa corruptitur à causâ quæ eam conservabat, quæ sicut effectivè eam conservabat præbendo concusum, ita quasi effectivè destruit, eundem suspendingo: licet melius dicereur destruere effectivè, quām effectivè, cum destruere formalis sit negatio, & consequenter defectus potius quidam, quām effectus. Effectivè autem remotè formam destruit qui contrariam cum hac incompatibilem, aut dispositiones tollentes illius dispositiones inducit. Sed hæc, ut suprà dixi, est destruere postivâ, & causâ, non negativa & formalis.

III. Infero secundò, ad hoc ut aliquid simpliciter dicatur corruptibile, non requiri ut sit corruptibile ab intrinseco, seu ut in se qualitates contrarias, ex quibus oriatur corruptio, sed sufficit posse destrui ab extrinseco, seu quod detine, vel dati possit aliquid agens naturale potens illud destruere: si enim agens quocunque naturale possit illud corruptere, est naturaliter corruptibile, cum hæc sint corruptibilia.

IV. Dices; ergo res illa est corruptibile ab intrinseco. Distinguo consequens, est corruptibile ab intrinseco passivè, id est habet naturam sibi intrinsecam quæ non repugnet corrupti, concedo consequentiam; passivè non est corruptibile ab intrinseco activè, hoc est habet in se principium à quo corruptatur, nego: sed maneret semper, si non esset aliquid extrinsecum à quo corrupteretur. Sicut licet homo quispiam non haberet in se principium aliquod à quo destrueretur, adhuc posset destrui ab extrinseco, nempe comburi, amputari ipsi caput, substrahi alimentum &c. Et quamvis per peccatum mortem ingressam

esse in mundum, non tamen dicit per illud ingressum tam mortalitatem, sed erat homo etiam in pa- mortalitas.

Quæres utrum corruptio per se intendatur? Ratio dubitandi est, quia nihil intendens ad malum opera- Nihil intendens ad ma- tur, corruptio autem, seu destruere est mala. Resp. lam opera- per se non intendatur, cùm materia naturaliter spo- liari omni formâ non possit; in formis tamen acci- dentalibus, potest per se intendi earum destruere: Acciden- potest enim quis subinde animi gratia ab actu ali- tium quo- quo intellectus, aut sensuum cessare, nullo alio illius struere per loco producto. Deinde accidentia quædam, ut error se intenditur &c. sunt subiecto aliquando nociva: unde, sicut no- à naturâ. xiâ animalia è medio tollimus, quia nobis sunt dis- convenientia, idem fieri poterit de his qualita- bus.

SECTIO III.

An homo sit corruptibilis ab intrinseco.

Q Uæsto est, utrum homo (idem est de aliis vi- I. ventibus) principium aliquod intrinsecum in se includat, quod, licet nihil documentum inferretur ei ab extrinseco, eum nihilominus conficeret, ac pa- latum consumere.

P. Hurt. hæc, d. 1. f. 10. sub. 3. mordicūs defendit, II. hominem nullum in se principium actiūm inclu- Negant alia- dere, nec ulla pars, ex quarum in se invicem actio- qui homi- ne, & malo quasi intestino periret, sed unicam mor- corruptibilem ab in- causam ei ab extrinseco provenire, ex influxu trinseco. scilicet cæli, aëris intemperie, & alimenti, quæ rea- gendo vim nativi caloris obtundunt primo, mox ex- tingunt.

Existimo tamen inesse homini aliquid intrinsecum, III. à quo destrueretur, nisi aliunde remedium aliquod Homo ha- adhiberet: nam calor naturalis, ubi alia materia deest in quam agat, agit in ipsis partibus hominis, non qui- dent in eas in quibus est, sed in partibus sibi proximas, corruptionis. quas paulatim consumeret, & totum humidum radi- calē. Quæ est ratio cur homines defectu cibi aescant paulatim, & macte confiantur.

Ad hoc autem notandum juxta Aristotelem l. de IV. longitudine & brevitate viræ. c. 5. & omnes commu- Ad vitam niter, vitam licet plus minus requirat iustum tempe- sustentan- ramentum humorum omnium, & qualitatum, præ- rium calor cipue tamen in calido & humido confitit, sicutque naturalis, & humorum, ut vocant, radicalem, ita ut hæc duo cer- dum radi- to quodam temperamento sibi invicem correspon- cale.

deant: si verò magnus aliquis sit in alterutro excelsus, præsternit in calore, extinguitur animal, & perit.

V. Humor verò iste seu humidum radicale, sicut & calor naturalis, non sunt in unâ aliqua certâ & deter- Calor iste, minata parte, sed diffunduntur per totum corpus: Et humili- dum sunt cuius indicium est, quod nulla sit corporis pars, in per totum quâ non sit nutritio, materia autem nutritionis est corpus ab- humidum istud radicale, quod per calorem natura- fusa. lem convertitur in substantiam aliti. Vocatur verò humidum radicale, vel quod in primâ generatione, & quasi in radice animali unâ cum vitâ communice- Humidum radicale unius loco sucedat: vel quod sit quasi basis & radix de dictum. vitæ, utpote quod ipsam tanquam nutrimentum fo- veat.

VI. Sicut ergo calor & frigus, ignis & aë in se invicem agunt, ita & calor hicce naturalis, & humidum radi- calē secundum diversas qualitates quas habent, cùm omne

Calor, & humidum secundum diversas qualitates in se invicem agunt.

Calor naturalis idem est ac spiritus vitales.

VII. De auctor humani corporis complexiones: & que optimam.

Unde omnium optima complexio, & ad longam vitam aptissima, est sanguinea, ubi scilicet optima est attemperatio humidæ & calidi: in cholericis vero excedit calor: in phlegmaticis humor dominatur & frigus: melancholici vero constitutionis sunt siccæ & frigidæ. Hic tamen humor, si moderatus sit, cæteris paribus maximè juvat ad res quasque maximæ præstantes, quod homines melancholici constantes sint, nec facile ab eo quod suscipiunt, diminuentur.

VIII. Calor naturalis indirectè, & per accidens destruit hominem, & se ipsum.

Sed dicet aliquis; si calor naturalis destruat animal, ergo ex naturâ suâ petit calor ille destructionem suâ, destruendo enim animali, perit etiam naturalis calor, ut constat. Resp. indirectè solum, & per accidens calorem naturalem destruere hominem, & alia animalia; primiò enim, & per se ordinatur à naturâ ad nutritionem, & conservationem vitæ: cum vero sit agens necessarium, & sine intermissione semper agat, si alia materia desit, agit in partes ipsius animalis, & sic per accidens illud destruit, & consequenter accidit & se.

IX. Varius, dum se directè conservare nuntiatur, se indirectè destruit.

Quod ergo intendit quasi naturaliter, dum agit in partes animalis, est conservare se, sicut ignis, dum agit in materiam; cum vero illud ipsum in quod tunc agit calor naturalis, sit requisitum in tantâ magotudine ad conservationem ipsius animalis, & caloris naturalis, qui petit esse in animali, calor hic illud diminuendo, removet, indirectè, & per accidens destruit se. Sic particula flammæ hinc in terrâ sita, petit per contraria viam quasi obsidenit, ad spæram suam ascendere, ut se illic melius conservet, extinguitur autem ab iis in viâ, & sic removet, indirectè, & per accidens, dum se intendit conservare, se destruit. Quod vero aliquid animali intrinsecum & naturale possit ipsum destruere, videtur clarum in dolore, non illo solo, qui imprimatur quasi ab extrinseco, ut ab igne dum hominum comburit, sed illo alio magis interno, seu mænore causato ab humore melancholico, quo dolore videmus homines paulatim tabescere, & emori.

SECTIO IV.

An homo possit naturaliter vivere perpetuò?

I. Proponitur controversia.

*Q*uestio est, num saltem possit homo, vi alimentorum & pharmacorum perpetuò conservari

vivus, & hoc sensu fieri immortalis?

Negat P. Hurtado d. 1. f. 10. subl. 4. Alij tamen affirmant, quibus nos subscribemus. Probatur primò, *Potes homi quia de facto lignum vitæ habuit eam virtutem naturalem, ut afferunt Patres communiter, quos sequuntur hac in parte S. Thomas 1. p. q. 97. art. 4. & ipsum in vivis, cum aliis multis Molina in opere sex dierum, d. 28. & Suarez ibidem, l. 3. ca. 15. n. 4. qui plures citat. Unde S. August. l. 14. de Civit. Dei c. 26. citatus à S. S. Thomas, *Cibus, inquit, aderat homini ne esuriret; potus, ne fuisse; & lignum vitæ, ne senectus eum dissolvet.* Itin. S. August. Et. de qq. veteris & novi Testamenti. tract. 5. qu. 19. ultæ arbor, inquit, *medicina modo corruptionem hominum prohibebat.**

Licet ergo P. Hurtado loco citato afferat Scotum affirmare, non potuisse lignum vitæ ita resarcire varietatem, seu substantiam, & qualitates deperditas, ut semper homo viveret, sed solum per longum aliam vitæ ad quod tempus, donec scilicet homines in paradiſo vires homindegentes transferendi essent in cœlum: est tamen num contra communem sententiam Patrum, & Theologorum, in d. verba sacrae Scripturæ videntur direcere & contraria, ideo enim ejectus dicitur Adam de paradiſo, ne comederet de ligno vitæ, & viveret in aeternum. Licet etiam Beda, D. Bonav. & alij hanc vim ligni vitæ dicant fuisse miraculofam, communiter tamen affirmare ab omnibus fuisse naturalem. Cur ergo non possunt esse alia alimenta, vel pharmaca, quæ per optimam temporem qualitatum, non solum substantiam deperditam relarcirent, sed etiam qualitates requisitas ad justum temperamentum reducerent? siquæ homines illorum beneficio & vi naturali viverent perpetuò.

Uitum autem de facto sint in rerum naturâ hujusmodi alimenta, vel pharmaca, sive ea plantæ sint, sicut pharbitive metalla, aut mineralia, ut vocant, non satis constat. Hæc certè ratio non probat de facto ea non existere, quod scilicet antehac fuisse inventa: consercedunt enim ferè omnes possibilem esse artem conservandi aurum, quæ tamen hactenus nuncquam fuit cœlum, inventa. Unde si quis haberet notitiam intuitivam, & copiam omnium rerum, posset habere remedia ad vitam perpetuò conservandam, siquæ esset immortalis, mortalitatem non quidem immortalitatem perfectam, ita ut posse non non posset mori, quæ immortalitate fruentur Sancti morti, post diem Iudicij, sed imperfectam, ita scilicet ut post mortem non mori, sed in promptu haberet semper remedia quæ naturam illius deficientem restaurarent, & in integrum restituerent.

Licet vero Adamus habuerit notitiam omnium rerum, sicut & Salomon, non tamen habuerunt omnina ad manum, Deo ita disponebant, qui in pœnam peccati vult omnes mori. Nec permettit Deus, ut dæmones, qui rerum omnium existentiam notitiam habent, doceant homines hanc artem, seu ut iis afferant res ad vitam conservandam idoneas: sicut nec permittit ut ipsos doceant artem Chymicam, nec ut iis afferant de ligno vitæ; quod tamen, sicut & paradisum, etiam num existere plurimi affirmant. Sed de his satis.

DISPU-

DISPUTATIO V.

De Augmentatione, & Diminutione.

SECTIO PRIMA.

Explicatur earum natura; & quomodo augmentatione differt a primâ Generatione.

I. In quo augmentatione differt ab alteratione, & accretione.
D Efiniuntur communiter, quod Augmentatione sit motus à minori ad majorem; Diminutio à majori ad minorem substantiam. Differt ergo Augmentatione ab Alteratione, quod Alteratio sit motus ad qualitatem: ab accretione, quod hæc sit ad qualitatem: denique à Generatione, quod Augmentatione supponat substantiam jam productam, non sic generatione, sed hæc terminatur ad ipsam primam substantiam positionem à parte rei.

II. Differunt vero Augmentatione & Diminutio rationem termini ad quem, & a quo, sicut Generatio & corruptio: Generatio enim & Augmentatione sunt ad terminum positivum, nempe ad ipsam substantiam rei, vel unionem ejus informationis, aut continuativam: Diminutio vero & corruptio ad harum negationem. Unde quando dicitur Diminutio esse ad minorem substantiam, non intelligitur illius terminum ad quem esse minorem substantiam, seu entitatem minoris substantiarum, sed amissionem aliquius partis substantia, quam antea res habebat, amissio autem formaliter est negatio, vel ipsius substantiarum, vel saltem unionis.

III. Quare in senibus & pueris est simul Augmentatione & Diminutio: quia tamen hæc in senibus est major, illa in pueris, dicitur simpliciter dari augmentatione in pueris, in senibus diminutio. Sicut hæc vale aliquo, quod multum in se aquæ continet, plus effluit, quam infunditur, licet simul ibi sit augmentatione, & diminutio illius aquæ, spectando scilicet præcisè terminos à quo, & ad quem, cum verò ibi detur motus, & ad negationem aquæ, & ad aquam, simpliciter tamen dicitur aqua illa diminuit, quia minimum plus ex ea deperdit, quam acquiratur. Diminutio tamen supponit & connotat aliquid illius substantiarum, quæ diminuitur, manere, nam si tota destrueretur, non esset Diminutio, sed corruptio, & destrutio. Sicut è contrâ Augmentatione presupponit aliquid illius substantia anteâ fuisse productum. Quod verò est Augmentatione & Diminutio respectu substantiarum, est accretio & decreto respectu quantitatis.

IV. Augmentatione, alia simplex: cùm scilicet non producitur pars adveniens, sed solum illius unio, ut cùm aqua, &c, aut ignis augeretur additione aliarum partium solum illis appositorum. Alia augmentatione vocatur aggeneratio, quando scilicet agens non unit sibi tantum, sed producit partem sibi adjunctionem, ut cùm ignis & aqua producunt suas formas in materia ligni, vel aeris, ubi & partem formæ producunt, & eam sibi uolunt, ac præterea efficiunt ut una pars materiae alteri continuetur. Alia demum Augmentatione dicitur nutritio, cùm scilicet vivens vel producit novam partem substantiarum, seu formam, ut in animalibus omnibus & plantis, vel unionis, ut in homine.

V. Hinc præter dicta initio sectionis constat quomodo Augmentatione differt a generatione: si enim sit simplex solum augmentatione, differt specie, cùm hi

duo modi sint ad terminos specie distinctos: gene- specie differe
ratio enim terminatur ad productionem formæ, vel a generatio-
unionis informationis, augmentatione vero simplex so- ne.
lum ad unionem continuativam materiae, formæ, aut unionis: ut constat cùm aqua augetur additione alterius partis aquæ. Ac proinde augmentatione abso-
lute sumpta abstrahit à productione, vel non pro-
ductione novæ partis formæ, aut unionis informa-
tionis.

Aggeneratio etiam specie distinguitur à primâ ge- VI.
neratione. Ratio est, quia ad variationem actionis Aggenera-
sufficit variatio termini partialis, sed terminus, saltem ratio specie dif-
partialis, est diversus in aggeneratione à primâ ge- feri à gene-
neratione, nam unus ex terminis in aggeneratione ratione.
est unio continuativa materiae, ut cùm ignis in se
convertit aërem: hæc autem unio non reperitur in
ter terminos primæ generationis, ut cùm ignis pri-
mo producit alium ignem, ita tamen ut non con-
tinetur ignis productus cum producente, ut sit dum
ignis accedit carbones sibi proximos, quos tamen sibi non unit. Ad aggenerationem ergo non
sufficit sola productio unionis informationis, inter
materiam & formam, nec productio partis formæ
acquisitæ cum aliâ, sed præterea unio continuativa Aggenera-
materiae cum præcedente: sicque aggeneratio, si ratio constans
adæquata sumatur, non videretur esse uni aliqua, & ex variis
simplex actio, sed aggregatum ex pluribus, saltem ex ad unibus
dubibus.

Hoc à fortiori constat in nutritione, seu aggenera- VII.
tione viventium, in quâ idem urget argumentum Generatio
de distinctione specificâ inter generationem & nu- de distinc-
tritionem, ob distinctionem terminorum, & præte- tionem a
rè quod nutritio sit actus aliquo modo vitalis, ad à nutritio-
distinctionem autem actionis sufficit diversus modus ne.
tendendi, licet objectum seu terminus, & principium Ad distinc-
sit omnino idem, ut constat in apprehensione & ju- tionem a
dicio circa eandem omnino rem, & in actione gene- etioris suffi-
rativâ & creativâ formæ materialis, casu quo mate- ci diversus
ria elevetur ad illius creationem. Nutritio etiam modus ten-
non petit tot organa & dispositiones, ac prima ge- dendi.
neratio, ut constat in productione & nutritione om-
nium animalium: deinde in nostrâ sententiâ de ge-
neratione viventium suprà d. 2. sect. 3. explicata, pe-
culiaris ratio est: cur dicamus distinguui nutritiōnē
viventis à primâ illius generatione, quia scilicet est
diversum illarum principium; in primâ enim genera-
tione unio inter materiam, & formam productus
à semine: in nutritione vero seu aggeneratione pro-
ducitur ab ipso vivente.

Notandum hinc cum Aristotele, tunc solum com- VIII.
muniter dici nutriti homines quando crescent, id Quousque
est, quando plus acquirunt substantiam, quam deper- in homine
dunt, præsertim versus altitudinem seu proceritatem, extendatur
& vocatur ab Aristotele tempus accretio, id quod en- tempus
tatur communiter usque ad vigescendum primum accres-
annum, vel, ut alij, ad vigescendum quintum, quando mentum
offa sunt adhuc non nihil molli, & consequenter di- annus
latationis aptiora. Inde usque ad trigescendum quintum tempus
plus minus, dicuntur homines esse in statu, quando statu in sta-
scilicet tantundem substantiarum acquirunt, ac deper- tu
dunt. Reliquum vero vitæ tempus vocatur tempus decre-
decretionis, quando scilicet plus deperdunt commu- Tempus
niter substantiarum, quam acquirunt. Ex morbo tamen, decreto-
vel alia occasione decrescent subinde citius, sed hoc nis in ho-
sit

fit per accidens, & non secundum consuetam naturam exigentiam.

IX.

Iustitia humani corporis proportionis.
Addit Aristoteles, & S. Augustinus l. 15. de civit. c. 26. humanum corpus, ut recte proportionatum sit, fit debere sexies tantum continere in longitudine, seu a vertice ad pedes, quantum in latitudine, seu a dextro latere ad sinistrum: & decies tantum in longitudine, ac in profunditate, seu a dorso ad pectus, aut ventrem. Optima vero hominis statura, juxta eisdem constat quatuor cubitos: cubitus vero, ut hic accipitur, constat pede cum dimidio, pes quatuor palmis, palma quatuor digitis, digitus quatuor granis hordeaceis. Sed de his satis. Qui plura cupit, habet quos consultat.

Quae hominis statura sit optima.

S E C T I O N I I.

Sitne augmentatione motus successivè continuus, an discretus.

I.
Proponitur status presentis consensus controversia.

Questio est, utrum, dum vel ignis aerem verbi causam, vel vivens in se alimentum convertit, id uno continuo tenore presentem, partes materiae sibi viciniores prius disponendo, & in eas, partes similiiter formae vel unionis continuam successionem paulatim inducendo: an potius partem aliquam materiae, determinatam magnitudinis, digitalem exempli gratiam, disponat, & in eam in instantia partem similiiter digitalem formam totam simul inducat, & post aliquod tempus aliam rursus partem digitalem materiam disponat, & similem formam partem in alio instanti in eam introducat, & sic deinceps: sicque non continuo, & in tempore, sed per pausas, & in instantibus discretis fiat nutritio, & augmentatione.

II.
Prima sententia affirmat augmentationem non fieri jucundissime.

Prima sententia affirmat nutritiorem, & augmentationem fieri in instantibus quibusdam discretis, & non in parte temporis, seu continuo: ita Averroes l. 3. Phys. comment. 8. Albertus l. 8. tex. 23. Scotus in 4. d. 44. q. 5. Capreol. in 1. d. 17. q. 2. a. 2. fine, Sencinas 8. Met. q. 22. & 28. Tolet. l. 1. de Gener. q. 11. Hurt. d. 3. de Gen. l. 3. n. 28. Arriaga d. 2. de Gen. l. 3. n. 26. & alij. Citatur etiam S. Thomas 8. Phys. tex. 23. & 2. q. 24. a. 6. corp.

III.
Secunda sententia affirmat augmentationem esse motum successivum, & continuum.

Secunda sententia est contra afferit, nutritiorem & augmentationem esse motum continuum: ita Greg. in 1. d. 17. q. 2. a. 1. Sotus l. 1. Phys. q. 4. a. 3. Iandun. l. 8. Phys. q. 7. Pererius l. 14. Phys. c. 2. ad 7. Marsilius l. 1. de Gen. q. 14. Conimbr. l. 1. de Gen. c. 5. q. 16. a. 2. Rubius l. 1. de Gen. c. 5. tr. de Augmentat. q. 3. n. 27. Murcia l. 1. de Gen. d. 3. q. 3. §. His tamen. Pro hac sententiā citatur etiam S. Thomas 7. Phys. tex. 49. & 3. p. q. 33. a. 1. corp. & ad 4. ita ut mens ejus hac in parte videatur valde dubia. Estque expressa mens Aristotelis l. 6. Phys. t. 49. ubi codem modo loquitur de motu augmentationis, ac de motu locali, & utrumque in continuo fluxu situm esse affirmat.

IV.
Quedam primò producuntur in parte determinata.

Prima conclusio: Prima quartundam rerum productio sit in certa aliquā parte materiae determinatae magnitudinis. Hoc constat in generatione viventium, saltem perfectorum. Qua de re plura d. 6. l. 2. n. 5.

V.
Augmentatione, per se loquendo, sit successivum, & continuo.

Secunda conclusio: nutritio & augmentatione possunt fieri, in de facto per se loquendo sunt in parte temporis, sicque continuo, & successivè: ita aristotes secunda sententia. Ratio est, quia ultima dispositio ponitur in parte temporis, cum agentia naturalia per se loquendo agant uniformiter disformiter per suam sphærā, & successivè, ergo & pars for-

mæ ad dispositionem illam consequens producitur similiiter successivè, & in parte temporis: nec enim requiritur ut dispositio sit in subiecto ulla tempore, vel instanti ante formam, sed sufficit esse prius natura, ergo eodem tempore quo ponitur ultima dispositio, poni potest forma, seu pars formæ, ad quam disponit, cum sola prioritas naturæ sufficiat.

Conf. agens naturale, ignis exempli gratia, (naturaliter cum sit) agit necessariò, ergo in partem aëris proximiorem agit quantum potest, sed potest citius agere in illam calorem vehementem, & dispositionem ad ignem inducere, quam in partem magis remotam, ergo: minor probatur, pars vicinior aëris melius applicatur, ergo fortius in eam agere poterit ignis, quam in aliam non ita bene applicatam, ut in omnibus alijs agentibus, sole scilicet, candela, &c. videntur, qua in partibus sibi vicinioribus intensiorem semper lucem producunt. Sicut ergo dispositiones ad ignem in partibus aëris igni vicinioribus citius producuntur, quam in remotioribus, eodem etiam modo in ijs producetur citius forma ignis.

S E C T I O N I I I.

Objectiones contendentes augmentationem non fieri continuo, sed discretè.

Objecies primò: (& est præcipua ratio contraria) sententia debet ante inductionem formæ materiae esse ultimò disposita, ultimò autem sonat indicatio non proposita, cum inter partes proportionales nulla sit ultima: quævis enim ulterius, & ulterius divisibilis est in infinitum. Resp. dispositionem illam in tempore totam ponit, & habere ultimum, non positivè, id est, ita ut assignari possit ultimum, sed solum negativè id est, ita ut præter illud quod ibi est, nihil aliud requiratur ad inductionem formæ: cum enim indivisibile illud nihil addat intentionis, non requiratur ad inductionem formæ, ac proinde, cum tota intencio producatur in tempore, tota etiam dispositio requisita producitur in tempore, ergo tunc produci poterit pars formæ ad quam disponit, cum non requiratur, ut dixi, nisi prioritas naturæ.

In eo autem casu non potest propriè esse producta dispositio illa & forma, sed produci, cum in ijs, que producuntur successivè, prius sit fieri quam factum esse, secus in ijs quæ producuntur instantaneè: tunc enim solum est quid productum, si propriè locum in quo, quando in aliquo instanti est verum de illo affirmare, nunc est, nunc autem sonat instantis, unde res in tempore est in producta, in instanti est producta. Verè tamen tota entitas producebatur, & esse suum accipiebat ante illud instantis, & in tempore. Adde, & ipsum indivisibile posse produci in tempore, ut latius explicabimus Disp. sequent.

Objecies secundò: agentia naturalia non semper operari uniformiter disformiter per suam sphærā, sed aliquando fortius operari in remoto quam in propinquum, ergo potest aliqua uni pars tota simul disponi, ac proinde, & forma secundum magnam aliquam partem sui simul induci, ergo in hoc casu non fieri mutatio successivè. Resp. primò concedendo totum, nos enim solum loquimur ex natura rei, & quid communiter contingat, licet autem agentia naturalia subinde fortius operentur in remoto, accidens quæ in propinquum ob meliorem medijs dispositiōnem, aut aliud hujusmodi, communiter tamen id posse ut non sit. Secundò dico, in partem illam remotiorem inducendam partem formæ successivè, in partem scilicet illius vicinorem prius quam in remotiorem, cum pars vicinior illius sit melius applicata, sicque prius

prius disponetur, quam pars remotior ejusdem capacitatis.

IV. Objecies tertio: in primâ generatione viventium, equi, leonis, hominis &c. forma inducitur simul in magnam partem materiæ, & non in minimam, ut in nutritione seu argumentatione, ergo in primâ generatione disponi debet simul magna illa pars materiæ & non una particula post aliam, alioqui vel forma viventis inducetur in alias partes illius materiæ duci successivè.

Resp. primò, non minus esse peregrinum quod agens naturale non agat uniformiter diffinitè,

Resp. etiam in primâ generatione viventis materiam disponi successivè.

Quando in datur ultima dispositio ad formam viventis, & habeat naturalem connexionem cum illâ, eadem perecet videtur organizationem, & partium varietatem cum illâ.

VI. Quid verò additur, hinc sequi, fore formam in materiâ fine suâ dispositio. Resp. longè diversam esse rationem de formâ, viâ generationis, & viâ corruptionis: viâ enim corruptionis potest conservari forma cum valde tenuibus dispositionibus, & videamus in hominè moriente, imò & nonnunquam cum contrariis, cum quibus tamen non potest primò produci.

VII. Dices; non potest forma operari sine dispositiōnibus, sed non debetur illi esse nisi ubi potest operari, ergo instantे quo tolluntur dispositio illius, sufficit quod etiam tolli ipsa forma. Resp. ad hoc ut sit, seu modo etiam imperfēctissimo, & omnes suas operations exercere ut constat in excipio allato de hominè moriente, & aliis, sed sufficit quod possit exercere quascumque, & modo quantumvis imperfecto: hoc autem præstare poterit cum quibuscunque imperfectis dispositiōnibus. Addo probabile esse, quod affirmant aliqui, in partem illam ex qua expellunt dispositio prioris formæ in generatione viventis, induci aliam formam, quæ requirit pauciores dispositioes quam forma perfecti viventis.

VIII. Tandem dico, licet viâ generationis non possit forma induci sine dispositiōnibus debitis, viâ tamen corruptionis videre subsistere subinde posse formam fine illâ omnino dispositio, si continget omnes ejus dispositioes auctorit (quod tamen fortè nonquam accidit) posset, inquam, persistere, casu quo non possit adhuc forma subsequens induci. Licet enim connaturaliter, & juxta communem cursum rerum id non fiat, in casu tamen aliquo particulari, non est cur fieri nequeat: sicut licet gravia juxta communem naturæ legem ferantur versus centrum, in particularibus tamen quibusdam casibus feruntur sursum, & levia è contrâ deorsum: ad vitandum scilicet vacuum. Quod gravia & levia præter naturæ ordinem faciunt, ad vitandum vacuum locale, facere similiter poterunt formæ ad vitandum Vacuum Physicū, seu, ne materia sit sine omni formâ: quod vacuum non minus abhorret natura, quam locale. Quando autem dicunt aucto-

res, formam dependere ab ultimâ dispositio, intellegunt in primâ productione, non in conservatione, ut ostensum est.

SECTIO IV.

Alia argumenta contra augmentationem successivam, & continua.

P. Arriaga d.2, de Gen. f.3. n.26. relictis iis, quæ ab aliis afferuntur ad probandum augmentationem non fieri successivè, sed per morulas interrupatas, alia proponit quæ, ut ipsi videtur, multò clarius evincunt, agentia naturalia per certam aliquam magnitudinem spatij æqualiter quoad intentionem operari, sicutque ignem ex gratiâ, ad integrum digitum, aut palmum sibi proximum æqualis intensiois calorem in omnibus digiti illius, aut palmi partibus producere: deinde in toto secundo digito, aut palmo, minoris quidem intensionis calorem efficer, sed in omnibus digiti illius, aut palmi partibus similiter æqualem: & sic de aliis digitis aut palmis intra totam activitatis ignis, aut alterius agentis sphæram.

Arguit primò: in primâ productione viventis agentia naturalia non agunt uniformiter diffinitè, sed totam partem minimi naturalis quæ ad primam viventis generationem requiritur, simul disponunt, ergo idem erit in augmentatione. Resp. negando antecedens, sed pars illa minima disponitur successivè. Quomodo autem forma Viventis non statim in generatione partem minorem minimâ indicatur, quomodo verò forma præcedens viâ corruptionis ad tempus aliquod stet sine dispositiōnibus plenè requisitis, dixi secundò præcedente, n.6 & 7. octavo:

Arguit secundò n.27. experientiis, inquit, quibusdam constat agentia naturalia non agere uniformiter diffinitè, sed æqualiter per partes determinatas spatij, modo num. primo explicato: tam citò enim inquit, audiuntur verba loquentis ab eo qui uno, vel duobus passibus à loquente distat, quam ab illo qui conjunctus est loquenti: ergo species soni per determinata aliquam partem spatij (duorum scilicet passuum, aut circiter) simul in certâ intensione producuntur, & non prius, vel intensius in primo passu, quam in secundo.

Sed contrà; quero, unde constat eodem planè indivisibili momento temporis utrumque loquentis verba audire, & illum qui uno tantum passu à loquente abest, exiguo saltē aliquo tempore non ea citius percipere, illo qui duobus passibus distat?

Dices; inde colligi, quod in illis duobus, quorum unus post alterum stat proximè loquenti, nulla percipiatur differentia in tempore quod vocem illam audiunt, cum tamen percipiatur differentia inter hos & illum qui longè abest, ut quotidiana constat ex perientia; ergo vocem illius simul audiunt, sicutque vox per spatium duorum passuum eodem indivisibili momento species producit.

Contra primò, experientia hæc non probat duos illos, inæqualiter à loquente distantes, eodem planè indivisibili momento temporis illius locutionem audire, aut quod vox eodem etiam momento species sui in eorum auribus producat, sed quod exigua adeò fit differentia, ut in tantillo spatio non adverteratur: aliud enim est esse differentiam, aliud eam percipi, aliud cernere, aliud discernerere. Sicut si quis cernere, aliquid oculis plantam, aut arborem crescentem intutetur, augmentum illius cernet, cum non minus re. speciem sui in intuentis oculo producat, quam reliquæ partes arboris, aut plantæ; non tamen disceret, nisi post diuturnum tempus, ubi notabilis factus

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

Oo fuit

fuerit excessus. Et quod hoc idem est sive augmentationis fiat successione continua, sive per instantia discreta. Idem est in umbrâ horologij, & alijs hujusmodi.

VII. *Quod verò aliud sit, diversitatem esse, aliud percipi, aliud eam cernere, aliud discernere, clarè ostenditur hoc exemplo. Ponamus tres columnas juxta se sitas, quarum quævis alteram excedat uno, vel duobus tantum punctis, tum in longitudine, tum circumferentia, (idem est in opinione Aristotelis, si columnæ illæ le superent centesima tantum parte latitudinis unius pili) si quis ergo tres istas columnas intueatur, videbit puncta illa, quibus una aliam excedit, cum illa puncta & quæ sint visibilia atque alia ex quibus columnæ illæ componuntur, & tamen ob exiguum differentiam excessum illum, ac diversitatem non animadvertis: ergo in præsenti ex eo quod nulla discernatur differentia in perceptione soni, non sequitur nullam esse, maximè cum visus sit sensus longè acutioris auditu. Plura in hanc rem dixi d. 25. Logisticæ, s. 3. n. 4. 5. & 6.*

VIII. *Contra eandem respondonem est secundò: sicut inter primum qui uno, & secundum qui duobus passibus distat à loquente, nulla in hoc cernitur diversitas, ita nec inter secundum & tertium, seu eum qui tribus passibus distat, immo nec inter illos duos sibi proximos, & tamen tertius uno instantie serius audit, cum vox illa primo instantie species nisi ad duos passus non diffundat ut supponitur, ergo ex eo quod non apparet diversitas, & successio, non sequitur non esse: ergo idem dici poterit de duobus primis.*

IX. *Arguit tertio n. 28. nisi dicamus solem ad partem aliquam determinatam producere lucem æqualis intentionis, & deinde ad aliam, similiter determinatam partem lucem similiter æqualem, licet minoris intentionis quam in parte soli proximâ, sequetur lucem solis, dum ad nos pervenit, decrevisse propè in infinitum. Rely. multum quidem decrevisse, non tamen ita quin sol, qui tantam habet vim lucis effectricem, multum adhuc lucis in tantâ distantia possit producere. Nec hoc vitatur per partes illas determinatas æqualis intentionis, cum partes illæ sint valde exiguae, quotidiana enim experientia constat, si librum tantillum à fenestrâ amovamus, nos minus videre, siquicunque lucem esse determinatè minorem, & decrevisse.*

X. *Arguit quartò n. 26. nam etiam ex parte effectus producendi oritur repugnantia, qualitas enim, in litteram materialis non potest in tam parvâ parte existere, ergo etiam si ex parte agentis nulla esset specialis difficultas, esset tamen ex parte effectus. Contra primò docet ipse d. 2. de Gen. s. 4. n. 57. corpora mortua non determinare sibi terminum parvitatis, sed posse, etiam in uno indivisibili materiae existere: unde, inquit, non repugnat ut detur unum indivisibilem, aut olei separatum à reliquis. Nec dicas hoc verum esse de solis substantijs, non de accidentibus, si enim indivisibilem, aut olei existere separatum à reliquis, haberet sua accidentia, & dispositio-*

XI. *Contra secundò: esto, forte si aliqua repugnativa quo minus qualitates materiales primò in tam parvâ parte producantur, nulla tamen est, ubi prima earum pars in certâ magnitudine est producta, cur natiæ producuntur nequeant, & augmentatio fieri successivè, ac partis qualitatis priori parti determinatae, jam productæ, continuè & sine interruptione superadditæ, siquicunque agentia naturalia agent uniformiter diffundenter.*

XII. *Falsum ergo est quod afferit P. Arriaga citatus n. 35. nempe si quis astet scindenti ligna, tam citò eum*

sonum audire, ac videt istum. Hoc, inquam, non ita *Ablans* sine habet, si loquamur de similitate metaphysicâ, seu denit ligna de eodem primo instantie: sed solum est verum de non planè similitate moralis, hoc est, tam exigua est differentia, sonum, quæ non percipiatur. Sicut enim qui est remotus, multum tardius audit sonum, quam istum videat, ita qui est proximus, paulo serius eundem audit, licet ob parvitatem distantiae, differentia non discernatur, ut ostendit tota hac sectione. Ratio verò est, quia vel sonus realis, vel species soni diffunditur successivè: quod quomodo contingat, ostendam suo loco in libris de Anima.

SECTIO V.

Solutione enijsdam difficultatis magis declarat successio continua agentium naturalium in operando.

EX dictis sect. præcedente infero, alterationem non esse interruptam, nec fieri per instantia discreta, sed esse successivè continuam, idque tam ex- *Alteratio* fici successi- *ta, & con-* tinuæ, seu in ordine ad diversas partes subjecti, quam intensivæ, seu respectu diversarum partium qualitatibus in eadem parte subjecti. Hoc probatum est tota sect. præcedente: & præterea ratio videtur evidens nulla enim afferri causa potest, cur ignis ex gratiâ, aut calor ab operando celer, effectus enim est producibilis, subjectum capax, agens debitè applicatum, & necessarium, ex quo ergo capite inter- *rumptur* actio?

Contra hoc opponit P. Arriaga d. 2. Gen. s. 3. n. 41. *Contra hoc* experientiam illam de pondere afferi imposito, *Dicunt* *que pondus* *afferi impos-* *to* *quod non statim, sed post dies aliquot, aut etiam subinde menses afferem frangit, ergo non gravitat à primo instantie sine interruptione, sic enim longè citius afferem frangit, ergo non gravitat semper, sed per instantia discreta, nunc scilicet gravitando, nunc gravitationem intermittendo.*

Contra primò: certum videtur pondus illud semper gravitare, tum quia si quis manum illi ponderi supponeret, semper sentiret illam à pondere incumbente premi. Dices, morulæ quibus pondus illud non gravitat, sunt breves, ac proinde non sentiuntur. Resp. primò, licet breves, sunt frequentes, ergo sentirentur, præsertim cum experientia constet dum quis pondere premitur, si pondus grave sit, sentire ipsum si vel minimo tempore onere levetur. Resp. secundò, sicut morulæ cessationis sunt breves, ita & momenta gravitationis, cum singula singulis secundè morulis interrumpantur, ergo sicut ob brevitatem non sentiuntur intermissiones gravitationis, ita nec sentirentur gravitationes morulis illis inter- *ruptis.*

Contra secundò: nulla ratio est, cur pondus illud non æquè secundo instantie gravitaret, ac primo, cum vires adhuc habeat integras, & nullum opponatur obstaculum. *Idem* autem, in quantum *idem, semper natum est facere idem*, juxta Aristot. b. 1. 2. cap. 10. *tex. 56.*

Respondet, licet entitatis ignis, aut lapidis materialient eadem, circumstantia tamen mutantur. Contra, nulla hic circumstantia mutatur, præter circumstantiam temporis, vires enim lapidis non attenuant gravitando, ut contingit in homine, vel equo, in quibus spiritus currendo, aut laborando infumuntur; aut in instrumentis artis, quorum acies longo usu obrunditur, siquicunque aptari iterum prius debent, quam ad opus aliquod adhibeantur. At virtus motiva lapidis gravitando, aut cadendo non minuitur, immo vires potius acquirit eundo; quid ergo ipsum detinet

detinet quo minus semper graviter, & perpetuò de-
orsum ad centrum nitatur.

VI. *Siguunt la-
pidem ha-
bitum pen-
silem in aere.*
Contra tertio: si secundo instance non graviter,
ergo si Deus illo instance afferem annihilaret, hære-
ret lapis ille pensile in aere, a nullo sustentatus,
quod planè est incredibile: quæ autem necessitas
tam mira, tamque peregrina affirmandi?

VII. *Nulla expe-
riencia pro-
bat lapidem
non semper
agere in as-
trum.*
Dicit n. 46. ad hæc & similia nōs cogi experien-
tia. Contra, experientia quidem probant afferem à
lapide pressum, non nisi post dies aliquot frangi, &
ignem non statim, & totum simil, sed paulatim, &
per partes calorem, & formam ignis in macræ sibi
applicata producere: nulla tamen experientia ostendit
lapidem alterius tantum instance gravitare,
aut ingentem ignem passo capaci debite applicatum
hære aliquanti per, & non illicè operari.

VIII. *Rsp. ergo
lapidem ab
initio affer-
re semper
protrahere, &
invisibiliter
curvare, do-
ne frangi
gantur.*
Ad argumentum itaque n. 2. propositum respondeo,
pondus illud, ubi primum afferi imponitur,
gravitare, nec gravitationem unquam in ermitere.
Producit ergo aliquid in afferre ab initio, par-
tes illas scilicet, quibus incumbit, imperceptibiliter
laxando, vel incurvando, aut aliquid ad fractionem
tendens in ijs producendo. Partes vero illæ perpetuâ
ponderis illius gravitatione pressæ, magis ac magis
continuè insensibiliter laxantur, & immutantur:
quo sit, ut vires afferi resistivæ, quæ ab initio erant
maximæ, sensim minuantur: sicut affer tandem,
cum non sit amplius ferendo, rumpitur.

IX. *Dices: si
lapis conti-
nenter gra-
vitar, multo citius
frangeret af-
strum.
Rsp. hoc
pendere à
proprietate
afferis, &
lapidis.*
Dices: si lapis afferi impositus perpetuò graviter,
& partes illæ sine intermissione urgeantur, & in-
curvantur, affer non post dies aliquot vel annos, sed
brevissimo tempore frangeretur. Rsp. hoc pendere
à majore vel minore excessu in gravitate lapidis, &
viribus resistendi in afferi: potest enim esse talis ex-
cessus, ut non post diem, vel horam, sed statim, & in
ictu oculi affer frangatur. Potest vero ècontra, esse
tanta vis resistendi in afferi, & excessus in gravitate
tum exiguis, ut non nisi post mensim, multo fortè an-

nun affer rumpatur.

Res exemplo declaratur. In horologio solari potest umbra gnomonis horam integrum, vel etiam diem insumere pertranscendo latitudinem unius pilorum posse annus in tantillo spatio percurrendo impendi, ut demonstrant Mathematici, si nimis sol milles inveretur lentiùs quam modò moveatur. Quod etiam attemperatis ad certam mensuram ponderibus, posse in horologio rotato contingere. Sicut ergo umbra gnomonis, vel manus horologij his ponderibus circumacta, potest tam lente pro-
moveri, quidam a tempore etiam ita poterit pondus alij lapidis cum viribus resistendi in aliquo afferi, ut lentissime deprimatur nec nisi post mensim, multo etiam annum, ad eum incurvationis gra-
dum affer perveniat, ut dissipat?

Nec video cur P. Arriaga hanc responsum vo-
ceri ridiculam. Judicet quivis utrum magis hanc censuram mercatur, dicere lapidem afferi imposi-
tum cōsuevit contingeret cum paulatim incurvare, donec rumpatur, an dicere, lapidem prægrandem ei-
dem afferi impositum, per intervalla non gravitare,
nec omnino afferi incumbere, sicut lapides mola-
res, si trabs, cui prius incumbant, auferretur, hæ-
ros aliquanti per pensiles in aere, incinne detinente:
aut etiam dicere, ignem manu aut aeri applicatum,
non statim in ijs a iquid producere, sed hære tan-
tisper, quasi opus sit deliberatione aut consultatio-
ne, ut causa necessaria ad operationem se determi-
naret.

Alia ad interruptionem, seu morulas in altera-
tione, & augmentatione probandam, locis citatis
affert hic auctor, sed ex ijs, quæ hac & præcedente plura hac
sektione dicta sunt, existimo ea omnia facile solvi dñe infra
posse. De hoc tamen argumento plura infra in ¹⁴ in ¹⁵ in ¹⁶ in ¹⁷ in ¹⁸
mills dicentur d. 7. f. 3. Sententiam vero illam, prout
ponit morulas in motu locali, impugnai in Physi-
cis d. 44. sect. 2. & 3.

DISPUTATIO VI.

De Inceptione, & Desitione rerum: & de Maximo & Minimo.

Duos incipiendi & desinendi modos in Physicis tradidi d. 37. sect. 3, nempe per **primum** & **ultimum esse**, quod est incipere & desinere **intrinsecè**, quia scilicet primum & ultimum instans spectat ad intrinsecam durationem, & existentiam rerum, quæ se incipiunt & desinunt, cum in eo instantे verè sint. Alius modus est, per **primum** & **ultimum non esse**, quod dici solet, incipere, & desinere **extrinsecè**, quia instans illud non spectat ad intrinsecam durationem, & existentiam illarum rerum, cum verè in illo non sint. Hic ergo principia tunc generatim tradita, rebus singulis in particulari sunt applicanda. Ad rectam tamen horum intelligentiam, supponenda sententia, quam in Physicis tradidi d. 45. continuum scilicet componi ex partibus & punctis, sine illâ enim opinione res hac compōde intelligi non potest.

SECTIO I.

Declarantur particulares variarum rerum
modi incipiendi & desinendi.

Prima Conclusio: res essentialiter successivæ, ut
tempus, non possunt incipere & desinere per pri-
R. P. Th. Compton Philosophia

mum & ultimum esse, & intrinsecè possunt tamen sic incipere & desinere res per accidens tantum suc-
cessivæ, ut calor, frigus, &c. Ratio primæ partis est, non possunt
quia essentialiter successivum includit in suo con-
ceptu prius & posterius, in instantē autem reperi-
prius & posterius non possunt, sed quæ producun-
tur in instantē, simul producantur necesse est, quod
partibus temporis repugnat.

Possunt tamen res essentialiter successivæ secun-
dam ultimum complementum sui incipere & desi-
nere in instantē seu intrinsecè, nam hoc nihil est a-
llud dicere, quād ultimum instans determinatum
terminativum horæ ex gr. produci in instantē, &
desinere in tempore, ita ut verum sit dicere, nunc est
horæ completa, seu ultimum illius complementum jam
exsistit. Et hæc videretur causa cur instantia isthac
vocentur **mutata esse**, quod scilicet res in ijs non tam
mutentur, quād denotetur mutationem in ijs immutata
mediante autem præcessisse.

Secunda pars conclusionis, de rebus per accidens
successivis, probatur: licet enim de facto frigus, ca-
lor, & alia hujusmodi producantur in tempore, &
successivè ratione contrarij expellendi, si tamen non
estet contrarium, produceretur sicut lux in instantē, pere & de-
ut contiguisse videtur in primâ rerum conditione, finere in-
trinsecè.

Co 2 falt em

tem quod varie gradus, tam calor, quam frigoris, & aliorum accidentium quae habent contrarium. Quod ergo producantur successivè, est merè per accidens, & non ex intrinsecā carum rerum naturā, & essentiā.

IV.

Angelus, & huiusmodi res permanentes produci possunt in tempore.

Secunda conclusio: res permanentes, etiam indi-
visibilis, quae possunt durare per tempus divisibilis,
ut Angelus, anima rationalis, puncta materia, &
quantitatis, aut aliorum accidentium, possunt non
solum incipere intrinsecè, & per primum esse, seu in
instante, & definire per primum non esse & extrinsecè,
seu in instante; sed etiam possunt incipere extrinsecè,
se per ultimum non esse & in tempore, & definire in-
trinsecè, seu per ultimum esse, & similiter in tempo-
re. Hæc secunda pars conclusionis non caret diffi-
cultate.

V.

Offenditur rem indivisi- biliter produci posse in tempore.

Instans tem- poris defi- nit in tem- pore.

Probatur tamen primò: siquid obstat quo minus
produci possint res istæ in tempore aliquo divisibili-
li, maximè quia sunt entitative indivisibilis, & non
habent partes, quarum una producatur post aliam,
sed hoc non obstat, ergo. Probatur minor, indivisi-
bilitys alicujus rei non obstat quo minus destruatur
in parte temporis, ergo nec quo minus in eadem
produciatur. Consequenter videtur clara, nec enim
quod hoc minus requirunt plures partes rei, qua-
rum una destruatur post aliam, quam quarum una
post aliam producatur. Antecedens itaque proba-
tur, instans, seu *mutatum esse* temporis (suppono hic
opinionem Aristotelis de constitutione temporis ex
partibus & punctis) definit in tempore, cum per
unicum tantum instans duret, ergo definit successi-
vè ex parte temporis.

VI.

Unio indivisi- bilitys gradum calo- ris successivè inducere producitur in tempore.

Secundò probatur: quando calor expellit frigus
è subjecto, omnes partes caloris producuntur in
tempore: quando ergo pars tertij vel quarti gradus
caloris inducitur in subjectum, eodem tempore uni-
tur prioribus gradibus, nec enim ad minimum tem-
pus potest esse in subjecto quartus gradus, quin
uniat tertio, ut apud omnes est in confessio, ergo
producitur unus, ergo similis cum parte illa produ-
citur unio, ergo unio producitur in tempore, sicut
pars quam unit, sed unio illa indivisibilis, ergo ali-
quid indivisibile potest produci in tempore.

VII.

Angelus pos- sest durare in tempore, ergo & in tempore pro- duci.
Producere- tur tunc Angelus si- multaneè ex parte sui.

Tertiò: res indivisibilis, ut punctum, Angelus,
vel anima, possunt durare per tempus, & successivè,
ergo & possunt in tempore produci: sicut enim ar-
guitur, quod producitur successivè, debet una illius
pars produci post aliam; ita argui posset, id quod
durat successivè, debere habere partes quarum una
duret post aliam. Quemadmodum verò responde-
tur, durare Angelum successivè ex parte temporis,
sed simultaneè ex parte sui, idem dici poterit depri-
mè productione.

VIII.

Licet pun- dum quanti- tatis non possit produci durare in spacio divisibili loci, ergo nec in spacio divisibili temporis. Contra, nec potest durare in spacio divisibili loci, & tamen negabit nullus

*potest tamen punctum materia vel quantitatis, si produ-
cetur dum corpus illud movetur produci primò in
in parte divisibili loci, sicut & postea eidem per mo-
tum respondere, non tamen permanenter. Dispari-
tatis ergo est, quod sit contra essentiam indivisibilis
correspondere spacio loci divisibili: cum enim sit ex
essentia sua indivisibile extentionis, ipso facto quod*

Nec pars temporis produci pos- sest in instante, nec instans in tempore.

*correspondere spacio divisibili, est simili divisibile extentionis, sicut sequentur duo contradictionia. Et eadem est ratio cur licet res permanens produci possit in tempore, nihilominus res essentia altera successiva produci nequeat in instante; quia scilicet ha-
beret aliquid contra suam essentiam, cum essentia
altera petat ut una pars producatur post aliam. Sicut*

nec contraria potest instans temporis produci in
tempore, quia non debet existere nisi per instans.

IX.

Dices secundò, hinc sequi actionem illam pro-
ductivam Angelii fore & primam ejus produc-
tionem & conservationem: quod tamen videtur im-
plicare, cum conservatio denotet primam produ-
ctionem præcessisse.

Sed contraria, quod hoc enim eadem est difficultas
de omnire, quæ producitur successivè, cum enim
nulla sit illius pars, quæ non producatur successivè,
consequenter omnis pars actionis hujus termini po-
nitur similiter successivè, & in tempore, ergo eodem
modo erit prima productio & conservatio. Respo-
nsum itaque actionem non dici conservationem propriæ
nisi post aliquod tempus completum, seu termina-
tum aliquo instante determinato, in quo dici possit
nunc actio est: & usque ad illud instans dicitur prima
productio, quia usque ab illud res est in primò pro-
duci.

X.

SECTIO II.

An, & quibus rebus statuendi sint termini mag-
nitudinis, & parvitas.

Quatuor à Philosophis statuuntur termini res;

Duo termini quod sic, & minimum quod non: ut si vivens aliquod possit pertingere ad longitudinem duarum tantum ulnarum, longitudine duarum ulnarum est maximum quod sic, seu maximus terminus ad quem potest res illa naturaliter pervenire, ac proinde vocatur terminus *intrinsecus*. Longitudo autem superior proxima in magnitudine duabus ulnis dicitur minimum quod non seu minimum ex majoribus omnibus mensuris, ad quas res illa non potest naturaliter pervenire, quia de causa vocatur *terminus extrinsecus*.

L.

Duo termini minima quod sic, seu minimum ex ijs quantitatibus sub quibus res aliqua potest naturaliter persistere, & dicitur terminus *intrinsecus*. Alius terminus dicitur maximum quod non, seu maxima ex ijs omnibus mensuris versus parvitas, sub quibus res illa non potest naturaliter subsistere, & que vocatur terminus *extrinsecus*, quia est extra naturalem constitutionem illius rei, sicut supradiximus de modis desinendi *extrinsecè*, & *intrinsecè*. Cum ergo rebus omnibus ijdem statu termini non possint, inquirendum quos quæque fines ac limites sortiantur.

II.

Non procedit quæstio in ordine ad Divinam po-
tentiam, cum miraculose non videatur implicare,
ut ipse quæcumque tam viventia, quam non viven-
tia in quibus quantitate producat, & conservet. Non
etiam est sermo secundum naturalem constitui-
tionem universi, neque enim stantibus rebus ut stant,
potest ignis in hoc universo in majori dimensione
producere, aut conservari, quam sit ambitus superficie
concavæ sphæra lunæ, cum ab illa impediatur
quo minus ulterius se dilatet. Ignis etiam in hac in-
fimâ regione aeris in valde exigua quantitate con-
servari non potest, ob contraria se dilatet, quæ in ip-
sum agerent, & extinguerent.

III.

Inquirimus ergo: utrum spectari merentur
rerum, possit Deus in quacunque majore, vel mino-
re quantitate, aut parte materia, producere res, abs-
que cō quod vis inferatur earum naturis, vel mira-
culum ullum interveniat: an verò ita res aliqua ex
naturâ sua sibi determinent certum aliquem terminum magnitudinis, aut parvitas, ut in majori, vel
minori naturaliter esse non possint.

IV.

Dico primò: viventia vi generationis requirunt
minimum parvitas, seu minimum quod sic, saltem
moræ.

V.

Viventia in mortaliter. Ita Aristoteles. 1. Phys. c. 4. & 4. de Genet. primâ gene ratione ha- animal. c. etiam 4. S. Thomas ibid. l. 9. & 1. p. q. 7. beni termi- ar. 3. Murcia hic d. 3. q. 1. Comimb. l. 1. Phys. c. 4. q. 1. num paru- ar. 2. Caet. 1. p. q. 7. ar. 3. Capreol. in 2 d. 19. quæst. 2. rius. ar. 3. Greg. in 1 d. 11. q. 2. ar. 3. Dur. in 2 d. 18. q. 1. Arriaga d. 2. de Gen. lect. 4. num. 52. & alij. Ratio à priori est, quia ad generationem viventis requiruntur tot & tam perfectæ dispositiones, item tanta diversitas membrorum, & organorum apparatus ad functiones vitæ, quæ naturaliter viâ generationis certæ magnitudinis materiam, & quantitatem requirent viventur, ita ut in minori circa miraculum producere non possint. Non tamen videtur eadem ratio de conservantia: sicut enim viâ corruptionis, & præter natu- & materialiter possunt viventia, & alia conservari sine talibus determinatis dispositionibus; sine quibus tamen non possunt primò produci, ut aqua sine frigore, ita & viventia sine tali determinata quantitate: ac proinde non eosdem habent terminos parvitatis viventia in conservatione, ac in primâ productione.

VI. Quod terminum magnitudinis, dico secundo: Habent etiam viventia termini magnitudinis non possint viventia extendi. Prima pars conclusionis ex metaphysicè, eo conat, quod licet homines quando sunt in status finit ejusdem altitudinis toto illo tempore, non tamen ita mathematicè, et uno tempore non sint aliquantulum saltem alios, quam alio: sic enim quando longa ægritudine consumuntur, & aescunt omnes partes corporis, & consequenter aliquid carnis desperdit in plantis pedum, & in vertice capitis; non est tam altus homo, mathematicè loquendo, atque ante: & quando multò plus materiæ acquisivit, ubi convaluit, est paulò altior, sicut non manet in eodem status mathematicè loquendo, sed solum moraliter.

VII. Secunda etiam conclusionis pars, quod scilicet terminus saltem aliquis moralis statuendus sit viventibus; probatur: viventia enim debent nutriti, ac protinde ejusmodi sint oportet, quæ sumere comode alimentum, & illud per omnes partes trahere animal non possint: si autem os distaret centum leucis à stomacho, stomachus multis miliis partibus corporis, non posset nutriti corpus illud, immo autem moreretur animal, quam alimentum in stomachum perveniret. Quare non posset Deus, juxta naturalem exigentiam talis viventis, illud producere, sed illius tantum magnitudinis, quod posset commode nutriti. Deinde cerebrum in tantâ distantiâ non posset commode refrigerare cor, nec eor spiritus vitales ad caput, & reliqua membra transmittere.

VIII. Dico tertio: corpora quæ naturalem habent connexionem cum viventibus, certum etiam habent terminum magnitudinis in primâ productione. Ratio est, quia vel succedunt viventibus, ut cadaver, vel

in viventibus producuntur, ut lac, sanguis, &c. sic certum habent in præbus includuntur, excedere. Dixi quod primam productionem, secus enim contingit in augmentatione, minum man plura enim cadavera in unum cùmulum conjecta, magnitudinis. inter se paulatim uniuntur. Quod clarius constat in lacte, sanguine, & similibus, quæ separata à vivente non minus quam aqua, possunt in infinitum augeri.

Dico quartò: rebus aliis non videtur statutus terminus magnitudinis: nec enim est cur aqua, aer, zion, non ignis, & alia hujusmodi non possint ulterius & ulterius augeri in infinitum. Idem est de terra, saxis cum viventib. & c. Hæc est sententia Aristotelis 2. de Anima, tex. 41, & communiter admittitur ab omnibus, nec ulla videtur ratio urgens in contrarium.

Dico quinquè, aqua, aer, ignis, & alia hujusmodi inanimata homogenea non videntur, per se loquendo, habere terminum parvitatis, sed posse in minore & minore parte produci & conservari in infinitum. Ratio est, quia non requirunt certam organi- & diversitatem dispositionum in variis terminis suis partibus, ergo non est cur postulent certum terminum parvitatis. Deinde, de facto, farina & arenæ videntur in quacunque minimâ parte conservati posse, cum quantumcunque imminuantur, adhuc persistant. Dixi, per se loquendo nam per accidens, scilicet contrarij possunt petere minimum, cum in minori existere non possit ignis ex. gr. ratio- ne aëris frigidi ambientis, & sic de cæteris. Hoc tamen est per accidens, nempe ratione contrarij: sicut terminum etiam, ut suprà dixi, petunt per accidens terminus parvitatis, magnitudinis, ratione scilicet cœli ambientis, cuius limites ignis, & alia res sublunares excedere non possunt.

Dices; res istæ in tam parvâ, quantitate nil pos sunt agere, ergo nec esse, cum esse sit propter operari. Est. pl. Resp. esse producere & conservare suas passiones. rum est Deinde possunt producere Unionem continuativam propter cum alia parte simili rei, si apponatur, ut aqua cum non tamen alia parte aqua, ignis cum igne &c. Tertiò, quid a semper gere potest arenæ, & alia hujusmodi?

Dices secundo contra secundam conclusionem; homo in maximo constitutus potest nutriti: item si An. & quo- pungatur ab apiculâ, non nihil intumesceret, ergo po- medo homo, qui ad ma- terit augeri, ergo non habet maximum. Resp. pri- ximum per- mò, eâ nutritione tantum perdit quantum acquirit, venijet. scilicet faciunt homines in stria. Secundò dico, licet ho- possit aug- die, vel hoc quadrante aliquid plus acquirat, sequen- te tamen tantum desperet, & sic plus minus semper in eadem erit magnitudine, quod est habere terminum moraliter. Ad id de tumore, dico, intume- Punctus ab scere non esse propriæ augeri, cum per tumorem non apiculâ in acquirat plus materiæ, quam antea, sed solum eadem tumesceret, ulterius extendatur.

DISPUTATIO VII.

De Generatione accidentalis, seu de alteratione.

Præcis quæ ad generationem substantiam, & præcipuam pertinent, sequitur ut nonnulla de minus principali generatione, seu de alteratione atexamus, quæ inter qualitates, & accidentia versatur, eorumque naturam, activitatem, op- R. P. Th. Comptoni Philosophia.

positionem, & peculiarem secundum diversos gradus correspondentiam explicat, quæque non pauciores, nec minoris momenti difficultates continet, quam præcedens, ut disputationis decus con stabit.

Oo 3 SECTIO

SECTIO PRIMA.

An, & quomodo competit qualitatibus
activitas.

Omnes qua-
tuor prime
qualitatis
sunt activae.

Omnes quatuor primas qualitates esse activas, & tuor prime qualitatis sunt activae.

Non calorem tantum & frigus, ut quidam volunt, indubitatum videtur, tamen quia experientia docet eas omnes producere qualitates sibi similes, cum quia aliqui elementa symbola, seu quae in una qualitate convenient, ut ignis, & aer, non possent in se mutuò agere, & unum in aliud convertere; si enim humiditas aeris non posset agere in siccitatem ignis, non posset ignis in se unquam convertere, cum calor non agat in calorem. Deinde, quodvis elementum habere debet sufficientia instrumenta ad producendum sibi simile, & consequenter ad inducendas suas dispositiones in materiali alterius, quod tamen non haberent nisi utraque elementorum qualitas esset activa: nec enim calor solus est sufficiens dispositio ad ignem, nec sola frigiditas ad aquam, sed frigus & humiditas ad hanc, calor & siccitas ad illum. Aliarum etiam rerum sunt productivae primae qualitates, nam sicut ut instrumenta concurredunt cum substantiis ad producendas substantiam, ut ostendit in Physicis d. 25. sect. 4. item secundum probabilem sententiam producunt species tangibles: de quo tamen in lib. de Anima.

Prime qua-
litates ad
varia physi-
ca concur-
sum.

Nec quidquam contra hoc facit, quod ait Aristoteles hic l. 2. tex. 8. nempe, *Calor & frigiditas sunt qualitates activae, humiditas vero & siccitas, passivas*: primò enim intelligi possunt hæc verba respectivè, ideo scilicet humiditatem & siccitatem dici ab Aristotele qualitates passivas, calorem vero & frigus activas, quia nimis tantum illæ ab his in activitate superantur, ut respectu horum non videantur omnino activæ. Sic nigredinem vocat Aristoteles privationem albedinis, quod scilicet tantum ab hac in perfectione superaret, ut respectu hujus non videatur omnino esse color, sed sola privatio, & quasi merum nihil. Sic cap. de Qualitate, potentiam minus activam vocat Aristoteles impotentiam: unam enim speciem qualitatis dividit in potentiam & impotentiam. Vel secundò explicare potest Aristoteles quod locutus eo loco sit de productione mixtorum, ubi calor congregat partes humidas & siccas, frigus vero easdem coagulat, & inter se compingit, illæ autem partes habent se quasi passivæ, nempe congregantur & constituantur ab his ad constitutionem alicujus mixti.

III.
Quæ ex
quatuor pri-
mæ qualita-
tibus si ma-
ximæ, que
minimæ
sunt.

Inter has vero quatuor qualitates maximè activas est calor, secundo loco frigus, tertio humiditas, & ultimo siccitas. Quod exinde probatur, quia minus diu potest quis pati manum in igne, quam in aqua, quantumvis frigidæ. Item calor in majori distantia, & citius esse & cum sum operatur quam frigus, & frigus & humiditas, quam siccitas: ex operatione autem in majore distantia, & celeritate circa productionem effectus arguitur per se loquendo, major activitas causæ.

SECTIO II.

De resistentia qualitatum.

I.
Resistentia
duplices, &
activa, &
formalis.

Resistentia duplex est, activa, quam alij positivam vocant, & formalis, quæ subinde negativa dicitur: illa est, quando passum reagit, aliquid vicissim producendo in agente, quo illius vires minuat. Sic cum ignis producit calorem in nive sibi applicata, nix vicissim aliquid frigoris producit in igne, & hoc

pacto ym ejus activam, seu calorem diminuit, quam-
cum enim frigoris inducit, tantum caloris expel-
lit.

Resistentia formalis est, quando forma aliqua me-
re per suam entitatem informando subjectum resi-
stit, licet nihil in agens contrarium agat, per quod rati-
onibus actionem vel impedit, vel retardat. Sic calor sensus for-
malis in aqua existens impedit quo minus aqua se ad pri-
mam suam frigiditatem tam citè reducat, impe-
diendo scilicet illius actionem per meram informa-
tionem materia aqua, nihil in aqua producendo. Sic
aqua per suam entitatem resistit soli, gravitas lapi-
dis impulsu, nec tamen hæc in impellente, nec illa
in sole quidquam producit. Idem videtur de habi-
tui vitioso resistente actui virtutis, ne habitum vir-
tutis in tota intentione producat in instanti.

Resistentia tamen formalis per retardationem non
est inter quascunque formas, etiam si habeant con-
trarium, sed solum inter eas quæ sunt divisibilis se-
cundum diversas partes, & gradus intensionis. Una formalis per
etiam forma substantialis non impedit nec retardat retardatio-
propriæ agentis quo minus inducat suam formam, non
sed eodem instanti quo inducitur ultima dispositio,
inducitur etiam forma. Si tamen simul in eodem in-
stante produceretur divinitus materia ultimè disposita
ad formam ignis informata tamen formam aeris, & ignis illi vicinus, non posset ignis eo instanti inducere
suam formam, & expellere formam aeris, ac proin-
de tunc aer aliquo modo resistet.

Quæ primò, quando resistat qualitas expulsa? IV.
Hac de fe in Physicis nonnulla diximus d. 22. sect. 2. Quando
n. 5. & leuentibus, dom de causâ formalis. Afferunt littera expulsa
aliqui resistere qualitatem eo tempore vel instanti ja-
quo expellitur. Contia primò, resistere est impedit,
vel retardare actionem agentis, sed quando expelli-
tur forma non impedit actionem agentis, tunc et Non resistit
nim agens producit suum effectum, ergo tunc d. eo tempore,
tut illius actio, ergo non impeditur tunc ab agen- vel inservi-
do. Contra secundò, resistere est effectus secunda, quo expelli-
rius formæ, ergo præsupponit primarium, seu for-
mam informare subjectum, ergo supponit illius ex-
istentiam.

Resp. ergo, sicut loco illo citato fuitus dicendum
est, resistere qualitatem expulsa infante priore
quam expellatur, sicut corpus alteri resistens quoad
locum; cum resistere frigus formaliter sit obstat vel
obstire quo minus calor inducatur, non autem ob-
sistit eo instanti vel tempore, quo calor inducitur,
tunc enim cedit. Congruentius tamen dicentur duo
agentia, aqua scilicet & ignis, pugnare, quam duo
gradus se invicem expellentes, cum pugnare innuere
videatur utrumque existere.

Dices; non oppugnatur gradus expulsus tempo- VI.
re, vel instanti antequam expellitur, cum non oppu-
gnetur nisi à gradu contrariae qualitatis sibi opposito, Obij. his
ergo tunc non resistit, quod enim resistit, alicui re- sequi gradus
sistit, gradus autem illi oppositus eo primùm tem- illum præ
pore existit, quo hic gradus expellitur, ergo à gradu
illo priori illo tempore vel instanti oppugnari non
potest.

Resp. cum resistentia formalis nihil aliud sit, quam VII.
forma in subiecto impediens ingressum, seu produ- Roff. gradus
ctionem alterius, gradus qui in instanti B expelli- expulsus
tur, resistit instanti antequam formaliter oppugne- resistere for-
tur, seu ne oppugnetur, oppugnari enim formaliter maliter in-
idem est atque expugnari, seu expelli. Magis tamen quam ex-
propriæ (ut in Physicis loco citato adverte) dicitur
qualitas resistere agenti, quam qualitatæ inducenda; gradus enim expellendus in praesentia agentis contra-
rii, naturali tenacitate firmat quasi gradum, & obli-
sit quo minus agens gradum illum producat, siisque
vel omnino illud ab agendo impedit, vel regardat.

Hinc

VIII. *Adequatus conceptus resistentia activa.* Hinc infertur quid dicat resistentia utraque in suo concepitu formalis. Resistentia ergo activa pro formalis in recto importat productionem, vel conservationem effectus in agente contrario applicato, per quem illius vires debilitantur, ita ut vel non omnino, quod raro contingit, vel tardius agat, siveque in obliquo connat vires contrarij debilitas, & tarditatem illius in operando. Resistentia vero formalis in recto dicit formam, per quam subjectum redditur formaliter incapax alterius formae, de connato vero importat quod gradus contrarij, vel non omnino, vel non tam cito introducantur. Primus vero gradus caloris expellit octavum frigoris, & est contra primus frigoris octavum caloris, secundus septimum, tertius sextum, & sic deinceps.

Quis ordo servetur in expulsione graduem. Quares secundus, utrum eundem ordinem servent primae qualitatis in resistentiā quem in activitate, nempe, ut primum locum obtineat, seu fortissimē resistat calor, secundo frigus, tertio humiditas, & omnium tristimē resistat siccitas? Resp. si sermo sit de resistentiā activā, eundem omnino esse ordinem in resistentiā atque in activitate; cum resistere hoc sensu nihil aliud sit quam agere in contrarium, & illius vires diminuere, producendo scilicet in illo suam qualitatem, ut ignis in nive calorem, nix in igne frigus producit. Quoad resistentiam vero formalē non videtur idem ordo servandus, hoc natiūque foret contra bonum Universi; si enim calor maximē activus, esset similiter maximē restitutus, ita in mūdo hoc sublunari predominaret, ut omnia paulatim absumeret. & verteret in ignem.

X. Aliqui ergo volunt omnes quatuor primas qualitatis esse æqualiter restitutivas resistentiā formalis, cum hoc, inquit, nihil aliud sit quam forma in subjecto: cum itaque omnes quatuor æqualiter sint in subjecto, omnes habent æqualem resistentiam formalē. At certe licet omnes æqualiter informent subjectum, non tamen est cur aliquæ non magis tenaciter subjecto inhærent, quam alia, & consequenter difficultius expellantur: sic enim videmus inter formas substantiales, alias vel ratione sui, vel suorum accidentium tenacius adhærente suis subjectis, & difficultius expelli: ferrum enim, & cætera metalla, gemmæ etiam aliquæ, ut adamas, difficultius corrumpuntur, quam lignum, aë, ignis, & alia hujusmodi.

XI. Probabilius itaque mihi videtur, non servare has qualitates eundem ordinem in resistentiā formalē, & in activitate, sed planè opposito se modo habere, ita ut qualitas, quo magis est activa, eo sit minus restitutiva: siveque calor ex omnibus minimē, siccitas maximē est restitutiva: Videmus enim morbos ex siccitate procedentes, ut insaniam ex siccitate cerebri, difficultimē curari. Contra primum tamen de calore objici posset, quod si duo agentia, quorum alterum sit summē calidum, alterum summē frigidum, ut nix & ignis, sibi applicentur, longè plus videatur caloris eodem tempore produci in nive, quam frigoris in igne. Responderi tamen posset, ex eo id provenire, quod calor longè magis excedat frigus in activitate, quam hoc calorem in resistentiā.

XII. Illud certum, cujuslibet qualitatis resistentiam esse minorem activitate sui contrarij: nisi enim activitas unius esset major resistentia alterius, non posset una omnino agere in aliam, cum agere nihil possit, quod in actu primo non sit potens vincere aliud: nec enim in actu secundo unquam vincet, nisi in actu primo habet sufficientem virtutem ad illud vicendum, ergo activitas illius est major quam hujus resistentia.

XIII. Hinc ortum videtur dictum illud Philosophorum, desumptum ex Aristotele, Actio oriri debet à proportione majoris inqualitatis, hoc est, maiores debent esse portione.

vires in agente ad operandum, quam in passo resistentia. Quod tamen non ita est intelligendum, ut agens habeat intensiorem formam, quam passum ad resistendum, videmus enim calidum ut tria agere in frigidum ut sex, vel octo. Sensus ergo est quem *Quo modo* proximè posui, debet nimirum simpliciter vim acti *hac dictum* vam cauſe superare vim formalem restitutam *gratia inelli-* dūs contrarij quod esse potest, licet gradualis intensio *genitum*, qualitatis sit minor in agente, quam in passo,

Ex gradibus etiam ipsis si sint heterogenei, qui est *XIV.* magis activus, est minus restitutus, ac proinde in caro *Quis ordo* loco octavus gradus, qui est maximē activus, omnium minime resistit, siveque statim expellitur aliqua pars illius, primò etiam conficitur. Quæ autem diximus de activitate & resistentiā qualitatum, intelligi debent, per se loquendo, & ceteris paribus; sicut enim potest ut frigus vel humiditas in materia aliquā densa magis ager, quam calor in rara: & ut siccitas in materia aliquā rara citius expellatur, quam calor in densa. Sic etiam magnum aliquod agens frigidum plus ager in parvum calorem, quam hic in illud, ob excessum scilicet in quantitate subjecti.

SECTIO III.

De excessu agentis supra resistentiam passi.

Diximus scilicet præcedente n. 12. & 13. ut agens operetur, necessarium esse ut excedat resistentiam passi: hæc ergo querimus qualis esse debeat hic excessus. Qua in re universi dico, ad effectum determinatum producendum requiri determinatum excessum activitatis in causâ supra virtutem resistendi in passo.

Dices; guttæ aquæ emolliunt & excavant lapidem, & tamen non superant illius duritatem, cum *II.* tres diffuso signillatim cadent, & successivè, ac motu discreto, cunctas Conf. primò videmus aliquando longo tactu & frequente concutitione formicarum, eorum pedibus dem: formid. atteri paulatim lapides eriamur durissimos. Conf. secundum: illius extinguit, & tamen non superat activitatem illius ignis, ergo actio non semper procedit à proportione majoris inqualitatis.

Ad argumentum respondetur primò, singulas guttas habere majorem vim agenti quam habeat parva *III.* illa lapidis pars, quam abradunt, seu abluunt, resistendi. Secundò dicunt aliqui, & probabiliter, non singulas guttas tollere aliquid illius lapidis, præsumtim in initio, sed aliquas eum prius disponere, humectando scilicet lapidem, & inchoatè quasi emolliendo, deinde gutta aliqua adveniens, exiguum partem materiae jam dispositam auferit.

Ad primum confirmationem eodem modo respondetur, sicut enim vehementi affictu, ut ferræ, abraditur magna pars lapidis, vel ligni, ita levissimo quoque aliquid auferitur, licet insensibiliter: sicut & plantæ, ut dictum, sensim crescunt sine sensu, ita ut dicere non possimus crescere, sed crevisse. Ad secundum confirmationem dico; minimam guttam aquæ habere majorem vim activam, quam habeat pars ignis, cui applicatur, restitutam formalem. Nec enim comparari gutta illa debet cum toto igne, sed cum illâ tantum parte, cui applicatur: Unde oritur ibi aliquis ex parte proportione majoris inqualitatis.

SECTIO IV.

Virum detur quies in puncto reflexionis.

Dificultas est, cum lapis exempli gratiâ, aut aliud *I.* grave proicitur sursum, utrum quando per proponitur *status*, C. 4. venerit.

venerit ad suorum altitudinem, quiescat aliquantisper, & motum interrupat, aut statim descendendo continuet motum sursum cum motu deorsum. Quae de re Aristoteles l. 8. Phy. c. 7. & octavo.

Notandum primo, quietem (quae, prout hic sumitur, nihil aliud est quam negatio motus) duplicitem esse: *negativam*, quae contingit in quovis instanti, tunc enim vere res non moverit, & consequenter quiescit; & *privativam*, quae etiam vocatur *temporanea*. Prior ideo vocatur *negativa*, quia non potest in instanti esse motus: secunda vero *privativa*, quia privatio connotat aptitudinem ad aliquid, unde quando in parte aliqua temporis non est motus, cum tamen possit in ea esse carentia illius, seu quies, erit *privatio*.

Nota secundo, variis modis posse contingere reflexionem: primo, ita ut non sit motus reflexus eadem linea, sed aliquantum obliquum, seu per modum arcus, ut certatur in projectis, quando non recta sursum, sed nonnihil oblique jacintur: tunc autem videtur certum non requiri ullam interruptionem. Secundo contingere potest motus reflexus ex occasione corporis desuper cadentis, ut si projecto versus cœlum parvo alicui lapidi, corpus ingentis molis ruens occurret: tunc enim non foret illa quies temporanea, cum non possit lapillus aliquis nec ad brevissimum tempus ingentem molam in aere pensilem detinere, nec illius motum impedit. Hoc autem quod dico in eo casu non fore quietem temporaneam, intelligitur, nisi aliquæ partes unius vel alterius lapidis sibi invicem cedant. Tertiò contingit reflexio, dum corpus aliquod molle, ut pila projecta in parietem, resilit: & in hoc casu extremae partis pilæ maneat per aliquod tempus conjunctæ parieti, ut est clarum, nam cedunt partes aliquæ pilæ, sicut pars, quae antea erat rotunda, pro tempore fit plana, ergo anterior pars pilæ toto eo tempore tangit parietem, quo sequentes adhuc versus parietem accedunt.

Præcipua ergo difficultas & quam supra n. 1. possumus, cum scilicet projecta sursum recidunt eadem linea: tunc ergo quærimus nam interrupatur motus brevi aliquo tempore, & detur parva aliqua quies in puncto reflexionis, seu ubi corpus projectum ad summam altitudinem pervenit. Mihi ergo probabilius videtur, in hoc casu non dari quietem privativam, quantumvis parvam in puncto reflexionis, idque sive motus ille esset in vacuo, sive in pleno, sed solum intercederet unum instantis, seu quies negativa, sicut motus ille, quantum ad hoc, possent esse continui, continuitate strictè sumptu.

V. Ratio est, licet enim ad operationem, & motum requiratur excessus cum actio oriri debeat à proportione majoris inæqualitatis, ut dictum est supra sc. 2. p. 13. non tamen requiritur excessus determinatus, nisi ad partem motus determinatam, ad partem autem proportionalem motus non requiritur nisi excessus proportionalis. Cum ergo in ultimo puncto ascensus pervenerit impulsus ad æqualitatem in virtute operandi cum gravitate lapidis, non possunt manere in æqualitate, nec ad brevissimum tempus, cum impetus perpetuo successivè decrebat. Verum est quidem, si gravitas eodem modo sensim decrebet, sicut impulsus, posset impetus diu in æqualitate possi dari cum illa persistere, sicut duas naves in flumine vel mari, quarum utraque eodem Vento, vel aquarum impetu moveatur, possunt eadem linea diu sibi è diametro correspondere.

VI. Quæres, si corpus aliquod planum tangat aliud duo plana se Planum, utrum detur quies, dum planum illud ab aliis tangat, & alicuius resiliat. Resp. si sermo sit de rebus prout modis surquies in sunt in hoc universo, nec planum posse simul secundum punctum re.

dum omnes partes ad aliud planum accedere, nec ab instantie recedere: non primum, quia nequit æter intermedius simul, sed successivè dimoveri: non secundum, quia similiter nequit æter simul, sed successivè redire, sicutque si partes plani simul recederent, daretur vacuum. Et hoc non intelligitur solum de perfectè planis, sed de quocumque quod non est perfectè sphæricum, cum necessariò alterum planum tangat in parte divisibili.

Dixi,stantibus rebus prout modis sunt, non posse omnes plani aliquibus partes simul ad aliud planum in vacuo accedere, nec ab eo simul recedere. Si enim Deus in uno; etiam perfectè plana crearet, & conservaret in seculi plana vacuo, possent ad se invicem simul secundum omnes non dari pars extimas accedere, & simul secundum easdem re quies in puncto reflexionis, dum unum planum ab alio recedit.

Quæres secundò, dum lapis deorsum cadens, & impingens magnâ vi in alium in terrâ constitutum, in varias partes communivit, unde proveniat illa latitudinem, in aliud lapidis fractio? dicunt aliqui lapidem in quem cadit, magna vi aliquid in eo effectivè producere, per quod frangit, & conservat, sicut eodem modo afferunt efficienter hebetari partes comgladium, securum, & serratum ab iis quæ fecant. Propter babilio tamen ratio assignari potest ex parte ipsius lapidis cadentis; cum enim impetus intensus, vel gravitas qua propellitur, petat ipsum ferre ulterius, & lapis alius obliquit, quominus totus simul feratur ulterius deorsum, impetus aut gravitas vi suâ condit corpus illud quaquaversum potest, ferre; ac proinde partes hinc inde distractis, ut motum quacumque potest viâ, continuat.

Circa mentem Aristotelis; notandum cum interpres communiter, licet Aristoteles videatur afferre, semper intercedere quietem, & hos motus in terram aliquam parte temporis, non tamen loqui possunt ex propriâ sententiâ, ut notant interpres, sed ex sententiâ antiquorum. Quod exinde colligunt nonnulli, quia rationes, quas hic afferit, non videntur eam habere vim, quam rationes Aristotelis communiter habere solent: præcipua enim ratio cui inflatur, est, quod motus sursum & deorsum sint contrarij, & specie diversi, & consequenter continuari non possint. Sed primò hi motus non sunt propriæ contrarij, sed ad summum secundum quid, nec etiam specie diversi, quando oriuntur ab ipsis principiis. Deinde ea quæ specie solum incompletâ differunt, & continui possunt, ut constat in partibus, heterogeneis viventis, & gradibus intentionis.

Tandem, non est necessarium ut omnes motus qui in tempore extrinseco sine interruptione sunt, sint continui, in sensu rigoroso continuationis: si enim canis è summitate turris alicuius dejectus in viâ moreretur, motus formarum non fisterent, vel minimo spatio temporis, nec interruperentur, cum non sit stat materia, nec motus ejus interrupatur, & tamen non sunt continui motus illarum formarum, propriè loquendo, cum specie completa different, sicut formæ ipsæ. Quod vero inter motus illarum formarum non interponatur tempus, videtur clarum; tunc enim vel moveretur forma cadaveris extra materiam, vel materia aliquo tempore spatio esset sine illâ formâ, cum corpus canis numquam sit, ut est manifestum.

SECTIO V.

De Antiperistasis.

R Ebus omnibus à naturâ inditum est, ut se in suis res suo esse conservent. Variis autem id modis præstant: vel fugienda contrarium, & hoc modo immimentem quasi sibi cladem vitando, vel se magis uideando.

namendo, ut aqua in terram conspersam pulvere con-
jecta, quæ se unit illico, & in globulos colligit; vel
tandem se roborando, & quasi ad certamen accin-
gendo, & armis veluti quibusdam adversus con-
trarium muniendo. Dum ergo res quædam contra-
ris in cuncta hoc modo se roborant, agere dicuntur
per antiperistasi. Hæc itaque actio quid sit, & quo
pacto contingat res quædam aestate, invalescente
jam calore, frigescere, alias verò summa hyeme, fri-
gore omnia occupante, incalescere, hic discutien-
dum suscipimus.

II.

Aliqui ne-
gant Anti-
peristasi.
Disputa-
tio
ni præ-
sens
argumen-
tum.

Affirmant nonnulli non dari hujusmodi anti-
peristasi, nec res in contrarij præsentijs roborari, aut
aqua putealem hyeme calidioram, aestate frigi-
dioram reip̄a esse, sed solum respectivè, seu nobis
ita apparet, quippe qui cùm manus hyeme hab-
amus frigidas, res etiam frigidas hyeme putamus ef-
fe calidas, & è contraria res calidas aestate existimamus
esse frigidas.

III.

Offenditur
concedenda
necessario esse
Antiperi-
stasi.

Sed hoc est apertè falsum, quantumvis enim hyeme
manus habemus frigidas, discernimus tamen
inter aquam frigidam, ac tepidam. Deinde, manus
nec semper, hyberno tempore, habemus frigidas,
nec aestate semper calidas, & tamen idem ferme
sentimus temperamentum in aqua. Tertiò, puto
hyeme fumare cernimus, & exhalationes ex se cali-
das emittore, quod est evidens signum caloris.

IV.

Dicunt ergo aliqui, majorem hanc intensionem
provenire ex specierum quarundam intentionalium
repercussione; ab aqua enim, inquit, species
quædam tactiles emittuntur, quæ ab aere calido cir-
cumstante reverberantur, sicut species à speculo, re-
gressæque ad aquam illius frigiditatem intendentur.
Sed contra, primò enim incertum est utrum dentur
hujusmodi species tactiles, de quo in libris de Ani-
ma. Deinde, etiam si frigus calori adverterit, species
tamen frigoris nec adverterantur calori, nec frigus
caloris frigori. Tertiò, unicum munus specierum est
causare actum, cuius sunt species, ergo &c.

V.

Dicunt alij
calorem hy-
eme aqua
provenire à
corpo frig-
ido circum-
pame.
Contra-
tiorum
contraria
sunt causæ.

Secundò dicunt alij, majorem illam intensionem
frigoris in aqua aestate prævenire à contrario calido
circumstante. Et similiter philosophantur de aqua
hyeme incalescere. Sed contra, nec enim calor vir-
tutem in se continet producendi frigus, nec frigus
producendi calorem. Contraria enim contraria
sunt causæ, ut docet Aristoteles h̄c l. 2. cap. 10. tex.
56. Deinde contraria destruunt se invicem, non con-
servant, multò minus intendentur.

VI.

Actio per
Antiperistasi
sit occa-
sionaliter à
contrario
circumstan-
te, non for-
matur.

Dicendum itaque: licet corroboratio illa, seu
actio per antiperistasi occasionaliter fiat à contra-
rio, reip̄a, tamen ab illo physicè non procedere, nec
etiam à qualitate ipsa, quæ illa seip̄am intenderet; sed vel prævenit à formâ substanciali, quando qua-
litas quæ intendentur, est illi naturalis, vel ab agente
aliquo extrinseco illicem inclusa, si qualitas sic ei con-
traria. Ita Suarez d. 18. Met. f. 9. n. 18. Rub. l. 1. de Gen. tr. de react. c. 9. q. 8. nu. 121. Conimbl. l. 1. de Gen. c. 9. q. 1. a. 3. & alij.

VII.

Vnde aqua
puteales hy-
eme sine
expida.

Ad particulares ergo casus descendendo, ratio
cur aquæ puteales hyeme reddantur tepide, est,
quod vapores quidam, & exhalationes calidæ, quæ
aestate à solis radjis producuntur, hyeme fugientes
contrarium, frigus scilicet, quod tunc dominatur, &
aerem totum, & exteriores terra partes occupat,
rebus omnibus subterraneis in terra visceribus la-
tentibus se intermisceant, & insinuant, sicque &
terram ipsam, & aquam in ea inelusam calefaciunt.
Aestate etiam tempore eodem modo aquæ subter-
raneæ sunt frigidiores, tum quia per calorem solis
laxatis jam terra r̄ipis ac poris, exhalationes calidæ
inde erumpunt, tum quia vapores frigidi fugientes
similiter contrarium, in eatum locum succedunt, &

aquas magis infrigidant.

Huic non absumilis est alia experientia: aqua *Car aquæ*
enim frigida, si in vase testaceo obturato orificio per breve
tantisper exponatur soli orienti, multò redditur *tempus ex-*
frigidior. Cujus ratio est, quia vapores frigidi no-
*tempore in aere existentes, ardorem solis *reddatur**
vitantes, se per poros vasis insinuant, & aquæ illi
admitcentur.

Dices, quando exhalatio ignita includitur in nu-
be, ejus calor multò fit vehementior, ergo in illo ca-
su calor intendit seipsum. Nego conuentiam, *Tonitru fit*
sed si exhalatio illa non habebat octo gradus calo-
ris, eos recipit per antiperistasi à formâ ignis. Si
verò octo gradus in eâ erant completi, non omni-
nō amplius intenditur calor, sed ignis ille in nube
frigidâ inclusus, quaquaversum potest, fugit contra-
rium, sicque partes ejus paulatim magis inter se con-
stipantur & condensantur, & hoc modo fortior red-
ditur ad resistendum, sicque tandem perrumpit nu-
bem, quæ parte eam invenit minus firmam, & hac
ratione fit tonitru.

Quæres, sit calor naturalis stomachi major *Calor natu-*
stat, an hyeme. Resp. esse majorem hyeme: ita Hip-
pocrates Aphor. 15. & Galen in comment. ejusdem *Calor natu-*
aphorismi, & medici propè omnes, qui experientiâ *ralis stomachi*
quotidianâ compertum esse aijunt stomachum ani- *major*
malis multo melius cibum concoquere hyeme, *et hyeme,*
quam aestate.

Ratio est, quia externo frigore partes corporis *XI.*
hyberno tempore constringuntur, & constipantur,
sicque oclusus poris, cohercentur spiritus vitales, &
in minus spatiū coguntur, sicque ad interiores se
partes recipiunt, catque eò magis calefaciunt, quo
exteriores eo tempore magis frigent. Quæ etiam est
causa cur natantes, ut constat experientia, ita cibos *Hoc occasio-*
digerunt, ut statim famem patiantur. At verò aestate *naliter pro-*
laxatis calore externo poris, spiritus vitales per to- *venit ab ex-*
tum se corporis diffundunt, & stomachum ad suum mu- *nore frigore,*
nere fungendum, cibos scilicet digerendos minus *Eam etiam ob causam*
aptum relinquunt.

Dices cùn P. Arriaga h̄c d. 3. f. 9. n. 168. qui est in *XII.*
opposita sententiâ, cibi omnes calidores apponuntur *In frigido-*
hyeme, ergo signum est, minus tunc esse caloris *ribus regio-*
in stomacho: quæ enim, inquit, amentia eo tempore *nibus homi-*
nutrimenta calidiora sumere, quo stomachus est *nes cibis di-*
magis calidus, & ignem igni adjicere? Sed contra, *gerunt cibos,*
fatur ipse num. 170, melius concordi cibos hyeme, quam aestate, immo plerumque homines se melius *et majori*
hyeme cibos digerere experientur, quam ullo anni *egni nu-*
tempore, & in frigidioribus regionibus multo me- *trimento,*

lius digerunt homines cibos, quam in alijs, & majori
eunt nutrimento, ut quotidiana constat experien-
tia. Quod etiam probat id quod paulo antè artuli-
mus de natantibus.

Quare, si recta unquam sit stomachi constitutio, *XIII.*
& justa ad cibos digerendos temperies, est hyeme. *Objec-
to cibis cali-
dioribus*
Ad quid ergo cibi runc calidores apponuntur, qui *hyeme appo-*
justant stomachi temperiem destruunt, & no- *nū foliis, ab*
cumenti plus afferent quam commodi? Quæ enim amentia, *omnibus*
ut P. Arriaga verbis utar, id ad stomachum ju- *solvi debet.*

vandum sumere, quod ipsi potius erit nocum, & *XIV.*
rectam digestionem impedit? Perinde certè hoc
videtur, ac si quis homini valetudine commodâ
uenti ad eam conservandam medicamentum præ-
beret, quod recte jam attemperatos humores dis-
turbaret, hominemque in mortuum coniceret. Mo-
deratio ergo tunc cibis utendum esset, non cali-
dis.

Resp. itaque, non eo fine alimenta calidiora hy-*Car cibis*

eme apponi, ut ad cibos digerendos juvent, sed ut, cū *calidioribus*

frigore omnia rigeant, adventitio hoc calore mu- *homines*

niatur homo ad frigus illud melius perficendum: *hyeme utan-*

sicue

*Cur aestate
frigidioribus
est.*

Hic eadem de causâ vestibus tunc calidioribus; & ad frigus arcendum a prioribus omnes utuntur. Non minus autem contra frigus tunc cibus quam vestis. Aestate verò ideo frigidioribus plerumque vescimur, quia cum calor externus vchemens omnia occupet, si alimenta calida sumerentur, uterque hic calor adventitus conjunctus ita corpus inflammaret, ut morbum homini crearet. Unde, licet ad digestionem juvandam calidores tunc cōsiderent, obstinare tamen ijs præstat, cum periculum aliunde sit, ne calidissimo illo tempore grave adferant nocumenum.

*Cur ex aste-
tate ni-
ve manus
reddita frig-
idissima,
postea magis
incalescant.*

Quæres secundò, cur postquam quis nivem atrectavit, licet ad tempus intenè frigant manus, postea tamen longè magis incalescant? Resp. causam esse, quod dum prīmū quis nivem atrectat, fanguis calidior spiritus scilicet vitales, à manibus recedant & le ad interiora recipiant. Postea tamen calidores jam ac vegetiores redeunt. sicque partes à nive frigescas magis talefaciunt.

SECTIO VI

De sphera activitatis.

I.
Proponitur
status qua-
siem.

Operari sequitur esse: unde quo perfectior est cuiusvis rei entitas, eo perfectior est operatio. Et hoc verum est non solum quoad substantiam operationis, ita ut causa perfectior perfectius agat, & producat nobilitorem effectum, sed etiam quoad modum, ut scilicet in majore eum distantia producat, sicque perfectius operetur, non intensivè tandem, sed extensivè. In præsenti ergo quæritur, sitne in rebus creatis sphera aliqua activitatis, seu certi à natura præscripti fines in operando, ita ut in majori distantia effectus producere non possint.

II.
Datur in
rebus cre-
atis sphera
activitatis,
sed non om-
nibus ea-
dem.

Conclusio: datur in rebus creatis certa sphera activitatis, ultra quam operari non possunt: non tamen omnibus eadem, sed latior, vel contractor pro causarum diversitate. Sic lucerna, quo major in se lucem continet, eo latius eam diffundit, non tamen in infinitum, sed alscibi ejus activitas terminatur. Sic colores, quo activiores sunt, eis remissiores species producunt, & in majore distantia certiuntur. Inter quos proinde albedo maximam habet spharam activitatis, nigredo minimam.

III.
Agens, per
se loquendo,
agit per su-
am spharam
immediatè,
immediatè
virutis,
& suppositi.

Quæres, utrum agens per suam spharam agat immediate virutis, an suppositi, hoc est utrum calor in igne producat calorem in aere proximo tantum, & ille calor aliam, & sic ad ultimum spharam, vel utrum etiam calor in igne agat immediate, & per se calorem producendo per totam spharam? Resp. per se loquendo agere per totam spharam immediate, & immediate virutis, & suppositi. Unde calor in igne solus producit calorem sibi proximum, deinde non solus, sed simul cum illo producit sequentem, & sic per totam spharam. Dixi per se loquendo, subinde enim contingit non posse primum agens ad effectum aliquem concurrens, ut cum lux à radiis solaribus in cubiculo producta, aliam lucem producet oblique, in parte cubiculi, ad quam radij solares non pertingunt. In hoc ergo casu non lux in sole, sed sola lux à luce solis producta, lucem illam efficit.

IV.
Negrit ac-
cidentis affi-
milare sibi
passum in
ratio pro-
nim.

Quæres secundò, utrum agens accidentale possit perfectè assimilare passum sibi proximum? Resp. non posse. Ratio est, quia licet ponatur passum esse proximum, adhuc non tam perfectè applicatur. Sic ut applicaretur id quod esset intime penetratum. Unde, si agens, & passum essent in eodem planè loco, existimo posse qualitatem aliquam, luceum exempli

gratiæ, aut calorem tot gradus in passo illo prodigere, quod habet in se.

Probatur, experientia enim quotidiana ostendit pro majore subjecti distantia effectum decrescere, & res naturales agere uniformiter dissimiliter: unde agens quod in se habet sex gradus lucis, ex gratia parte passi sibi proximè producit lucem sibi ferme aequalem, paulò remotius lucem minus intenam, & sic deinceps, ita ut in ultima parte sphera exigua ad modum lux producatur. Hujus autem ratio assignari alia non potest, nisi quod major propinquitas conducat, distantia verò obstat intensioni effectus. Sic ut ergo, ubi magna est distantia, magna est inæqualitas lucis in agente & passo, ubi parva distantia, parva inæqualitas, ita verisimile est, ubi nulla esset distantia, sed indistincta, inæqualitatem futuram nullam, sicque agens in gradibus intensionis assimilatur am sibi passum intime secum penetratum. Sic ut quia ubi sunt plures gradus qualitatis contraria in passo, videmus: gens lentiū inducere suam qualitatem, ubi pauciores, citius, inferunt omnes, si nullus in passo esset gradus qualitatis contraria, ut & Deus applicatam igni produceret materiam, sine ullo omnino frigore, inferunt, inquam, ignem in eo calorem intenissimum productum in instanti.

Conf. si secundus palmus aëris penetraretur cum primo, & esset æquæ propinquus agenti, tam intensivam in eo lucem produceret lumen, atque in primo palmo: ergo unica ratio cur de facto pauciores gradus lucis in eo producatur, est distantia.

Dices, forma substantialis assimilat sibi passum in formam substantiali, ut ignis producit formam ignis in subjecto sibi proximo, ergo idem præstare poterunt formæ accidentales, ut calor ut sex producere calorem ut sex in passo sibi proximo. Resp. negando consequentiam, tum quia substantia juvatur ab accidentibus ad producendam formam substantiali, ut ostendi in Physicis, d. 25. l. 4. & 5. tum quia formæ substantialis non sunt capaces intensionis, sed sunt intensivæ indiuisibilis. Unde substantia univocè operans, vel effectum sibi planè similem producere debet, vel nihil.

Tertiò, si qualitates, maximè non habentes contraria, possent in passo vicino producere effectum sibi aequalem, parva candela illuminaret totum mundum; si enim lux ut quatuor in candela produceret lucem ut quatuor in parte aëris sibi proximam, lux hæc in aere producet aliam similem in aere sibi proximo producere, & illa aliam lucem ut quatuor, & sic in infinitum. At in substantiâ nil tale sequitur, cum forma substantialis, ut producatur, magno egeat apparatus accidentium ac dispositiōnum, quæ tam citè non ponuntur.

Tandem quia, ut bene adverit P. Arriaga hic d. 3. l. 4. n. 199. Si agens substantialis non posset sibi assimilare passum, sed effectum produceret sibi semper in substantiâ inæqualem, brevi finirentur generationes substantialis, cum non sit unde hic defectus suppleri possit, & substantia ad suam perfectionem reduci. Defectus autem accidentium suppletur per substantiam, licet enim octo gradus caloris in igne, non possint in ligno sibi proximo producere nisi septem gradus caloris, ijs tamen producuntur introducitur forma ignis, quæ per emanationem octavum statim caloris gradum in suo subjecto efficit, sicque quod facere nequit accidens, supplet substantiam.

Disputant hic aliqui, utrum agens necessariò distinguatur à passo? vel, an idem agere possit in seipsum? Hac de re satis dictum est in Physicis, & quædam adjiciuntur postea disp. 10. l. 4.

DISPU.

*Ratio, cur
agens acci-
dentales nos
sibi assimila-
tes passum
et distantia.*

*Cur in his
tota qualia
non pro-
ducatur in
instanti.*

*Duo passo
penetratū
luminatio-
nem aqua-
litati.*

*Quare for-
ma substan-
tialis affi-
miliat sibi
passum, ne
accidenti-
bus.*

*VIII.
Sequuntur
parvam
candlam
illuminati-
ram totum
orbem.*

*IX.
Si substan-
tia non pos-
sunt affi-
miliari
substan-
tia passum
brevi gen-
erationi.*

*X.
An agen-
s necessari-
o distingui-
tus est à passo?*

DISPUTATIO VIII.

De Actione & reactione.

Diximus, qualitatibus activis inesse vim activato resistendi, per quam scilicet in agens illud, quod in earum subiecto aliquid producit, reagent, & dum ex actione contrarij perdunt aliquid de suo, aliquid illius vicissim destruant. Hic ergo quo istud pacto contingat, inquirimus. Et licet hoc in dies, in modo momenta penè singula contingere, vel ipsis sensibus sit contemptum, nihil tamen inter res naturales explicatur est difficultas, siquies rem penitus inspicere velit, & ad Philosophicos calculos exigere.

SECTIO PRIMA.

An, & quomodo fiat actio & reactio.

I. **O**mne agens agendo repatitur. Sic si ferrum candens immittatur in aquam frigidam & hæc calescit, & illud refrigeratur, sicque ferrum producit calorem in aqua, & aqua vicissim in eo frigus, sibiique vires invicem diminuunt. Idem contingit in alimento respectu alti, & alii plurimis. Licet autem hoc universum affirmetur, & Aristoteles nihil nisi primum motorem excipiat, quem solum ait nihil à patientibus repati, cum tamen omnia ab eo pati certum sit, ut tamen dictum illud omni ex parte sit verum, aliquæ adhibendæ sunt limitationes.

II. **C**ondiciones **requisite** **ut** **agens** **agen-** **dorepatis-** **ur.** Primo ergo, utrumque agens debet esse intra sphæram activitatis: si enim agens intensum sit in magna distantiâ à frigido remisso, nihil ab hoc repatiatur, ut est manifestum. Secundo, esse debent ejusdem ordinis: & ob defectum utriusque hujus conditionis, terra & res sublunares non reagent in cælum, & sol, nec orbis coelestes in Intelligentias corum motrices, quia alterius ordinis. Tertio, agere debent per qualitates corruptivas, quæque habent contrarium: unde licet colores producant species intentionales in potentia visiva, nil tamen ab ea repatiuntur; hæc enim sunt qualitates perfectivæ ex naturâ suâ, non corruptivæ, nec habent contrarium.

III. **A**gensi res, & regula, non solum secundum diversam contrarietatem (ut si ignis producat calorem in aqua, repatiatur ab ea humiditatem) sed secundum eandem, ita scilicet, ut agens quod producit in passo calorem, recipias eodem tempore ab eo frigus. Ita communis Philosophorum sententia; auctores proinde pro hac conclusione recensere. Supervacaneum est: nam, ut aiunt Conimbr. hic, ca. 9. q. 3. ar. 2. qui reciprocum agentis & patientis actionem negant, & sensibus, & rationi, & Peripatetica disciplina refragantur. Quandocunque vero est actio & reactio, est etiam passio & repatio: sicut enim reagere est agere in id quod in ipsum agit, ita repati est pati ab eo quod ab ipso patitur.

IV. **P**robatur ergo conclusio à priori: Quando duo agentia contraria debite applicantur, quotum utrumque est capax effectus, seu forma producenda ab altero, utrumque agere potest, & consequenter formam suam producat in alio, sed quando agens calidum & frigidum intra sphæram activitatis utriusque applicantur, hoc contingit, ergo. Major videtur certa, cum enim sint agentia naturalia seu necessaria,

quandocunque possunt agere, agunt, at quoties agens habet vim activam, seu productivam alicuius qualitatis, & subiectum est illius receptivum, potest agere, ergo agit. Minor vero probatur, quando ferrum candens immittitur in aquam frigidam, & ferrum est aptum ad producendum in eâ aliquem gradum caloris, & aqua est apta ad eum recipiendum: similiter aqua apta est ad producendum gradum aliquem frigiditatis, & ferrum aptum ad recipiendum, ergo utrobique est aptitudo ad agendum & recipiendum, ergo utrumque agens operabitur, & effectus hos in se mutuo producet.

Conf. ut agens agat, sufficit quod superet resistentiam formalem passi, ut diximus d. præcedente f. 2. & 3. tunc enim procedit actio à proportione majoris in equalitatibus: sed hoc fit in præsenti, ergo. Minor probatur, quando agens applicatur, non una tantum maliter illius pars, seu gradus operatur, sed omnes, saltem qui sunt perfectiores effectu producendo, nulla autem pars vel gradus formaliter resistit præter illum qui opponitur parti vel gradui inducendo, cum nulla alia pars vel gradus habeat oppositionem formalem cum hac parte, vel gradu, ergo utrumque agens gradum aliquem inducet & contrarium expellet. Deinde, ut super vidimus d. præcedente, f. 2. quævis pars, vel gradus in activitate superat resistentiam formalem partis, & gradus sibi oppositi, ergo a fortiori omnes partes & gradus alicuius agentis in activitate illius resistentiam superabunt.

Secundo probatur variis experienciis: manus exanim conferat, quarum altera fit calida, altera frigida, agunt in se invicem, & producunt in se mutuo calorem, & frigus. Nix manu petrata liqueficit, & simul manu refrigerat. Præterea chalybs vel ferrum frigidum fronti applicatum frigus in eadem producit, & ab ea vicissim calorem recipit. Lignum secatum cultro, illud hebet, idque activè secundum Aristotelem, & alia hujusmodi, quorum pleraque nisi in actionem & reactionem commode refundi non possunt.

Hic tamen negotium facessit Philosophis quidam Richardus Suteth tract. 7. de reactione, qui inde calculator est appellatus, quod nimirum quasi computum graduum qualitatum ineat, & minutim eos in partes dividat, ac inter se sigillatum committat. Argumenta illius solventur sect. sequente.

SECTIO III.

Argumenta calculatoris contra reactionem.

Obicit primo: ut agens agat debet superare resistentiam alterius, sed implicat duo agentia applicata mutuo se superare, superare enim est excedere, sed non videntur impossibile ut aliqua duo invicem se excedant in virtute, quam in longitudine, vel latitudine, & in quantitate virtutis, quam in quantitate molis, ergo &c. Resp. distinguendo materialiter, debet superare resistentiam formalem alterius, concedo maiorem; debet superare resistentiam effectivam, nego: tota autem qualitas non resistit formaliiter contraria, ut diximus, sed illa solus pars, seu gradus, qui parti, & gradui inducto est contrarius. Quæ latè declarata sunt d. præcedente f. 2. & 3.

V. Aliquid agat, non est nec sicutum ut superet resistentiam passi, sed formalem.

Licet

III. *Omnes par-
tes passi resi-
stant simul
efficiunt non
tamen om-
nes simul
formaliter.*

Licet ergo simul applicentur duo agentia, quorum alterum sit calidum ut octo, alterum frigidum ut octo, licet, inquam, omnes gradus & partes agentis agant, & resistant effectivè, ut constat experientia, cùm magnus ignis longè citius effectum suum producat quam parvus, licet hic æquè sit intensus in calore, non tamen resistunt, omnes partes formaliter, sed illa solum pars, quæ opponitur parti seu gradu introducendo. Cùm ergo prius inducatur primus gradus, deinde secundus, & sic deinceps, licet ignis per resistentiam effectivam destruat octavum, & etiam septimum gradum frigoris in agente frigidib, & hoc tantundem fermè caloris in igne, reliquæ tamen partes habent vim sufficientem ad producendum secundum, aut tertium gradum frigoris, vel caloris, ergo duo illa agentia possunt in se invicem agere.

III. *Agens frigi-
dum, etiam
remissum
aliquid fri-
goris produ-
cit in agente
calido valde
intenso.*

Imò licet agens frigidum v. g. sit remissum, & agens calidum valde intensum, si tamen hoc sit intra sphæram illius, poterit aliquid in eo frigoris producere, major enim est effectus frigoris ut unum, quæcum resistentia formalis octavi gradus caloris, ut dixi supra d. præcedente, s. 2. Non tamen tantum producet frigoris agens hoc remissum in agente calido, quantum agens calidum intensum producet in frigido caloris, qui habet longè minores vires: hinc tamen non sequitur, non omnino operaturum agens remissum, sed solum operaturum remissum.

IV. *Obj: sub-
stantia con-
seruat qua-
litatem, er-
go accidens
non potest
illam de-
struere.*

Objicit calculator secundò: qualitas, calor ex. g. conservatur efficienter à substantiâ ignis, sicut & frigus à substantiâ aquæ, cùm sint illorum passiones, & ab ipsis effectivè dimantur, ergo qualitati agenti non solum resistit gradus contrarius formaliter, sed etiam ipsa substantia ignis, vel aquæ effectivè, substantia autem est longè perfectior accidente, ergo habebit utraque substantia majores vires ad conservandum suos gradus, quæcum accidens contrarium ad eos expellendum, ergo non potest dari reactio. Sed contrà, hoc argumentum, siquid prober, probat non solum non posse dari reactionem, sed nec ullam omnino actionem unius qualitatis in aliam, cùm fortior sit substantia ad conservandum, quæcum accidens ad oppugnandum.

V. *Respondent
aliqui non
conservar
accidens
à suis sub-
stantijs, sed
à Deo.*

Aliqui ergo, licet res omnes produci primò afferment à suis causis, aiunt tamen conservari à solo Deo, qui concussum conservativum exhibet secundum exigentiam rerum, qua in his circumstantiis conservatur: cùm ergo petat agens hic & nunc inducere suam formam in subjectum, suspendit, inquit, Deus concussum conservativum à qualitate contraria. At non est opus recurrere ad hunc modum philosophandi, nec enim est cur causæ primæ ascribatur vel producere vel conservatio ullius affectus ubi datur secunda sufficiens, ut latius declaravi in Physicis d. 14. s. 8. n. 8.

VI. *Accidens ad tuis, à quibus dimantur, non tamen propterè sequitur non dari actionem & reactionem, cùm experi-
entia constet accidens ad hanc habere majores vires
vires, quam substan-
tiam.*

Res non semper quo perfectior, eo in omnibus activior.

Esto itaque conserventur qualitates illæ à substantia quodam effectus majoribus habet vires, quam substantiam: experimur enim aquam citius calciferi à calore extrinseco, etiam ubi nulla substantia concurrit, ut à lapide, vel ferro calefacto, quæcum per virtutem sibi intrinsecam se ad frigiditatem reducat. Deinde, causa univoca habet majores vires ad producendum effectum sibi similem, quæcum æquivoca, licet hæc sit perfectior entitativè, calor enim citius producit calorem, quæcum lux, licet hæc sit calore præstantior: ergo licet substantia sit perfectior accidente, non tamen sequitur esse effectivorem quoad omnes effectus.

VII. *Obj: ex re-
actione sequi-
tudinē in
passum.*

Objicit tertio: quando nix applicatur igni, si mutuò in se agat, sequitur passum simul moveri motibus contrariis, & consequenter habere plures gradus s. passum.

mul quæm octo. Sequela probatur, quando nix producunt frigus in parte ignis sibi proximâ, aliae partes ignis in eacè producent calorē, nam producunt calorē, sibi contraria in nive remoto, ergo debent aliquid producere in rys. parte illâ intermediâ, alioquin agent in distans. Resp. Ostendit ad hoc ut agens non agat in distans, sufficere, quod id non sequitur, secundum aliquam sui partem sit conjunctum passo, ut in Physicis declaratum est d. 36. s. 2. n. 11. satis enim est quod nihil mediet quod non sit agens, vel passum, ut hic contingit. Si tamen magnus sit excessus in altero ex agentibus, destruet paulatim aliud, ut in nive videmus, quæ ut ignis liquefit ac destruitur.

Objicit quartò & difficultius: ponamus ita applicari ignem nivi, ut spatium aliquod interstet, interjectatur scilicet palmus aeris, tunc, inquit, aer ille movebitur motibus contrariis, simul enim calorem accipiet ab igne, & frigus à nive. Contrà, hoc argumentum non facit contra reactionem, sed probat in nivem con hoc casu non posse omnino dari actionem in aërem suum, illum intermedium, sive hæc agentia agant in se in quadruplicem, sive non. Respondeatur ergo, vel poni aëm per se simul ad omnini qualitate, ut statui potest divinitus, frigis. & tunc utrumque agens producit in eo suam qualitatem in gradibus compotibilibus, donec inpleatur numerus octo graduum, in hoc enim casu simul accipere potest calorem & frigus: plus tamen agens calidum producet in eo caloris, præsertim in partibus sibi vicinioribus, quæm nix frigoris, utpote magis activum.

Si verò ponatur aër æquè calidus ac frigidus, tunc, si cetera sint paria, diminuerit in eâ frigus, Nix & g. quia calor est agens fortius. Hoc tamen casu ager nix in ignem, licet non agat in aërem intermedium, se tunc, saltum totum, qualitates enim aëris tunc erunt pars licet unius utriusque agentis, quod sufficit ut non dicatur nix que non agere in distans, ut supra diximus loco num. 7. cito in aërem. Sicut proprieatè Sol & cælum non agunt in distans intermedium, quando producunt metalla in visceribus terræ. Nunquam ergo in eadem parte subiecti recipiet medium calorem simul & frigus, nec qualitates ulla contrarias. Paulatim tamen ita diminuerunt vires imbecillioris agentis, ut tandem nihil omnino agere possit, sed destruatur.

vi. Dices: agens frigidum est potens producere aliquid frigoris in aëre intermedio, ergo producit, cùm sit agens necessarium, ergo simul movebitur medium motibus contrariis: dicere enim, proptere non posse agens frigidum producere frigus in aëre, quia agens calidum producet in eo calorem, est petere principium, hoc enim est quod intenditur in argu- mento. Resp. in his circumstantiis agens frigidum non posse producere frigus in illâ parte aëris, cùm enim non sit capax materia aëris nisi octo graduum, ut supponit, & agens fortius petat agere potius quæcum remissum, & consequenter aliquid in eo suæ qualitatis producat, nil poterit remissum producere suæ, tunc enim medium haberet ultra octo gradus, quorum tamen, ut suppono, non est capax.

Quod sic declaratur in simili, quando materia est informata unâ formâ substanciali, ignis v. g. non potest aliud ignis applicatus aliam denuo formam in cùa producere, quia jam materia secundum naturam, quam capacitatem, est completa: & si duo simul ignes sufficiunt primò applicari, quorum singuli simul applicari possint, sive illa parte aëris, cùm non tam tunc produxissent duas, ob incapacitatem subjecti. Et hoc non est petere principium, cùm redatur ratio cur in eo casu nequeat, vel agens remissum producere qualitatem, vel ignes formas.

Quæ omnia non incongruè explicantur exemplo motus naturæ in navi. Sicut ergo si, dum navis declaratur versus Occidentem, nauta conetur versus con- trarium in navi.

trariam viam, ita tamen ut simpliciter feratur à navi, hic non moveretur motibus contrariis, sed tardius fertur versus occidentem à navi, quā ferretur si ipse non conaretur in contrarium. Sic in præsenti non moveretur medium motibus physicis contrariis,

tardiūs tamen moveretur, quā moveretur si contrarium non adesset: licet enim in his circumstantiis non exigat agens debilius ut ipsum agat, exigit tamen ut alterum lentiū agat, quā ageret, si hoc non adesset.

DISPUTATIO IX.

De intensione & remissione qualitatum.

SECTIO PRIMA.

Virūm intensio qualitatis fiat per additionem gradus ad gradum.

I. *D*uo in quavis qualitate materiali reperiuntur: *extensio* quā diffunditur per varias partes subjecti, quæ ipsi communis est cum quantitate, substantiæ, & aliis rebus: & *intensio*, quā scilicet in eādem parte subjecti augetur. Imo indivisibilia ipsa extensio in qualitate sunt æquæ capaciæ intensionis, ac partes, & in se recipiunt diversas partes, & gradus intensionis. E contrâ verò indivisibilia intensionis qualitatum habent etiā extensionem, & suas partes, & puncta quibus diffunduntur per totum subjectum, sicut partes seu gradus quos uniuersit. Dari verò hujusmodi intensionem, & remissionem qualitatis in eadem parte subjecti, est manifestum: quis enim non videt in eādem parte aëris esse maiorem lucem meridie, quā vel mane, vel vespera. Deinde, aqua applicata igni, paulatim magis ac magis incandescit, & sexcenta hujusmodi. Hic ergo, quo hoc modo contingat, inquirimus.

II. *D*icunt aliqui intensionem qualitatis fieri non per additionem, aut productionem alicujus entitatis novæ in subjecto, sed merè per expulsionem contrarij. *C*ontrâ primò, in luce fit intensio, ubi tamen nullum expellitur contrarium, cùm nullum sit. *C*ontrâ secundò, gratia in dies augetur in iustis per bona opera, quæ exercent, & tamen in primâ infusione remotum est totum contrarium, nempe peccatum mortale. *Q*uod idem est in actibus erroris, vel odij, qui toti simul expelluntur per scientiam & amorem, scientia tamen & amor postea intenduntur; ergo augmentum, seu intensio non consistit formaliter in remotione contrarij.

III. *S*ecundò, Durandus in 1. dist. 17. q. 7. n. 23. ait intensionem fieri quidem per productionem novæ qualitatis, non tamen ita, ut nova pars vel gradus superaddatur gradui, aut parti præexistenti, sed ut producatur nova qualitas integra perfectior; prior verò, inquit, quæ erat remissio, ad posterioris productionem semper destruitur. *S*ed contrâ primò, si intensio fiat per productionem novæ qualitatis integræ perfectioris, ergo remissio fieri etiam debet per amissionem hujus, & productionem remissoris, sed hoc fieri non potest, ergo. *M*inor probatur, quando aqua calida in loco frigido sita de integrō se ad pristinam frigiditatem reducit, non id facit producendo calorem remissorem, aqua enim non habet virtutem producendi calorem, ut constat, ergo non fit hoc producendo minorem calorem, sed solum producendo novum gradum frigoris, & per illud destruendo, & expellendo partem, seu gradum aliquem caloris præexistentis.

IV. *D*ices; calorem illum remissorem produci tunc à Deo. *C*ontrâ primò, Deus non producit quidquam ut auctor naturæ, nisi ad exigentiam causarum secundarum, cùm ergo hīc nulla sit causa secunda ex-

gens productionem caloris, etiam remissi, Deus eum ut agens naturale producere non potest. Contrâ secundò, & sit

*S*ecunda impugnatio hujus sententiae. Quando quis habens intensum habitum vitiosum, elicit actum virtutis illi oppositum, remittitur habitus ille vitiosus, sed hoc fieri nequit per productionem novi habitus vitiosi remissoris, à quo enim habitus ille produceretur? non ab actu virtutis oppositæ, quem jam elicit, cùm actus virtutis non possit producere habitus etiam remissum vitij, præserrim oppositi: nec à Deo, parum enim dignitati & bonitati Dei consonum videtur asserere Deum esse causam unicam & principalem habitus vitiosi, ergo fieri nequit remissio in hoc casu per productionem qualitatis remissoris, sed per expulsionem & diminutionem præcedentis, destruendo scilicet aliquem illius gradum.

*C*ontra eandem sententiam est tertio: quando voluntas cum facilitate elicit actum aliquem naturalem existit necessariò habitus eodem instantे quo elicitur actus, cùm ab illo habitu recipiat facilitatem, sed eodem instantē quo elicitur ille actus, instantitur habitus naturalis illius, ergo eodem instantē existunt simul in eodem subjecto gradus remissior & intensior illius habitus, ergo in intensione non destruitur gradus remissior. *Q*uod clarius constare videtur in habitibus supernaturalibus, qui sunt causa physica actuum supernaturalium, & actus sunt causæ morales meritoria intensionis, seu augmenti eorumdem habituum.

*O*bjicit Durandus, non posse priorem gradum manere, adveniente alio, quia est ejusdem rationis maneret necessariò habitus eodem instantē quo elicitur actus, cùm ab illo habitu recipiat facilitatem, sed eodem instantē quo elicitur ille actus, instantitur habitus naturalis illius, ergo eodem instantē existunt simul in eodem subjecto gradus remissior & intensior illius habitus, ergo in intensione non destruitur gradus remissior. *Q*uod clarius constare videtur in habitibus supernaturalibus, qui sunt causa physica actuum supernaturalium, & actus sunt causæ morales meritoria intensionis, seu augmenti eorumdem habituum.

SECTIO II.

An intensio fiat per majorem radicationem in subjecto.

I. *T*ertia sententia, eaque in Scholis celeberrima, afferit intensionem fieri per majorem radicationem qualitatis in subjecto, ita ut novas quasi rationes in eo agat: ita Henric. quodl. 5. q. 5. Egid. 1. 1. de Gen. q. 19. Soncin. 8. Met. q. 21. Cajet. 1. 2. q. 52. a. 1. & 2. & 2. 2. q. 24. a. 4. & 5. Capreol. in 1. d. 17. q. 2. a. 1. Ban. 2. 2. q. 24. a. 5. Medina 1. 2. q. 52. a. 1. & 2. Sotus in Prædic. c. de qualit. & 4. Phyl. Tex. 8. 4. Jo. à. S. Thoma de Gen. q. 4. a. 2. quam etiam sententiam tenere videtur Valentia 1. 2. d. 4. q. 4. Punc. 2. Citatur pro eādem sententia S. Tho. in 1. d. 17. q. 2. a. 2. & q. 1. de verit. a. 11. & 1. 2. q. 52. a. 2. & 2. 2. q. 24. a. 5. & alibi: de cuius tamen mente plura postea.

P p. Tripli-

II. Tripliciter explicari à suis auctoribus solet hæc sententia: aliqui enim aiunt, nihil qualitatis de novo produci, sed candem magis radicari per novam, & perfectiorem existentiam, quam acquirit, amissâ existentiâ imperficiore. Secundò, alij dicunt, qualitatem esse eandem semper, sed acquirere perfectiorem unionem cum subiecto. Alij tertio volunt, in intensione qualitatis produci semper novum gradum, sed non distinctum à priore qualitate.

III. Sed ut incipiamus ab hoc ultimo, videtur in ipsis terminis involvi contradictione, dum dicitur produci nova pars, & tamen non distincta à præcedente; si enim jam producitur & anteà non producebatur, ergo distinguatur ab alia priùs productâ necesse est, cum hoc juxta Philosophos unum sit ex signis distinctionis realis. Deinde, idem manens idem, semper est aptum facere idem, sed qualitas intensa & remissa non faciunt idem, ut est manifestum, cum intensa longè sit actior, quam remissa, & effectus diversissimos operetur, ergo.

IV. Præterea vel ipsis sensibus constat diversam esse qualitatem intensam & remissam: videmus enim longè aliam esse lucem in aëre meridie quam vel manè, vel vespere, & in aquâ paulatim produci maiorem calorem, ergo non est eadem omnino qualitas intensa, & remissa. Item gratia verè, & realiter augetur per merita: Deus enim datur novum, & reale præmium ob merita, ergo datur tunc illi aliud quid reale, quod anteà non habebat. Præterea, nullus meretur primam gratiam, cum principium meriti non cadat sub merito; meretur tamen augmentum gratiæ, ergo hæc duo distinguuntur.

V. Nec solum distinguuntur ab invicem hi gradus, ut modi à rebus, sed ut res à re: cum separati, saltem divinitus, & separati conservari possint. Quod verò naturaliter non possit secundus conservari sine primo, nec tertius sine secundo, & sic deinceps, non arabit eos esse invicem modos, cum similiter forma materialis conservari naturaliter nequeat sine materia, aut quantitate, & tamen nullus dicet eam esse modum materiae, vel quantitatis.

VI. Nihilo etiam superior est secundus modus hanc opinionem defendendi, nempe, qualitatem intendi, esse accipere novam unionem, seu modum inherendi, & informandi perfectiorem priore: primò enim vel prior unio manet, vel non; si manet, ergo dantur diversæ partes, & gradus in unione; quare ergo dari similiter non poterunt in ipsa qualitate: si vero non maneat prior unio, sed alia perfectior producatur, & præcedens pereat, faciunt contra hanc sententiam omnia argumenta contra Durandi opinionem supra posita. Contrà secundò & præcipue: si propteræ intendi dicitur qualitas, merè quod accipiat perfectiorem unionem, quidni intendi poterit substantia, vel quantitas, cum accipere possint perfectiorem unionem, amissâ imperficiore? Deinde, si solum producatur perfectior unio, non potest simpliciter dici subiectum magis calidum, cum denominatio calidi præcipue oriatur à calore.

VII. Præterea, ipsa virtus operativa, & ratio agendi augetur, cum qualitas intendantur, sed si sola perfectior unio producatur, non potest augeri ratio agendi, unio enim non est activa, ergo. Ac proinde sic, licet ut qualitas possit operari, requiratur actio illius conservativa, non tamen ex majore vel minore perfectione actionis conservativæ qualitas est magis vel minus operativa; sive enim conservatur actione naturali, sive supernaturali, generativâ vel creativâ, unâ vel duabus, ab hoc vel illo agente, non augetur propteræ vis ejus activa. Idem dicendum de unione. Quod argumentum etiam urget contra perfectiorem existentiam, posito quod exi-

stentia distinguatur realiter ab essentiâ.

Ulterius, omnis calor secundum hanc sententiam VIII. est æqualis, & consequenter tantum est calor in sequentia aquâ tepida, quantum in igne, inquit tantum gratia calor in pueri recens baptizato, ac in maximo quoque aquâ tepido sancto, quod à veritate valde videtur alienum: si dâ, quantum enim conservaret utriusque gratia separata ab omnibus in igne, in subiecto, sicut & calor, quis dubitat quin gratia B. Virginis major sit gratia pueri recens baptizati, & calor ignis major calore aquæ tepida.

Tandem, sicut idem calor secundum ipsis ob solam novam unionem potest exercere perfectiores IX. operations, & proprieà dicitur calor ille intendi, ita anima rationalis secundum eosdem ob perfectiorem unionem in capite quam in manu, & in carne intensione, quam in osse (in carne enim vegetat & sentit, in osse solum vegetat) dici poterit intendi, cum tota diversitas tam in qualitate, quam in animâ oriatur secundum ipsis à solâ unione.

Primus verò modus maiorem hanc radicationem explicandi, quod scilicet qualitas, dum intendantur, amittat priorem existentiam in subiecto, & aliam perfectiorem acquirat, omnium maximè displicet. Primo enim, divinitus fieri potest intensio qualitatis extra subiectum: quod etiam argumentum utget contra priorem modum de unione. Secundò, contra hunc modum faciunt argumenta quibus sect. præcedente impugnata est sententia Durandi, perinde enim est existentiam qualitatis perire, & novam illius loco emergere, ac perire qualitatem ipsam; ut volebat Durandus, & aliam ei succedere.

Tertio, substantia etiam posset intendi, cum possit recipere perfectiorem existentiam, vel retinendo priorem, vel eam amittendo. Deinde, quando calor intedit calorem, illum denuò producet, producere siquidem non est aliud quam dare existentiam. Tandem, quod caput est supponunt hi autores existentiam distinguere ab essentiâ, quod tam non ita se habere ostendam in Metaphysica.

Dices; Aristotelem affirmare quarto Phys. Tex. XII. 84. calorem intendi nullo calido, id est, nullo calore de novo adveniente. Deinde, capite de qualitate assertore videtur concreta qualitatum suscipere magis & minus, non tamen abstracta. Ad priorem locum responderet, verba illa, ut in objectione ponuntur, non reperiiri in Aristotele; solum enim ibi dicit Aristoteles ad hoc ut intendantur una pars subiecti calidi, non esse necessarium ut alia pars calefiat, & hoc sensu est verum, nullum aliud calidum debere addi: quando enim magis calefit, & intendantur eadem pars subiecti, nullum aliud est calidum quod non erat anteà, sed idem redditur magis calidum. Secundò, ad eundem locum Aristoteles responderet potest, ipsum intelligere non reddi subiectum magis calidum formaliter per additionem alicuius calidi, id est per intermissionem vaporis cuiusdam calidi, ut ex antiquis nonnulli affirmabant; & hoc sensu verum est nullum calidum adjici quando calor intendantur, nec enim fit intensio per additionem substantiae, sed solius accidentis.

Ad secundum locum Aristotelis resp. non velle eum non habere accidentis tandem latitudinem gradiuum quando significatur nomine abstracto albedo, ex gr. ac quando nomine concreto album: sed mens ejus est, accidentia secundum nomen abstractum sumpta non suscipere magis & minus. quia tunc non sumuntur adjectivè, seu per modum adjacentis, sed quasi substantivè, & per modum per se stant. & hac ratione imitantur substantias, quæ non sufficiunt magis & minus. Sic non dicimus magis aut minus calor, aut albedo, cum remissus calor sit æquè calor,

calor, atque intensus: subiectum tamen habens remissum calorem non est æquè calidum, ac habens intensum.

XIV. **Vnus iusbus** Quod verò hæc sit mens Aristotelis, videntur ipsius verba insinuare, ait enim *unum iustum esse magis iustum, quam alium, non tamen unam iustitiam esse magis iustum alio, quam aliā*: quod tamen non arguit unam qualitatem non habere plures gradus quam aliā. Sicut licet lignum unius palmi sit æquè lignum, ac lignum quatuor palmorum, lignum tamen quatuor palmarum est magis extensum; ergo & calor ut quatuor, licet non sit magis calor quam calor ut unum, est tamen magis intensus: sicut etiam non est magis homo is, qui habet partes alias integrantes, quas non habet alius, licet possit esse major homo.

SECTIO III.

Vera opinio de intentione, & remissione qualitatum.

I. **Intensio fit additione gradus ad gradum.** **Remissio per gradus aliquis ex pulsione.** **Q**uarta itaque & vera sententia docet, intentionem qualitatum fieri per additionem gradus ad gradum, & hoc sensu per maiorem radicationem in subiecto, hōque gradus physicè & realiter inter se distingui, veraque & Physicā unione sibi invicem in eādem parte subiecti uniri. Remissionem è contrā afferit hæc opinio fieri per destructionem & expulsiōnem aliquis gradus, & hoc etiam sensu per minorem radicationem in eodem subiecto: ita Alber, in 1.d.17.ar.10.S.Bonav.in 2.part.dist.ar.1.q.1.ad secundum. Scotus in 1.d.17.q.3. Okam in 1.d.17, q.6. Greg.ibid.q.4.ar.1. Gab. in 1.d.17.q.6. Tol. 4.Phys.q.12.&l.1.d.Gener.ar.3.q.4. Suarez d.46. Met.1.n.29. & 34. Vasq. to.1. in 1.2. d.82.c.3. Rubius 1. de Gen.c.4.tract.3.q.5.n.145. Murcia 1.1. de Gen.d.2. q.4. Hurt. Gen.d.5. f.4. n.41. Tanner.2.2.d.2.q.2.d.4. 126. Arriaga d.3. Gen.f.1.n.17. Oviedo Cont.4. Gen.p.1.n.32. & communis fermè hodie Philosophorum ac Theologorum sententia.

II. **Mens s. Thoma de modo, quo si intentionis qualitatum est validè dubia.** **Doct Arist. intentionem fieri per additionem gradus ad gradum.** **P**ro hac etiam sententia citati solet S. Thomas tum aliis locis, tum præcipue 2.2.q.24 art.4.ad 3. ubi ait eos propriam vocem ignorare, qui dicunt habitum charitatis augeri per radicationem in subiecto, sed afferit eum augeri secundum essentiam, & hoc sensu magis radicari in subiecto. Alibi tamen obscurius loquitur de modo, quo sit qualitatum intensio. Quare Cajetanus fatetur mentem S. Thomæ hac in parte esse, validè dubiam. Videatur P. Hurtado d.5. Gen.f.5. quæ tota est de mente S. Thomæ. Hanc sententiam clare docet Aristoteles 4. Phys. tex. 84. ubi ait eodem modo quo ex frigido fit calidum, ex calido fieri magis calidum; sed ex frigido fit calidum per pro-

ductionem veri caloris, qui antea non erat in subiecto, ergo & ex calido fit magis calidum per productionem caloris, qui antea non fuit in subiecto.

Ratio hujus sententiae desumitur præcipue ex impugnationibus jam positis aliarum omnium. Vlterius **Virtus acti- tamen probatur, nam virtus activa qualitatis verè va qualita- augetur per intentionem, sed virtus activa consistit in ipsā entitate qualitatis, ut suprā ostensum est, ergo. Sicut itaque quando augetur quantitas molis, debet addi nova pars molis, ita quando augetur quan- novus gra- tias virtutis, addi similiter debet nova pars virtutis, seu qualitatis. Deinde, definit Concil. Tridentinum homines non mereri primam gratiam, sed augmentum gratiæ: item, gratiam per bona opera augeri, ergo ipsa gratia debet augeri, & fieri major, ergo justus habet majorem gratiam, seu plus gratiæ post bona opera quam ante, ergo gratia habet diversos gradus. Alia argumenta pro hac sententia posita sunt suprā in impugnatione aliarum opinionum.**

Dices primo; hi gradus vel sunt ejusdem speciei, vel diversæ: si ejusdem, non possunt esse simul in eodem subiecto; si diversæ, non possunt continua- & facere intentionem, ergo. Resp. licet sint diversæ speciei incompletæ, posse eos continuari, ut affirmant multi de partibus heterogeniis viventium. Deinde, duo accidentia ejusdem speciei possunt subinde esse in eodem subiecto, quando est peculiaris ratio, ut sèpè dictum est.

Dices secundò; essentia rerum sunt indivisibilis, & sicut numeri secundum Aristotelem 8.Phys. c.3. ergo qualitas non potest esse divisibilis in diversos gradus. Contrā, ergo nec habere potest extensionem, nec homo animam & corpus, aut diversas partes integrantes, si res omnes debeant esse omnimodè in- divisibilis. Mens ergo Aristotelis est, sicut ablatâ vel apposita, aliquâ unitate, variatur numerus, ita ablatâ parte aliquâ à toto, vel apposita, variatur totum. Quod etiam nos hic afferimus; additâ enim novâ parte intentionis, tam est novum compositum metaphysicè loquendo, quam si addatur nova pars extensionis. Negatur etiam ita individuari accidentia à subiecto, ut non possint, vel duo esse in eodem subiecto, vel ut id quod est in uno, non potuisse in alio.

Dices tertio; eadem anima rationalis indivisibilis dat diversis partibus materiae diversas denominatio- nes, carnis, ossis, &c. ergo & eadem qualitas poterit tribuere diversas similiter denominationes. Ne- gatur consequentia, primò enim anima non tribuit tiones, sicut diversas hæcse denominations eidem parti, sed di- versis. Deinde, dici potest, varietatem illam de- nominationum provenire, non ab anima præcise, sed ab unione heterogeneâ, vel à diversâ complexio- ne accidentium.

DISPUTATIO X.

Sintne gradus intentionis homogenei, an heterogenei.

SECTIO PRIMA.

Proponuntur sententiae.

I. **Aperitur status præ-** **D**iximus disp. præcedente intentionem qualitatum fieri per additionem, seu productionem novi gradus, & unionem illius cum præcedentibus. Hic ergo quærimus, sintne hi gradus R. P. Th. Comptoni Philosophia.

homogenei, id est, planè inter se similes, & solo numero diversi, sicut duæ partes aquæ, & nullo modo sibi invicem subordinati, an heterogenei, hoc est, inter se dissimiles, & specie ut aiunt, incompletâ di- stincti, cum subordinatione ad se invicem, ita ut secundus naturaliter supponat primum, tertius secundum, & sic deinceps.

Prima sententia affirmat omnes gradus in intentione cuiusvis qualitatis esse homogeneos. Ita Okam

1. Sent. est gradus omnes intensio- nis esse homogeneos. in 3. q. 6. Greg. in 1. d. 17. q. 4. Gab. in 3. d. 13. quæst. un. art. 1. notab. 1. Vals. 1. 2. d. 82. Rubius hic l. 1. c. 4. tr. 3. q. 5. num. 154.8. Ad secundum. Conim. hic l. 1. cap. 4. quæst. 2. art. 3. q. ad ultimum. Tol. hic l. 1. cap. 3. quæst. 4. Arria. hic d. 3. sect. 3. num. 65. & ex parte Oviedo hic, Cont. 4. p. 2. numer. 62. & ex recentioribus non pauci.

III.
Declaratur
hac senten-
tia.

Dicunt ergo hi auctores, esse quidem varios gradus in quavis qualitate intensa, sive illa tamen inter se subordinatione, aut dissimilitudine graduall, ac prōinde non magis hunc esse primum, aut secundum, quām illum, sed vel dici primum, quod prīmū producatur, ac merē dependere à determinatione divinā, quem gradum velit primū produci, aut expelli, & consequenter quis censendus sit primus, ex se tamen posse quemcunque esse primum. Rationes hujus sententia ponentur postea.

IV.
2. Sent. affi-
rit gradus
omnes in-
tensionis
esse hetero-
geneos.

Secunda sententia huic ē diametro opposita affirmat gradus omnes in intensitate qualitatum esse heterogeneos, seu dissimiles, sibiique invicem naturaliter subordinatos ita ut qui est primum, non possit esse secundus, nec alium sibi presupponere; secundus etiam, inquit hæc sententia, supponit primum, nec potest naturaliter in subjectum induci nisi illo presupposito; tertius similiter supponit secundum, & sic de aliis omnibus gradibus. Ita Suarez d. 46. Met. sect. 1. n. 30. 34. & 35. Murcia hic, l. 1. d. 2. q. 1. 8. Dico secundum. Hurt. hic d. 5. n. 98. Quod etiam docet Cajeta. 2. 2. q. 24. art. 7. & plurimi ex recentioribus.

V.
Differunt
hi auctores
in modo
hanc sen-
tentiam de-
pendendā.

Differunt tamen hi auctores, quod alii cum Suálio affirment hanc inæqualitatem, ac dissimilitudinem graduum esse solum numericam, & unum gradum alio individualiter tantum esse perfectiorem, sicut sunt mas & foemina secundum probabilem sententiam in eadem specie animalis. P. Hurt. ē contrā cum aliis vult inter gradus istos esse differentiam specificam, non quidem specie, completā, ut est inter aquam & ignem, sed solum incompletā. At quæstio potius est de modo loquendi, quām de re.

VI.
3. Sent. hetero-
geneitatem gra-
dum in
quibusdam
qualitatibus
statuit
non in aliis.

Tertia aliorum sententia est, quæ heterogeneitatem in aliquibus accidentibus ponit, non in aliis: dicunt enim hic auctores posse scientiam de aliquā re, sicut & visionem beatificam, intendi per hoc quod addatur nova pars scientiæ, vel visionis representans idem objectum cum novo connotato, ad quod dicit ordinem, ut dum cognoscitur omnipotētia divina in ordine ad plures & plures creaturas per novas partes visionis. Hæc tamen heterogeneitas non videtur ita propria, sed extensio potius quædam cognitionis, quām intensio; nec enim videtur cognitio illa esse intensior, quæ representat plura objecta, sive illa primaria sint, sive secundaria, & in obliquo solum cognita, sed ut visio, vel cognitio sit propriè intensior, debet esse ejusdem omnino objecti. Quid hac in re sentiam, dicam sect. sequente.

S E C T I O N I I.

Resolvitur quæstio circa intensionem ex gradibus homogeneis vel heterogeneis.

I. **P**rima conclusio: non implicat intensio qualitatum quarundam ex gradibus seu partibus homogeneis in eadem parte subjecti inter se unitis. Hæc ex gradibus conclusio probabitur solvendo argumenta quæ contra eam proponi solent.

II. Objicitur prīmū: si duo gradus similes in eadem parte subjecti possint facere intensionem, ergo & duæ partes quantitatis in eadem parte materiae facere similiter poterunt intensionem. Resp. negando

consequentiam, non præcise quod sint similes; si enim essent heterogeneæ, ut si pars quantitatis cœlestis (qua secundum multos specie distinguitur à sublunari) poneretur simul cum eā in eadem parte subjecti, non tamen facerent hæc duæ partes intensio nem. Ideo ergo duæ partes quantitatis non faciunt intentionem, tum quia non dicunt proportionem naturalem, ut sibi invicem uniantur in eadem parte subjecti; tum etiam quia non sunt aptæ ad denominandum subjectum magis aut minus quantum, sic ut à calore denominatur magis aut minus calidum: una enim pars quantitatis tam denominat subjectum quantum quām mille, non homogeneæ tan tū, sed heterogeneæ.

Objicitur secundum: duo accidentia ejusdem omnino rationis inesse nequeunt eidem subjecto; alterum enim esset superfluum, ergo nequit fieri intentionis per gradus homogeneos. Resp. in quibusdam accidentibus, iis nimis quæ non suscipiunt magis & minus, antecedens esse verum; sic enim ob eam rationem non potest res naturaliter habere in eodem loco duas ubicationes, duas quantitates &c. quia una ex his tantum tribuit subjecto, ut proxime dictum est, ac duæ vel centum. At in iis accidentibus, quæ suscipiunt magis & minus, est sufficiens finis cur plura in eadem parte subjecti inter se uniantur. Quia de re dixi etiam quædam disp. præcedente, sect. 1. num. septimo.

Objicitur tertio: Intensio sonat perfectionem supra extensionem, sed si gradus sint homogenei, subjectum habens sex gradus caloris, aut lucis in diversis partibus, esset æquè perfectum, ac si haberet sex illos gradus in eadem parte, ergo non potest fieri intensio per gradus homogeneos. Resp. materialiter quidem, & spectatæ præcise entitate graduum ita esse, cùm iidem numero sex gradus, qui jam sunt gradus extensionis, potuissent esse gradus intensio nis, & contrā: formaliter tamen, & ex parte modi habendi, intensio, etiam ex iisdem gradibus, superat extensionem, tum quia una pars subjecti jam tantum habet perfectionis sola, quantum ante sex partes ejusdem magnitudinis habebant; tum quia perfectione inter se unione hi gradus connectuntur; tum denique, quia sicut plura agentia quo magis ad se invicem accidunt, eo perfectius sunt operativa, virtus enim unita fortior, ita si in eadem omnino parte subjecti conjugantur, magis adhuc & perfectius operabuntur, siveque constituent perfectius complexum.

Objicitur quartū: ideo Deus & creatura non censent facere complexum, intensivè perfectius quam sit Deus solus, sed solum extensivè, quia scilicet creatura non est quid Deo perfectius. Contrā, si hæc sit sola ratio, ergo nec primus gradus heterogeneus faciet intensionem cum secundo, cùm ille non sit quid perfectius gradu secundo. Si vero juxta adversarios gradus imperfectior potest facere intensionem cum perfectiore, à fortiori facere intensionem poterit cum æquali. Resp. itaque disparitatem esse quod Deus eminenter continet perfectiones omnium creaturarum, neque plus potest Deus & creatura, nec plus est æstimabile complexum illud, quām Deus solus: at vero certum est duos gradus albedinis, aut viriditatis plus posse quām unum, & duos gradus gratiæ, etiam homogeneos, magis esse æstimabiles, uno quantumvis sint omnino similes.

Secunda conclusio: Dici probabiliter potest intensionem qualitatum non operativarum, ut gratiæ, & similiū, fieri per additionem graduum homogeneorum. Ratio est, quia sicut non sunt multiplicandæ entitatis sine necessitate, ita nec sine necessitate multiplicandæ sunt rerum perfectiones, nec earum

diversitas statuenda: sed nulla hic est necessitas, ut partum constat ex proximè dictis, partim ex fact. sequente constabit, ubi peculiarem afferemus rationem, cur in quibusdam qualitatibus operativis necessaria sit gradum heterogeneitas, quæ in qualitatibus non operativis non urget.

VII.
Qualitates
operantes
aequivocè
habent gra-
duis homoge-
neos.

Tertia conclusio: Dici etiam probabiliter potest, intentionem qualitatum operativarum aequivocè, ut gravitatis & similium, quæ producunt effectus sibi dissimiles, fieri per ad ditionem graduum similium. Ratio est eadem quæ posita est in conclusione precedente, nullum enim hujus rei est urgens fundamentum.

VIII.
Qualitas u-
operantiam
univocè
gradus sunt
heterogenei.

Quarta conclusio: Gradus intentionis in qualitatibus operantibus univocè, ut in luce, calore, frigore, & similibus, necesse est statuendi sunt heterogenei, seu sibi in perfectione dissimiles.

IX.
Dispositio
ad formas
specie distin-
ctas, non
arguit gra-
duis hetero-
geneos.

Hæc conclusionis hujus ratio à nonnullis affertur: qualitas, inquit, secundum diversam intentionem disponit ad formas specie distinctas, ergo debent gradus esse inter se diverse speciei, sicut incomplete. Sed contrà primò, quare enim requiretur propterea diversitas specifica inter gradus? dicitur namque posset unam formam substantiali perte plures gradus ejusdem rationis, quam aliam. Conf. major vel minor quantitas est dispositio ad formas specie distinctas, ut constat in minimo naturali, & tamen major quantitas non distinguitur specie à minori, ergo &c.

X.
Quantitas
ejusdem spe-
cie disponit
adres specie
distinctas.

Dices; diviso minimo naturali non manere accidentia, & dispositiones ad illam formam, ad horum autem ablationem sequitur destrucción formæ, non ad diminutionem quantitatis. Contrà primò, non ad hanc destrucciónem solum, sed etiam ad divisionem quantitatis sequitur forme destrucción, cùm certum sit alias formas, præsertim viventium, requiri tantam quantitatem, nec posse sub minore consistere. Contrà secundò, ergo saltem diversa quantitas est dispositio ad accidentia, & qualitates specie distinctas: ergo possunt aliqua specie inter se non distincta disponere ad ea, quæ specie distinguuntur.

XI.
Formamiz-
torū quæ-
nam in se
habent
tempera-
mentum
qualitatū.

Dices secundò; formæ specie distinctæ requirunt dispositiones specie distinctas, ergo aëris & ignis debent habere qualitates specie distinctas. Resp. ignem & aërem, licet convenient in una qualitate, nempe calore, qua de causâ vocantur elementa symbola, differunt tamen in aliâ, ignis enim habet siccitatem, & aëris humiditatem. Si vero sermo sit de mixtis, in quibus reperiuntur omnes quatuor primæ qualitates inter se attemporatae, vel dicendum cum multis, esse in iis alias peculiares dispositiones unicuique speciei proprias; vel diversum temperatum quatuor primarum qualitatum posse esse sufficiens determinatum ad diversitatem specificam formarum substantialium: sicut, ut proximè diximus diversitas quantitatis sufficienter determinat ad formas, vel dispositiones specie distinctas.

SECTIO III.

Principia ratio cur qualitates operantes univocè constare debeant gradibus heterogeneis.

I.
Duo agen-
tia ut tria
intendenter
se invicem
nique ad
luminum.

Secundo ergo, & præcipue probatur conclusio: Et sententia statuente gradus harum qualitatum homogeneos sequeretur posse agens aliquod remissum, calidum v.g. ut quatuor, intendere passum sibi applicatum usque ad octavum gradum, in dò duo agentia remissa posse se invicem intendere, quod tamen est aperte contra experientiam, & ab omnibus

R.P. Th. Comptoni Philosophia.

negatur. Sequela probatur, secundus gradus est ejusdem planè rationis cum primo, in hac sententiâ, ergo potest agens ut quatuor illum producere, cùm possit adhuc producere unum gradum: probo consequiam, quodcumque est virtus sufficiens in agente, & aptitudo seu capacitas in passo ad effectum, potest effectus ille producî; sed hic est virtus sufficiens in agente, & capacitas in subiecto, seu passo, ut constat, cùm passum recipere possit octo gradus, ergo calor ut quatuor poterit intendere passum ultra gradus, quos in se habet, & duo agentia remissa se invicem intendere usque ad summum.

Dices; posse quidem calidum ut tria, vel quatuor producere unum gradum per se loquendo, ratione *Agens calidum ut duo* in his circumstantiis, jana enim eorum vires poterit octo gradus *gradus calidus ut* sunt exhaustæ. Contrà, quando calidum ut duo produxit unum gradum in uno subiecto, si applicetur *lorum in passo* aliud subiectum, producit similiter unum gradum producere, in eo, & si duo simul subiecta applicarentur, vel intime inter se penetrata, vel ipsi proxima, produceret simul calorem ut unum in utroque, ergo non sunt exhaustæ ipsius vires: ergo in eodem subiecto posset adhuc producere unum gradum. Patet consequentia, non minus est hoc subiectum ei applicatum, quam aliud, nec est minus capax effectus producendi, cùm possit naturaliter stare gradus ille cùm gradu jam producto, ergo nihil obstat quo minus adhuc calidum ut duo unum gradum producat in illo subiecto.

Dices secundò; & est communis solutio, ideo non posse calidum ut duo ex gr. intendere aliud calidum *Si gradus* ut duo, quia simile non agit in simile, jam enim habet *Si gradus* qualitatem, quam agens aliud potest in eo producere. *Si gradus* Contrà, in hac sententiâ sequitur, posse simile agere in simile, & commune illud axioma non substatere; cùm enim subiectum non habeat omnem qualitatem, quam potest agens producere, sicut illius capax, & nihil aliud obsteret, ut jam probatum est, quidni poterit simile agere in simile? In nostrâ autem sententiâ clara redditur hujus axiomatis ratio: cùm enim gradus proximus secundo sit ipso perfectior, superat perfectionem agentis perfecti solum ut duo, sicut non potest eum producere.

Dicunt; omne agens naturale intendere assimilare sibi passum, ut hac ratione conservet, & proprietatem suam speciem: cùm ergo jam calidum ut duo sit simile alteri calido ut duo, si ulterius in ipsum ageret, redderet illud sibi dissimile. Contrà, in hac sententiâ sequeretur debere reddere illud sibi hoc modo dissimile cùm nulla reddi ratio possit cur non ageret, ut jam ostensum est. Deinde, sicut agens, ignis v.g. unius palmi producit calorem in passo duorum palmorum, sicut dissimilat sibi passum in extensione, posset etiam illud dissimilare in intentione, nisi aliqua ratio assignetur.

Præterea, si ponantur duo agentia lucida vel calida inæquilatera, alterum ut duo, alterum ut sex, utrumque simul concurret ad producendum calorem, vel lucem ut quatuor, aut quinque in passo sibi approximato, ergo agens ut duo dissimilabit sibi passum, cùm concurrat ad quatuor vel quinque gradus producendos in illo passo, & tamen agens in se duos tantum habet gradus, ut supponimus. Quod calor ut autem calidum vel lucidum ut duo concurreret ad omnes illos gradus, & fatentur adversarij, & producere calorem ut quatuor, potest tamen conjunctum calido ut sex, sicut puer cum viro robusto elelore potest pondus, quod per se non potest: si autem possit calidum ut duo cum calido ut sex producere calorem ut quatuor, producet, cùm sit agens necesse.

VI. At vero in nostra sententia statuente gradus heterogeneos, claram reddimus hujus experientiae rationem à priori, cùm enim septimus vel octavus gradus sint entitativè perfectiores sexto, nūquam posunt plura agentia calida tantum ut sex quantumcumque multiplicentur, producere gradum septimum, vel octavum, cùm agens univocum & quare debeat perfectionem effectus, & aequivocum superare: duo autem, vel etiam centum sexti gradus nūquam possunt aliusgere ad perfectionem optimi, sicut nec centum lupi ad perfectionem leonis, aut centum columbae ad perfectionem aquilæ. Unde, vel hoc nomine preferenda est hæc sententia, quod scientificè, & à priori procedat, & intellectui satisficiat, quod in contraria sententia desideratur.

VII. *Sententia reddens rationem alius rei à priori, est alteri preferenda.*

VIII. *Obl: nobis etiam recurrentum esse ad experientias.*

IX. *Resp: nos causam assignare, distantiam scilicet aliquam passus ab agente.*

X. *Quod potest gradum aliquem in passu remoto producere, poterit in propinquo.*

XI. *Quid requiratur ut agens non possit diffimilare sibi passum.*

dum axiomi, mirum sanè is censetur habere lumen naturæ.

Recentiores ergo aliqui Philosophi gradum homogeneorum acerrimi defensores dicunt simile posse agere in simile, idque variis experimentis comperit sibi esse affirmant: axioma proinde illud, ne quid ultra faciat negotij, rejiciunt. Réni hanc distinctionem sectionibus sequentibus.

SECTIO IV.

Vtrum simile agere possit in simile.

Similitudo duplex est, specifica, & gradualis: prima communis est tam substantia, quam accidentibus, ignis enim specifica non minus est similis igni, aqua aquæ, leo leoni &c, quam calor calori, aut lux luci. Similitudo gradualis propria est solorum accidentium, dicitque convenientiam in gradibus intentionis. Calor ergo ut sex, & calor ut duo convenient in similitudine specifica, non in graduali: calor ut sex, & frigus ut sex, in similitudine graduali, non specifica: demum duo calores ut sex convenient in utraque: sicut & duæ albedines, impulsus, siccitatem, ac luce ut quinque, & sic de aliis.

Quæstio ergo præsens procedit de similitudine graduali: certum est enim similitudinem specificam non obstat in accidentibus, quo minus simile agat in aliud sibi hoc modo simile, calidum enim ut sex possit agit in calidum ut tria, & novum in eo caloris gradum producit. Dixi in accidentibus, in substantiis enim substantialiter operantibus, simile non agit in aliud simile similitudine specifica, ut ignis in materia unâ formâ ignis informata, non inducit aliam, quia materia noua est capax simul duarum formarum substantialium. Quærimus ergo utrum calidum aut lucidum ut sex in passo sex gradus caloris, aut lucis habente, possit adhuc unum gradum caloris, aut lucis producere, & reddere illud calidum aut lucidum ut septem.

Prima sententia affirmat calidum in materia densiore posse agere in aliud calidum in materia rariore, licet quoad gradualem similitudinem utrumque sit æquale, habeat ex. g. calorem ut sex: & hoc sensu dicunt simile agere posse in simile. Ita Marsil. hic q. 18. Niphus c. 2. q. 2. Scotus 1. 2. Phys. q. 4. & alij. Ratio eorum est, constat enim, inquit, experientia ferrum candens ita stupet calorem intendere, ut concipiat ignem, cùm tamen ferrum ipsum non tam formam ignis, ergo ferrum illud primò materiam stupet reddit sibi in intensione æqualem, postea superiore, sicque agit in simile.

Sed contrà: hæc experientia nihil probat; primò enim dici potest, summum illum calorem in stupâ, non à partibus ferri produci ultra gradus intensi, quos ipsa in se continent, sed à particulis ignis in partibus ferri latentibus, ut in Phys. dixi d. 11. sect. 3. n. 10. Secundò dico, totum illum calorem stupæ produci posse à partibus ferri, quæ propter maiorem densitatem & constipationem calorem illum vehementer statim in stupâ producunt, non tam planè tantum quantum habent in se. Ideò autem convertitur stupæ in ignem, non vero ferrum, quia licet hoc plus in se calor habeat quam stupæ, minorem tamen habet raritatem, & alias dispositiones, quæ plurimum ad ignem citè concipiendum conducunt.

Secunda sententia est aliorum qui inde probant simile agere in simile, quod experientia, inquit, constet eandem numero qualitatem in passo aliquo, calorem ex. g. ut quatuor, se intendere, inquit nonnumquam calor remissus ita se auget, ut per antiperista-

Si excitetur ignis, quod in feo, impedita ejus evaporatione, sèpè contingit; & idem evenire subinde afferunt in fimo columba.

VI.
Quando
fumum ig-
noscit, re-
fundendum
est in can-
fam aliquam
universale.

P. Arriaga hic d. 3. f. 7. n. 125. ait intensum illum calorem, seu dispositionem ad ignem produci à formis substantialibus, horum compositorum. Sed contrà, sic enim hæ formæ directè concurrent ad destructionem sui. Probabilius ergo videtur refundendum potius hoc esse in cœlum, aut aliquam ex causis universalibus, quæ sicut animalcula aliqua generant ex putri, disponendo prius materiam, in quâ inchoatum quoddam ad hoc temperamentum reperiunt; ita cùm in his compositis inclusæ sint calidæ quædam exhalationes, peculiarem habentes aptitudinem, ut ad ignis introductionem disponantur, primum temperamentum ad ignem requisitum, & mox ipsam formam ignis in eorum materiam inducent.

Disputant hic aliqui de Reflexione: de hac tamen dictum est in Physicis d 3. f. 3. n. 9. & 10. nec opus est hic quidquam adjicere.

S E C T I O V.

Alius modus descendendi simile posse agere in simile.

I.
Tertia sen-
tentia sit
quodvis si-
mile posse
agere in
simile.

A. Lia hac in re sententia est quorundam recentiorum, qui intensionem qualitatum statuentes in gradibus homogeneis, affirmant non simile tantum in materia densa agere in sibi omnino simile quod gradus intensionis in materia rara, sed possum contingere ut duo agentia æqualis omnino intensionis, ac densitatis, vel raritatis, se invicem in calore, luce, & aliis hujusmodi qualitatibus intendant.

II.
Naturam hac
sententia
quibusdam
experiens.

Hæc sententia, quamvis à suis fautoribus accurate tradatur, & expicitur, mihi nunquam visa est vera. Nititur autem præcipue quibusdam experimentis, quæ cùm, ut plurimum, ex vittis, & aliis hujusmodi lubricis rebus desumantur, vereor ut sint fritæ, ac solidæ. Certe non mihi tanti videntur, ut totjam annis receptissima in tchois doctrina, quâ simile dicuntur non posse agere in simile, labefactetur.

III.
Ex hac sen-
tentia se-
quuntur duas
partes eius
dem agentis
in simili-
tudinibus.

Impugnatur hæc sententia primum: si enim una candelæ æqualis planè intensionis possit aliam intendere, ergo & una pars seu medietas ejusdem candelæ alterius lucem redderet intensionem, sicut una pars magis intensa in aliam ejusdem agentis minus intensionem sèpè agit, quo pacto manus amissum frequenter ex parte calorem à vicinis denud partibus recipiunt: & si aqua frigida calidæ admilicetur, partes illæ, quamvis jam unitæ in se agunt, & reagunt, ergo idem facient duas partes æqualis intensionis.

IV.
Sequuntur
tiam duo
vel tria lu-
minos ut
quatuor
summarum in
se invicem
lucem pro-
ducatur.

Impugnatur secundum: sequitur enim duo vel tria luminosa ut quatuor, duas candelæ ex. g. decuplo, tunc centuplo plus lucis in se invicem producere, quâ in se habebant, quando primum applicabantur. Sequela probatur, agens omne secundum Philosophos effectum fermè æquæ intensionem in passo sibi vicino, & capace producere potest, ac habet in se, sed hic est subjectum vicinum, & capax, ergo. Minor probatur primum enim supponimus unam candelam esse alteri vicinam: quod autem sit capax majoris lucis, probatur primum enim dicunt hi auctores de facto unam candelam alteri applicatam ejus lucem intendere, si autem semel concedatur posse quidquam agere in aliud simile, & sibi tantillum dissimilare partem, ac limites ab hoc axiomate, simile non agit in simile, præscriptos, transgredi, nulla est ratio cur plures ab agente illo gradus recipere nequeat. Deinde, maximam videamus diversitatem in

claritate inter lucernas, quæ proinde magnam lucis latitudinem patiuntur, siveque potest earum lux notabiliter intendi.

Quid verò lucem suam ad invicem mirum in V. modum intenderent hæc lucernæ, sic ostendo: ubi ostenditur primum tres candelæ A. B. C. habentes singulæ luces ut quatuor, sibi applicantur, A tres gradus lucis reciprocæ, cæs producunt in B. & in eadem totidem eodem instanti producunt C. nec enim est cur non tot gradus lucis in candelâ illâ producant; si subjectum sit a modum atque pax, ut jam ostendimus esse, ac in alio quovis passo dicas, sibi applicato. Deinde lucerna B illo etiam instanti in aliis duabus lucernis per quatuor suos primos gradus lucis producet similiter tres gradus, & per alios sex gradus quos ab iis tunc recepit, producet etiam eodem instanti reali, in posteriore tamen naturæ, in singulis aliis quinque, cùm hi gradus non sint minùs activi prioribus, & hoc modo actione reciprocæ, dando scilicet lucem, & accipiendo mirum in modum intensionem suam augebunt, ut considerant patebit. Hoc inquam sequitur ex hac sententiâ, cùm tamen sit aperte contra omnem experientiam.

Dices; non sequitur hujusmodi lucis augmentum. Agentia enim illa vires suas impendunt in gradum jam productorum conservatione; unde ultra rius lucernæ primos gradus, quos in se invicem produxerunt, non possunt quidquam postea in lucernis illis cæs producere. Contrà, non dico gradus illos sequentes quia jam produci à quatuor primis, hi enim priores illos productam tantum sex gradus producunt, quos postea, quantum conservant, præsentes sunt, conservant. Dico itaque gradus tunc sequentes à sex illis de novo productis effici, hi enim in nullius gradus conservatione vires suas adhuc impenderunt.

Ut hujus argumenti vim declinent, dicunt aliqui VII. luminosum, etiam ut octo non producere lucem ut Dicunt alii sex, vel septem, in passo vicino, ut nos opinamur quæluminosum, & non producere ex parte millesimam partem lucis. idem proportione servata afferunt de aliis luminis minoris intensionis) in omnino autem luminosum ut octo tra se millesimam partem sua lucis.

Contra primum: hoc enim est contra communem Philosophorum sententiam, qui uno ore affirmant luminosum aliquod, non millesimam solum lucis suæ partem in passo sibi proximo producere, sed lucem sibi fermæ in intensione parem. Contra secundum: experientia ipsa reclamat, quæ, vel oculis testibus, multò clarius probat luminosum ut octo, plus quam millesimam, vel etiam centesimam lucis suæ partem in subiecto sibi proximo producere, quam proberet simile agere in simile, & unam candelam intendere lucem alterius sibi in gradibus intensionis omnino æqualis: si enim quis chartam, aut manum, vel alius quidpiam candelæ alicui aduocat, intensionem in illis lucem productam videbit. Contra tertium & præcipue, sitque

Secunda impugnatio hujus sententia: si luminare aliquod lucidum ut octo in passo sibi apposito non producat, nisi millesimam partem suæ lucis, ergo, non producere calor ut octo, seu octo gradus calor ut octo, non producere calor in igne, non producere in subiecto sibi proximo nisi millesimam partem sui caloris; sed hoc videtur manifeste falsum, ergo. Major videtur certa, calor ut millesimam partem suæ lucis.

Minor itaque, quod scilicet falsum sit octo gradus coloris in igne non producere nisi millesimam partem suæ caloris in passo sibi applicato, probatur: intensum primò enim calor ignis in aquâ ebulliente non solum plus quam millesimam suæ partem, sed calorem producit.

valde intensum producit, sibiique fermè in intensione aequali; eodem enim ferè habet effectus, maximum enim torquet, cibos coquit, & similia, ergo negari nequit quin habeat intensum calorem. Dignum aquæ illi tantisper inferat, videbunt utrum millefimam tantum caloris sui partem in eo producat. Deinde, si calor, aut siccitas ut octo millefimam tantum sui partem in passo externo producat, millefimam tantum pars frigoris, aut humiditatis expellatur, sicque in omni re erit nullus plus frigoris & humiditatis, quam caloris, & siccitatis, quod tamen est aperte contra experientiam, nec ab ulla admitti potest. Tertiò, dispositio ad ignem, etiam in primâ productione, est calor intensus, ut septem ex. g. vel circiter, ergo calor in igne potest calorem ut septem producere in passo sibi approximato, cum possit illud disponere ad ignem.

Ignis pafsum dispositio ad ignem, ergo plus quam millefimam partem sui caloris in eo producit.

XI. Hinc infero, si argumentum suprà positum nu. 5. si simile a- formetur in tribus calidis ut quatuor, vel sex, habi- gare possit in simile, tria calida ut quatuor in- tendent se ad summum. Primò ergo ponamus tria illa calida ut quatuor vel sex conservari sine illâ admixtione frigoris, ut divi- nitus possunt, tunc statim gradus aliquot caloris in se invicem producent, & illi alios, & sic statim inten- dent se ad summum, ut n. illo 5. diximus; eadem enim tunc de illis ratio est, ac de luminosis. Si autem existant modo connaturali, seu cum admixtione aliquot graduum frigoris, poterunt etiam tot gradus caloris in se invicem producere, quamvis lentiùs, ratione contrarij expellendi.

S E C T I O N I V .

Argumenta contendentia simile posse agere in simile.

I. *Obj. duas candelas, iuxta se positas apparet clariores.*

Objiciunt primò: duas candelæ ejusdem planè intensiōis juxta se positæ clariōres apparent, quod, inquit, vel oculis discerni potest, ergo suam invicem lucem intendunt, & simile agit in simile.

II. *Experientia candelarū que juxta se ponuntur, est hoc in re nulla.*

Sed contra: mirum est hanc experientiam afferri tanquam ad oculum patentem, cum plurimi oculati testes, & qui rem hanc sedulè explorarunt, nihil unquam se hujusmodi in candelis juxta se collocatis adverteisse afferunt, aut uni ex præsentia alterius ultimam factam esse lucis accessionem. Unde P. Arriaga d. 3. Gen. f. 7. ait esse manifestum, facis accensæ lu- cem, à facibus aliis circum circa positis, non augeri: & addit, se hujus rei ex proposito experientiam fecisse, candelis proximè sibi invicem collocatis, nec advertere ullo modo potuisse unius lucem ex appositione alterius candelæ fuisse ullo modo auctam. Quare ex hac experientia nihil inferri potest pro hac sententiā, sed cum Hippocrate potius Aphor. I. I. I. dicendum, experimentum fallax, judicium difficile.

III. *Obj. candelam removit, videtur per flamman vicinioris, ergo lucem suam per lucem illius traxit.*

Objiciunt secundò, & præcipue, aliam experien- tiā: constat, inquit, unam candelam aequalis planè intensiōis videri per flamman alterius, ergo per flamman illam traxit lucem, ergo lucem hujus candelæ intendit, cum intendere nihil aliud sit, quam lucem luci addere in eadem parte subjecti. Quod verò lucem per alterius candelæ flamman traxit, est, inquit, manifestum, nam ut videatur, emittere debet speciem ad potentiam, & per totum medium, alioqui dabitur actio in distans, ergo cum hæc cedula sit interjecta, per hujus etiam flamman debet speciem traxicere: ulterius, sed species, inquit, non distinguuntur à lumine, vel saltē quicquid vide-

tur, non speciem tantum sed etiam lucem transmis- tit ad oculum, ergo. Hoc est præcipuum hujus opini- onis fundamentum.

Contra: hoc enim probaret, non simile tantum agere in simile, sed res etiam remississimas agere in maximè intensas, & earum lucem augere. Quod sic ostendo: sicut cedula cernitur per flamman alterius, ita res alia fusci coloris, quæque minimum in se habet lucis, si post candelam statuatur, per flam- man candelæ videbitur, inò lychnus ipse fuliginosus, quem candelæ flamma ambit, per hanc videtur: & si lignum, aut lapis, vel aliud quidpiam subnigri coloris (quod proinde minimum in se lucis continet) in ignem conjiciatur, similiter per ignis flamman videbitur, ergo lucem per illam traxit, ergo lapis ille & lignum fulcum flammatæ ignis, lychnus fuliginosus candelæ lucem intendit. Quod sanè creditu admodum est difficile.

Ad argumentum itaque Respondeo, unam can- delam per aliam sibi similem non traxicere lucem, *una candelæ lucem ad aliam per* utramque junc̄tis viribus constituere unicum agens totale, ut mihi est evidens contingere dum plu- res arenulæ, aut muscæ videntur à longè ut osten- dam in libris de Anima, & plurimi affirmant de duobus levantibus idem pondus, trahentibus cym- bam &c. ex quo provent, ut lucem ulterius, & in maiore intensione extra se producant, quam singu- la producerent sigillatim: multitudo enim partium, ut conflat, conducit ad agendum. Non tamen in se invicem agunt, nec extra se lucem producent intensorem, eā quam in se continent. Neque hinc sequi- tur, dum cedula remotior videtur per proximiorē, dari actionem in distans, licet cedula illa per viciniorē nec speciem, nec lucem traxicat, nam ut in Physicis ostendi d. 3. f. 2. n. 11. ad vitandum actionem in distans, non requiritur ut agens agat per omne id quod interponitur inter illud & effectum, sic enim una pars ejusdem candelæ agere deberet in aliam, medietas scilicet à visu remotior in medietatem propinquiorē, sed sufficit quod nihil mediet quod non sit vel agens, vel pafsum, ut hic contingit, duæ enim hæ candelæ, ut dixi, constituunt, unum agens totale.

Contra hoc insurgunt hujus opinionis patroni. & aiant, gratis, & contra experientiam dici duas il- las candelas attemperare suum concursum, & in unum agens totale coalescere: gratis, quia nulla hujus rei ratio afferri potest: contra experientiam, faciunt, quia nulla clare enim constat ex additione novæ candelæ non remitti lumen alterius.

Ad primum resp. non gratis dici luminosa illa jun- cti viribus concurre, id enim in aliis rebus passim docent Philosophi, ut in exemplo proximè posito arenularum, & de duobus vel tribus levantibus idem pondus, nec enim unus levat unam partem ponderis, alius aliam, sed quisque simul cum aliis levat totum. Sic in præsenti, non producit una cedula unam par- tem lucis, alia aliam, sed utraque totam. Nec ulla videtur ratio assignabilis, cur utraque cedula hoc modo concurre non possit.

Ad secundum de experientia dico, non afferere VIII. me ex appositione secundæ candelæ lumen prioris rei, sed, si seruo sit de lumine in ipsa cedula flammatæ existente, assero ex adjunctione alterius can- delæ nec augeri illud, nec minui: si verò loquamur de lumine jam ab utrâque cedula in aere, aut alio passo externo, chartâ scilicet, aut pariete, produc̄to, dico, hoc lumen esse intensius post adjunctionem secundæ candelæ, quam antè, nec dari tunc attem- perationem concursus hoc sensu, quasi prima can- dela minùs fortiter operetur quam antea, sed opera- tur fortius: quo enim sunt plura agentia, eo effectus est

est major, sicut quo plures partes plumbi, aut terræ sibi invicem conjunguntur, eo impetus & gravitatio est intensior, ac motus concitior.

IX. Objetetur experientia tristis lumen diversorum colorum. Tertio & præcipue contra hoc quod dicimus duas illas candelas junctis viribus operari per modum unius agentis totalis, aliam experientiam opponunt, ut probent candelas illas operari singulas, seu diversas, & non simultaneo concursu, seu per modum unius. Tribus, inquit, lucernis (singularum lucem distinctionis gratia) ponamus esse diversi coloris, rubri, viridis, & cærulei) objetetur tabula in cuius medio sit foramen è diametro oppositum lucernæ rubræ, quæ inter tres sit media. In hoc casu tres hæ lucernæ per foramen illud tria diversa lumina in oppositum parietem trajicient, non confusæ, & per modum unius, sed sigillatim, ita ut in pariete adverso non unum lumen mixtum, sed triplex diversum appareat, rubrum, cæruleum, viride, sive quodque lucernæ correspondens.

X. Hoc argumentum est plausibile: puto tamen non difficulter solvi posse. Dico itaque tres illas lucernas, si non coërcentur, quo minus quaquaversum radios suos versus latitudinem diffundant, in totâ parte aëris usque ad tabulam, & in foramine ipso concurrent per modum unius agentis totalis, nec operari sigillatim, ita ut lucerna rubra producat lumen rubrum, viridis viride, cærulea cæruleum, sed omnes tres conjunctæ concurrunt ad lucem producendam, quæ realiter & est rubra, & viridis, & cærulea, & singula partes intensio illius lucis omnia hæ tria prædicata in se identificata continent: sicut eadem visio frequenter est indivisibiliter visio albedinis & nigredinis, & plura objecta concurrunt ad speciem objectivæ indivisibilem. De quo plura in libris de Anima.

XI. Dixi, si lucernæ non coërcentur quo minus quaquaversum radios suos versus latitudinem diffundant: si enim, ut quandoque sit, ita vitris quibusdam cohibentur, ut non nisi in foramine illo in medio tabulæ earum vis operativa conjungatur, ubi se intersecant, tunc illuc primum agunt per modum causæ totalis, & lucem tria illa prædicta seu colores identificatos continentem illic tantum producent.

XII. At verò lucem quam ex alterâ parte tabulæ per illud foramen producunt, non efficiunt per modum unius causæ totalis, seu omnes unam, sed singulæ suam. Ratio est clara, tabula enim impedit quo minus hoc modo concurrant, cùm nullam punctum spatij vel parietis sit, à quo per foramen illud lineâ recta ad omnes tres, vel etiam ad duas ex illis candelis duci possit, unde nil mirum, si ex alterâ parte tabulæ operentur sigillatione.

S E C T I O VII.

objectiones contra heterogenitatem graduum.

I. Objecies primò: non loqui nos consequenter, qui qualitates quasdam, ut constat ex sec. secundâ, asserimus componi ex gradibus homogeneis, alias ex heterogeniis. Resp. nullam hic esse inconsequentiæ, nec enim eadem necessariò esse debet omnium qualitatum compositio. Sicut quod res aliquæ componantur ex materiâ & formâ, non sequitur debere omnes hoc modo componi, cùm peculiaris esse posit ratio de quibusdam, quæ non reperitur in aliis. Unde, ut supra videmus d. 3. de celo f. 3. multi & graves auctores docent cælum hoc modo non componi, sed esse corpus simplex. Specialis ergo simili-

ter esse potest ratio, cur licet qualitates aliquæ sint homogeneæ, alia tamen componantur ex gradibus heterogeniis, ut ostendimus suprà sect. 3.

Objecies secundò: ex opinione de heterogenitate graduum sequi dari infinitum simpliciter, cùm Compositio sint infinitæ partes, & una in perfectione aliam ex gradibus ex gradibus heterogeniis non arguit perfectior alia, erit in perfectione simpliciter infinita. Distinguo ultimum consequens, quæ superat infinitum simpliciter. finitas determinatas & signabiles, concedo; infinitas proportionales, nego: sed solum est infinita secundum quid, & perfectione proportionali. Deinde, idem, quoad hoc, est in gradibus homogeneis, supposita opinione de compositione continui ex partibus & punctis, nam si sint infinitæ partes, & singulæ addant perfectionem, qualitas illa erit infinitè intensa. Idem etiam est quoad molem in quantitate, sicquæ non est hæc peculiaris difficultas, cùm excessus iste sit solum proportionalis, & indeterminatus, non determinatus, & simpliciter.

Objecies tertio: argumentum Theologicum: ex III. nostra nimur sententiâ sequi, per actum remissum Obj. sequi cujuscunque virtutis posse hominem mereri majus unum plus præmium, quâm per actum valde intensum charita- gratia meritis: ponamus enim duos homines, quorum alter ha- retri per a- beat gratiam ut sex, alter solum ut unum, hic elicitum remis- sum, quâm actum charitatis ut tria, ille actum eleemosynæ ut alius per duo, prior solum habebit pro præmio gratiam ut intensum. quatuor, secundus gratiam ut septem, nam meretur aliquod præmium, ergo debet ipsi aliquid gratia datur; sed, quæcunque gratia datur, debet secundum hanc sententiam esse major sexto gradu, cùm per hunc actum intendatur prior gratia, ergo per actum remissum mereretur quis plus, quâm alius per intensum.

Si dicantur gradus gratiæ esse similes, & intensio- IV. nem in eâ fieri per partes homogeneas, quod suprà Ref. conce- verius esse asserimus de omnibus qualitatibus non dendo actus operativis, & etiam de operativis & equivocis, cessat illius esse vis argumenti, ut constat. Sed quomodo cuque fiat magis meritis intentio in gratiâ, responderetur cum P. Suarez To. I. in 3. p. d. 4. lect. 4. concedendo totum: cuius ratio est, quia non ex merâ majori intensione actuum est spe- cialitatem meritum, sed ex dignitate etiam personæ: etiam personæ: persona autem, quæ habet plus gratiæ, est dignior, & consequenter actus omnes ab ipsâ ut aff. & tali gratiâ procedentes, sunt digni majori præmio, cùm dignificantur à gratiâ in animâ illius existente, ut ostendit d. 4. de Incar. f. 3. Unde quodvis opus meritorium, quod Christus in quantâcunque remissione eliciisset, fuisse valoris & meriti simpliciter infiniti, ob gratiam scilicet personalem Verbi.

Quod verò dignitas personæ plurimam confe- V. rat ad meritum, inde clare videtur ostendit: nullus Dignitas enim est qui non longè pluris facit obsequium sibi personæ plus à Rege vel Principe præsumit, quâm à plebeio. Et fert ad mer- hinc apertissimè etiam intelligitur quomodo Beatis- ritum. sima Virgo plus mererit, quâm omnes sancti simul: quod scilicet in primo immaculata sive Conceptio- nis instanti, multo plus gratiæ sibi habuerit infulsum, quâm alij sancti in primâ sive sanctificatione.

Secundo responderetur cum P. Hurt. h. d. 5. sect. VI. 6. n. 88. & 89. & idem docet P. Vasq. f. 2. & alij, Deus puni- Deum semper punire circa, præmari ultra condignum: cira, pre- cium condignum. minultra cium ergo nolit Deus solum actum bonum, & in gra- tiâ elicere carere præmio, & præmium huic actui proportionatum sit jam prius datum, dat illi præ- premium majus, quâm meretur, quod infinitam Dei bonitatem & liberalitatem commendat, qui potius multo majus præmium conferre vult ob actum aliquem remissum, quâm permittere ut sine præmio permaneat.

Objecies

VI. At vero in nostrâ sententia statuente gradus heterogeneos, claram reddimus hujus experientiae rationem à priori, cùm enim septimus vel octavus gradus sint entitativè perfectiores sexto, nūquā possunt plura agentia calida tantum ut sex quācumque multiplicantur, producere gradum septimum, vel octavum, cùm agens univocum & quāre debeat perfectionē effectū, & aequivocum superare: duo autem, vel etiā centum sexū gradus nūquā possunt aſurgere ad perfectionem septimi, sicut nec centum lupi ad perfectionem leonis, aut centum columbæ ad perfectionem aquilæ. Unde, vel hoc nomine præferenda est hæc sententia, quod scientificè, & à priori procedat, & intellectui laſtificat, quod in contraria sententia occidatur.

VII. Dices; non exigitur à Philosopho ut cujusque rationem reddat à priori, quæ enim ratio à priori cur albedo non producas albedinem, sicut calor producit calorem? Fatorum non semper posse omnīs experientiæ reddi rationem à priori. Dico tamen sententiam, quæ hoc faceret, rerumque naturas hac in parte penetraret, longè præferendam alteri, quæ effectū quidem videre se dicit, causam tamen penitus, se ignorare facetur, & hæret quā in cortice.

VIII. Urgebis cum P. Arriaga hic n. 54. etiam nobis recurrentum esse ad naturas rerum, sicut enim ipsi dixi ideo non posse calidum ut sex producere calorem ut septem in passo sibi applicato, quia est natura accidentis, ut non producat plures gradus in passo externo, quām habeat in se; eandem rationem reddere debemus nos cur non producat tot gradus in subiecto sibi proximo, quorū habet in se.

IX. Rēsp. nos non ideo præcisè dicere agens aliquod non tot gradus in subiecto externo producere, quod habet in se, quia hæc est natura agentis, hoc enim est petere principium, & in idem recidere, quod reprehendimus in contraria sententiæ Doctoribus: sed ideo dicimus agens aliquod, ignem ex. g. non tantum caloris producere in passo externo, quantum in se, quia passum non est adeò benè applicatum, sed aliquantulum distat: Unde si est subiectum illud intime penetratum cum igne, tantum in eo caloris produceret ignis, quantum in se, ut ostendi d. 7. l. 5. n. 4. & 5.

X. Instabis; ergo hanc etiam rationem poterit sententia aſtruiens gradus homogeneos reddere, cur agens calidum ut tria non possit plures gradus in passo sibi proximo producere, quia scilicet passum aliquantulum distat. Nego consequentiam, potest enim adhuc in passo remoto, & minus benè applicato hujusmodi gradus producere, ergo à fortiori producere illos poterit in passo sibi proximo, & melius applicato.

XI. Tandem respondebis cum P. Arriaga hic n. 54. esse primum principium per se notum, non posse amplius passum ab agente naturali intendi, quām ut ipsi reddatur timile in specie qualitatis, & numero graduum. Contrā, si hoc sit primum principium, est etiam primum principium esse gradum illum producendum ejusmodi, ut in his circumstantiis superet virtutem causæ, cū tamē contrarium hīc est manifestum, cū illum ipsum gradum producat in passo remoto, & minus benè applicato, in dī subinde in subiecto longè magis indisposito, ut si calidum ut sex, ubi in aere sibi proximo produxit quatuor, vel quinque gradus caloris, adhuc unum vel alterum producat in nive, ad palum distante. Sicut quia est lumine naturæ notum omne totum esse maius suā parte, ut hominem capite, est eādem operā notum lumine naturæ esse aliquid in homine præter caput. Siquis vero dicat, hoc non esse à Philosopho spectandum, sed crudè stan-

dum axiomati, mirum sanè is censetur habere lumen naturæ.

Recentiores ergo aliqui Philosophi gradum homogeneorum acerrimi defensores dicunt simile posse agere in simile, idque variis experientiis compertum sibi esse affirmant: axioma proinde illud, nequid ultra facetas negoti, rejiciunt. Rem hanc discutiemus sectionibus sequentibus.

SECTIO IV.

Vtrū simile agere possit in simile.

I. Similitudo duplex est, specifica, & gradualis; prima communis est tam substantiæ, quam accidentiis; ignis enim specificè non minus est simili igni, aqua aq[ue], leo leoni &c. quam calor calori, aut lux luci. Similitudo gradualis propria est solorum accidentium, dicitque convenientiam in gradibus intentionis. Calor ergo ut sex, & calor ut duo convergent in similitudine specifica, non in graduali: calor ut sex, & frigus ut sex, in similitudine graduali, non specifica: omnium duo calores ut sex convergent in utraque: sicut & duas albedines, impulsus, siccitates, ac laces ut quinque, & sic de aliis.

Quæſtio ergo præſens procedit de similitudine graduali: certum est enim similitudinem specificam non obſtare in accidentibus, quo minus simile agat in aliud sibi hoc modo simile, calidum enim ut sex agit in calidum ut tria, & novum in eo caloris gradum producit. Dixi in accidentibus, in substantiis enim ſubſtantialiter operantibus, simile non agit in aliud simile similitudine specifica, ut ignis in materia una formâ ignis informantam, non inducit aliam, quia materia noua est capax simul duarum formarum ſubſtantialium. Quærimus ergo utrum calidum aut lucidum ut sex in passo sex gradus caloris, aut lucis habente, possit adhuc unum gradum caloris, aut lucis producere, & reddere illud calidum aut lucidum ut septem.

Prima sententia affirmat calidum in materia deſiore posse agere in aliud calidum in materia rariore, licet quoad gradualem similitudinem utrumque fit æquale, habeat ex. g. calorem ut sex: & hoc ſensu dicunt simile agere posse in simile. Ita Marſil. hic q. 18. Niphus c. 2. q. 2. Scotus 1. 2. Phys. q. 4. & alij. Ratio eorum est, conſtat enim, inquit, experientia ferrum candens ita ſtupæ calorem intendere, ut concipiat ignem, cū tamē ferrum ipsum non tam raro, mero ignis, ergo ferrum illud primò materiam ſtupæ reddit sibi in intentione æqualem, poſtea ſuperiore, ſicque agit in simile.

Sed contrā: hæc experientia nihil probat; primò enim dici potest, ſumnum illum calorem in ſtupâ, non à partibus ferri produci ultra gradus intentionis quos ipsa in ſe continent, ſed à partibus ignis in partibus ferri latentibus, ut in Phys. dixi d. 1. ſect. 3. n. 10. Secundò dico, totum illum calorem ſtupæ produci poſſe à partibus ferri, quæ propter maiorem densitatem & conſtitutionem caloreum illum vehementer ſtatum in ſtupâ producunt, non tamē planè tantum quantum habent in ſe. Ideo autem convertitur ſtupa in ignem, non verò ferrum, quia licet hoc plus in ſe calor habeat quām ſtupa, minorē tamē habet raritatem, & alias diſpoſitiones, quæ plurimum ad ignem citò concipiendum conducunt.

Secunda sententia est aliorum qui inde probant ſimile agere in simile, quod experientiâ, inquit, conſerter eandem numero qualitatem in passo aliquo, calorem ex. g. ut quatuor, ſe intendere, in dī nonnunquam calor remissus ita ſe auget, ut per antiperiſta-

sum excitetur ignis, quod in feno, impedita ejus evaporatione, s̄p̄e contingit; & idem evenire subinde afferunt in sumo columbae.

claritate inter lucernas, quæ proinde magnam luci latitudinem patiuntur, sicque potest earum lux notabiliter intendi.

P. Arriaga hic d. 3. f. 7. n. 125. ait intensum illum
calorem, seu dispositionem ad ignem produci a formis
substantialibus, horum compositionem. Sed contra, sic
enim haec formae directe concurrerent ad destruc-
tione sui. Probabilius ergo videtur refundendum po-
tius hoc esse in cœlum, aut aliquam ex causis uni-
versalibus, quæ sicut animalcula aliqua generant ex
nutri, disponendo prius materiam, in quâ inchoa-
tum quoddam ad hoc temperamentum reperiunt;
ta cum in his compositis inclusæ sint calidæ quæ-
am exhalationes, peculiarem habentes aptitudi-
nem, ut ad ignis introductionem disponantur, pri-
mò temperamentum ad ignem requisitum, & mo-
psam formam ignis in eorum materiam inducent.

Quod verò lucem suam ad invicem mirum in
modum intenderent habere lucernæ, sic ostendo: ubi
primùm très candelæ A. B. C. habentes singula lu
cem ut quatuor, sibi applicantur, A tres gradus lu
cis producer in B. & in eādem totidem eodem in
stante producer C. nec enim est cur non tot gradus
lucis in candelâ illâ producant; si subjectum sit ca
pax, ut jam ostendimus esse, ac in alio quovis passo
sibi applicato. Deinde lucerna B illo etiam instante
in aliis duabus lucernis per quatuor suos primos gradus
lucis producer similiter tres gradus, & per alios
sex gradus quos ab iis tunc recepit, producer etiam
eodem instante reali, in posteriore tamen naturæ,
in singulis altos quinque, cum hi gradus non sint
minus activi prioribus, & hoc modo actione re
ciprocâ, dando scilicet lucem, & accipiendo mirum
in modum intentionem suam augebunt, ut
considerauerit patebit. Hoc inquam sequitur ex hac
sententia, cum tamen sit aperte contra omnem ex
perientiam.

Dices; non sequitur hujusmodi lucis augmen- VI.
tum. A gentia enim illa vires suas impendunt in gra- Dicant, nos
duum jam productorum conservatione; unde ultra posse ulie-
tres primos gradus, quos in se se invicem produxe- rius lucer-
runt, non possunt quidquam postea in lucernis illis nas illas lu-
producere. Contrà, non dico gradus illos sequen- cē productere
tes produci à quatuor primis, hi enim priores illos quia jam
tantum sex gradus producunt, quos postea, quam- productam
diu præsentes sunt, conservant. Dico itaque gradus conservant.
sequentes à sex illis de novo productis effici, hi enim Responde-
in nullius gradus conservatione vires suas adhuc im- tur.
penderunt.

Ut hujus argumenti vim declinent, dicunt aliqui luminosum, etiam ut octo non producere lucem ut sex, vel septem, in pasto vicino, ut nos opinamur (idem proportione servata afferunt de aliis luminis minoris intensionis) immo autem luminosum ut octo raro extra se producere millesimam partem suæ intensionis.

Contra primò: hoc enim est contra communem Philosophotum sententiam, qui uno ore affirmant luminolum aliquod, non millesimam solum lucis suæ partem in passo sibi proximo producere, sed lucem sibi ferme in intensione parem. Contra secundò: experientia ipsa reclamat, quæ, vel oculis testibus, multò clarius probat luminorum ut octo, plus quam millesimam, vel etiam centesimam lucis suæ partem in subiecto sibi proximò producere, quam probet simile agere in simile, & unam candelam intendere lucem alterius sibi in gradibus intensionis omnino æqualis: si enim quis chartam, aut manum, vel aliud quidpius candelæ aliquicu admovet, intensionem in illa lucem productam videbit. Contra tertium:

Secunda impugnatio hujus sententiae: si luminare aliquod lucidum ut octo in passo sibi apposito non producat, nisi millesimam partem suę lucis, ergo similiter calidum ut octo, seu octo gradus caloris in igne, non producent in subiecto sibi proximo nisi millesimam partem sui caloris; sed hoc videtur manifeste falsum, ergo. Major videtur certa, sequitur calorem ut octo, non producere extra se nisi millesimam partem suę caloris. IX.

X.
Minor itaque, quod scilicet falsum sit octo gra- Calor ut
sus caloris in igne non producere nisi millesimam sepius vel
partem sui caloris in passo sibi applicato, probatur; octo, calor
primo enim calor ignis in aqua ebulliente non so- intensum
am plus quam millesimam sui partem, sed calorem extra se
produxit.

*Alius modus defendendi simile posse
agere in simile.*

*Alius modus defendendi simile posse
agere in simile.*

I. **A**lia hac in re sententia est quorundam recentiorum, qui intentionem qualitatum statuenter in gradibus homogeneis, affirmant non similitudinum in materia densa agere in sibi omnino similem, ut quod gradus intentionis in materia rara, sed passim contingere ut duo agentia aequalis omnino intentionis, ac densitatis, vel raritatis, se invicem in calore, luce, & aliis hujusmodi qualitatibus intendant.

II. Hæc sententia, quamvis à suis fautoribus accusatur, & expicitur, mihi nunquam visa est vera. Nititur autem præcipuè quibusdam experientiis, quæ cùm, ut plurimum, ex vritis, & aliis hujusmodi lubricis rebus desumantur, vereor ut sine fratre, ac solido. Certe non mihi tanti videntur, ut tot jam annis recepiissima in tchoffs doctrina, quæ similiter dicitur non posse agere in simile, labetatur.

III. Impugnatur hæc sententia primò: si enim una candela æqualis planè intentionis possit aliam intendere, ergo & una pars seu medietas ejusdem candela alterius lucem redderet intentionem, sicut una pars magis intensa in aliam ejusdem agentis minus intensam sèpè agit, quo pæco manus amissum frequenter ex parte calorem à vicinis denudò partibus recipiunt: & si aqua frigida calidæ admicatur, partes illæ, quamvis jam unitæ in se agunt, & reagunt, ergo idem facient due partes æqualis intentionis.

IV.
Sequuntur
tiam duo
vel tria lu-
minosa ut
quatuor
summa in
se invicem
lucem pro-
ducantur.
Impugnat secundò: sequitur enim duo vel tria
luminosa ut quatuor, duas candelas ex. g. decuplo,
imo centuplo plus lucis in se invicem producere,
quam in se habebant, quando primum applicaban-
tur. Sequula probatur, agens omne secundum Phi-
losophos effectum certè aquæ intensum in passo
sibi vicino, & capace producere potest, ac habet in
se, sed hic est subiectum vicinum, & capax, ergo.
Minor probatur primò enim supponimus unam can-
delam esse alteri vicinam: quod autem sit capax ma-
joris lucis, probatur primò enim dicunt hi auctores
de facto unam candelam alteri applicatam ejus lucem
intendere, si autem semel concedatur posse quid-
quam agere in aliud simile, & sibi tantillum dissimilare passum, ac limites ab hoc axiomate, simile
non agit in simile, prescriptos, transgredi, nulla est
ratio cur plures ab agente illo gradus recipere ne-
queat. Deinde, maximam videmus diversitatem in

valde intensum producit, sibiisque fermè in intensione æqualem; eosdem enim ferè habet effectus, magnum enim torquet, cibos coquit, & similia, ergo negari nequit quia habeat intensum calorem. Dignum aquæ illi tantisper inferant, videbunt utrum millesimam tantum caloris sui partem in eo producat. Deinde, si calor, aut siccitas ut octo millesimam tantum sui partem in passo externo producat, millesima tantum pars frigoris, aut humiditatis expellatur, siveque in omni re erit nullus plus frigoris & humiditatis, quam caloris, & siccitatis, quod tamen est aperte contra experientiam, nec ab illo admitti potest. Tertiò, dispositio ad ignem, etiam in primâ productione, est calor intensus, ut septem ex g. vel circiter, ergo calor in igne potest calorem ut septem producere in passo sibi approximato, cùm possit illud disponere ad ignem.

XI. Hinc infero, si argumentum supra positum nu. 5. si simile a- formetur in tribus calidis ut quatuor, vel sex, habi- turum majorem vim, cùm hic clarum sit posse illa calida non solum plus quam millesimam sui caloris partem in se invicem producere, sed gradus etiam aliquos, & calorem intensum, ut jam ostendit est, ad summum. Primò ergo ponamus tria illa calida ut quatuor vel sex conservari sine illâ admixtione frigoris, ut divinitus possint, tunc statim gradus aliquot caloris in se invicem producent, & illi alios, & sic statim inten- dent se ad summum, ut n. illo 5. diximus; eadem enim tunc de illis ratio est, ac de luminofis. Si autem existant modo connaturali, seu cum admixtione aliquot graduum frigoris, poterunt etiam tot gradus caloris in se invicem producere, quamvis lentiùs, ratione contrarij expellendi.

S E C T I O N I V .

Argumenta contendentia simile posse agere
in simile.

I.
Obj. duns
candelas,
juxta se po-
sitas appa-
vere clario-
res.

II.
Experientia
candelarū,
qua juxta
se ponuntur,
est hac in re d. 3. Gen. f. 7. ait esse manifestum, facis accensæ lu-
cem, à facibus alii circum circa positis, non augeri :

Sed contra : mirum est hanc experientiam afferri tanquam ad oculum patrem, cùm plurimi oculati testes, & qui rem hanc sedulè explorarunt, nihil unquam se hujusmodi in candelis juxta se colloca- tis, advertebant, aut un ex praesenti alterius ultam factam esse lucis accessionem. Unde P. Arriaga dicendum, experimentum fallax, judicium difficile.

III.
Obj. cande-
lam remo-
tiorem vi-
deri per
flammam
vicinoris,
ergo lucem
juam per
lucem illius
trajicere.

Objicunt secundo, & præcipue, etiam experien- tiā : constat, inquit, unam candelam æqualis plāne intensio- nis videri per flam- mā alterius, ergo per flam- mā illam trajicere lucem, ergo lucem hujus can- delæ intendit, cùm intendere nihil aliud sit, quam lucem luci addere in eādem parte subiecti. Quid ve- rd lucem per alterius candelæ flam- mā trajicere, est, inquit, manifestum, nam ut videatur, emittere de- bet speciem ad potentiam, & per totum medium, aliqui dabut actio in distans, ergo cùm hæc can- dela sit interjecta, per hujus etiam flam- mā debet speciem trajicere : ulterius, sed species, inquit, non distinguntur à lumine, vel saltē quicquid vide-

tur, non speciem tantum sed etiam lucem transmis- tit ad oculum, ergo. Hoc est præcipuum hujus opinio- nis fundamentum.

Contra : hoc enim probaret, non simile tantum agere in simile, sed res etiam remississimas agere in maxime intensas, & earum lucem augere. Quod sic ostendo : sicut candela cernitur per flam- mā alterius, ita res alia fusci coloris, quæque minimum in se habent lucis, si post candelam statuatur, per flam- mā candela videbitur, imò lychus ipse fuligino- fus, quem candela flamma ambit, per hanc videtur : & si lignum, aut lapis, vel aliud quidpiam subnigri coloris (quod proinde minimum in se lucis continet) in ignem conjiciatur, similiter per ignis flammam videbitur, ergo lucem per illam trajicere, ergo lapis ille & lignum fusco flammæ igitur, lychus fuligino- nus candela lucem intendit. Quod sanè creditu- admodum est difficile.

Ad argumentum itaque Respondeo, unam can- delam per aliam sibi similem non trajicere lucem, sed utramque junctis viribus constituere unicum agens totale, ut mihi est evidens contingere dum plu- res arenulae, aut muscae videntur à longe ut ostendam in libris de Anima, & plurimi affirmant de duabus levantibus idem pondus, trahentibus cym- bam &c. ex quo proyent, ut lucem ulterius, & in maiore intentione extra se producant, quæ singu- la producerent sigillatim : multitudo enim partium, ut conflat, conducit ad agendum. Non tamen in se invicem agunt, nec extra se lucem producunt inten- siorem, dum candela remotior videtur per proximi- rem, dari actionem in distans, licet candela illa per vicinorem nec speciem, nec lucem trajicere, nam ut in Physicis ostendit d. 3. f. 2. n. 11. ad vitandum actionem in distans, non requiritur ut agens agat per om- ne id quod interponitur inter illud & effectum, sic enim una pars ejusdem candelæ agere deberet in aliam, medietas scilicet à visu remotior in medie- tate propinquior, sed sufficit quod nihil mediet quod non sit vel agens, vel passum, ut hic contingit, duæ enim hæc candela, ut dixi, constituunt, unum agens totale.

Contra hoc insurgunt hujus opinionis patroni & dicunt, gratis, & contra experientiam dici duas il- las candelas attemperare suum concursum, & in unum agens totale coalescere : gratis, quia nulla hujus rei ratio afferri potest : contra experientiam, facere unum clare enim constat ex additione novæ candelæ non remitti lumen alterius.

Ad primum resp. non gratis dici lumines illa jun- tis viribus concurrere, id enim in aliis rebus passim docent Philosophi, ut in exemplo proximè posito arenularum, & de duabus vel tribus levantibus idem pondus, nec enim unus levat unam partem ponderis, alius aliam, sed quisque simul cum aliis levat totum. Sic in praesenti, non producit una candela unam par- tem lucis, alia aliam, sed utraque totam. Nec ulla videtur ratio assignabilis, cur utraque candela hoc modo concurrere non possit.

Ad secundum de experientia dico, non afferere me ex appositione secundæ candela lumen prioris remitti, sed, si sermo sit de lumine in ipsa candela flammæ existente, afferro ex adjunctione alterius can- dela nec augeri illud, nec minui : si vero loquamur de lumine jam ab utrâque candela in aere, aut alio passo externo, chartâ scilicet, aut pariete, producto, dico, hoc lumen esse intensius post adjunctionem secundæ candelæ, quam antè, nec dari tunc attem- perationem concursus hoc sensu, quasi prima can- dela minùs fortiter operetur quam antea, sed opera- tur fortius : quo enim sunt plura agentia, eo effectus est

est major, sicut quo plures partes plumbi, aut terræ sibi invicem conjunguntur, eo impetus & gravitatio est intensior, ac motus concitator.

IX. *Objiciuntur experientiam lumenum diversorum colorum.*
Tertio & præcipue contra hoc quod dicimus duas illas candelas junctis viribus operari per modum unius agentis totalis, aliam experientiam opponunt, ut probent candelas illas operari singulas, seu diversas, & non simultaneo concursu, seu per modum unius. Tribus, inquit, lucernis (singularum lucem distinctionis gratia) ponamus esse diversi coloris, rubri, viridis, & cærulei) objiciatur tabula in cuius medio sit foramen è diametro oppositum lucernæ rubrae, quæ inter tres sit media. In hoc casu tres hæ lucernæ per foramen illud tria diversa lumina in oppositum parietem trahent, non confusæ, & per modum unius, sed sigillatim, ita ut in pariete adverso non unum lumen mixtum, sed triplex diversum appareat, rubrum, cæruleum, viride, sive quodque lucernæ correspondens.

X. *Reph. lucernæ illas aspergunt ad tabulam concurre per modum unius agentis totalis.*
Hoc argumentum est plausibile: puto tamen non difficulter solvi posse. Dico itaque tres illas lucernas, si non coercentur, quo minus quaqueversum radios suos versus latitudinem diffundant, in totâ parte aeris usque ad tabulam, & in foramine ipso concurre per modum unius agentis totalis, nec operari sigillatim, ita ut lucerna rubra producat lumen rubrum, viridis viride, cæruleum cæruleum, sed omnes tres conjunctæ concurrunt ad lucem producendam, quæ realiter & est rubra, & viridis, & cærulea, & singulæ partes intensio illius lucis omnia hæc tria prædicata in se identificata continent: sicut eadem visio frequenter est indivisibiliter visio albedinis & nigredinis, & plura objecta concurrunt ad speciem objectivæ indivisibilem. De quo plura in libris de Anima.

XI. *Si cornu radij coercentur non concurrunt simul, sed singula.*
Dixi, si lucernæ non coercentur quo minus quaqueversum radios suos versus latitudinem diffundant: si enim, ut quandoque sit, ita vitris quibusdam cohibentur, ut non nisi in foramine illo in medio tabulæ earum vis operativa conjungatur, ubi se intersecant, tunc illuc primum agunt per modum causæ totalis, & lucem tria illa prædicata seu colores identificatos continentem illic tantum producent.

XII. *Ex alterâ parte tabula non concurreunt.*
At verò lucem quam ex alterâ parte tabulæ per illud foramen producunt, non efficiunt per modum unius cause totalis, seu omnes unam, sed singulæ suam. Ratio est clara, tabula enim impedit quo minus hoc modo concurrant, cùm nullum punctum spatij vel parietis sit, à quo per foramen illud lineâ recta ad omnes tres, vel etiam ad duas ex illis candelis duci possit, unde nil mirum, si ex alterâ parte tabulæ operentur sigillatim.

S E C T I O VII.

Objectiones contra heterogeneitatem graduum.

I. *Non inconvenienter loquitur, quæ qualitas omnes non eodem modo componuntur.*
Objicies primò: non loqui nos consequenter, qui qualitates quasdam, ut constat ex sec. secundâ, asserimus componi ex gradibus homogeneis, alias ex heterogeneis. Resp. nullam hic esse inconsequiam, nec enim eadem necessariò esse debet omnium qualitatum compositio. Sicut quod res aliquæ componantur ex materiâ & formâ, non sequitur debere omnes hoc modo componi, cùm peculiaris esse posit ratio de quibusdam, quæ non reperitur in aliis. Unde, ut supra videmus d. 3. de cœlo f. 3. multi & graves auctores docent cœlum hoc modo non componi, sed esse corpus simplex. Specialis ergo simili-

ter esse potest ratio, cur licet qualitates aliquæ sint homogeneæ, aliae tamen componantur ex gradibus heterogeneis, ut ostendimus suprà sect. 3.

Objicies secundò: ex opinione de heterogeneitate graduum sequi dati infinitum simpliciter, cùm *Compositione ex gradibus heterogeneis non arguit infinitum simpliciter.* sint infinita partes, & una in perfectione aliam excedat, ergo quæ superat infinitas, quarum una est perfectior alia, erit in perfectione simpliciter infinita. Distinguo ultimum consequens, quæ superat infinitas determinatas & signabiles, concedo; infinitas proportionales, nego: sed solum est infinita secundum quid, & perfectione proportionali. Deinde, idem, quoad hoc, est in gradibus homogeneis, supposita opinione de compositione continui ex partibus & punctis, nam si sint infinita partes, & singulæ addant perfectionem, qualitas illa erit infinitè intensa. Idem etiam est quoad molem in quantitate, siquæ non est hæc peculiaris difficultas, cùm excessus iste sit solum proportionalis, & indeterminatus, non determinatus, & simpliciter.

Objicies tertio: argumentum Theologicum: ex III. nostra nimur sententiâ sequi, per actum remissum Obj. sequi cujuscunque virtutis posse hominem mereri majus unum plus præmium, quâm per actum valde intensum charitatis: ponamus enim duos homines, quorum alter habet gratiam ut sex, alter solum ut unum, hic eliciat sum, quâm actum charitatis ut tria, ille actum eleemosynæ ut duo, prior solum habebit pro præmio gratiam ut quatuor, secundus gratiam ut septem, nam meretur aliquod præmium, ergo debet ipsi aliquid gratia datur; sed, quæcunque gratia datur, debet secundum hanc sententiam esse major sexto gradu, cùm per hunc actum intendatur prior gratia, ergo per actum remissum mereretur quis plus, quâm aliis per infinitum.

Si dicantur gradus gratiæ esse similes, & intensio nem in eâ fieri per partes homogeneas, quod suprà *Reph. concea* verius esse asserimus de omnibus qualitatibus non *dendo actum remissum* operativis, & etiam de operativis æquivocè, cessat illius esse vis argumenti, ut constat. Sed quomodo conque fiat magis meritis intentio in gratiâ, respondeatur cum P. Suarez To. I. *torium acta* in 3. p. d. 4. lect. 4. concedendo totum: cuius ratio est, *intensa alterius.* quia non ex merâ majori intensione actum est spe- ciatum meritum, sed ex dignitate etiam personæ: persona autem, quæ habet plus gratiæ, est dignior, & consequenter actus omnes ab ipsâ ut ass. & tali gratiâ procedentes, sunt digni majori præmio, cùm dignificantur à gratiâ in animâ illius existente, ut ostendi d. 4. de Incar. f. 3. Unde quodvis opus meritorium, quod Christus in quantâcunque remissione eliciisset, fuisse valoris & meriti simpliciter infiniti, ob gratiam scilicet personalem Verbi.

Quod verò dignitas personæ plurimum confe- rat ad meritum, inde clare videtur ostendi: nullus *Dignitas persona plus* enim est qui non longè pluris facit obsequium sibi à Rege vel Principe præstatum, quâm à plebeio. Et *sumum con-* hinc apertissime etiam intelligitur quomodo Beatis- *serit ad me-* sima Virgo plus mereretur, quâm omnes sancti simul: quod scilicet in primo immaculatae sive Conceptio- nis instanti, multo plus gratias sibi habuerit infusum, quâm alii sancti in prima suâ sanctificatione.

Secundò respondeatur cum P. Hurt. h. d. 3. sect. VI. 6. n. 88. & 89. & idem docet P. Vasq. f. 2. & aliis, *Deus punie* *Deum semper punire cœtra, premari ultra condignum;* *cœtra, pre-* cùm ergo nolit Deus solum actum bonum, & in gra- *mitulra* *condignum.* tiâ elicitum carere præmio, & præmium huic actui proportionatum sit jam prius datum, dat illi præ- mium majus, quâm meretur, quod infinitam Dei bonitatem & liberalitatem commendat, qui potius multo majus præmium conferre vult ob actum aliquem remissum, quâm permittere ut sine præmio permaneat.

Objicies

VII.

Objicies quartò: res diversæ speciei non possunt inter se uniri, & continuari, ergo nec hæc partes qualitatum. Respondetur distinguendo antecedens, res diversæ speciei completæ, & quæ invicem non ordinantur ad constituendum unum totum, non possunt continuari, concedo antecedens; res diversæ speciei incompletæ, & quæ ordinantur ad constituendum unum tertium, nego: sicut multi ex adversariis concedunt de partibus heterogeneis formarum perfectorum viventium, ut sunt caput, collum, pectus equi, aut leonis: has enim partes videmus inter se continuari ad constituendum unum animal. Uniuersit verò hi omnes gradus immediate eidem parti subjecti, non tamen immediate sibi, sed octauus gradus unitur tantum septimo, septimus octavo & sexto, & sic de ceteris.

VIII.

Objicies quinto: si gradus sint heterogenei, queretur, superfluum esse primum adveniente secundo, & secundum adveniente tertio, & consequenter debere his advenientibus, perire, cùm natura, ut suppeditat necessaria, ita abhorreat superflua. Ex eo quod gradus sint heterogenei, nulla sequitur superfluitas. Sequela probatur, tertius enim gradus est perfectior primo, & secundo, ergo illi sunt superflui, cùm quidquid possit præstare primum, possit tertius, & idem est de aliis omnibus gradibus, sicut adveniente octavo, alijs omnes debent perire. Resp. ut aliquid non sit otiosum, vel superfluum, sufficit quod ulli muneri deserviat, hic autem gradus inferiores, cùm sint naturaliter subordinati superioribus, sunt aliquo modo dispositiones ad illos, sicut quantitas est aliquo modo dispositio ad alia accidentia, primæ qualitates ad secundas, diaphaneitas ad lucem &c.

IX.

Dices; quare tamen sunt dispositiones activæ, ostenditur, cùm nihil agant; totum enim quod potest primus, vel secundus, potest tertius. Resp. primò, esto, pro presenti nihil agerent gradus illi, adhuc non esset superflua eorum activitas: sicut juxta adversarios licet lux non producat calorem in præsentia caloris, adhuc non est superflua in luce virtus caloris productiva, quia potest illam producere in absentiâ agentis calidi. Sic in præsenti, ubi destruet fuerint gradus superiores, operari poterunt inferiores. Et hoc expedit bono, tum universi, tum illius subjecti in quo sunt hæc qualitates, ut nimirum possint agere in sua contraria, & se usque ad ultimum defendere, quod tamen non possent si unus tantum esset gradus activus in subjecto, sicut enim, eo ablato, nullus haberet vires ad resistendum contrariis. Secundo dico, etiam dum adhuc alijs gradus, operari hos & concurrent simul cum gradibus superioribus ad gradus illos, quos possent producere si essent soli, & sine gradibus superioribus, juvant enim gradus superiores ad illos gradus citius, & in majori distantia producendo: sicut enim multitudo partium in diversis subjectis hoc præstat, ita & multitudo graduum in eodem.

X.

Duo intellectus non possint esse in eadem anima. Et hinc clare solvitur quod objiciunt aliqui, nihil præstare posse unum intellectum imperfectum quod non possit præstare perfectior, ergo adveniente perfectiore intellectu, deberet prior cessare. Resp. enim non posse concurrent simul duos intellectus ad eundem actum, vel saltem non juvare quidquam ad actum illum majori celeritate eliciendum. Imò retorqueri potest argumentum, duo intellectus aequalis perfectionis non possunt esse in eadem anima, ergo nec duo gradus caloris aequales in eodem subiecto.

XI.

Cur non possit anima vegetativa esse simul cum rationali. Refellitur etiam quod objici solet, adveniente anima rationali in materiam, perire animam vegetativam, sicut antea fuisse in illa materiâ, quia nimirum esset superflua. Hoc, inquam, primò retorquetur, nam non minus repugnat esse simul duas

animas rationales ejusdem omnino rationis, quā animam vegetativam simul cum rationali, quæ etiam est vegetativa, ergo nec poterunt duo gradus similes & homogenei esse simul in eodem subiecto, quod tamen affirmant adversarij. Ratio ergo cur non possit anima vegetativa esse simul cum rationali est, quia nec est dispositio ad illam, cùm dispositiones sint accidentia, nec alij usi deserviret, quidquid enim præstare possit anima rationalis cum hac formâ, possit sine illâ; idque aequè commodè, cùm anima rationalis sit formaliter vegetativa: gradus autem inferiores, ut dixi, juvant superiorem ad effectus celerius, & in majori distantia producendo.

SECTIO VIII.

Alia quedam argumenta contra compositionem qualitatum ex gradibus heterogenes.

Obijcit sextò P. Arriaga hic d. 3. f. 3. n. 75. si plures partes lucis omnino similes ponerentur in eadem parte subjecti, plus lucis producerent in aere vicino, & perfectiore speciem, ac visionem in oculo, sicutque major lux perciperetur in illo objecto, quā si ibi non essent tot primi gradus lucis, ergo ex eo quod modò appareat major lux in aere, non rectè quis intulerit esse ibi plures gradus inæquales, seu heterogeneos, cùm homogenei ad hoc sufficiant.

Resp. hoc argumentum in meis principiis nullam habere vim; non enim inde infero, calorem, lucem, & alias qualitates operantes univocè componi ex gradibus heterogenes, quia major lux aut calor in subiecto aliquo percipitur, sed ob incommoda quæ sequentur si componerentur ex gradibus homogenis, ut ostendi supra sec. tertiam.

Obijcit idem septimò, n. 80. liquor aliquis perfectè ruber producit perfectam speciem ruboris in oculo, si tamen admisceatur aqua, minus perfectam producit speciem, & non videtur adeò ruber, ergo miscetur intensio non sit per gradus perfectionis, sed solum per additionem graduum similium in eadem parte subiecti.

Huic objectioni respondent quidam, per admixtionem aquæ destrui aliquos gradus intensiōis illius rubri coloris, & propterea, inquit, minus movet visum. Sed contra hoc est, nam aqua nullum in se habet colorem nec appetit quare non possit manere permixta colori rubro, quin partem illius destruat. Deinde, affirmant multi si aqua misceretur vino, posse artificio quodam extrahi denud totam aquam, & tunc vinum appetere ejusdem planè coloris atque appetebat ante admixtionem aquæ.

Hoc etiam argumentum in meâ sententiâ non urget, qui non inde deduco qualitatem componi ex gradibus heterogenes, quia appetit major quā antea, sed ob alias causas allatas sec. tertiam. Resp. tamen idem in hoc casu rubedinem in liquore illo rubro non ita perfectam sui speciem in oculo producere, quia per interpositionem aquæ partes vini magis à se invicem separantur, quo autem partes aliqui agentis magis inter se uniuertur, fortius agunt. Sic in ferro calefacto non est tam intensus subinde calor, atque in aere, velflammâ, & tamen calor rubrum illi est actior, & effectum citius producit, ac mixtum magis sentitur in manu applicatâ, quā flamma, quæ tamen habet in se calorem penè in summo. Sic aqua magis humectat quā aëris, esto hujus humiditas sit intensior, quia scilicet partes aquæ sunt magis inter se constipatae.

SECTIO

S E C T I O I X.

Reliqua circa intensionem qualitatum.

I. **Q**uæres primò, utrum certus sit statuendus numerus graduum; an intendi qualitates possint ulteriùs, & ulteriùs in infinitum? Quod aliis terminaturalibus nis proponi solet, an in intensione qualitatum detur non datur maximum? Resp. quoad qualitates supernaturales, maximum, sed intendi possunt in infinitum. gratiam, lumen gloriæ, actus & habitus fidei, spei, charitatis, &c. posse eas intendi in infinitum. Quia non est ex quo capite limitentur, non ex parte efficientis, cùm causa efficientis sit solus Deus, non ex parte subjecti, cùm recipiantur in potentia illius obedientiali; nec demum ex parte objecti; cùm Deus sit magis ac magis cognoscibilis, amabilis, & participabilis in infinitum.

II. **Q**uoad alias qualitates, videtur necessariò statuendus certus alquis, & determinatus numerus graduum, in qualitatibus saltem activis, quæ habent contrarium, ut in quatuor primis: & licet vocari potuisset duodenarius numerus, vel vigesimus, aut etiam fortasse centesimus; communiter tamen à Philosophis claritatis gratiâ vocatur octonarius. Ratio hujus est, quia primus gradus frigoris ex naturâ suâ expellit ultimum seu supremum, & perfectissimum caloris, habetque cum eo peculiarem repugnatiā, ergo debet esse aliquis hujusmodi gradus supremus determinatus, cum quo ipsi intercedat hæc oppositio, & quem determinatè expellat: quod tamen fieri ex ipsis harum qualitatum naturis non posset, si nullus esset determinatus numerus graduum, ut constat, nec enim determinata oppositio reperiit potest, nisi inter gradus determinatos, & determinatè sibi repugnantes.

III. **D**ixi, in qualitatibus quæ habent contrarium, nam in luce videntur posse plures, & plures gradus superaddi naturaliter in infinitum: primò enim hic non est illa determinata oppositio inter gradus, cum lux non habeat contrarium. Secundo, subjectum non est limitatum ad octo solum gradus; subjecta enim quæ hoc modo limitantur ad certum numerum graduum, sicut habere non possunt plures, ita nec determinato illo numero carere. Sic materia prima, quæ est capax unius solum formæ, debet semper unam habere. Sic mixta omnia habere debent octo gradus vel frigoris vel caloris: at verò videntur aërem nunc habere plus, nunc minus, nunc nihil lucis, ergo non est illi praefixus certus numerus graduum lucis, sed potest plures & plures habere in infinitum. Idem videtur de impetu, in d. amore & odio circa idem objectum, hic enim licet sit oppositio, non tamen est peculiaris illa respondentia in gradibus, cùm quivis maximè remissus actus odij expellet intensissimum amoris, & è contrâ.

IV. **Q**uæres secundo, utrum qualitates naturales habentes contrarium, possint saltem divinitus augeri in infinitum? Non est quæstio utrum possit Deus qualitates has augere addendo novos gradus similes prioribus, ut decem alios gradus ut octo, ut septem, ut sex &c. de hoc enim non est dubium, sed utrum divinitus sint possibles plures gradus heterogenei supra octavum, ut nonus, decimus, &c. qui licet naturaliter uniri his non possint, possint tamen

supernaturaliter in igne, aquâ, ferro &c. Resp. posse qualitates illas hoc modo augeri supernaturaliter in infinitum. Ratio est, quia non apparet ex quo capite id repugnet; non ex parte agentis, agens enim est ipse Deus; nec ex parte subjecti, quia solum obedientialiter eos recipit; nec demum ex parte ipsius qualitatis, quidni enim intendi ulterius & ulterius poterit in infinitum, sicut extendi?

In his autem gradibus supra octavum non est illa peculiaris oppositio inter aliquos gradus determinatos, cùm nullus sit supremus in ordine ad divinam bus non datum, cui aliis determinatè opponatur. Idem tur maxime dico de minimo, nempe qualitates istas non minima habere minimum in intensione, sed posse in minore & minore intensione produci in infinitum.

Quæres tertio quibus rebus competit intensionis? **V.** Actioni productivæ qualitatis intensibilis videtur eodem modo competere intensionis, ac qualitati ipsi quam productum, cùm ut quo videatur habere tot gradus, atque illa ut quod. In quantitate reperiit non posse intensionem videtur clarum; intensionis quippe fieri debet in eadem parte subjecti, quantitas autem naturaliter petit habere partes extra partes, easque impenetrabiles: cùm ergo duas partes quantitatis non possint esse naturaliter in eodem loco, multò in eodem subiecto.

Ubicatio etiam, & duratio non intenduntur vel remittuntur; nec enim unus homo magis aut minus est in hoc loco, aut tempore quam alius, si uterque in illo existat: nec aliunde ulla appareat ratio cur intenduntur, sicut appareat in actione productivâ qualitatis intensibilis; quod enim una res difficilius moveatur loco quam alia, non provenit ex ubicacione præcisè, sed vel ex majore pondere, vel virtute restitutiva seu majoribus viribus, quibus propellenti activè resistit. Quid de relatione dicendum sit, tamen de intensione Relatio distinguatur à fundamento & termino: de quo suo loco.

Principia ergo difficultas est de formâ substantiali, quam licet omnes ferent Philosophi cum Aristotele cap. de substantia dicant, sicut & omnem aliam substantialiam, non suscipere magis & minus, in assignanda tamen ratione non parum eos laborare video. Ratio ergo assignari potest primò, quia substantia est quasi basis, & fundamentum rei, ac proinde licet alia, quæ ipsi accidunt, intendi possint, & remitti, non tamen ipsa forma substantialis, sed omnino eadem manere semper debet firma ac stabilis. Deinde, non aliam ob causam assignamus intensionem in qualitatibus, nisi quia quotidiana ad hoc experientia cogimur: nihil autem ad hoc cogit in forma substantiali. Præterea anima rationalis posset intendi; si enim hoc ipsi non repugnet ex conceptu formæ substantialis, ex nullo certe capite repugnat; nam non ex eo quod sit spiritus, qualitates enim spirituales intenduntur, & remittuntur.

Quæres quartò, quomodo uniantur gradus intensionis? Resp. quoad unionem cum subiecto, singularæ partes intensionis uniuntur totidem unionibus distinctis, quæ sunt partes: si enim omnes unicâ unione subiecto unirentur, quoties minima pars destrueretur, periret etiam unio omnium aliarum partium. Quomodo verò gradus uniantur inter se, dicendum est supra sec. septimam, 4. septimo.

DISPUTATIO XI.

De Rarefactione, & Condensatione.

SECTIO PRIMA.

Diversae opiniones circa rarefactionem.

I. *Dari rarefactionem confusat experientia. Definitio Rari, & Dens.* **D**ari rarefactionem, & condensationem certius est, quam ut de eo dubitare quis possit: experientia enim in dies docet, lac, & aquam, dum calefunt, duplo plus loci occupare quam dum sunt frigida. Definitur vero Rarum ab Aristotele, quod sub magnis dimensionibus parum habet materia. Densum vero, quod sub parvis dimensionibus multum habet materia: per materiam autem, ut in libris de cœlo d. 3. l. 4. n. 3. notavimus, dum de corpore simplici, non intelligitur materia prima, cum raritas & densitas reperiuntur in qualitatibus extra materiam existentibus; sed intelligitur aliquid habens plures partes, quam dilatari possunt & constipari. Hic ergo inquirimus, quomodo rarefactio hæc, & condensatio contingent: quam licet ubique obviae, ex omnibus tamen rebus naturalibus forsan sunt explicata diffimæ.

II. *Prima sententia ait in Rarefact. & Condens. acquirit, ac deperdi quanitatem.* **P**rima ergo sententia est Scotti in 4. dist. 12. q. 4. Marsili. l. 1. de Gen. q. 15. Tolet in Phys. q. 11. & aliorum, qui asserunt in Rarefactione semper acquiri novam quantitatem, & per condensationem deperdi. In hoc tamen differunt auctores hujus sententiae, quod aliqui dicant totam novam quantitatem acquiri, priori deperditæ, alij partiale. Argumenta ponentur postea.

III. *Non acquiritur nova pars materie, ergo non quanitatis.* **I**mpugnatur hæc sententia primò: nam non acquiritur per Rarefactionem vel tota nova, vel nova pars materie, cum hæc creetur, agentia autem naturalia creare non possunt, ergo nec acquiritur nova pars quantitatis. Patet consequentia, nam inde sequeretur, vel aliquas partes materie informari dubius partibus quantitatis, vel aliquas partes quantitatis esse sine omni subjecto.

IV. *Per predicationem non est quaevis quantitas non videtur difficiens ratiocinationis.* **S**ecundò impugnatur: nam incurunt in easdem difficultates, quas cupiunt evitare, nempe per Rarefactionem ponit eandem partem quantitatis in duobus locis: per Condensationem vero duas partes penetrari inter se: hæc, inquam, inconvenientia non videtur difficiens ratiocinationis.

V. *Nulla est nova quantitas in Rarefact.* **T**ertiò: hæc omnia solvi possunt per maiorem extensionem localém, cum hæc sola sufficiat, & omnes difficultates, quæ oriuntur circa hanc præsentiam localém solvere ipsi debeat in extensione præsentie localis, quam tribunt materie.

VI. *Materia non habet partes à quantitate.* **D**ices, materia non habet partes ex se, sed à quantitate. Nego antecedens, in homine enim, vel equo, etiam ablata omni quantitate, caput distingueretur realiter à pede, & materia hominis non esset individualis, sicut anima.

VII. *Si nova pars quantitatis per Rarefact. producatur, eadem pars materia erit in duobus locis.* **D**ices secundò: materiam esse in loco per quantitatem. Primo, hoc negatur, sed est in loco, sicut res omnes aliae, per ubicationem. Deinde, esto ita sit, ergo, cum secundum hos auctores detur ipsi nova quantitas, & hæc sit in diverso loco à priore, materia, quam per eam est in loco, debet esse in duobus locis simul: sicut si eadem pars materie, vel quanti-

tatis haberet diversas ubicationes loco dissitas, esset in duobus locis. His etiam difficultatibus urguntur, iij qui aiunt totam priorem quantitatem deperdi in Rarefactione, & Condensatione, & aliam totalem illius loco produci.

VIII. **S**ecunda quorundam antiquorum sententia, que recentioribus etiam nonnullis hac stetate placet, ob difficultates in opinione Aristotelis affirmat raritatem fieri per quasdam vacuitates intra partes relatas: condensationem autem per earundem partium constipationem, ita ut nullæ, vel paucæ relinquantur ejusmodi vacuitates. Res proinde omnes ait haec sententia cribri instar, variis esse foraminibus pertutas, & infinitis propè rimulis faticere, quam per rarefactionem aperiuntur magis, per Condensacionem occiduntur.

IX. **C**ontrà: per hæc rimulas, & foramina non explicatur natura Rarefactionis, nec verificatur definitio raritatis. Rarum quippe est, quod sub magnis dimensionibus parum habet materia: ergo debet id, quod rarefit, occupare plus spatii per Rarefactionem, quam occupabat antea: per solas autem has vacuitates id non præstat, cum spatium illud vacuum non occupetur à materiâ rei hoc modo extensæ. Sicut ergo spongia plena aquâ, & vesica aëre, non dicuntur propriæ rarefieri, quia licet partes aliquo modo extendantur, quantum tamen acquirunt versus unam dimensionem, deperdunt versus aliam, ita nec rarefieri dicetur res aliqua per interpositionem harum vacuitatum, quia simpliciter non occupat plus spatij res illa per eas, quam antea. Sicut nec rarefieri censetur globulus cerae in longum productus, aut corium illud taurinum in minutissimas partes, & quasi laminas dissectum. Hæc sententia magis impugnabitur secundum sequente, in opinione de corpusculis, eadem enim fermè quoad hoc videtur utriusque ratio.

X. **T**ertia eorum sententia est, qui continentem componi afferunt ex punctis crassis, & virtualiter divisi bilibus, ac proinde per rarefactionem unum punctum extendi dicunt ad locum duorum; per Condensationem vero idem coarctari afferunt, & in minorem locum redigi. Hæc opinio, si admitteretur continuum constitui ex hujusmodi punctis, posset commodissime sustineri. Nec ullam esse existimatio in hæc controversiâ sententiam, in qua quis faciliter a difficultatibus circa Rarefactionem, & condensationem expediret. Sed aliam opinionem secutus sumus in Physicis.

SECTIO II.
Referuntur & impugnatur sententia Rarefactionem explicans per corpuscula.

I. **Q**uartæ itaque sententia affirmat Rarefactionem fieri per interpositionem quorundam corpusculorum; & è contrâ, Condensationem per eorundem exclusionem. Quæ sententia ab eâ quam retuli secundum præcedente n. 8. in eo solùm differt, quod intervalla, per interquæ auctores illi vacua relinquent, hi corpusculis missis repleant: ita præter quasdam ex antiquis philosophis, Okam opusc. de Eucharistiâ, Gabriel. Valles. 4. Phys. tex. 84. & controversia 77. P. Arriaga d. 16.

d. 16. Phys. f. 10. n. 195. P. Oviedo hic contr. 7. p. 5.
& ex recentioribus nonnulli.

II.
Sequuntur ex
hac senten-
tiā mare-
riam, &
quantitatem
aqua rare-
facta non
posse denuo
condensari.

*In hac sen-
tentia aqua
condensari
possit, &
res que
densissima
ac rara.*

Impugnatur hæc sententia primò: sequitur secundum hunc modum philosophandi materiam & quantitatem rarefactam non posse denuo condensari: ponamus enim aquam ebullientem jam per intermixtionem corpuscolorum rarefactam, & duplo plus spatij occupantem quām anteā, in illā extensione à Deo conservari, & à totā illā materiā tolli etiam omnem formam substantialē, & accidentia, præter quantitatē: jam materia hæc & quantitas non posunt, ne quidem virtute Angelicā, condensari, vel quæro qua ratione id præstabit Angelus? Dices tollendo materiam illam corpuscolorum, & materiam ac quantitatē aquæ ad priorem statum reducendo. Contra, Angelus intuitivē videns materiam illam, & quantitatē post ablationem formæ substantialis & accidentium, non sciet, quæ fuerit materia, aut quantitas corpuscolorum, quæ aquæ, cūm in hac sententia nullā planè sit in materiā, aut quantitate aëris, aquæ, ligni, ferri, aut alterius cuiuscunq; rei in extensione differentia. Deinde, licet Deus id ipsi dicere, adhuc si hoc sufficiat ad condensationem, ergo si Angelus hinc inde ex aëre purissimo parvas alias partestolleret, & aërem ad minorem locum redigeret, aër iste magis condensaretur, quod dici nequit in hæc sententia, aërem enim secundum hos auctores, est res tam densa, ac illa esse potest. Idem est de ferro, aere, marmore &c.

III.
Vinum rubrum rarefactum ap-
pareret sub-
pallidum, si
cum appareret
mixtum aqua.

Impugnatur secundò: experientiā constat vinum, lac, ceram &c. duplo, imò triplo plus loci per rarefactionem occupare, quām antē occupabant, ergo si rarefactio fiat per interpositionem corpuscolorum, se in minimis quasque rei rarefactæ partes insinuantur, deberet vinum rubrum rarefactum, dum corpusculis illis miscetur, multum de suā rubidine in ordine ad visum remittere, sicut videmus in eodem vino contingere, dum miscetur aqua. Contrarium tamen constat experientiā. Hoc multò clarius certatur in lacte rarefacto, & omnium clarissimè in cera.

IV.
Si rarefactio
faciat cor-
puscula,
quando
aqua mi-
cetur vino,
utrumque
rarefieri.

Impugnatur tertio: si rarefactio fiat per disjunctionem partium, sequitur, dum aqua miscetur vino, & aquam & vinum rarefieri, cum illarum partes per interpositionem corporis fluidi à se invicem disjungantur, & gr̄e enim assignabit ratio, cur partes aquæ per interpositionem atomorum disjunctæ censeantur rarefieri, & non per interpositionem vini, aut alterius corporis fluidi. Quod magis urget in opinione P. Arriaga, qui d. 16. Phys. f. 10. n. 226. ait aërem esse maximè densum. Si ergo potest aliquid rarefieri per interpositionem illius, quod est densius, à fortiori per id quod est minus densum. Sed certum videtur aquam vino admixtam non rarefieri, sic enim rarefieri aqua frigida, dum alia ipsi aqua frigida plenè similis admisceretur, quod non existimo quemquam dictum.

V.
Sequuntur ex
aeribus den-
sissimis fieri
unum ma-
ximum tam
etiam raro.

Impugnatur quartò: sequitur ex hac sententiā, duo densissimis na facere unum maximè rarum. Probatur sequela, quando aqua igni imposita rarefit per intermixtionem aëris, ut afferunt hi auctores, aër ibi inter partes illas aquæ per partes sui minutissimas interclusus, est secundum ipsos, ut vidimus, densissimus; sed partes aquæ, quibus partes illæ aëris interponuntur, sunt æquæ densæ ac partes aëris, ergo sunt similiter densissimæ. Probatur minor, idèo secundum ipsos partes illæ aëris sunt densissimæ, quia per interpositionem alicujus alterius non disjunguntur, sed partes aquæ, quibus interponuntur hæc aëris particulae, non magis disjunguntur, quām partes aëris, alioquin continuum divideretur in omnes suas partes, ergo sunt æquæ densæ, ac partes aëris, ergo den-

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

sissimæ, ergo ex duobus densissimis sit unum maxi- Non magis
mè rarum. Conf. hinc ulterius sequitur; non magis aer rarefacta
aqua rarefieri ab aëre, quām aërem ab aqua. ceres aquam
quam aqua aërem.

Impugnatur quintò: quidlibet in hac sententiā rarefieri posset, saltem divinitus, per quodlibet; rarefactio enim formaliter non sit per formas substan- Quidlibet in tiales, cūm hæc non distendant, nec separant partes, sententiā de corpusculis sed ex se possint cum iis penetrari, & in accidenti- rarefieri pos- bus, etiam ab omni substantiā separatis, inveniatur rarefactio, & condensatio: nec minùs maneret aqua set per quod- liber. illa rarefacta, si Deus detrueret formam substantiam aëris interpositi, quām modò, ergo quantitas sola est, quæ facit rarefactionem: cum ergo quantitas in omni re sit ejusdem rationis, quæcunque res per partes illas minutis alteri cuicunque interposita, illam rarefaceret. Sed hoc dici non potest, ut suprà ostendi n. 4. quoad rarefactionem, & quoad condensationem num. secundo.

Tandem in hac sententiā non servatur conceptus & definitio rari, cuius essentia est, ut habeat parum In hac opere materia sub magnis dimensionibus: in vino autem rarefactione, licet materia eius sit sub aliis, non tamen est sub majoribus dimensionibus, quam antē, ut latius declaratum est sec. præcedente, n. 9. in impugnatione secundæ sententie.

S E C T I O III.

*Duabus experientiis impugnatur sententia
de interpositione corpuscolorum in
rarefactione.*

Cum res hæc, de qua agimus, oculis subiecta sit, ex iis etiam, quæ oculis subiectiuntur, optimè decidetur: nempe experientiis: ex infinitis autem, quæ contra hanc sententiam afferri possent, duas tantum hic adducam, quas, licet ab hujus sententia aëribus acriter videam impugnari, existimo tamen his impugnatoribus nihil earum vim infringi.

Prima sit: Dum ampulla vitrea, seu cucurbitula carri applicatur, videmus carnem paulatim intumescere: cuius alia reddi ratio nequit, nisi quod extinto igne, aër, qui anteā ab igne illo erat calefactus, ideoque rarius, paulatim refrigescat, & condensetur, sicutque, ne detur vacuum, caro paulatim assurgit, ut in locum aëris succedat.

Respondet P. Arriaga d. 16. Phys. f. 10. n. 224. in tumescere tunc carnem, non ad vitandum vacuum, sed quia per ignem dilatantur carnis pori, quibus aperitis ingrediuntur corpuscula, sicutque elevant caro in am- apertis, dilatantur corporis fluidi, contraria, si potest esse, ignis dilatet illos poros, ergo tunc deberent ingredi quod carnis corporis fluidi, quando pori maximè dilatantur, seu port dilatentur, quando est ignis: videmus tamen contrarium, & non intumescere carnem, nisi post aliquod intervalum, extinto jam igne. Imò ait ipse, non elevari penitus carnem nisi fermè intra medium quadratrem, ergo secundum ipsum ingredi deberent hæc corpuscula, quando calor est jam aucto minor, & pori ferme denuo obstruti. Et idem est si dicat dilatari poros per calorem, tunc enim deberent dilatari, & corpuscula ingredi, & consequenter caro intumescere, quando calor est maximus; & tamen experientiā constat, ut dixi, eam non intumescere nisi destructo fermento omni calore, ergo hæc non potest esse causa tumoris, sed illa quam suprà assignavi de constipatione aëris jam frigescens, & ad vitandum ve-

*Res sensibus
subiecta op-
timè expe-
rientiis deci-
duuntur.*

*Experientia
cucurbitula
et res offer-
dit non fieri
rarefactio-
nem per cor-
puscula.*

III.

IV.

Q q

453

dom uite
us ostendit
cucurbitula
ro intumescit
scit ubi est
manu calo-
ris.

tiet in reliquis partibus intensorem calorem quam in ea parte, in qua est cucurbitula, ergo pori illi magis deberent aperiri, & corpuscula, seu aer vicinus ingredi, & carnem elevate: contrarium tamen videamus, caro namque hec modo in ea sola parte elevatur, cui adharet cucurbitula, in qua tamen est multo minus calor, & consequenter pori minus aperi. Contrà tertio, licet pori essent tunc aperi, quid tamen cogit aerem, ut per illos ingrediatur, saltem tam vehementer, ut carnem adeo violenter elevet? cur non poterit manere in cucurbitula.

IV.

Non est ne-
cessarium ad
vitandum
in hoc casu
vacuum, ut
caro in cu-
curbitula
elevetur in
instante.

Respondet idem secundò, non posse carnem in hoc casu elevari ad vitandum vacuum, tunc enim, inquit, elevaretur in instanti. cum natura nec per unum instans patiatur vacuum. Contrà, hoc nullo modo sequitur, aer enim primò producitur in eadem extensione materia, in qua forma ignis destruitur; alioquin pars aliqua materia erit, uno saltē instantē, sine formā. Tunc ergo solum incipit elevari caro, quando aer denuo condensatur, condensatio autem non sit in instanti.

V.

Corpuscula
nec egre-
diuntur per
poros vitri,
nec ingre-
diuntur.

Tertio respondent alij, per poros vitri egredi quedam corpuscula, sicque intumescere carnem, ut eorum locum supplet, & vitet vacuum. Contrà primò, vitrum ex omnibus ferrī rebus paucissimos habet poros, sicque vix quidquam potest per vitrum egredi. Contrà secundò, nihil est, ut supra dixi, quod aerem ex vitro egredi compellat. Contrà tertio, si per poros vitri corpuscula egrediantur, alia similiiter per alios ejusdem poros poterunt ingredi: nil ergo opus, ut caro ad vitandum illic vacuum assurgat.

VI.

Vas aquā
plenum, dum
aqua conge-
latur frig-
ore al vi-
tandum va-
cuum.

Secunda experientia quā probatur rarefactionem non fieri per interpositionem corpusculorum, est, quod videamus, vas testaceum, in lapideum subinde, & aeneum, aquā plenum, ubi aqua congelatur, disrupti; quod scilicet per congelationem contrahatur & condensetur aqua, cum ergo aliunde nihil ingredi possit, rumpitur vas ne detur vacuum: si autem condensatio illa aquae fieret per solam exclusiōēm corpusculorum, quae partibus aquae interponuntur, ut vult hæc sententia, non esset opus ut vas frangatur, corpuscula enim illa jam ab aqua separata, tantum loci occupant, quantum ante, sicque non est cur vas frangatur, cum non sit periculum vacui. Hæc ergo experientia probat alio modo debere fieri rarefactionem & condensationem, nempe ita ut partes aquae per se nunc majorē, nunc minorē locum occupent, ut infra ostendetur sect. quintā.

VII.

Tracto vasis
non provenit
ab exhalati-
onibus
ignis inde
empen-
tibus.

Dicunt aliqui fractionem vasis ab igneis quibusdam exhalationibus in aqua latentibus procedere, quæ, inquit, dum à contrario urgentur, nec alia sit via evadendi, fracto vase volant, & fugā sibi confundunt. Sed contrà primò, unde enim ignis hæc exhalationes tempore tam frigido in aquam frigidissimam, aut vas, antequam aqua repeleretur, diu frigori expositum, provenire? Deinde si ante à non fugient aquam summè frigidam, cur nunc fugiunt glaciem?

VIII.

Dicere si dum
aqua conge-
latur frig-
ore vas
al vitan-
dum va-
cuum, fran-
gatur
etiam dum
congelatur
etiam.

Respondet secundò P. Arriaga citatus n. 218. evidens sibi esse vas illud non frangi ad vitandum vacuum, quod, inquit, inde effaciter probatur; in vase enim oleo, aut butyro pleno, etiam si butyrum, vel oleum congeletur, & condensetur, non relinquuntur vacuum, sic enim vasa illa frangentur, sicque frangitur vas plenum aqua: constat tamen, inquit, experientia non frangi, ergo nec in congelatione aquæ relinquuntur vacuum, sicque in aliam causam referenda est fractio vasis, non in evitacionem vacui.

IX.

Sed contrà, unde constat si vas oleo vel butyro

plenum relinquetur diu in loco frigidissimo, vas. *Car oleum non frangendum: nulla certe est hujus rei experientia.* Congelatur quidem illa lentius, quia sunt natura sua calidiora: unde liquores quosdam videmus, qui ob maximum quem in se continent virtualem calorem, nunquam congelantur. Si tamen continget vas oleo vel butyro plenum aurā frigidissimā sub dio longo tempore relictum planè congelari, & in glaciem concrescere instar aquæ, & vas nihil minus non frangi (quod tamen mihi est valde dubium, imd exultimo id nunquam eventurum) dici probabilitissimè potest, id inde provenire, quod illa plurimos in se vapores, & exhalationes calidas continent, ut constat ex eorundem levitate, cum omnibus liquoribus supernatant: unde exhalationes istæ, & vapores cum magno numero sint, facilè se dilatant, & locum à butyro vel oleo relictum repellent.

Respondet idem secundò: aquam, ut constat, non X. congelari totam simul, sed partem superiorē prius, *Quare ex- gelato obo-* *vas non* *frangitur*. *vas non* *frangitur* *donec tota* *aqua conge-* *leatur.* *Naturam* *hæc horru-* *parvum, &* *magnum* *vacuum.* mox inferiorē, & hoc modo paulatim usque ad imum. Hinc, inquit, *evidenter* argumentor; vas non frangitur quam primum aquæ pars supra congelatur, & prima ei glacie crusta inducitur, sed solum quando tota aqua est in glaciem convertita, ergo non frangitur ad vitandum vacuum. Patet, inquit, *evidenter* consequentia; sic enim ubi prima aquæ superficies congelatur, frangi debet vas, cum ibi exiguum saltē vacuum relinquatur, natura autem aequaliter horret parvum vacuum, & magnum. Unde tandem dimit, mirari se tot auctores hæc non considerasse, sed hoc argumento seriò uti contra opinionem de corpusculis.

At sanè demptā illa voce *evidenter*, (quæ Philoso XI. pho parcè utendum censeo, cùm in Philosophicis *Id unum* *certum, in* pleraque sint incerta) nihil in hoc arguento video, *philosophi,* *quod magnopere urgeat, aut quemquam quo mi- pieragesse* *nus hac experientiā contra sententiam illam utatur, deterreat.*

Resp. ergo, nec frangi vas statim ac supra aquæ pars congelatur, nec tamen dari vacuum: primò *Congela-* *enim dici potest, dum una pars aquæ condensatur, & supradicta* *constipatur in glaciem, reliquias aquæ partes nonni-* *hil dilatari per accidens, & locum à priori aquæ reli-* *ctum occupare: sicque ubi tota aqua fuerit conge-* *lata, cum nihil amplius sit quod locum ab aquæ reli-* *ctum replete, vas frangitur, ne detur vacuum. Nec* *mirum cuiquam videri debet aquam in his circum-* *stantiis contra naturam suam inclinationem rare-* *scere, cùm ad vitandum vacuum gravia passim* *ascendere videamus, levia descendere, & totum penè* *naturam ordinem inverti. Quod latius declarabitur* *infra s. 6. n. 5.*

Quod si cui hæc responsio, quæ tamen mihi valde probabilitas videtur, non placeat, dicere poterit, vel in aqua ipsa, vel poris vasis vapores aliquos exiguo latere, qui, dum aqua condensatur, dilatantur, & in ejus locum subeunt, donec gelu & frigore invale- scente, ad tantam raritatem excrecere non possunt, tunc autem, ne detur vacuum, vas frangitur.

Respondet tertio, & præcipue, frangi tunc vas quod nimio frigore justum ejus temperamentum destruitur, sicque nil mirum si frangatur, & agat rima. Contrà primò, si hæc sit ratio, non tantum ageret rimas vas illud, sed totum in partes minutissimas diffidet, cum frigis omnes vasis partes æquilaterafficiat, cujus tamen contrarium constat experientia; si enim fiat vel minima fissura, vas interius non communictur, quasi solum eguisset spiraculo, per quod aer ingredereatur, ad impedendum va- cuum.

Contrà secundò, ergo etiam vas vacuum hyeme frigori

Si idem frig. gatur vas, quia per frig. us destru- tur illius temperamen- tum, debet nini reliqua adhuc partes frangi.
Glacies diu adhuc resu- bo plumbo jam fracto, non illam frangi ul- tius.

frigori vehementi, & gelu expositum frangeretur, quod tamen est plane contra experientiam. Respondeat n. 221. negando consequentiam; aërem enim solum ait non esse tam operativum, & frigoris produc- tivum, ac est aqua, unde, inquit, homo ventum, valde etiam frigidum, pati potest, non potest aquam fri- gidaam. Contrà, vel per aquam intelligit aquam li- quidam, ab hac autem non frangitur vas illud, cum, ut facetur, non frangatur, donec tota aqua sit conge- lata: vel per aquam intelligit aquam gelu contri- tam, seu glaciem; si autem hæc esset causa fractio- nis vas, deberet alias præterea illius partes commu- nuere, quibus, durante adhuc gelu, & frigore magis in dies intendeantur, glacies adhærescit, ex eadem enim causâ idem provenire deberet effectus. Contrarium tamen constat experientiâ, ubi enim semel, ut dixi, in tubo aliquo plumbeo ex. g. facta est exigua fissura, quasi jam satisfactum est exigentia universi, & naturæ laboranti succursum, etiam per multos adhuc dies tubo illi glacies adhæreat, eum tamen ul- terius non communiat.

XVI.
Quonodo contingat vas, utiam apertum, frangi ad vitandum va- cuum.
Quarto respondet, vas etiam apertum, ut pelvam testaceam, aquâ plenam frangi, si aqua congeletur, fractio ergo vas, inquit, non provenit ex vacuo ab aquâ relicto, cum hoc repleri possit ab aëre ambien- te. Contrà, vas nunquam frangitur, ut ipse fatetur n. 218. donec tota aqua congeletur, quæ ergo tunc in- gredietur aëre ambiens, ut locum à minimâ parte aquæ, quæ postrem in ipso vase fundo congelatur, repletat? glacies enim, quæ ad magnam jam crassi- tem, supremam pelvis partem occupat, ejusque etiam lateribus tenacissime adhærescit, omne undique meatus obstruit. Cum ergo densa illa glacies sit re- stâ tenacior, & via vi fieri debeat, vas frangitur, non glacies.

XVII.
Nonnus. quam frangi vas enem ad vitandum vacuum.
Aliquando frangitur glacie.
Imò existimo tantam esse posse glaciei crassitatem, (accidente præsentim ex diurno gelu majore fit- mitate) ut non tantum vas fistile frangatur potius quam glacies, ut aër ad vitandum vacuum intro- mittatur, sed stanneum etiam, & ferreum, maximè si horum latera sint tenuiora. Si tamen vas stanneum, vel ferreum sit crassum, puto potius frangendam glaciei: imò à curiosis harum rerum exploratoribus fideque dignissimis accipi, hoc iis spectantibus con- tigisse; in magno enim gelu, ubi aqua in vase quo- dam jam congelatetur, dixerunt vidisse se glaciem magno cum strepitu diruptam, vase integro perma- nente.

XVIII.
In glacie, ut pedibus, ita mente vix firmiter in- cedatur.
Haec de glacie mihi dicenda occurserunt. Video tamen rem esse lubricam, nec reperi in ea facilè posse ubi quis firmiter figat pedem, sive hac viâ in- cesserit, sive aliâ, imò dum quis rem se teneri autem, illuc e manibus elabitur. Cenfeo nihilominus ea, quæ hic dixi, esse similiora vero, clarioribus que- niti, tum rationibus, tum experientiis. Quibus tam- men non ita tenaciter adhæreo, ut, siquid melius ab aliis traditum video, non sim illud libenter am- pllexurus.

SECTIO IV.

Vera sententia circa rarefactionem & Con- densationem.

I.
Rarefactio con- sisteat for- maliter in majori ex- tensione par- tium: con- densatio in
Dicendum ergo, rarefactionem formaliter con- sistere in majori extensione partium materiæ, & quantitatis, & consequenter formæ, & acciden- tium materialium, seu in majori præsentia locali, per quam simpliciter correspondant majori spatio quam anteâ: causaliter verò consistit in quibusdam quali- tatis in materiâ illâ productis, exigentibus majo-

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

rem illam partium extensionem. Condensatio vero *redactio* è contrâ est earundem partium contraetio, seu in mi- *earundem* *ad locum* *minorem.*
14. & 1. 2. q. 52. art. 2. ad primum: Greg. in 2. d. 12.
q. 2. art. 1. Capreol. d. 18. q. 1. Soncin. l. 8. Met. q. 27.
Durand. in 1. d. 17. q. 7. n. 22. & in 2. d. 18. q. 1. So-
tus cap. de quant. in Log. q. 2. Fons. 5. Met. c. 13. f. 4.
ad 2. Conimbl. l. 1. de Gen. c. 5. q. 17. a. 3. Rub. l. 1.
Gen. c. 5. ar. de Rarefact. q. 1. n. 128. Hurt. hic d. 4.
f. 4. & 5. & tenere videtur Murcia l. 4. Phys. d. 2. q. 3.
estque communis inter recentiores opinio.

II.
In rarefactio- & condensatio- nat. prior ubi- catio tota perit, & no- va produc- tur.
Quando autem vel rarefit, vel condensatur cor- pus aliquod, debet necessariò perire tota præcedens ubicatio, si rarefact & condensetur secundum om- nes sui partes, & nova ubicatio produci, quia scilicet singulæ partes extenduntur, & correspondent novo spatio inadæquato.

III.
Rarefactio & condensatio radicalis.
Est autem raritas duplex, sicut & densitas: in actu primo, seu radicalis; & in actu secundo, seu actualis. Ra- *radicalis* nihil est aliud quam tale temperamentum qua- *litatum* exigentium talem extensionem, vel coar- *actualis* *sen causalis.*

Rarefactio & Condensatio adhuc mutatur, quoties corpus mutat locum.
Raritas dupla, sicut & densitas, in actu primo, seu radicalis, quam habet in cælo, nempe idem temperamentum qualitatum, non tamen habet eandem actualem, hæc enim dicit, quod partes illius actu extendantur, vel coarctentur: in Eucharistia au- tem neutrum sit, licet enim totum corpus Christi sit in singulis punctis, non tamen est ibi per condensa- tionem partium, sed per penetrationem. Unde rare- factio actualis mutatur quoties corpus movetur lo- co, non tamen dicitur tunc corpus rarefieri, & con- densari, hæc enim nomina significant mutationem à minori ad majorem dimensionem, vel è contrâ à majori ad minorem, quam iis naturaliter competit, unde denotant primam rei sub illis dimensionibus positionem.

IV.
Res quavis habet natu- raliter certos terminos extensionis.
Est ergo in quavis parte materiæ, vel quantitatis, & aliorum accidentium corporeorum, sicut & for- marum, etiam materialium, aptitudo quædam, & ca- pacitas extensionis ad tantam, vel tantam magnitudi- nem, ultra quam naturaliter extendi non possunt, ha- bentque quasi sphæram quandam magnitudinis, sicut Angelus suo modo extensionis: & similiter, ut vi- detur, parvitas; nec enim potest naturaliter scin- tilla aliqua, aut formica rarefieri ad magnitudinem montis vel solis; nec mons, aut tota sphæra ignis condensari ad parvitatem scintillæ, vel formicae.

V.
Partes rei ex- tendi per spatiū di- visibile non possunt.
Cum ergo partes rei corporeæ non sint indivisi- biles quoad spatiū, sicut puncta (quæ proinde ex- tendi per spatiū divisibile non possunt) hæc, inquam, *Partes rei* *corporeæ ex- tendi possunt.*
partes, sicut naturaliter possunt, inquit, extendi per spatiū divisibile, poterunt etiam ad spatiū *puncta non possunt.*
majus & maius extendi, donec perveniant ad ultimum quod sic extensionis, ultra quod si adhuc dilatentur, non videntur muneri ad quod naturâ institutæ sunt, esse aptæ, quando enim ad eam rara sunt ac tenues, nec vi- dentur posse inter se satis cohærente, nec esse subje- cta aptum accidentium, & formæ substantialis.

SECTIO V.

Objectiones contra rarefactionem & con- densationem declaratas per extensionem, & contractionem partium.

I.
Si rarefactio fiat tantum per majorem, conden- satio per minorem extensionem, sequitur, Angelum posse ange- rarefieri, & condensari, dum nunc majorem, nunc mi- norem locum occupat. Contrà, ergo & in con- densari.
Obje. sequit- *si rarefactio fiat tantum per majorem, conden- satio per minorem extensionem, sequitur, Angelum posse ange- rarefieri, & condensari, dum nunc majorem, nunc mi- norem locum occupat. Contrà, ergo & in con- densari.*

Q. q. 2

traria

traria sententia rarefiet Angelus, si, ut potest, minus
reveretur, tñima spatio; & quasi poros quodam relinquit,
corpusculis repletos. Saltē plures Angeli numero
distincti, si relictis majoribus intervallis, le ita in par-
vo aliquo spatio constituant, ut exiguae illas inter-
capelines inter se relinquant, dicentur condensari.
Gratis enim, ut bene advertit P. Oviedo hic contr. 7.
p. 5. n. 1. ad condensationem requiritur major por-
tum unius, sed sufficit, inquit, major earum approxi-
matio.

II.

Duo repe-
runtur in
rarefactione,
quorum neu-
trum Ange-
lo convenit.

Resp. itaque pro utraque sententia negando se-
quela, sicut secundum omnes non conferetur ra-
refieri exiguae aliqua particula ferri, si divinitus col-
locaretur in diversis locis contiguis, ut latius dicam
sect. sequente, n. 2. Rarefaction ergo in conceptu suo
dicit ejusmodi majorem præsentiam, quæ partes di-
visibles conformiter naturæ suæ ad majus spatium
extenduntur, ita scilicet, ut pars parti spatij corre-
pondeat, nec ad eadem munera aptæ manent, materia
enim valde rarefacta non est apta ad connaturaliter
recipiendas dispositiones, & formam ferri ex. gr. aut
lapidis, ad gravitatem, ad lucem, & calorem inten-
sum, & tam citè producendum, & alia hujusmodi.
Neutrum verò horum reperitur in Angelo, qui in-
primis totus est in qualibet parte, & puncto spatij :
deinde, operationes suas, intellectiōnem scilicet &
volitionem, & reliquas æquè perfectè exercere pos-
test, quando extenditur per totum hoc gymnasium,
aut dominum, ac quando est in uno solùm palmo, aut
etiam puncto.

III.

Bulla in
aqua ebulli-
cente con-
densant po-
tius aquam,
quam rare-
faciuntur.

Configere
ad qualita-
tes, & bullas
occultas pa-
rum est Phi-
losophicum.

IV.

Objec-
tum rarefici-
per dilata-
tionem poro-
rum.

V.

Resp. illam
carnem dilata-
tionem non
fieri per ra-
refactionem.

Rarefactio-
nem vulgariter
Philoso-
phice sum-
ptuosa.

Concep-
tas vul-
garis corri-

Objecies idem secundū, n. 198. in aquā calefactā
variae apparent bullæ aere, aut atomis plenæ, ergo
per illas sit rarefaction. Resp. bullas quidem aliquas
in aquā ebulliente semper apparet, per illas tamen
non sit aquæ rarefaction: in dū dum hoc modo à fun-
do, ut sit, ita si modi bullæ erumpunt, reliqua aquæ
partes constipantur potius per illas, & condensantur
quam rarefunt. Deinde, omnes aquæ partes rare-
fiant, & omnino gratis id negaretur, cum dispositio
ad rarefactionem in omnibus æqualiter producatur.
Dicere autem cum quibusdam, esse in omnibus pro-
pè aquæ rarefactæ partibus bullas, licet ob pati-
tatem non cernantur, est (sicut nonnulli configunt
ad qualitates occultas) configere ad bullas occultas,
& rem per se obscuras, novis tenebris involvere.

Addit multis dicere metalla quædam rarefieri, & in-
tumescere sine bullis, ergo non semper per bullas sit
rarefaction.

Objecies tertio: carnem humanam dici rarefieri
dum pori ejus magis recluduntur, condensari dum
occluduntur, ergo rarefaction, & condensatio sunt
per intromissionem, & expulsionem corpusculorum.
Contā, hinc sequitur contra ipsum, rarefactionem
non fieri per discontinuationem partium prius uni-
tarum, quis enim crederet & state omnes propè carnis
partes discontinuari, & hyeme easdem iterum uni-
ri, quasi caro & res hujusmodi solidæ tam facilè se-
parantur, & unirentur, sicut lac, aqua, vinum &
alii res fluidæ?

Resp. ergo, dilatationem illam carnis non fieri per
rarefactionem, sed tantum per intromissionem hu-
morum quorundam intra poros, quam si quis vocet
rarefactionem, sequetur spongiam, vel vesicam ra-
refieri dum illa aqua, hæc vento repletur: pori enim
nihil sunt aliud quam quædam quasi vesicæ, seu
meatus ad humores & vapores excipiendo & expel-
lendo idoneæ. Hæc ergo non est rarefaction Philo-
sophice, sed vulgariter sumpta; vulgus enim, quic-
quid intumescit aut dilatatur, rarefieri dicit, & quic-
quid quovis modo constipatur, condensari. Sic pa-
cim homines vas vacuum appellant, quod lac, aquam,
aut quid simile non continet, quantumvis aere re-

pleatur, domum vacuam, in qua nullus habitat, & ga-
milia. In his ergo non sequendus, sed corrigendus Philosopher.
est conceptus vulgi à Philosopher.

Objicitur quartū, estque præcipua difficultas in
hac materiā: hinc sequi, in rarefactione unam partem
materiæ & quantitatis fore in duobus locis; quod
patet cum enim pars quantitatis, quæ anteā erat in
medio palmo, extenditur per rarefactionem ad pal-
mum, eadem pars quæ prius occupabat unam solam
partem seu medietatem palmi spatij, nunc utramque
mediatatem occupat, ergo illa quæ prius erat solūm
in unā parte spatij, postea est in duabus. Conf. in con-
densatione videtur necessariò debere duas partes esse in du-
as quantitatis esse in eodem loco: dum enim quantitas bus loci, &
sub palmo spatij existens reducitur per condensatio-
nem ad medium palmum, utraque pars seu medietas
illius quantitatis reducitur ad locum unius, ergo duas
illæ medietates penetrantur inter se.

Resp. & prius ad hoc ultimum de condensatione, VII.
est utraque medietas sit jam in loco unius, non ta-
men hinc sequitur penetratio; ad hoc enim ut esset
penetratio, deberet prior medietas manere adæqua-
tè in loco ubi anteā erat, & alia medietas ad eundem
locum accedere: hic autem non ita contingit; prima
enim medietas secundū nihil sui manet adæquate
in priori loco, sed recedit, eumque ex parte deserit,
& alia medietas locum ab ea relictum occupat, ubi
nulla est penetratio, ut videtur clarum. Sicut ex. g. si
duo Angeli sibi proximi existant in duobus palmis
spatij, & dum alter accederet ad locum alterius, alter
in parte spatij versus illum Angelum paulatim cede-
ret, & se contraheret, licet uterque sit post finitum
motum in eodem spatij, palmo v. g. in quo prius
erat unus solus, adhuc non penetrabuntur, uterque
enim se contraheret ad medium palmi. Licet hoc
exemplum in omnibus præsenti casui non conve-
niat.

In rarefactione etiam, simili penè modo se res
habet: ut enim pars quantitatis esset in duobus lo-
cis, deberet manente modo quo erat in priori me-
diatare spatij, replicari & poni iterum in alia, quod
hic non sit, non enim manet eodem modo quo prius
in altera medietate spatij, sed secundū medianam par-
tem sui acquirit novam partem spatij, illa verò pars,
quæ ponitur in novo spatio, non manet in priori.

Singulæ ergo partes occupant majorem locum IX.
quam anteā, non tamen ponuntur in duobus locis Declara-
adæquatis; quod enim hoc modo ponitur, posset ab
Angelo intuitivè illud cernente percipi quousque
totum solum pertingat, & ubi incipiat multiplicari,
quod hic non contingit, nam licet tota pars, palma
v. g. vel digitus, jam sit in duobus palmis, vel digitis,
cum anteā tantum esset in uno, non tamen ita ut to-
ta illa pars quantitatis sit in uno palmo, & tota in
alio, sed pars in uno, & pars in alio, sicque est in ma-
jori loco quam anteā, non tamen in duobus locis ad-
æquatis, sed ad summum inadæquatis. Idem propor-
tione servatā est de partibus proportionalibus, licet
quis in ipsis formet argumentum, infinita sequatur
confusio.

Dices; si pedi aëris detur ubicatio trium pedum, X.
triplo plures erunt partes ubicacionis quam aëris,
Resp. negando suppositum, dari scilicet pedem, di-
gitum, aut ulnam alicujus rei, seclusa ubicacione: hæ
enim voces connant extensionem in ordine ad lo-
cum, & consequenter ubicacionem. Dico itaque in-
dependenter ab ubicacione tantum dari pedem, aut
ulnam ligni, ferri, lapidis &c. radicaliter, id est, datur
entitas, quæ apta est has ubicaciones & mensuras
formales, nunc unam, nunc aliam accipere. Quonato-
tato, cessat difficultas.

SECTIO

SECTIO VI.

Inferuntur quædam circa rarefactionem & condensationem.

I.
Quædam corpus rarefit, aliud naturaliter loquendo, condensari, & è contraria. Ratio est quia alioquin vel daretur vacuum, dum corpus condensatur, vel penetratio dum rarefit. Nec adeo est difficile, & non nulli autum, condensato uno corpore aliud rarefieri ad vitandum vacuum, cum ne detur vacuum, longè alia naturaliter fieri videamus: aqua enim in lagenâ inversâ angusto orificio non cadit, licet orificio sit apertum. Item dum duo plana se tangunt, elevato superiore, inferius ascensit nemine tangente, vel impellente, & sexcenta hujusmodi.

II.
Infero secundò: si Deus eandem materiam, aut quantitatem digitalem, aut palmarem sèpius multiplicaret, & hoc modo in locis sibi proximis multiplicatam unione continuativa connecteret, non futuram materiam illam, aut quantitatem raram. Ratio est, quia non foret parvum materiae sub magnis dimensionibus, sed parva materia sèpius sub parvis. Ut ergo aliquid dicatur raram, debet occupare multum spatij naturali modo, seu per extensionem, non per multiplicationem, hoc modo enim definitionem illam intellexit Aristoteles, qui non novit causas miraculosas.

III.
Infero tertio: nec rarefactionem fieri per solum calorem, nec condensationem tantum per frigus; condensatio enim aliquando fieri potest per impetum, & motum localem, ut multi probabiliter dicunt contingere in exhalatione ignitâ in nube inclusâ. Rarefactio etiam per accidens occasionaliter fieri potest à frigore, & condensatio à calore: dum enim unum corpus per frigus condensatur, aliud rarefit ne detur vacuum, & è contraria, dum unum per calorem rarefit, aliud condensatur ne detur penetratio, ut dictum est n. 1.

IV.
Infero quartò: rationem cur res durissimæ, ut ferrum, & marmor, non rarefiant, non esse quod rare-

factio consistat in discontinuazione partium; in ea curres datur non posse eam confidere ostendi sect. præcedente, n. 4. & 5. Ratio ergo est, quod durities resistat ferrum, aut marmor, non eandem in se semper proportionem, & ordinem servare, ut videmus experientia, quod est contra rationem rarefactionis, & condensationis, ut constat.

Infero quinto ex dictis supra sect. 3. n. 12. probabilem assignati posse rationem, cur glacies aquæ semper supernatur. Ratio ergo est, quia cum post primæ superficie congelationem aqua rarefiant (rarefactio autem plerumque est causa minoris gravitatis, sicut condensatio majoris) gelu illam jam non nihil rarefactam occupat, & congelat, & licet eam restringat ad paulo minorem extensionem quam habebat immediate ante congelationem, est tamen congelata in paulo majore extensione, quam naturâ suâ, seu dum est liquida, postulat, sicque est paulo levior.

Hoc mihi multo probabilius videtur quam quod dicit Arriaga hic d. 4. l. 2. n. 32. qui idem ait glaciem aquâ supernare, quod sit purior, neque tot terreas exhalationes habeat sibi admixtas, ac habet aqua liquida. Contra enim hoc est primò: si namque sint supernatæ, veræ exhalationes, sunt leves, ut constat in exhalationibus ex aquâ calefactâ ortis; & in nebula à terrâ cit. ascendentem, rem proinde cui insunt, reddunt levorem, & elevant potius, quam depriment. Si vero sint pulvrisculi terrei, ut paulo ante insinuat, frigus & gelu eos non segregaret, sed sicut res alias, sicut imme- diate ante in aquâ fuissent, intra ipsam glaciem con- fringerent.

Secundò & præcipue contra hanc rationem est: sumamus glaciem, quæ, ut ipse ait, est defæcata, & ab omni exhalatione, ac terrâ concretione, seu pulvrisculis depurata, sumamus, inquam, hanc glaciem, eamque in aliud vas purissimum ex auro, argento, purata, vel vitro, ubi nihil terrenum est, immittamus, adhuc dum liqueficit, supernabit huic ipsi aquæ in quam resolvitur, non minus quam alteri cuicunque, & tamen aqua hæc nihil in se habet terrenum, magis quam glacies, à qua defluxit, nec in alio ab ea differt, nisi in molitie, ac densitate.

DISPUTATIO XII.

De elementis.

Hi solùm restant quædam de elementis discutienda, quæ eo brevius licebit perstringere, quo sèpius tum in his libris, tum in Physicis de iisdem occurrit sermo. Cum tamen hic proprius sit eorum locus, omnimoda de iis tractatio non est omittenda.

SECTIO PRIMA.

Definitio, numerus, & situs elementorum.

possint elementa nostra dividiri in alia corpora complete, quæ in ipsis formaliter vel virtualiter continentur. Licet enim elementa virtualiter, seu secundum qualitates suas & accidentia continentur in mixtis, ut latè declaravimus in Physicis dum de materia primâ, mixta tamen nec virtualiter continentur in elementis. Clarius tamen hanc Aristotelis definitionem elementi explicant his verbis recentiores quidam, & sic illud definit: Elementum est corpus substantiale completum, excludens mixtionem ex primis qualitatibus.

Elementa vulgata, de quibus hic sermo, sunt quatuor: Ignis, qui supremum, & celo proximum locum obtinet, deinde Aer, postea Aqua, & omnium infimo loco Terra. Quod terra sit naturâ suâ inferior aere, Ignis, Aer, & igne, nulli dubium: de aquâ dubitari posset sed ratiocinari, congruentia aquæ, quæ sub celo sunt, in loco terra, & appareat arida, ergo aqua prius operiebat terram, sed ob bonum universi, & ut relinqueretur aptus locus animalibus, ubi degent, se-

q. p. Th. Comptoni Philosophia.

I.
Elementum
vane sumi-
tur.
Aristot. defi-
nit. vel de-
scribit ele-
mentum.

Aqua maris
non est om-
nino plana,
sed non nihil
in globum
affigit.

gregata est in unum locum. Aqua maris non est omnino plana, etiam in malaciā, sed non nihil protuberat in globum; cuius indicium est, quod si quis in speculam, vel promontorium propter mare, situm ascendar, videbit navem in mari, etiam ad magnam distantiam, quam tamen stans in littore cernere non posset. Idipsum confirmat communis nautarum consuetudo, qui malum identidem descendunt, ut naves à longe conspiciant.

II.
Datur ignis
sphere Luna
continguit.

Esse in concavo sphærae lungi ignem suadet, tum quod cætera elementa habeant suam sphæram, quidni ergo & ignis suam? deinde, videmus flamam perpetuò nisi sursum in formam pyramidis, ergo sicut inde ex simili arguimus locum aëris esse supra terram, & aquam, quod nimis semper videamus in locum supra eas nisi, quidni idem dicamus de igne, qui nititur ascendere supra aëtem?

III.
Ignis in
sphæra pro-
priæ sphæra
aërem non
toret otiose.

Nec foret ibi otiosus ignis, ut prætendunt aliqui, sicut nec potentia nutritiva in corporibus Beatorum: sed primò complerit pulchritudinem universi. deinde eodem modo arguere quis posset tantam copiam aëris, terræ, aut aquæ esse superfluam. Præterea, calefacit aërem vicinum, eumque à frigidis influxibus lunæ, Saturni, & aliorum siderum defendit. Licet verò hic egeat pabulo ob tota contraria, non tamen in suā sphæram, ubi est tutus à contrariis. Ratio verò cur illum ibi non videamus, est ob summam raritatem.

Existit etiā
ignis in locis
subterraneis.

Quod autem sit ibi ignis, indicant frequentes cœtae in supremâ aëris parte, ab igne illo accensi. Est etiam ignis sub terrâ, ut constat ex variis historicis; imò ignis inferni est in ipsis terræ visceribus: neuter tamen illic est naturaliter, sed ignis infernus ex peculiari Dei ordinatione est in cavernis illis conclusus, alias per accidens, ex materia ibi sulphurea accensus.

V.
Causa natu-
ralis fontium.

Quæres, quæ sit causa naturalis fontium? Resp. plurimos per venas & poros terra subterraneos ex mari procedere, ubi per tot lapides & angustos meatus transeundo sed inveniuntur. Et hoc sensu facile explicatur Scriptura Ecclæs. 1. v. 7. dum ait, unde exiunt flumina revertuntur. Alij tamen dicunt fontes progeni aëre in cavernis terræ, & locis frigidis inclusi, unde condensatur paulatim, & in aquam convertitur. Ad locum autem illum Scriptura dicunt, flumina exire ex mari virtualiter, quia scilicet vapores ex quibus oriuntur fontes, maximâ ex parte procedunt è mari.

VI.
Elementa in
sua sphæra
nec gravita-
tiam, nec
levitatem.

Quæres secundò, utrum elementa in suā sphæram gravitent, aut levitent? Resp. negativè, pisces enim & homines natantes sub aquis nullum sentiunt pondus. Ratio est, quia motus gravitatis & levitatis est ob bonum aliquid rei quæ levitat aut gravitatem, nempe ut illam statuat in loco ipsi commodo, seu tuto à contrariis: cum ergo ibi semel elementum est constitutum, non amplius petit hujusmodi motum, sed fruatur quiete. Præterea omnes partes ignis ex gr. sunt ejusdem levitatis, ergo licet petant esse supra omnes alias res, non tamen petit una pars ignis esse supra aliam, sibi omnino similem, & in levitate æqualem.

VII.
Terra non
ita est ponde-
ribus suis
librata, ut,
minimo ad-
dio pondere,
moveatur.

Idem est de terrâ quoad locum insimum, & proportione servatâ de reliquis elementis. Falsum etiam est quod ait Vasquez 1. 2. d. 81. c. 3. n. 21. Salas, & alij, additione vel minimi ponderis totam terram tremere: primò enim hoc est aperte contra omnem experientiam: nam quantumvis magna moles ruant, nullam tamen inde trepidationem terræ sentimus, si aliquo intervallō à ruinâ illâ distemus. Deinde, manifestum est, terram non ita esse sphæricam, nec mathematicè adeo suis librata ponderibus, ut planè in æquilibrio locetur, quod constat ex tot montibus, & vallibus, quæ ubique in terrâ cernuntur.

Falluntur ergo qui existimant, si iis consistendi locus daretur in aëre, non nihil à terrâ remotis, posse eos terram mouere. Falluntur, inquam, hoc enim si fieri posset, quare de facto venti vehementes, tanto impetu in terram delati, eam non movent? Cur turris aliqua vi ventorum dejecta, totâ sua mole in omnium terram ruens, eam similiter non movet? Imò hominem qui hoc modo non nihil à terrâ remotus staret, non existimo posse mouere terram circulariter, quo enim moles est major, eo videmus majores vires ad eam etiam circulariter movendam esse necessarias: quæ ergo vires requiruntur ad totam terræ machinam hoc modo circumvolvendam?

S E C T I O N I I .

An sint, & quid sint quatuor primæ qualitates.

Quidam apud Coniunct. h. c. 3. q. 2. artic. 2. dixerunt, non dari quatuor primas qualitates, sed calorem tantum, & humiditatem: frigus autem & siccitatem nihil aiebant esse aliud, quam negationes, & frigus illud caloris, hanc humiditatis. Sed contraria, si frigus, & siccitas, sint meræ negationes, ergo terra nullam omnino habebit qualitatem.

Alij apud eosdem, calorem, frigus, & humiditatem dicebant esse qualitates, siccitatem verò tantum esse negationem humiditatis. Hos ex parte sequutus videtur P. Arriaga h. c. 4. lect. 2. n. 9. qui humiditatem solum vult esse corpora, seu substantiam fluidam; siccitatem verò assertum nihil aliud esse quam hujusmodi corporum fluidorum carentiam.

Contra primò, nam ut bene Oviedo h. c. contr. 8. p. 5. n. 3. dum res siccias & humidas manibus trahamus, aliquid aliud sentimus præter calorem & frigus, quodque eâlem rede calidâ mutatâ in frigidam, & e contra, in re illâ permanet, & sensum eodem semper modo afficit; sed non tangimus substantiam fluidam, & siccitatem verò assertum nihil aliud esse quam hujusmodi corporis fluidorum carentiam.

Contra secundò, destructa vini substantia manet eis humiditas; ergo est quid à substantia vini distinctum, Respondeat n. 1. 8. non manere humorem, sed partes accidentis cum eâ fluxibilitate: quam habent, si ibi esset substantia vini. Contra, fluxibilitas illa non est substantia, sic enim, peracta consecratione, substantia aliqua vini remaneret, quod dici nequit, cum secundum Patres omnes, & Theologos, imò Ecclesiam ipsam, nihil in sacra sanctorum Eucharistia maneat præter species, seu accidentia panis & vini: cum ergo fluxibilitas illa maneat, debet esse accidentis, alioquin ut dixi aliud in Eucharistiâ maneret præter accidentia.

Quid verò si vitrum interponatur, aqua non humectet rem ex alterâ parte vitti positam, non arguit humiditatem non esse qualitatem ab aquâ distinctam, eamque non esse activam, sed non esse tam fortiter activam ut agere possit præ medium tam densum; vel ad summum probat, humiditatem solum agere per contactum. Quo sensu autem dixerit Aristoteles calorem & frigus esse activa, humiditatem & siccitatem passivas, dixi supra d. 7. f. 1. n. 2.

Prima

VI. **Prima ergo** qualitates sunt quatuor, calor, frigus, humiditas, & siccitas: ideo dictæ primæ, quia comites Elementorum; & præterea quod alia, ut color, odor, sapor, & ejusmodi, ex iis oriuntur, & ad diversam earum attemperacionem sequantur. Non tamen omnes qualitates ab iis oriuntur; lux enim productur a sole ut constat, ut appetat in igne, seu flammâ.

Ratio est, quia frigus per se loquendo coarctat, & ^{Aqua est} stringit magis partes, unde videmus per calorem com- ^{frigida, aer} muniter rarefieri res, ac dilatari: per frigus verd ^{humidus est} condensari & constringi, sed aqua semper est den- ^{summo.} sior aere; ergo. Quare tribui debet aeri humiditas in summo, si ulli Elemento tribui debeat, cum nulla alia ei relata sit qualitas, quam habeat in summo, cum tamen aliquam habere verosimiliter debeat, non minus quam cetera elementa. Ulterius etiam probatur, quia aer difficiilius continetur suis ter- minis quam aqua, estque illa fluxibilior, ergo & hu- midior. Tandem in hanc sententiam feror, quia ^{Aer est} non video commodiorem primarum qualitatum in- ^{fluxibilior} ter elementa distributionem. ^{aqua, ergo} ^{humidus est}

Dices: aqua magis humectat quam aer, ergo est humidior. Contraria, sic etiam magis frigefacit, ergo malè est negatur frigus in summo, quod tamen ab iis qui hoc objiciunt. Magis ergo humectat aqua ab majorem constipacionem partium; ut ferrum calefacit et magis calefacit quam ionis.

Dices secundò, si ex densitate desumi possit argu- IV.
mentum ad probandum excessum frigoris, ergo ter- Terra est
ra deberet esse frigida in summo, cum habeat partes magis porosæ,
maximè constipatas. Resp. terram non habere par- sicq. minus
tes magis constipatas, quām habeat aqua, ut patet densa quam
prīmo ex rarefactione, potest enim palmus aquæ
rati. Deinde, terra est magis porosæ, ergo illius par- aqua.
tes non sunt adeò constipatæ, ac partes aquæ.

Dices tertio; aër in quibusdam regionibus nocte redditur valde frigidus: item in mediâ regione aëris, & in montibus editissimis aër est frigidior: unde ibi, mediâ etiam aëstate, in regionibus calidissimis videmus jacere, & conservari nivem, quod signum est aërem illic, dum removetur à contrariis, ad nativam se frigiditatem reducere. Contra, ergo aër in domo aliquâ undique parietibus clausâ, deberet esse intensè frigidus, cùm removatur à contrariis, cuius tamen contrarium, docet in dies experientia. Provenit ergo frigus illud in aëre, vel à stellis quibusdam, & planetis frigidis, vel à vaporibus aquae undique cum aëre permixtis. Idem est de mediâ regione aëris, quo frigidi illi vapores fluunt, ut fugiant contrarium, ibi enim sunt maximè remoti à contrariis, à reflexione scilicet solis, & actione ignis in concavo sphærae luce, quæ communiter statuuntur tanquam limites medie regionis aëris, ac proinde etiam ibi liberius possunt stellæ & planetæ frigidii influxum suum frigidum in aëre producere.

SECTIO III.

*Quomodo quatuor prima qualitates conve-
nient Elementis.*

Dices quartū; aqua pluvialis humectat aërem cat-
dendo, ergo est illo humidor. Nego antecedens, si ^{Quo sensa} per humectare aërem intelligatur producere in eo ^{pluvia hu-} ^{medat aë-}
humiditatem. Solū ergo hoc sensu humectat aë- ^{rem.}
rem, nempe relinquendo in eo vapores quosdam
aquoēs, & crassos, qui permixti cum aëre reddunt
illum magis aptum ad producendum humiditatem
in corporibꝫ, quibus applicatur, ut in lapidibꝫ cer-
nitur ab aëre subinde humectatis, qui propterē a ^{Vnde dicantur} cuntrū sudare hyeme, licet hoc ex parte refundi pos-
sit in frigiditatem lapidum, qui per illam, applicatum
sibi aërem nonnihil condensant, & in aquam ver-
tunt. Congelatio autem aquæ non prōvenit ex solo
illius frigore, sed ex sc̄itate aliquā admixta, aut
aliiā qualitate: multæ enim res non ita frigidæ atque
aqua, congelantur, ut mel, lac, oleum &c. acetum ^{Vnde prōve-}
verò, quod est frigidissimum, nunquam congelatur.
Inīō communiter dicunt, si daretur purum elemen-
tum aquæ, illud non congelandum, sed mansurum
liquidum.

Habet ergo ignis calorem in summo. & Excitatem propè summum, seu ut sex: aër humiditatem in summo, & calorem similiter propè summum: aqua

Tempera-
mentum pri-
marum
qualitatum
in elementis.

frigus in summo, & humiditatem propè summum :
terra siccitate in summo, & frigus propè summum.
Tertiam verò qualitatem, quæ compleat numerum
graduum in qualitate citra summum, ut duos gra-
dus humiditatis in igne, frigiditatis in aëre &c. licet
evidenter convinci non possit elementis non inesse,
probabilius tamen est non habere ea, dum sunt in
statu suo connaturali, nisi duas, tum quia essent ali-
quo modo mixta, tum quia qualitas illa tertia nulli
usui esset, in elemento, & consequenter procedere
nequit ab intrinseco, seu peti à naturā elementi. Ab
extrinseco autem recipere possunt elementa aliam
qualitatem, sicut & aliquid illius, quam habent in
summo, amittere.

stantialis mixti, quæ est propria & philosophica acceptio mixtionis: vulgariter enim vocatur mixtio, quoties unus liquor miscetur alteri per motum localis, ut aqua lacti, vel in vino, licet nulla fiat substantialis mutatio in formis. Quo autem mixta magis *Homo, leo,*
vel minus recedunt ab elementis, sunt magis vel minus propriæ mixta. Unde homo, equus, leo, & alia *equus, leo,*
hujusmodi sunt mixta propria; nix, grando, & alia *mixta propria;* nix, *grando &c.*
hujusmodi, impropria, & imperfecta. *impropria.*

Requirunt verò mixta, ut sint perfecta, tempera-
mentum omnium primarum quatuor qualitatum. II.
Temperamentum hoc est duplex: ad pondus, ut aiunt, Tempera-
seu quando omnes quatuor primæ qualitates secun- mentum ad
dum gradus æquales in re aliqua reperiuntur, & ad Pondus, C.
justitiam, quando scilicet una quæque res habet tem- ad justitiam,
peramentum illud quod requirit, sicque datur uni-
cuique quod suum est, & servatur aliquo modo ju-
stitia distributiva. Si verò res aliqua requirat tem-
peramentum æquale omnium quatuor primarum
qualitatum, temperamentum illud erit simul ad pon-
dus & ad justitiam.

SECTIO IV.

Inquiruntur alia quædam circa Elementa.

I.
Qua quali-
tates dicán-
tur symboli-
ca.

Quæres, utrum qualitates symbolicæ Elementorum, seu quæ in duobus elementis reperiuntur, calor v.g. in aëre & igne, frigus in terrâ & aquâ, &c. sint ejusdem speciei inter se, & cum similibus qualitatibus mixtorum à Resp. affirmative, nam calor aëris intenditur, & augetur ab igne, vel sole, & tam calor productus à sole in stupâ est dispositio ad ignem, quam productus ab igne. Item ignis intendit calorem animalis, & aliorum mixtorum, ergo productus in eis calorem ejusdem speciei cum præcedente. Præterâ, experientiâ constat, pullos avium excludi in fornace per calorem moderatum, ab igne productum, non minus quam per calorem naturalem ipsarum avium. Dices; radios solis ignem extinguere, & illius calorem destruere, ergo calor productus à sole est diversæ speciei à calore ignis. Resp. si hoc ita sit, non inde procedere, quod sol in igne illo producat ulteriorem calorem, sed quod aliam aliquam qualitatem in materia illâ producat, igni & illius calori repugnantem.

Quæres, utrum dari possit temperamentum ad pondus? Quod primas qualitates videtur non repugnare; quidni enim ita attemperari inter se primæ qualitates possint, ut ex singulis sint in subjecto aliquo quatuor gradus? Imò dicunt aliqui hoc esse optimum omnium temperamentum, & homini, compondu. posito omnium perfectissimo, maximè proportionatum, utpote maximè conducens ad sensum tactus: si enim aliqua qualitas valde excederet, non posset organum tam perfectè sentire, ac discernere omnes quatuor qualitates in passis applicatis. Unde dicunt aliqui, de facto Christum Dominum habuisse hoc temperamentum ad pondus, cum sensum tactus habuerit perfectissimum: imò nonnulli idem afferunt de Beatissima Virgine, & Adamo.

II.
Elementa
symbola, &
dissymbola.
Inter ele-
menta dis-
symbola non
se immedia-
tus transitus

Quæres secundò: utrū inter Elementa dissym-
bola possit esse immediatus transitus unius in aliud,
nam de symbolis non est dubium quin possint in se
invicem immediate transire. Elementa symbola vo-
cantur, quæ in unâ qualitate convenient, ut aëris &
ignis in calore, aëris & aqua in humiditate, &c. Ele-
menta dissymbola sunt, quæ nullam qualitatem ha-
bent communem; ut ignis & aqua. Rely. itaque non
posse inter elementa dissymbola fieri immediatum
transitum.

Circa temperamentum ad pondus in gravitate & levitate, videtur secundum hunc statum rerum naturaliter repugnare, cum nullus possit rei illi assignari locus proportionatus. Non est tamen cur quis il-
lud existimat divinitus implicare.

III.
Ratio est,
quia elemen-
tum conuer-
tendum per-
venit prius
ad tempera-
mentum ele-
menti sym-
boli, quād
dissimboli.

transitum.
Ratio à priori est, quia quando Elementum dis-
symbolum agit in aliud, ignis v.g. in aquam, prius
pervenit materia illius aquæ ad temperamentum aë-
ris, vel vaporis cuiusdam, quam ad temperamen-
tum ignis, ut est manifestum, nam cum minore ca-
lore stat forma aëris, quam forma ignis. Deinde, par-
am aliquam particulam aquæ in ignem injectam
videmus prius converti in vaporem quendam, quam
in ignem.

De temperamento, seu complexione primarum qualitatum, multa hic eruditè Couimb, ex quibus cum communi omnium sententiæ notandum primò, temperamentum seu complexionem ad ingenij per-spicacitatem & prudentiam accommodatissimam ex-
ad mentis exercitum, optima co-
plesio & melan-
cholia & melancolia permixtione constare: quod probat illud Galeni primo de natura humana, ubi mixxit, ait, anima acies & intelligentia à bilioso humore oritur, constantia & firmitas à melancolico.

I.
*Mixtio est
miscibilium
alteriorum
unio.*

Mixtione definit Aristoteles quod sit miscibilium alterorum unio: id est, mixtio est unio materiarum diversorum elementorum alterorum accidentaliter, per diversum scilicet temperamentum primarum qualitatum, & generationem formarum sub-

Secundò notandum, quomodo intelligentum sit
quod ex Aristotele refert Cicero, nempe, melan-
cholicos ingeniosos esse, & eos qui ingenio clarue-
runt, sive in Philosophia studiis, sive in Repub. adm-
nistrandâ, sive in carmine pangendo, aut artibus exer-
cendis, melancholicos fuisse: hoc enim intelligentum est,
modò non nimium prædominetur humor
melancholicus, tunc enim mentem degravat, & ob-
tundit potius quam acuit, hominemque subinde ad
infaniam redigit: moderatus tamen juvat ad con-
stantiam.

De his plura Coniemb. l.2. c.8. per quatuor qua-
stiones, præcipuè q.4.a.1. ubi etiam de iis quæ inge-
nio vel obsunt multum, vel profunt, fusam & curio-
sam disputationem instituunt, ad quos, curiosos ha-
ruit rerum exploratores remitto. Nos alid voca-
mur.

SECTIO V.

An sit, & quid sit mixtio.

DISPUTATIO XIII.

De impulsu.

SECTIO PRIMA.

Discutiuntur nonnulla circa naturam Impulsus.

I.
Motus naturaliter pro-
venit ab in-
trinseco.Vnde pro-
venientia vio-
lentia.

Quæ naturaliter moventur, aguntur à principio intrinseco, ut ignis & aer sursum à levitate feruntur, aqua, terra, lapides, metalla, & ejusmodi deorsum à gravitate, utrisque rebus hisce intrinsecis. Quæstio ergo præsens procedit de motu violento, ut dum lapis, aut res alia gravis projectur sursum, vel etiam supra terram rotatur; utrum scilicet moveatur ab impulsu ei à projiciente impresso, an aliunde.

II.
Aliquo motu
sum violen-
tia tri-
buunt solis
partibus aë-
re moti.

Prima sententia negat fieri motum illum ab impulso, sed à medio, in quo res illa moverit, ab aëre scilicet, vel aqua: manus enim, inquit hujus sententiae auctores, projectientis lapidem sursum, movet partes aëris sibi proximas, quæ motu movent sequentes, & illæ alias, quæ à tergo semper recurrunt, ut impedian vacum, sicutque lapidem propellunt, eumque eousque ferunt, donec valde à primis partibus remota, languent paulatim, sicutque gravitati lapidis impares, cùm ulterius ferre eum non possint, cedunt, & cadere permittunt. Ita ex antiquis Averroës, Simplicius, Theophilus, & alijs: Major in 2. d. 13 q. 7. quam etiam sententiam defendit Pererius l. 14. c. 5.

III.
Motus lapi-
di pro-
prio motu
per impul-
sum nō à pro-
prietate in-
pressum.

Secunda itaque, & vera sententia affirmat, motum illum lapidis non ab aëre, seu medio fieri, sed à qualitate quādam ei à projiciente impressa, per impulsu scilicet ab eodem in lapide productum. Ita Alb. Mag. 8. Phys. l. 8. Caprol. in 4. d. 1. q. 1. ad 3. Sotus 1. 8. Phys. q. 3. ad 2. Tol. l. 8. Phys. l. 8. 3. Comib. l. 7. Phys. c. 2. q. 1. a. 8. Rubius l. 8. Phys. c. 10. tract. 2. q. 1. n. 5. Murcia l. 8. Phys. d. ult. q. 1. 5. secunda tamen. Arriaga hic d. 4. l. 5. n. 16. Oviedo Contr. 20. Phys. p. 1. n. 2. & alijs. Mens Aristotelis hac in re est dubia.

IV.
Ratio est,
quia nihil
est præter
impetus
quod motus
illum vio-
lentia esse
possit.

Ratio est: quia nihil aliud est præter impulsu, quod motum illum violentum producat: non aërit, ut ostensum est n. 2. & præterea incredibile videtur posse aërem solum tantum vi movere globum è tormento bellico exsuffsum. Deinde, lapis ipse sursum projectus non potest esse illius motus causa, cùm sit ipsi violentus. Projectiens etiam nequit per se, & immediatè esse causa illius motus, tum quia si post primam lapidi sursum projecto impressionem faciam, moreretur, lapis eodem modo moveretur. Signum ergo est moveri lapidem, non à projiciente immediatè, & per se, sed per aliquid ab eo relictum, impulsu scilicet eidem impressum.

V.
Imperio rea-
liter distin-
guitur à
gravitate,
& levitate.

Quæres, utrum impulsus distinguitur à gravitate & levitate. Resp. affirmativè. Ratio est, quia gravitatem & levitatem videmus diu in rebus permanere, impetus autem nunquam diu persistit, quandoque cito transit. Deinde, gravitas & levitas sunt subjectis suis naturales, & vel cum illis identificantur, vel ab iis præmanant: impulsus sæpè est violentus, semper provenit ab extrinseco. Tertiò gravitas & levitas sunt virtutes ad certum locum motive, impetus fertur vagè, & nunc in hanc partem, nunc in illam, nullo discriminè.

SECTIO II.

De motu resiliencia.

I.
Prima sen-
tentia affir-
mat motum
resiliencia.

Quæstio est, à quo moveantur projecta dum resiliunt: pila ex gr. dum ad parietem allata, versus projicentem retrocedit? Murcia l. 8. Phys. d. ult. q. 6. 5. secunda tamen. Oviedo contr. 20. Phys. p. 4. & alijs

nonnulli existimant resilienciam illam provenire, producere ab impetu à projiciente producto, sed à novo corpore obſtante, à corpore obſtente eidem impresso.

Secunda sententia affirmat, motum illum resilienciam provenire effectivè non à corpore obſtente, sed ab impulsu à projiciente pilæ impresso. Ita Aristot. 1. 8. Phys. c. 4. tex. 32. S. Thomas ibid. Rubius l. 8.

Phy. c. 10. tr. 2. q. 5. n. 30. Sotus, Tol. Conim. & alijs. presso à projiciente.

Dico primò: motus resiliencia semper, partialiter saltem, provenit ab impulsu producendo à projiciente. Ratio est, quia impetus ille pilæ à projiciente impressus, non statim totus perit, dum pila ad partem alluditur, ergo cùm impediatur quo minus rectè ferat pilam ulterius, impellit eam quæ potest, nempe versus projicentem.

Dico secundò: corpus obſtens, licet plerumque ad motum illum resilienciam concurrat merè per modum conditionis, & non efficienter, aliquando tamen concurrat effectivè, novum scilicet impetu in corpore resiliencia producendo. Prima pars probatur: cùm enim corpus obſtens sit plerumque planè immotum, non appetat quomodo possit impetu in alio corpore producere, sed merè habere se videtur passivè, seu per modum impediendi. Secunda vero pars, quod scilicet corpus obſtens nonnunquam ad motum resilienciam concurrat effectivè, probatur, dum scilicet duo corpora sibi occurrentia, se à se invicem repellunt, ubi neutrum habet se per modum solius impeditis, sed etiam agentis: utrumque enim rem sibi obſtensem repellit, & impetu per motum impressore reverberat.

Dices cum P. Oviedo citato n. 2. si motus ille resiliencia proveniat ab impulsu impresso à projiciente, ergo etiam si incideret res projecta in aliquid molle, eodem modo resiliat: cuius tamen contrarium indies cernimus. Contrà, quæro, cur in alia sententia corpus molle, in quod impingit res projecta, non tantum impetu in eā producat, ac producit durum. Si dicas, quia ob mollietatem ad hoc non est aptum: idem dicam ego, corpus scilicet illud ob mollietatem non eodem modo resistere, sed cedendo, & impetu hoc modo enervando, ac frangendo: quod à rebus molibus multò magis fit, quam à duris, ut constat ex perientia.

Dices secundò, quando aliquid deorsum projectum resiliat, non potest motus ille resiliencia provenire ab impulsu impresso à projiciente, sic enim idem esset principium motuum contrariorum, motus scilicet sursum & deorsum, quod non magis fieri potest quam ut idem sit principium caloris & frigoris. Resp. tamen, utrumque motum ab impulsu à projiciente impresso procedere. Ad probationem dico, motum sursum & deorsum non differre specie, nec esse propriè, & perse oppositos, sed solum per accidens, unde & uniti, ac inter se continuari possunt, & in unum motum coalescere, ut suprà diximus d. 7. l. 4. Et ulterius constat in motu à magnete in ferro producto: magnes enim illud dextrorsum, sinistrorsum, versus Orientem & Occidentem, & in omnem partem motu non interrupto trahit, cùm tamen hi motus non minus sint oppositi, quam motus sursum & deorsum. Quod adhuc clarius constat dum quis circulum ducit in pariete.

Dices tertio: saltem quando pila, nullâ vi impressa, à manu in terram lapsa resiliat, non potest motus ille ascribi gravitate pilæ; gravitas enim non potest magis esse causa motus sursum, quam ignis frigoris: ergo tunc saltem dici debet corpus obſtens motum illum.

II.
Secunda
sententia
aī pro-
venire ab
impul-
su im-
presso à pro-
jiciente.III.
Motus resili-
entia pro-
venit, sal-
tem par-
tialiter, ab impe-
tu projicen-
te.IV.
Corpus obſ-
tens pl-
erumque est
tum con-
ditio.V.
Aliquando
corpus obſ-
tens con-
currit ad
motum effe-
ctu.VI.
Motus pro-
prio
sum, &
deorsum non
sunt propriè
op fū, nec
differunt spe-
cie, unde ab
impetu im-
presso à pro-
jiciente possunt
procedere.VII.
Cur res pro-
cedat, inci-
dens in ali-
quid molle,
non tamen vi
repliat.

illum producere, & non esse merum impedimentum.
Resp. gravitatem non esse causam motū illius sursum in pilā sponte quasi cadente, nec tamen ascribi potest motus ille corpori obstanti, ob iam dicta. Dum ergo pila in terram lapla ascendit, causa illius motū sursum sunt primò partes ipsæ inferiores pilæ quæ dum non nihil compressæ, ad situm, se naturalem subito reducunt, pilam recutunt, sicut arcus vi attritus, dum se ad naturalem situm reducere nititur, excutit sagittam. Deinde, resiliēt illa pilæ ascribitam ex parte potest æri inter partes aliquas pilæ & terram interposito, qui violenter condensatus dum se ad raritatem sibi debitam reducit, pilam repellit. Tertiò, reduci potest in impetum, quem pilæ cadendo in se producit.

VIII.
*De quiete
in fundo
reflexionis.*

De motu reflexo, & peculiariter utrum detur quies in puncto reflexionis, dictum est supra, d. 7. sec. 4.

SECTIO III

Alia quædam de naturâ Impulsus.

I.
Ad impul-
sum produ-
cendum non
semper re-
quiritur mo-
tus localis in
eo qui im-
pulsum pro-
ducit.

Quæres primò, an ad Impulsum produceadum requiratur motus localis in re impulsu[m] producente? Resp. non semper requiri, ut patet in magnete, cuius t[em]p[or]e pars extre[m]um acus à se tactu per virtutem eidem impressam ad se trahit, alterum extre[m]um à se removet, & è contrâ, magnete tamen semper immoto. Tunc ergo solùm ad impulsu[m] producendum requiritur motus localis, quando impulsus productus per virtutem motivam corporis impetu[m] illum imprimitis. Qua de causâ negavimus sec. præcedente n. 4. posse corpus obseruens impulsu[m] in corpore resiliente producere, sic enim pilam lete[m] sibi applicata[m] repelleret, ut magnetem proximè diximus repellere ferrum, & virtus expulsiva & attractiva in corpore animali, attrahit sibi conductientia, noxia expellit: ipsa tamen remanet immota.

II.

Quæres secundò, producaturne impetus in tempore, an in instantæ; seu successivæ, an simultanæ? Resp. impulsus sèpè produci in instantæ, ut in exemplo magnetis constat, nullum enim est fundamen- tum magis dicendi impulsus tunc produci successivæ, quæm lucem, cùm non magis habeat contrarium quæm lux. Frequenter tamen impetus producitur per accidens successivæ, quia scilicet causa illum produ-

cens successivè applicatur, eumque permotum lo-
calem producit: ut dum quis cymbam in aquâ, aut
lapidem supra mensam successivè impellit. Sicut
etiam interdum eandem ob causam productur suc-
cessivè, dum scilicet luminosum partibus medijs,
non simul, sed successivè admovetur, ut contingit
in sole Oriente.

Quæres tertio, utrum impulsus corrumperetur in III.
tempore, an in instantiæ? Omissis variis dicendi mo- Impulsiæ
dis minus probabilibus, qui videri poterunt in au- corrumptiæ
toribus proximè citandis, dico impetum non in in- successiæ
stante, sed successivè corrumpi: ita Gab. in 3. d. 13. 3.
Ockam in 4. q. 12. a. 2. ad 3. Rubius l. 8. Phy. c. 10.
tr. 2. q. 3. n. 23. Murcia l. 8. Phys. d. ult. q. 5. P. Ovie-
do cont. 20. Phy. p. 2. n. 8. & alij communiter. IV.

Ratio est, quia licet impetus non habeat contrarium, sicut tamen sunt quædam entitatis, quæ licet non habeant contrarium, petunt nihilominus uno tantum instanti manere, ut duratio quâ Petrus, vel Angelus correspondet huic instanti, ita possunt esse alia, quæ quamvis non habeant contrarium, petunt per exiguum saltum tempus persistere, sintque ut ajunt, brevis ævi: & hujusmodi, ut constat experientia, est impetus. Idem est de luce in lapide quodam Bononiensi: hic enim, ubi soli fuerit aliquando expositus, & lucem ab eo in se productam accepit, si postea amoveatur à sole, & in loco obscurro collocetur, lucem adhuc ad tempus retinet, quæ tamen postea ex se paulatim deficit, quamvis nullum habeat contrarium. Hæ ergo res sunt ex naturâ suâ defectivæ, petuntque ut ad breve solummodo temporis spatium conserventur: unde Deus ut auctor naturæ, quicque res omnes conformiter ad cujusque exigentiam conservat, post breve tempus suum ab iis paulatim concursum subtrahit, sicque sensim pereunt.

Non tamen ita in impetu & similiū imperfectionem, brevem earum existentiam reduco, quasi velim hanc rebus statutam esse legem, ut quo quaque est perfectior, eo diutinioris, quod imperfectior brevioris sit duratio: res enim longe imperfectiores frequenter multo diutius durant perfectioribus, ut arena lilio, vel rosā, æs, ferrum, lapis, equo, leone, homine.

DISPUTATIO XIV.

De gravitate, levitate, & motu, tam elementorum, quam mixtorum.

SECTIO PRIMA.

Resolvuntur quædam circa gravitatē & levitatē

I.
Ordo uni-
versitatis in
omni reme-
dia fini pro-
portionata.

Ordo universi, & recta rerum constitutio pos-
tulat, ut suis quæque locis aptè disponan-
tur, hæc summum, inum illa, nonnulla me-
dium locum occupent. Ut ergo hic finis commodius
obtineatur, singulis, ut suo se loco constituant, apta-
esse debent media, his gravitas, levitas illis, unius-
cujusque naturæ, & exigentia proportionata. De
his ergo quid sint, & quo pacto elementis conve-
niant, hic inquirenjam.

II.

Quæres primò, quid sit gravitas & levitas? Aristotleles. 4. de cælo, c. 1. tex. 6. ait, *id dici leve, quod sursum, grave quod deorsum fertur: intellige, naturaliter & nullæ vi ab extrinseco, seu violentiâ impresa. Addit, id esse gravissimum, quod loco infimo, levissimum quod summo, naturaliter se collocat. Ea demum quo ad gravitatis, & levitatis mensuram media esse afferit, quæ, quoad situm, medium in universo locum postulant. Et ergo gravitas, ad locum inferiorem, levitas ad altiorem inclinatio, & vis in actu primo motiva.*

III

Quæres secundò, sintne gravitas & levitas quali-

tates, seu accidentia, an ipsæ potius rerum gravium & levium substantiæ, per se immediatè motum sursum & deorsum producentes? P. Arriag. hic d. 4. s. 5. n. 73. ait gravitatem & levitatem non distingui à rerum gravium & levium substantiis. Communis tamen sententia afferit eas esse qualitates à rerum substantiis distinctas. Ita Arist. hic l. 2. c. 2. tex. 8. quem sequitur S. Thom. Conim. l. 2. Gen. c. 3. q. 4. a. 2. s. Ad primum: P. Hurt. de opere sex dier. d. 3. s. 5. n. 59. 60. & 61. P. Oviedo Cont. 8. de Gen. p. 7. n. 10. & alij omnes.

Probabilior mihi videtur secunda sententia. Dico itaque gravitatem & levitatem esse qualitates à substantia rerum gravium & levium distinctas, ortas ex raritate & densitate cum tali combinatione primarum qualitatum conjunctis. Moveor prīmō: quia haec est communis sententia Philosophorum, quod sine dubio magis momenti est ad opinionem aliquam amplectandam, ubi validissima in contrarium argumenta non afferuntur.

Secundo idem probatur: manente eadem formâ substantiali perit gravitas, ergo non identificatur cum formâ substantiali. Antecedens probatur, vapores enim sunt realiter aqua, ut ex eo constat, quod tam tam formâ substantiali periret gravitas, ergo non identificatur cum formâ substantiali.

ilè ad priorem suum statum redeant: qua de causa omnes glaciem dicunt esse substantialiter aquam, & tamen vapores, seu aqua novis illis accidentibus affecta amissit suam gravitatem, ut constat, imò acquisivit levitatem, quā, non supra aquam tantum, sed etiam supra aërem ascendit, ergo gravitas & levitas non sunt ipsa formæ substantiales, sed qualitates ab iis distinctæ.

VI.
Gravitas &
levitas de-
tinguntur
inter se se-
cundum.

Quæres tertio, utrum gravitas, & levitas distinguantur specie? Qui eas cum formis substantialibus identificant, necessariò affirmare debent pro diversitate specifica formarum gravitatem & levitatem distinguere: unde, in illa sententiâ gravitas ferri specie distinguuntur à gravitate lapidis, aut ligni. In nostrâ autem sententiâ, licet gravitas specie distinguatur à levitate, existimo tamen gravitatem rerum specie distingutarum non distingui specie, sicut alias qualitates, ut calorem, frigus &c. habent ejusdem speciei, licet substantiae ipsæ sint valde diversæ, ut ignis, aëris &c.

VII.
Cur plumbum
in aquâ
subsidat, non
lignum.

Dices; minima pars ferri, aut plumbi aquæ superposita subcidit, cum tamen lignum, etiam ponderissimum, trahatur, ergo haec qualitates sunt diversæ speciei. Nego consequentiam, idèo enim lignum non subcidit, quia plurimos habet poros, in quibus inclusus aës impedit ne subcidat, ferrum autem vel nullus, vel paucissimum habet poros, ut omnes fatentur.

SECTIO II.

Utrum omnia gravia equali velocitate per se deorsum decidant.

I.
Affirmant
autem gra-
via omnia
equali velo-
ciitate cade-
re.

Affirmat P. Arriaga h. c. 4. l. 5. n. 93. aitque sibi experientiâ compertum esse res formâ, figurâ, magnitudine, & gravitate diversissimas ex alto decidentes, ut crustulum panis duorum ditorum, & lapidem prægrandem, æqualiter deorsum moveri, & æquè citâ ad terram pertingere.

II.
Multi fide
dignissimi
experiuntur
id quod erat
gravius, ve-
locius ceci-
differe.

Alios nihilominus video, & doctos, & harum rerum non incuriosos indagatores, qui hac de re etiam dubitent, & experientiis illis errorem subesse suspicentur. Imò à fide dignis, qui ex hac ipsa occasione ep̄prætâ turri, aurâ pacatâ, loco ac tempore ad hoc probandum accommodatissimis, s̄p̄ius res hujusmodi decidere permiserunt, accepi, centies se expertos id quod erat gravius, aliud prævertisse, & prius ad terram pervenisse.

III.
Per expe-
rientias sap-
talius non
experiuntur
homines, quām se
fuisse dece-
p̄tis.

Meritò proinde experientiis (nisi omnino claris, quæque ab omnibus admittuntur) dissidimus, utpote in quibus frequenter aliud non experiuntur homines, quām se fuisse deceptos. Sic, ut in Physicis vidiimus, d. 36. l. 3. n. 6. fundum lebetis aquâ calidissimâ & maximè ebulliente pleni, P. Arriaga tam calidum est expertus, ut à nemine tangi posset: P. Ovidio è contrâ, tam moderatè illud calidum invenit, ut omnes sine difficultate manum diu ei tenerent admotam. Nonnulli experiuntur plures candelas sibi apertas, lucem sibi invicem intendere. P. Arriaga, ut supra vidiimus, d. 10. l. 6. n. 2. expertus est contrarium. Hujusmodi ergo experientiæ nihil efficiunt: quan- docunque enim sunt ex utrâque parte experimenta, sunt ex neutrâ. Meritò itaque hic iterum cum Hippocrate quis dixerit, ut loco proximè citato adverte, experimentum fallax, judicium difficile.

IV.
Vbi expe-
rientia ex-
periuntur, la-
tim decidas
ratio.

Ubi vero experientia experientiis opponuntur, item decidas ratio; qua sine dubio validissima est ad probandum rem, quo gravior est, eò, per se loquendo, velocius cadere, & prius ad terram pertingere. Primo enim hoc in omnibus aliis rebus vidi- mus: ignis siquidem magnus citius calorem intensum in passo applicato producit, quām parvus. Ho-

mo, quo fortior, eo pondus citius levat; quo agilior, volocius movetur, aliosque cetsi cum eo contentes superat, si totas vires exerat, sicut res graves semper & necessariò exerunt suas.

Probatur secundò: quo rei alicui major impetus imprimitur, eo velocius movetur, ergo & quo major est gravitas, cūm haec non sit causa minus necessaria, rem velocius impulsus. Conf. lapis cadendo in se impetur citius, ergo & producit, & quo diutius cadit, eo majorem sibi impulsum imprimit, ut fatetur P. Arriag. n. 106. & in corpore graviori major impetus cadendo producitur, quām in minus gravi, ergo ratione hujus majoris impetus, celerius movebitur id quod est magis grave, esto (quod tamen est falsum) ratione majoris gravitatis præcise, celerius non moveretur.

Respondet num. 102. impulsum illum non juvare gravitatem ad motum deorsum producendum, impulsus enim, inquit, ab extrinseco non videtur augere motum naturalem. Contrâ, quando quis in loco edito consistens lapidem manu terram versus proiecit, tali motus lapis ille multo celerius movetur, quām ab innata gravitate motus fuisset, si nimis solùm permisus fuisset è manu delabi: ergo impulsus ab extrinseco augere potest motum naturalem. Contrâ secundò, in aliis rebus causa extrinseca augent motum naturalem, ergo & hic idem potest contingere. Antecedens augeri motum, ut in mediis nivibus, vel vento frigidissimo expedita, ventus & nives eam juvabunt ut citius frigus suum recuperet, ergo causa extrinseca juvare rem aliquam potest ad motum naturalem.

Tertiò probatur: quo aliquid habet majores vi- res, eo citius vincit rei sibi objectæ resistentiam, ergo gravitas major citius aërem dividet, & ejus resi- stentiam superabit. Respondet num. 96. corpus levius non obsistere corpori graviori per illud descendenti, imò, inquit, potius motum illius promovet, conatur enim supra lapidem, & tamen omnem se gravorem ascendere.

Contrâ primum, dum res gravis magnâ celeritate ex loco edito decidit, auditur sibilis quidam, ac strepitus ex fisco aëre proveniens, ergo aës aliquo modo obicit. Contrâ secundò, si quis faciem subi- tò cælum versus elevet, videbit illius flammam ex aëris resistentiâ penè extinctam, imò candela frequenter hoc modo extinguitur, & tamen non est minus connaturale aëri esse infra flammam ignis, quām esse supra lapidem, ergo.

Contrâ tertium, si aës non omnino impedit, ergo folium chartæ tam citò cadet ac lapis: sola enim ratio cur id non præstet, sed subinde interficit, est resi- stentia aëris, ergo aës similiter aliquantulum impe- diet alia corpora. Contrâ quartò, videmus aquam ex loco sublimi dejectam in varias partes dividi ex aëris resistentiâ: quæ etiam est causa cur aqua è nubibus guttatum decidat, & dissolvatur in pluviam.

Contrâ quintò, si hoc verum sit, medium scilicet levius non obsistere rei graviori per illud decidenti, sequeretur aquam ferro cadenti non resistere, sed illius motum promovere, & quod enim conatur esse supra ferrum, ac aës supra lapidem. Sed hoc aperte videtur falsum: si enim quis, magna etiam vi, particulam ferri in aquam dejiciat ad tres vel quatuor tantum pedes altam, ferrum illud vix notam ullam terræ in uno imprimet. Manifestum ergo videtur aqua in planis varie his casibus resistere, ergo rebus etiam gravibus ca- dentibus, quamvis minus, resistit aës. Hinc etiam ex- perimus, si quis planis parte aëris, seu tubello, etiam silentiam ex ligno, vel ferro confecto, aërem percutiat, aliquam eum difficultatem percepturum, & auditum etiam strepitum, sicut nec hunc, nec illam tantam, ac si eadem ratione percuteret aquam.

SECTIO

SECTIO III.

Probatur ulterius motus inqualis gravium, & quādam inscruntur.

I.
Res, quō leviores, cele-
ritas feruntur sursum, ergo quo
graviores, feruntur celerius deorsum.

Quād probatur res, quo graviores, eo celerius moveri deorsum. Res, quō leviores, eo celerius moventur sursum, ergo quo graviores celerius tendunt deorsum. Consequētia est clara, antecedens probatur; ignis enim multo celerius moventur sursum, & cælum versus fertur, quād fumus aut vapores ex variis rebus vi ignis expressi, aut etiam quād nebula, sole oriente, ergo. Antecedens constat, tum in aliis rebus, tum in fusilibus, ut vocant, seu flammis illis missilibus, quād ex nitrato pulvē, cum aliis rebus contemperat accensæ, vehementissimo motu cælum versus instar fulminis feruntur, & in iectu ferē oculi maximum spatiū conficiunt, quodque amplius est, res secum satis ponderosas deferunt. Secundō probatur idem antecedens: si enim vesica plena aere, & particula ligni ejusdem magnitudinis, infra aquam funiculo aliquo in fundo ligata detineantur, scisso funiculo illico ascendunt, sed multo celerius vesica, ut constat experientia: ergo res leviores celerius feruntur sursum, ergo & res, quo graviores, eo tendunt celerius deorsum.

II.
Dices; partes ferri, ligni, aut lapidis cadentis non concurrunt ad motum per modum unius principij, sed quālibet pars per se agit, seque solana trudit deorsum, non aliam, sicutē non majori celeritate fertur versus centrum, quād si aliae partes ei non coniungerentur. Contrā primō, gratis namque hoc dicitur: quād enim est major ratio cur partes rei gravis, ferri ex. g. agant singulæ, & non omnes per modum unius in motu deorsum, quād partes rei levius, ut ignis, in motu sursum? certè non existimo posse solidam esse hīc differentiam assignari.

III.
Res alia concurrunt per modum unius, ergo & partes rei gravia.

Contrā secundō, res aliae agunt per modum unius, ut ostensum est sect. præcedente, num. 4. Imò hæ ipsæ res in aliis operationibus agunt per modum unius, si enim minima aliqua pars ferri limā abrasa ponatur in magnā aliquā distantiā, non videbitur, nec speciem sui ad oculum per medium illud trahit: si verò plures & plures similes partes ei astant, jam speciem sui per totum spatiū illud producunt, ergo simul cum ea agunt reliquæ partes, & cooperando, actionem qua speciem producunt, simul cum eā efficiunt, de quo plura in libris de Anima, dum de speciebus: ergo & simul cum eā concurrunt eadē actione ad motum.

IV.
Quād hic est magnā fide.

Contra tertio, ergo si pulvulus aliquis, vel arenula, & lapis aliquis molaris simul ē concavo lunā cadere sinerentur, pulvulus ille vel arenula tam citò ad terram perveniret, ac lapis molaris. Credat hoc, qui volet; sanè opus est magnā fide.

V.
In rebus di-
verse ratio-
nis esti partes
non astant
per modum
unius, adhuc
quād esti gra-
vitas, cadere
celerius.

Contra quartō, quoad res enim diversæ rationis manet adhuc tota difficultas, ut in duobus globis ejusdem magnitudinis, vel in duobus, si quis velit, in divisibilibus, quorum unum sit auri, alterum ligni: nulla enim est ratio cur indivisibile auri non cadat celerius indivisibili ligni, cūm in gravitate, & potentia motivā decuplo illud superet, ergo hic etiam si indivisibilis, vel etiam partes globi aurei, & ligni cadant singulæ, adhuc unum indivisibile, vel globus multo celerius cadet quād alter, cūm singulæ partes, & indivisibilis unius globi longè plus in se habeant ponderis, quād singulæ partes, & indivisibilia alterius.

VI.

Hinc infero primō: etiam si pondera hæc moveruntur in vacuo, adhuc id quod plus in se habet gra-

vitas, celerius movendum; quō enim vis motiva Eliam in est major, ed majorem, seu velociorem motum producere: hoc enim videtur principium per se notum, *vacuo id quod est gravitatis, sicutē eorum motum naturalem velociorem viam, & levitatem, sicutē in principio. Ratio est, quia viam gravitatis feruntur, eo majorem in se impulsū producunt, sicutē novum semper habent, & perfectius per in fine: principium motū, viresque acquirunt eundo. Cūm ergo impulsus hic semper crescat, quo diutius res naturali cursu fertur, crescat motus: impulsus enim in quoconque est, producit motum, ut ostendit sect. præcedente, n. 5. & 6.*

Infero secundō: corpora gravia, quo longius feruntur, & diutius moventur deorsum, ed moveri celerius, sicutē eorum motum naturalem velociorem viam, & levitatem, sicutē in principio. Ratio est, quia viam gravitatis feruntur, eo majorem in se impulsū producunt, sicutē novum semper habent, & perfectius per in fine: principium motū, viresque acquirunt eundo. Cūm ergo impulsus hic semper crescat, quo diutius res naturali cursu fertur, crescat motus: impulsus enim in quoconque est, producit motum, ut ostendit sect. præcedente, n. 5. & 6.

Quād verò gravia cadendo novum in se impetum producunt, videtur manifestum, & tandem, licet invitus, admittit P. Ariaga n. 106. alioqui nulla duo lapides assignari ratio potest, cur duæ res ejusdem planè ratis, ex loco distinctionis, ac duritiae, & gravitatis, ut duo lapides quodrum uterque sit sex librarum, si ex loco inæquali cadant, cur, inquam, ille qui ex altiori loco decidit, majorē majorem impetum corpori obstanti imprimit, & producāt in altius terrā infigatur, quād alius. Quod magis adhuc corpore obstat, si ponamus unum ex lapidibus habere paulo stenit, minus gravitatis, & tamen ex loco longè altiore decidere: tunc enim hic multo majorem imprimit impulsū in corpus obstanti, quād imprimit lapis ille gravior ē propinquō tantūm decidens. Hic autem major impulsus, positā æquali duritie, in aliud principium refundi nequit, quād in impetum majorem, quem diutius cadendo, lapis in se producit.

Dixi in rebus ejusdem rationis ac duritie: si enim res molles, etiam velocissimē mota, avis ex. g. ut hī rundo summā celeritate volitans in hominem impingat non tantūm ei impulsū imprimit; tum quād res molles ad hoc non sunt ita aptæ; tum quia earum partes cedunt nonnihil corpori duro obstanti, sicutē manū, quād non tam fortiter in illud operantur.

Quāres, cur motus violentus velocior sit in medio, quād vel in principio, vel in fine? Quād verò motus violentus velocior sit in medio, & docet Ariosto l. 2. de celo & mundo, cap. 6. tex. 35. & constat experientiā: tormenta enim bellica multo fortius, & vehementius pulsant mœnia, si passuum aliquot intervallo distent, quād si planè juxta illa collentur: & si quis lapidem in murum conjiciat, multo fortius murum feriet, si spatio aliquo ab eo sit remotus, quād si eī sit proximus.

Hæc mihi assignari videtur posse hujus rei causa, quād impetus semel productus, per certum tempus integer permanere, ut suprā ostensum est; sicutē corpus cui imprimitur, æquali velocitate per tantum tempus, & spatiū ex se movet: cūm verò glans illa ferrea aërem ante se propellens, valde eum condenset, reliquæ partes aëris summo imperio se refaciunt, ut spatiū à grande reliquum occupent, & vident vacuum.

Partes ergo illa summā vi ruent, novum aliquem impetus glandi imprimit, eoque majorem, quād declaratur longius (integro adhuc manente primo impetu) fertur. Quando verò impetus primus incipit deficere, motus etiam tam à primo impetu, quād à partibus aëris productus decrescit, donec tandem totus motus visus definit. Unde, si projectio fieret in vacuo, æquè velox effethic motus violentus in principio, ac in medio, & solū minus velox in fine. Hoc mihi videtur utcunque probabile, nec aliud occurrit. Siquis melius aliquid suggererit, libens amplectar.